

ARGUMENTI

Časopis za društvena/politička pitanja, Godina XIII, Broj 36, April 2019. **BESPLATNO**

U ovom broju:

Mr Slobodan Nagradić

**IZAZOVI I REZULTATI U OBRAZOVANJU
NACIONALNIH MANJINA U
POSTDEJTONSKOJ BiH**

(9)

Krsto Grujić

**Moderno obrazovanje u Republici Srpskoj
-Izgradnja osnove za budućnost-**

(53)

Mr Mišel Buvač

**Smjernice za izradu magistarske teze
i doktorske disertacije I**

(77)

Prof. dr Branimir Kuljanin

**RAT ILI MIR
(globalizacija i „sukob civilizacijā“)**

(121)

**Doc. dr Stanimir Đukić
Doc. dr Stevo Ivetić**

**SPORT I OBLICI UGROŽAVANJA
UNUTRAŠNJE BEZBEDNOSTI**

(183)

ARGUMENTI

časopis
za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

ARGUMENTI

časopis za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

Izdavač

Savez nezavisnih socijaldemokrata,
Banja Luka
Petra Kočića 5

Glavni urednik

Milan Ljepojević

Redakcija

Slavko Mitrović, Rajko Vasić, Đorđe Latinović,
Milan Tukić, Franc Sošnja, mr Danijela Injac,
Krstu Grujić, dr Saša Mićin, Tadej Labernik

Kompjuterska priprema, dizajn i štampa

Grafid d.o.o.
Banja Luka

Tiraž

400

ARGUMENTI

časopis za
društvena / politička pitanja

Banja Luka
April 2019

Riječ urednika

Dugo sam razmišljao šta u ovom broju Argumenata da napišem u “riječi urednika” a da to ne bude stereotip i ponavljanje. Ne volim kod drugih bilo koji kliše ili kako se to u narodu kaže “otaljavanje posla” pa isto tako ne želim ni sam to da radim.

Moram reći da je časopis za društvena i politička pitanja ušao u svoju 13-u godinu postojanja i izlaženja i da se slobodno može reći da je potvrdio kontinuitet ne samo svoga postojanja već i trajanja.

Osim trajanja koji je nesumnjivo potvrđen u dosadašnjem periodu u ovoj godini naš cilj je otvaranje sajta Argumenata što se ovih dana i desilo te uvođenje anonimne recenzije naučnih radova.

Argumenti su nesumnjivo naučni časopis koji izlazi u Banjaluci i Republici Srpskoj ali naše ambicije su gledajući kvalitet i geografski prostor planetarne. Mi želimo da sa kvalitetom i naučnom metodologijom postavimo najviše svjetski priznate standarde.

Naš cilj je da svoje radove u Argumentima objavljuju prvenstveno autori iz Republike Srpske, BiH, Srbije, regiona ali i iz Evrope i ostalog dijela svijeta. Dogovorena saradnja sa Fakultetom političkih nauka iz Beograda i njihovim politikolozima je u ostvarenju ovoga cilja itekako značajna ali i sa drugima.

Prednost imaju mladi ali svi i mladi i stariji moraju da ispunje jedan uslov koji se zove kvalitet. Pripreme za uvođenje anonimne recenzije su na samom kraju i slobodno se može reći da su završene i od narednog avgustovskog broja će se realizovati.

Prevod časopisa na jedan od svjetskih jezika će biti ali nismo još odlučili koji će to biti jezik, da li ruski, kineski, engleski ili njemački. Cilj nam je da to bude na jeziku govornog područja gdje će nas najviše čitati i gdje žele da čuju naš glas i naše stavove i analize.

Svim autorima koji objavljuju svoje radove u ovom broju čestitam a takođe izražavam zahvalnost svim autorima koji svih ovih trinaest godina objavljuju svoje naučne radove u našim i vašim Argumentima.

Milan Ljepojević

Sadržaj

<i>RIJEČ UREDNIKA</i>	5
<i>MR SLOBODAN NAGRADIĆ</i> IZAZOVI I REZULTATI U OBRAZOVANJU NACIONALNIH MANJINA U POSTDEJTONSKOJ BIH	9
<i>KRSTO GRUJIĆ</i> MODERNO OBRAZOVANJE U REPUBLICI SRPSKOJ -IZGRADNJA OSNOVE ZA BUDUĆNOST-	53
<i>MR MIŠEL BUVAČ</i> SMJERNICE ZA IZRADU MAGISTARSKJE TEZE I DOKTORSKE DISERTACIJE I.....	77
<i>PROF. DR BRANIMIR KULJANIN</i> RAT ILI MIR (GLOBALIZACIJA I „SUKOB CIVILIZACIJĀ“).....	121
<i>DOC. DR STANIMIR ĐUKIĆ, DOC. DR STEVO IVETIĆ</i> SPORT I OBLICI UGROŽAVANJA UNUTRAŠNJE BEZBEDNOSTI	183
<i>UPUTSTVO ZA AUTORE</i>	211

Mr Slobodan Nagradić¹

IZAZOVI I REZULTATI U OBRAZOVANJU NACIONALNIH MANJINA U POSTDEJTONSKOJ BiH

Apstrakt. Bosna i Hercegovina je država koja je, između ostalog, specifična i po tome što u njoj ima mnogo manjinskih nacionalnih zajednica sa malo pripadnika. Po Zakonu o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, u BiH ima 17 nacionalnih manjina, što je više nego što ih je u predratnoj BiH, dok je ona bila jedna od republika SFRJ, ali sve one zajedno ne čine ni 2 postotka njenog ukupnog stanovništva. U radu autor istražuje i promišlja društveni položaj manjinskih zajednica etničkog ishodišta i determinacija u sferi obrazovanja, koja se pokazuje kao i jeste vrlo važan konstitutivni element identiteta nacionalnih manjina, odnosno pokazatelj obima i kvaliteta ostvarivanja ljudskih prava pripadnika manjinskih etničkih grupa. Autor zastupa tezu, koju argumentuje brojnim činjenicama, uvidima,

Bosna i Hercegovina je država koja je, između ostalog, specifična i po tome što u njoj ima mnogo manjinskih nacionalnih zajednica sa malo pripadnika.

¹ sociolog i politikolog, direktor Republičkog zavoda za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa Između ostalog, vidi: Slobodan Nagradić, Položaj nacionalnih manjina u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, Matica srpska – Društvo članova Matice srpske u Republici Srpskoj, Banja Luka, 2017.; Slobodan Nagradić, Neka zakonska rješenja obrazovanja nacionalnih manjina u BiH, „Gradiški zbornik“, br. 20, Gradiška, 2018. itd.

ocjenama i komparativnim pokazateljima, da su vlasti u postdejtonskoj BiH preduzele niz konkretnih legislativnih i drugih mjera koje su rezultovale ozbiljnim pozitivnim ishodima u oblasti obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina, uključujući i Rome, uprkos tome što su oni višestruko specifični, od brojnosti do njihovog siromaštva, te još uvijek prisutnih socijalnih stereotipa i latentne diskriminacije njihovih pripadnika njih.

Ključne riječi: nacionalne manjine, Romi, ljudska prava, (ne) diskriminacija, položaj nacionalnih manjina u ustavima i zakonima u BiH, identitet nacionalnih manjina, pedagoška legislativa, obrazovanje, nastavni sistem, školske ustanove, curriculum, socijalna inkluzija, podučavanje o nacionalnoj istoriji, kulturi, jeziku, pismu, vjeroispovijesti, folkloru itd.

Nakon što smo u nekolikim prethodnim elaboracijama ukratko eksplicirali normativnu sferu i dimenziju stanja nacionalnih manjina vis-a-vis njihovog društvenog položaja u oblasti

Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, uglavnom nije prepreka obrazovanju pripadnika većine konkretnih nacionalnih manjina na jezicima naroda kojima pripadaju.

obrazovanja, holistički pristup nalaže da se sad, makar i simplifikovano, opserviše i prezentuje i **revers te naracije**, tj. faktička dimenzija egzistencije manjinskih zajednica etničkog ishodišta i sadržaja kad su posrijedi edukacija i školstvo u postdejtonskoj BiH. **Pedagoška legislativa** u

BiH, u oba njena entiteta i većini kantona u Federaciji BiH, te Brčko Distriktu BiH, u mjeri u kojoj je komplementarna tzv. osnovnom zakonu koji reguliše društveni položaj nacionalnih manjina, a to je *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina*, **uglavnom nije prepreka obrazovanju pripadnika većine konkretnih nacionalnih manjina na jezicima naroda kojima pripadaju**, odnosno podučavanju o istoriji, kulturi, tradiciji, jeziku i književnosti, običajima i religiji nacionalnih manjina kojima pripadaju učenici koji pohađaju nastavu u obrazovnim institucijama pod nadležnostima vlâsti u BiH, ali **sama po sebi nije dovoljna** da se uspješno zadovolje pretpostavljene, ali i istorijskim razvojem čovjeka uveliko potvrđene, izvorne, prirodne i društvene, biološke i kulturne potrebe, sinhrono i simbiotički, samih pripadnika nacionalnih manjina kojima je stalo do očuvanja vlastitog nacionalnog identiteta, kao i minimalni standardi u toj oblasti inaugurisani u nekolikim međunarodnim instrumentima o zaštiti

ljudskih prava i političkim proklamacijama, te praksama u pojedinim državama u kojima postoje nacionalne manjine, a koje su članice međunarodnih ugovornih tijela i asocijacija i drže se obligacija koje iz tog fakta proizlaze.

Ipak, prepreka ima i one su sadržane u nečemu drugom, tj. sastoje se iz nečega drugog.

Ipak, prepreka ima i one su sadržane u nečemu drugom, tj. sastoje se iz nečega drugog.

Te otežavajuće okolnosti za posljedicu imaju fakt da vlasti u BiH demonstriraju protivrječan, **ambivalentan odnos** prema obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina, pa su, onda, i njegove reperkusije dvoznačne. **Takav pristup više je posljedica kompromisa, traganja za modus-om vivendi-jem između opredjeljenja i svijesti da se manjinama treba pružiti obrazovanje u skladu sa međunarodnim standardima i instrumentima za zaštitu ljudskih prava pripadnika nacionalnih manjina, u krajnjem slučaju u skladu sa vlastitom legislativom i, s druge strane, činjenice o nedostatku finansijskih sredstava i kadrova neophodnih za realizaciju određenih curriculum-a, prije svega implementacije nastave na jezicima nacionalnih manjina i podučavanje o njihovoj istoriji, kulturi, tradiciji, jeziku i književnosti, običajima, konfesiji itd.** Međutim, uprkos tom protivrječnom stanju, nepodudarnosti želja i opredjeljenja, s jedne strane i materijalno-finansijskih i kadrovskih (ne)mogućnosti sa kojima obrazovne vlasti u postdejtonskoj BiH raspolažu, s druge strane, generalno posmatrano situacija u vezi sa obrazovanjem pripadnika većine etničkih zajednica u njoj, a posebno romske nacionalne manjine, je danas radikalno bolja nego prvih poratnih godina, iako svi problemi u toj sferi nisu ni približno riješeni. **Takvo je faktičko stanje danas i ovdje, pri kraju druge decenije 21. vijeka u postdejtonskoj BiH.** Kao prilog argumentaciji izrečene ocjene moguće je podastrijeti sljedećih nekoliko fakata i spoznaja, što mi ovdje, u ovoj elaboraciji i činimo, iznoseći i avers i revers naracije o tom fenomenu. Na taj način se direktno implementiše načelo i imperativ audiatur et altera pars (čuti i drugu stranu) čega treba da se drže ne samo sudije, nego i naučni istraživači.

Najprije, vlasti u BiH su donijele nekoliko važnih dokumenata u kojima se dalje konkretizuju obaveze iz zakonâ o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina i zakonâ o osnovnom i srednjem obrazovanju, o kojima smo prethodno već govorili, a

od kojih su ključna dva: **Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini**² i **Instrukcija** Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske o obrazovanju djece **pripadnika nacionalnih manjina**³. U prvom dokumentu su jasno formulisani ciljevi akcije koja je stručno koncipovana, a političko-institucionalno podržana i verifikovana, uz medijatorstvo i djelimičnu finansijsku podršku

Takvo je faktičko stanje danas i ovde, pri kraju druge decenije 21. vijeka u postdejtonskoj BiH.

nekim međunarodnih organizacija, institucija, te usmjeravana: **obrazovanje sve romske djece dorasle za pohađanje škole, ali i pripadnika drugih nacionalnih manjina, ukoliko im je iz**

nekim razloga pristup obrazovanju do tada bio uskraćen ili otežan, odnosno ako nisu imali nikakvu edukaciju na svom maternjem jeziku ili, pak, u redovnom obrazovnom sistemu nisu ništa učili o svojoj istoriji, jeziku, kulturi, književnosti, tradiciji i ostalim identitetskim sadržajima. Od donošenja tih dokumenata i početka njihove implementacije, koja nije išla jednostavno i uvijek u progresivnom smjeru, stanje u postdejtonskoj BiH se počelo mijenjati nabolje. Ovakva ocjena podrazumijeva i drugu, njoj suprotnu: da je stanje prije toga u vezi sa obrazovanjem nacionalnih manjina u BiH, specijalno romske nacionalne zajednice, bilo loše, nezadovoljavajuće. Naravno, ta(kva) ocjena je tačna, ali ona traži dodatno specifikovanje i nijansirano argumentisanje. O njoj svjedoče nekolicke izvještaji, analize, ocjene i istraživanja, manjeg obima i skromnijeg dometa, koja su u BiH u tom periodu ili kasnije provodile brojne organizacije civilnog društva, neke međunarodne institucije i nevladine organizacije⁴, ali i sami organi i tijela vlasti u BiH, entitetima i kantonima.

2 Taj dokument donesen je i stupio je na snagu u februaru 2004. godine tako što su ga u Mostaru potpisali, i time legalizovali, 13-orica ministara u BiH: ministar civilnih poslova BiH, entitetski ministri obrazovanja, odnosno prosvjete i kantonalni ministri obrazovanja, a u stručnom dijelu posla učestvovali su i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Misija OEBS-a u BiH, te predstavnici nekih nevladinih organizacija nacionalnih manjina, posebno Roma, ali i onih koje se bave pitanjima manjina, a nisu sastavljene od pripadnika manjina i nezavisni eksperti, uglavnom iz akademske zajednice i obrazovne prakse. Kasnije su se pojavile ideje o potrebi razdvajanja programa obrazovanja Roma od programa za ostale manjine, što će završiti u Planu akcije za obrazovanje Roma, koji će biti donesen par godina kasnije..

3 Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske rečeni dokument pripremila je početkom 2005. g. i po njemu se postupa od tada do danas

4 Ovo se, prije svega, odnosi na Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, te set edukacijske legislative u BiH i entitetima, ali i na Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina i njene komentare.

Kao što je u prethodno navedenim elaboracijama više puta konstatovano i opisano, prvih godina postdejtonske BiH nacionalnim manjinama se nije poklanjala adekvatna pažnja, pa tako ni obrazovanju njihovih pripadnika. S druge strane, nema ni jasnih tragova i dokaza da su se i same manjine žalile na to stanje, da su imperativno tražile obrazovanje za djecu svojih pripadnika na jeziku manjine iz koje potiču i/ili kojoj pripadaju, odnosno da je zahtijevano učenje o njenoj, tj. nacionalno-manjinskoj kulturi, istoriji, jeziku, običajima i sl. Naracija o tom problemu u javni prostor ušla je tek poslije 2000. g., a naročito poslije usvajanja zakonâ o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina na državnom i entitetskim nivoima. A obrazovne vlasti u BiH tek su nakon usvajanja već pomenutog Plana akcija o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH iz februara 2004. godine počele ozbiljnije i sistematski da realizuju neke imperativne sadržane u pomenutom akciono-političkom dokumentu. **Ali, i tad su u prvom planu bili Romi i djeca iz romskih porodica.** S pravom, jer su pripadnici te manjine imali, i još imaju, najizraženije probleme u sferi obrazovanja. Ostale manjine, tj. njihovi pripadnici nisu imali većih problema u vezi sa obrazovanjem, odnosno pristupom obrazovanju i zadovoljavanju potreba u toj sferi egzistencije, kako se to kaže današnjim jezikom pripodobljenim evropskim standardima i „diskursu“, jer su djeca pripadnici neromskih manjina u postdejtonskoj BiH redovno pohađala i završavala ne samo osnovno, nego i srednje, više i visoko obrazovanje, a ne rijetko i magisterije i doktorate, kao i brojne druge redovne i specijalne edukacije i kasnije se zapošljavali na važnim pozicijama u javnim institucijama (škole, fakulteti, bolnice, kulturne i umjetničke ustanove, medijske kuće, diplomatija itd.), privrednim subjektima (banke, razvojne agencije i sl.) i privatnim preduzećima.

Naracija o tom problemu u javni prostor ušla je tek poslije 2000. g., a naročito poslije usvajanja zakonâ o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina na državnom i entitetskim nivoima.

Osim pripadnika romske nacionalne manjine, pristup obrazovanju kao socijalni, kulturni i identitetski problem pojavljivao se kod i ticao jedino još albanske zajednice u Federaciji BiH, u smislu nepostojanja škola, odnosno odjeljenja na jeziku njenih pripadnika. Jer, tradicija vis-a-vis obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina koja je inaugurisana i praktikovana u Bo-

sni i Hercegovini, kao uostalom i u cijeloj SFRJ, nekoliko godina prije građanskog rata u njoj, a još više rezultati koji su postignuti u toj oblasti, delegitimisani i derogirani su u ratnom metežu, destrukciji i dekonstrukciji bosanskohercegovačke države u njemu i prvim postratnim tranzicionim godinama, **prepušteni su svojevrsnom „društvenom zaboravu“ (R. Džekobi), potisnuti na margine političkih procesa i aktivnosti državnih institucija, što je, uz migracije i depopulaciju unutar nacionalno-manjinskih zajednica, dovelo do relativizacije objektivnih potreba, a zatim i potiskivanja, „amortizacije“ ambicija i želja pripadnika nekih nacionalnih manjina za edukacijom na svom maternjem jeziku,** nego su se oni sasvim integrisali u obrazovni sistem en-

S jedne strane odsustvo inicijativa, zahtjevâ i konzumacije svojih prava koja su im garantovali domaći zakoni i međunarodni instrumenti.

titetâ i kantonâ u kojima su živjeli i nastavu po-
hađali zajedno sa učenicima većinskih, konstitutivnih naroda, u zajedničkim odjeljenjima, u jednoj obrazovnoj instituciji.

S jedne strane odsustvo inicijativa, zahtjevâ i konzumacije svojih prava koja su im garantovali domaći zakoni i međunarodni instrumenti⁵ za njihovu promociju i zaštitu, tj. nepostupanje u skladu sa njima od strane većine kolektiviteta nacionalnih manjina i, s druge strane, neosposobljenost organa i institucija državnih vlasti na svim nivoima organizovanja, usljed nedostatka finansijskih i kadrovskih i drugih resursa, da pruže adekvatne usluge i zadovolje specifične nacionalno-manjinske potrebe u sferi obrazovanja, rezultovali su činjenicom da je obrazovanje djece pripadnika nacionalnih manjina, naročito izvođenje redovne, tj. u smislu kontinuirane posebne (ukoliko formulacija nije *contradictio in adiecto*) nastave na njihovim maternjim jezicima kroz zasebna odjeljenja, dodatnu ili dopunsku nastavu⁶ bilo zapostavljeno do nivoa da je u većini škola u kojima je ranije praktikovano, sasvim nestalo. I zato su nadležni društveni činioци i državni subjekti odmah nakon 2004. u proces i aktivnosti obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina krenuli bezmalo sasvim iz početka, novim kursom, donekle i s novim elanom, doduše

5 Misli se ovdje, prije svega, na Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina, te set edukacijske legišlative (tj. zakone iz oblasti obrazovanja) u BiH i entitetima, ali i na Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina i njene komentare, tačnije komentare o njoj.

6 Naravno, (neke) pedagoške teorije, obrazovna praksa i zakonodavstvo u toj oblasti, precizno distingviraju ta dva vida i oblika nastave i rijetko ih upotrebljavaju kumulativno i sinhrono, nego uglavnom paralelno i disjunktivno, što smo i mi primijenili u našoj formulaciji.

podržanim, osviještenim, legitimisanim i ojačanim domaćim i međunarodnim iskustvom: teorijskim (tome su poslužili brojni seminari, radionice i ekspertska predavanja u zemlji i inostranstvu), legislativnim (novi zakoni i ostali propisi)⁷ i praktičnim.

Šta su rezultati i/ili ishodi te nove senzibilizacije, samoosviještenosti, volje i aktivnosti obrazovnih i drugih vlasti vis-a-vis obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina, te kako se to reflektovalo na ukupni društveni položaj manjina nacionalnog ishodišta u postdejtonskoj BiH? Odgovor na tako intonirano pitanje nije kompleksan i komplikovan, niti ima potrebe za nekom njegovom opširnijom elaboracijom, izuzev ako se ne apstrahuju pripadnici romske nacionalne manjine i problemi koje si oni imali i još ih imaju kad su posrijedi pohađanje i završavanje škole i drugi oblici edukacije. Jer, **većina nacionalnih manjina čiji pripadnici žive u BiH danas, a to posebno važi od 2004. godine, nema ili makar javno ne demonstrira da ima nekih većih problema u vezi sa obrazovanjem.**

Većina nacionalnih manjina čiji pripadnici žive u BiH danas, a to posebno važi od 2004. godine, nema ili makar javno ne demonstrira da ima nekih većih problema u vezi sa obrazovanjem.

Odnosno, ako ih i imaju, oni se ne o(i)spoljavaju, za njih se u široj javnosti ne zna, što je, možda, posljedica „uspješnog“ djelovanja vlasti ili pak njene **opresije** iza koje se ne vide realni procesi u društvu, uključujući i obrazovanje ili, pak, orkestrisano prešućivanje od strane medija komunikacije koji su pod uplivom države ili u vlasništvu vlastima bliskih privatnih korporacija i/ili lica. Ali, i sami predstavnici tih manjina, a to su uglavnom njihove

⁷ Mislimo ovdje, pored već pomenutih Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske povelje o regionalnim jezicima i jezicima manjina, Savjeta Evrope, i na *Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima*, zatim na *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, *Konvenciju o pravima djeteta*, *Deklaraciju o pravima lica koja pripadaju nacionalnim, etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama*, *Konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije*, *Ujedinjenih nacija*, te *Konvenciju UNESCO-a protiv diskriminacije u oblasti obrazovanja*, pa *Dokument sa sastanka u Kopenhagenu Konferencije o ljudskoj dimenziji OEBS-a*, 1990., *OEBS-ovu Parisku povelju za Novu Evropu*, *Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda* i *Deklaraciju o slobodi izražavanja i informisanja Savjeta Evrope* i druge, u međuvremenu usvojene, međunarodne instrumente, odnosno uputstva za njihovu implementaciju, poput: Haške preporuke. *O pravu nacionalnih manjina na obrazovanje i objašnjenje*, Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine i Fondacija za međuetničke odnose, London, oktobar 1996., *Preporuke iz Osla. O pravu nacionalnih manjina na upotrebu sopstvenog jezika i objašnjenje*, Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine i Fondacija za međuetničke odnose, London, februar 1998. i *Preporuke iz Lunda. O djelotvornom učešću nacionalnih manjina u javnom životu sa objašnjenjima*, Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine i Fondacija za međuetničke odnose, London, septembar 1999., koja mogu poslužiti domaćim vlastima kao smjernice i instrukcije šta i kako da rade a-propos obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina.

nevladine organizacije ili udruženja drugog tipa, se nisu, ili su to činili iznimno rijetko⁸, žalili na obrazovne procese u postdejtonskoj BiH, iz čega bi se moglo zaključiti da djeca-đaci pripadnika tih manjina nisu imali gotovo nikakvih problema u svom redovnom školovanju. Iz tog fakta se onda, slijedeći tu logiku dalje, mogu izvesti, najmanje, dva relevantna uvida, koji objašnjavaju stanje stvari i odnosa u tom sektoru povijesne egzistencije.

Prvi uvid govori o tome da se, zapravo, najveći broj nacionalnih manjina, odnosno roditelji djece pripadnika nacionalnih manjina tako i ne osjećaju, odnosno ne izjašnjavaju, nego da su se makar privremeno, iz nekih samopretpostavljenih **lukrativnih razloga, prepustili nekoj tihoj, nenametljivoj asimilaciji, socijalnom konformizmu i prilagođavanju novim istorijskim**

Prvi uvid govori o tome da se, zapravo, najveći broj nacionalnih manjina, odnosno roditelji djece pripadnika nacionalnih manjina tako i ne osjećaju.

procesima i društvenim okolnostima, pa im i nije stalo do nekog posebnog obrazovanja, karakterističnog i/ili primjerenog za nacionalne manjine, odnosno da nisu dovoljno upoznati, osviješćeni o tome koja sve prava imaju i mogu konzumovati a-pro-pos redovnog školovanja i

stručnog osposobljavanja svojih potomaka. To se u prvom redu, ako ne i ekskluzivno, tiče i odnosi na **edukaciju na maternjem, tj. jeziku nacionalne manjine kojoj se pripada,** a zatim i na dodatnu i/ili dopunsku nastavu, odnosno neku drugu formu ili modul **podučavanja ili doedukacije o istoriji, jeziku, kulturi, tradiciji, običajima i vjeroispovijesti nacionalne manjine kao temeljnih stubova, konstituenasa i simbola njihovog identiteta.** Međutim, tu indiciju nije moguće egzaktno provjeriti prije narednog popisa stanovništva u postdejtonskoj BiH, koji će se, možda, održati 2013. godine, poslije kojeg će se moći, makar približno tačno, ustanoviti koliko (pripadnika) koje nacionalne manjine u njoj ima.

Drugi uvid izražava neku vrstu **racionalne skepse** u to da (obrazovne) vlasti u postdejtonski strukturisanoj i konstituisanoj b-h državi u vezi sa tim pitanjem, tj. edukacijom pripadnika nacionalnomanjinskih zajednica, ne čine ništa više od onog što

8 Ti rijetki prigovori obrazovnim vlastima na sadržaj i forme edukacije pripadnika nacionalnih manjina u b-h društvu najčešće su se mogli čuti na raznim seminarima, konferencijama, „okruglim stolovima“, „radionicama“ i drugim oblicima dijaloga nevladinog sektora, kako unutar sebe samog, tako i sa vladinim tijelima ili, pak, sa međunarodnim činiocima, kojih nije bilo malo u posljednjoj deceniji, ali o njihovim efektima je primjerenije pisati nekim drugim povodom.

minimalno moraju, što im nalažu odredbe pedagoške legislative, a u prethodnim odjeljcima je već ukazano na svekoliku manjkavost zakonskih propisa u BiH i entitetima kad je obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina posrijedi. I zaista, edukacijska legislativa u postdejtonskoj BiH, uključujući oba njena entiteta i gotovo sve kantone/županije u F BiH, je ispod nivoâ i imperativâ, odnosno garantovanih standarda, „stepena“ zaštite ljudskih prava pripadnika nacionalnih manjina sadržanih u međunarodnim instrumentima, posebno onim novijim, koje je usvojio

i proklamovao Savjet Evrope. Zbog toga što je to tako, zbog takvog fakticiteta, u **cijeloj postdejtonskoj istorijskoj egzistenciji BiH ne bilježi se nijedno posebno odjeljenje djece-učenika pripadnika nacionalnih manjina u osnovnoj ili srednjoj**

školi, izuzmu li se Romi u nekoliko sela i naseljenih mjesta u Tuzlanskom kantonu i, tek u posljednjih nekoliko godina, u Bijeljini. **A to znači da se ni u jednoj školi ili, birokratski hladno kazano: obrazovnoj ustanovi, u navedenom periodu nije izvodila nastava na jezicima nacionalnih manjina.** Obrazovne vlasti su za takvu praksu imale pokriće u zakonodavstvu u postdejtonskoj BiH, dijelom i u međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava, uključujući i Okvirnu konvenciju SE za zaštitu nacionalnih manjina, koje je odveć „fleksibilno“, tj. neobavezujuće u pogledu odnosa spram, eventualnih, potreba pripadnika nacionalnih manjina. Jer, već je ukazano na fakt i elaborisane nekolike njegove konsekvencije, da zakoni u BiH – koji su, uz to, u vezi sa tom materijom neusklađeni, protivrječni čak⁹

Obrazovne vlasti su za takvu praksu imale pokriće u zakonodavstvu u postdejtonskoj BiH, dijelom i u međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava.

9 Podsjećamo: Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, u prvim njegovim izmjenama i dopunama, govori o obavezi vlasti da organizuju nastavu na jezicima manjina samo ukoliko u jednom odjeljenju, odnosno predškolskoj ili osnovnoškolskoj ustanovi, ima najmanje jedna trećina učenika pripadnika nacionalnih manjina, a da se podučavanje o manjinskoj istoriji, kulturi, jeziku, pismu, književnosti i religiji realizuje kad ih je najmanje jedna petina, ali i tada ako to traži većina roditelja djece-pripadnika nacionalnih manjina, što je po same manjine rigorozniji uslov u odnosu na prvo izdanje Zakona u kome je stajala norma da su vlasti dužne da to rade „bez obzira na broj pripadnika nacionalnih manjina“, dok Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH govori o obrazovanju pripadnika svake značajnije nacionalne manjine u najvećoj mogućoj mjeri, ne precizirajući kvalitet i razmjere tog fenomena, a predreformski Zakon o školi Republike Srpske edukaciju za narodnosti i etničke manjine traži tek ukoliko na nekoj teritoriji u ukupnoj strukturi stanovništva ima 15% pripadnika nacionalnih manjina, odnosno samo ako se u odjeljenje upiše najmanje 15 učenika čiji se roditelji izjašnjavaju kao pripadnici neke etničke manjine. Apsurdnost te norme najbolje se ogleda u pretpostavljenoj situaciji da nastava na jezicima manjina nije obavezna, sa stanovišta obrazovnih vlasti, ukoliko u jednom odjeljenju ima ukupno 14 učenika pa makar svi oni bili pripadnici jedne ili više nacionalne manjine sa određenog prostora. U prethodnim ek-

- normiraju obavezu da se u osnovnom obrazovanju, u redovnoj nastavi, implementiše edukacija na jezicima nacionalnih manjina samo pod posebnim uslovima, tj. ukoliko postoji adekvatan broj učenika „predestiniranih“ za nacionalno-manjinsku edukaciju, i ako to zahtijevaju roditelji učenika-pripadnika nacionalnih manjina. Ukoliko, pak, tih zahtjeva nema, odnosno ako iza njih ne stoji „kvalifikovana“ većina roditelja pripadnika nacionalnih manjina, doedukacije njihove djece neće ni biti! I nije je ni bilo. Sasvim je druga stvar da li je normalno i opravdano da se o tome pitaju i roditelji učenika.

Osim „alibija“ za nečinjenje ili nedostatno, nekvalitetno i neefikasno činjenje od strane obrazovnih vlasti i konkretnih institucija (predškolske ustanove i osnovne škole, prije svega) a-pro-pos obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina sadržanog

Naime, u cijeloj postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, kako smo to prikazali u nekoliko drugim našim elaboracijama, ima svega nekoliko sela, odnosno naseljenih mjesta u kojima nacionalne manjine čine većinu.

u djelimično **restriktivnoj legislativi**, u prilog obrazovnim i drugim vlastima u postdejtonskoj BiH, kao svojevrsno **opravdanje amnestije od odgovornosti** za stanje u edukacijskim procesima i njihovim konačnim ishodima, ide i faktično stanje, konkretni empirijski dokazivi pokazatelji vis-a-vis brojnosti i teritorijalnog rasporeda građana koji se deklariraju kao pripadnici nacionalnih manjina. Naime, u cijeloj postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, kako smo to prikazali u nekoliko drugim našim elaboracijama, ima svega nekoliko sela, odnosno naseljenih mjesta¹⁰ u kojima nacionalne manjine čine većinu, uglavnom relativnu, stanovništva te destinacije, i to pretežno Roma, a zatim donekle Ukrajinaca, Čeha i možda još Italijana u jednom selu kod Prnjavora, zbog čega onda pred obrazovnim vlastima u BiH i ne stoje veliki izazovi, obaveze i nepremostive prepreke.

Drugim riječima, da je postdejtonska BiH koliko-toliko normalna država, u smislu političke stabilnosti i funkcionalnosti institucija, onda bi za obrazovanje nadležne vlasti, a to su: resor-

splikacijama ukazano je i na druge aporetičnosti pedagoške legislative u BiH koje uglavnom idu „na ruku“ vlastima, a ne nacionalnim manjinama, zato što su vlasti dužne da rade u skladu sa zakonom, a ako ih zakon na nešto ne obavezuje, onda one to i ne moraju raditi, bez obzira na posljedice za pripadnike etničkih manjina.

10 Sa striktno urbano-demografskog stanovišta sintagma je neprecizna, a u ovom radu se koristi u značenju npr. zaseoka, dijela sela, „šora“, „mahale“, urbanizovanog naselja u gradu koje u administrativnopolitičkom smislu predstavlja dio mjesne zajednice i sl.

no ministarstvo u Republici Srpskoj i ministarstva u kantonima/županijama u Federaciji BiH, trebale organizovati nastavu za učenike–pripadnike nacionalnih manjina na njihovim maternjim jezicima u svega nekoliko, svakako ne više od desetak osnovnih škola na teritoriji cijele države. Međutim, s obzirom na konstituciju BiH, način na koji je nastala i kako se održava ta (ne)moguća država¹¹, a prije svega kroz šta su prošli njeni narodi i građani u građanskom ratu u njoj 1992–1995., a što je rezultovalo ogromnim i još neriješenim problemima u skoro svim sferama života, uz brojne neuralgične tačke tranzicionih procesa u njoj, o čemu je prethodno takođe već kazivano, jasno je da tema o obrazovanju nacionalnih manjina nije na visokom mjestu ljestvice prioriteta u aktivnostima većine političkih faktora i državnih organa. To, naravno, ne govori toliko o samom problemu obrazovanja etničkih manjina kao takvom, nego više o aksiološkom odnosu vlasti prema problemima jednog dijela svojih podanika.

U skladu sa tom činjenicom, koja je izraz objektivnog stanja u **socijalnom prostoru koji nastanjuju i unutar kojeg se kreću, povijesno žive nacionalne manjine**, të aksioloških gabarita javnog mnjenja postdejtonske BiH, su pojedine obrazovne vlasti i institucije i preduzimale

napore s ciljem obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina na njihovim maternjim jezicima. Ta svojevrsna **socijalna, politička, ali i pravna komocija i relativizacija odgovornosti za eventualno neispunjavanje svih obaveza u vezi sa obrazovanjem pripadnika nacionalnih manjina na njihovim maternjim jezicima korespondira, u „dosluhu“ je sa inercijom i neaktivnošću samih pripadnika i predstavnika nacionalnih manjina** koji nisu pokrenuli nijednu pažnje vrijednu inicijativu niti vlastima ispostavili zahtjev s ciljem kvalitetnijeg obrazovanja svojih pripadnika na jezicima nacionalnih manjina kojima pripadaju i/ili koje predstavljaju. Štaviše, čak su i neke norme iz Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u kojima su obrazovne vlasti obavezane i bile dužne da organizuju edukaciju na manjinskim jezicima kad pripadnici manjine čine i relativnu većinu stanovništva, a dodatanu nastavu s ciljem izučavanja nacionalne

To, naravno, ne govori toliko o samom problemu obrazovanja etničkih manjina kao takvom, nego više o aksiološkom odnosu vlasti prema problemima jednog dijela svojih podanika.

11 Autorstvo ove sintagme može se pripisati Nenadu Kecmanoviću, ako ni zbog čega drugog, onda zbog toga što je on jednu svoju knjigu o postdejtonskoj BiH naslovio upravo sa Nemoguća država, Glas srpske, Banja Luka, 2006

istorije, kulture, jezika i književnosti čak i „nezavisno od broja pripadnika nacionalnih manjina“, samo „ako to zahtijevaju“ te manjine, odnosno njihovi predstavnici ili sami roditelji učenika, upravo na inicijativu i zalaganjem brojnih nevladinih organizacija, kako onih koje okupljaju same nacionalne manjine, tako i ostalih koje rade na promociji i zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, promijenjene u smislu **smanjenja kvaliteta i obima obligacije za obrazovne institucije** koje nakon izmjena i dopuna rečenog zakona nisu dužne da organizuju dodatnu nastavu radi obrazovanja s ciljem podučavanja o identitetskim elementima nacionalnih manjina ako manjine ne čine najmanje jednu petinu ukupnog stanovništva jedne destinacije i ako to ne traži „većina njihovih roditelja“.¹²

Posljedica toga je činjenica da je malo koja škola u postdejtonskoj BiH uopšte organizovala dodatnu ili ma kakvu drugu nastavu koja je za program i obrazovne ciljeve imala upoznavanje

U cijeloj BiH teško da postoje više od dva–tri nastavnika koji bi mogli izvoditi nastavu matematike ili fizike na, npr. italijanskom ili, pak, albanskom jeziku.

učenika–pripadnika nacionalnih manjina sa istorijom njihove nacionalne manjine, istorijom države ili zemlje iz koje vode porijeklo njihovi preci, sa njihovom kulturom, tradicijom, jezikom, pismom, duhovnošću, religijom i drugim

insignijama nacionalnog identiteta njihove zajednice. Umjesto njih, to su povremeno i parcijalno, volonterski radile nekolike nevladine organizacije nacionalnih manjina, ali iz objektivnih razloga one nisu mogle dugo istrajati u tim aktivnostima. I njima su, baš kao i obrazovnim vlastima i ustanovama, pored entuzijazma s kojim su počinjale svoje edukativne akcije a koji se vremenom smanjivao, nedostajali i drugi resursi: finansijska sredstva, kadrovi, adekvatni prostori, literatura i nastavna sredstva i podrške odgovornih društvenih činioca.

Zbog konstantnog manjka finansijskih sredstava u javnim budžetima i drugih resursa, obrazovne i druge vlasti u postdejtonskoj BiH nisu bile u stanju da obezbijede ne samo edukaciju učenika–pripadnika nacionalnih manjina na njihovim maternjim jezicima, nego ni elementarnu dodatnu nastavu za djecu iz tih zajednica o njihovoj istoriji, kulturi, jeziku, pismu, književnosti,

12 Navode iz Zakona i njegovih izmjena i dopuna provjeriti u: Slobodan Nagradić, *Legalitet nacionalnih manjina*, Fridrich Ebert Stiftung, Sarajevo, 2010., str. 76 i 83., a nevladina organizacija koja je najviše lobirala za izmjenu rečenog zakona u navedenom značenju bila je Centri civilnih inicijativa Bosne i Hercegovine.

tradiciji, religiji i geografskim karakteristikama destinacije porijekla njihovih predaka, iz sasvim jednostavnih razloga – to im nije imao i dalje nema ko predavati, jer za to **nema edukovanih, osposobljenih i pedagoški kvalifikovanih kadrova** u obrazovnim ustanovama ove države. Čak i da ima dovoljno djece u jednom odjeljenju ili, pak cijeloj školi, a ovdje je dokazano da takvih škola ili predškolskih ustanova, tj. dječijih vrtića ili obdaništa, u cijeloj BiH ima zanemarivo malo; čak da svi roditelji javno deklarišu želju i imperativ da im djeca pohađaju nastavu na jeziku nacionalne manjine kojoj pripadaju, takvu nastavu prosto nema ko izvoditi. Za to kvalifikovanih učitelja, nastavnika ili profesora jednostavno nema. U cijeloj BiH teško da postoje više od dva-tri nastavnika koji bi mogli izvoditi nastavu matematike ili fizike na, npr. italijanskom ili, pak, albanskom jeziku. Slično je i sa kadrovima koji bi mogli bilo šta suvislo govoriti o npr. ukrajinskom ili mađarskom jeziku, o istoriji Slovaka i Slovačke, o običajima Nijemaca ili tradiciji Poljaka i slično. Obrazovanih i osposobljenih kadrova za to u BiH je jako malo, a posebno onih koji imaju položenu pedagoško-psihološku grupu predmeta bez kojih ne mogu pristupiti izvođenju nastave u javnim obrazovnim ustanovama u BiH.

Da bi se obrazovala djeca pripadnika nacionalnih manjina na njihovim jezicima, odnosno makar elementarno informisala o njihovoj istoriji, kulturi, književnosti, jeziku, običajima i drugim identitetskim obilježjima, neophodno je da se za to prvo obrazuju i osposobe učitelji i drugi nastavnici, a u vezi sa tim se u BiH do sada nije dovoljno radilo. Za te potrebe država u BiH je vazda škrtarila u obezbjeđivanju potrebnih finansijskih sredstava, kao što s tim ciljem gotovo nikad nije slala kadrove u inostranstvo, u zemlje odakle vode porijeklo pripadnici nekih njenih nacionalnih manjina, na redovno školovanje ili makar dokvalifikaciju da bi se osposobili za rad sa djecom-pripadnicima nacionalnih manjina. Zbog toga, kao i svojevrsne **samoopstrukcije samih pripadnika nacionalnih manjina, tačnije: roditelja djece** koja idu u škole da ne insistiraju da se za njihovu djecu obezbijedi nastava na njihovom maternjem jeziku ili bar dodatna nastava na jeziku konstitutivnih naroda u BiH sa programom

Da bi se obrazovala djeca pripadnika nacionalnih manjina na njihovim jezicima, odnosno makar elementarno informisala o njihovoj istoriji, kulturi, književnosti, jeziku, običajima i drugim identitetskim obilježjima, neophodno je da se za to prvo obrazuju i osposobe učitelji i drugi nastavnici.

edukacije o bitnim elementima istorije, jezika, kulture, vjere, književnosti i sl. naroda i/ili država čiji su dio ili iz kojih vode projekto, **u postdejtonskoj BiH danas sve je manje djece pripadnika nacionalnih manjina koja poznaju ili aktivno govore jezik svoje manjinske etničke zajednice**, a ako, pak, i ima poneki procenat onih koji ga znaju i koriste, za tu su više zaslužni drugi subjekti nego same obrazovne ustanove, redovni nastavni proces i curriculum.

Umjesto maternjeg, tj. jezika nacionalne manjine kojima pripadaju, sve veći broj djece iz tih zajednica uči, zna i koristi (se) strani(m) jezik(om) kojim se služe i građani BiH koji čine, identifikuju se kao pripadnici konstitutivnih naroda, a to su engleski, njemački, francuski, ruski, italijanski, španski i, donekle, orijentalni jezici (arapski, turski, perzijski, kineski, japanski i drugi). **U tom pogledu, nema razlike između djece i odraslih pripadnika nacionalnih manjina** u odnosu na djecu i ljude pripadnike

Nema preciznih podataka ni o tome koliko su predstavnici nacionalnih manjina ili roditelji učenika iz etničko-manjinskih kolektiviteta učestvovali u kreiranju i oblikovanju nastavnih programa.

konstitutivnih naroda; u vezi sa tim pitanjem njihov društveni položaj je isti, tu nema nikakve diskriminacije, svima je zagarantovana ravnopravnost i jednak pristup učenju stranih jezika; razlika je jedino u materijalnom statusu i finansijskim pretpostavkama pojedinaca jer

se obuka i specijalizacije u toj sferi uglavnom finansiraju ličnim sredstvima, sopstvenim novcem, a ne iz budžetâ, te po tome ko kako, kojom brzinom i kvalitetom usvaja znanje i vještine komunikacije na stranim jezicima.

Nema preciznih podataka ni o tome koliko su predstavnici nacionalnih manjina ili roditelji učenika iz etničko-manjinskih kolektiviteta učestvovali u kreiranju i oblikovanju nastavnih programa, kako za nastavu na jezicima nacionalnih manjina, tako i onih za učenike-pripadnike konstitutivnih naroda ili čak i čiji roditelji nisu pripadali nijednom etničkom kolektivitetu, a i to je zakonska norma i dio obligacije iz političke platforme imenovane *Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH*. Posljedica toga je fakt da ni danas u nastavnim programima većine obrazovnih institucija u BiH nisu predviđene, programirane posebne lekcije ili nastavne jedinice, makar u grupi tzv. nacionalnih predmeta (istorija, jezik i književnost, likovna i muzička kultura, geografija i sl.) o temama koje se

odnose na prošlost i stvaralaštvo nacionalnih manjina čiji pripadnici danas žive u BiH.¹³ Manje–više, sve je prepušteno snalažljivosti nastavnika i njihovom senzibilitetu za nacionalnu ravnopravnost i znatiželju učenika. Slično se može konstatovati i važi i kad je posrijedi nabavka udžbenika i priručnika za učenike–pripadnike nacionalnih manjina iz država u kojima su njihovi sunarodnici većinski narod. I u toj oblasti više se postiglo nekim „pobočnim“ aktivnostima pojedinaca iz nevladinog sektora, zatim **dipomatskih predstavnika pojedinih država**, vjerskih službenika, nego organizovanim djelovanjem države i njenih obrazovnih institucija. Za te svrhe se u postdejtonskoj BiH još ne planira i izdvaja dovoljno novca, a bez njega se ne mogu očekivati značajniji rezultati, a samim tim i uspjesi države u obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina, posebno na njihovim maternjim jezicima.

Navedene otežavajuće okolnosti, uz opterećenost drugim, još većim problemima, političkim, ekonomskim, razvojnim itd., i jesu glavni uzroci neuspjeha obrazovnih vlasti u potpunoj realizaciji Plana akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina

u BiH. Ipak, istine radi, norme, tj. obaveze državnih vlasti iz tog dokumenta su realizovane u nekim segmentima.

Prvo, obrazovne vlasti i jedinice lokalne samouprave (opštine) u posljednjih nekoliko godina redovno planiraju sredstva i obezbjeđuju besplatne udžbenike, priručnike, pribor i opremu za svu siromašnu djecu, tačnije: djecu iz siromašnih porodica pripadnika nacionalnih manjina.¹⁴

Obrazovne vlasti i jedinice lokalne samouprave (opštine) u posljednjih nekoliko godina redovno planiraju sredstva i obezbjeđuju besplatne udžbenike, priručnike, pribor i opremu za svu siromašnu djecu.

13 To znači da, primjera radi, u nastavnom programu iz predmeta jezik i književnost za osmi i/ili deveti razred osnovne škole, a da ne govorimo o udžbenicima za gimnazije i druge srednje škole, ni danas nema više informacija o npr. književnosti Ukrajinaca ili u Ukrajini, čak ni u onim školama u kojima ima djece–pripadnika ukrajinske nacionalne manjine. To se odnosi i na programe iz nastave muzičkog ili likovnog obrazovanja i vaspitanja: u školama u kojima ima učenika–pripadnika poljske nacionalne manjine ništa više se ne uči o slavnim poljskim kompozitorima nego u onim školama u kojima nema nijednog učenika iz te nacionalne manjine, baš kao što se u Štivoru, selu naseljenom Italijanima, ne uči više o italijanskim slikarima.

14 Istine radi, to i nije bio naročito velik budžetski izdatak s obzirom na činjenicu da djeca pripadnika nacionalnih manjina u BiH, izuzev romske populacije, uglavnom ne spadaju u kategoriju siromašne djece. Djeca iz brakova pripadnika nacionalnih manjina po tom pitanju dijele sudbinu ostale djece, tj. djece iz porodica čiji članovi su pripadnici konstitutivnih naroda i mogu snositi troškove školovanja.

Drugo, kao i djeci iz konstitutivnih naroda, i djeci-pripadnicima nacionalnih manjina se obezbjeđuje besplatan prevoz ili plaćanje makar djelimičnih troškova za te namjene.

Treće, u nekolikim, prije svega osnovnim, školama, obrazovne vlasti su, **držeći se ponekad i principa tzv. pozitivne diskriminacije**, s napomenom o njenoj semantičko-pravnoj neodrživosti, uspjele da u edukativne ustanove zaposle veći broj pripadnika nacionalnih manjina – što znači da su prethodno za te svrhe izdvojile potrebna sredstva – naročito Roma, čak i više nego što ih je bilo u pred-dejtonskoj BiH.¹⁵ Međutim, uprkos svim tim postignućima, kao i pojačanoj senzibilizaciji javnosti u BiH o značaju edukacije pripadnika nacionalnih manjina i dužnosti vlasti da rade na tome, ne može se reći da je pomenuti dokument, svojevrsni **brevijar**, podsjetnik vlastima šta i kako (su trebali) da čine s ciljem kvalitetnijeg obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina, uspješno realizovan i da su riješeni svi problemi u toj, za nacionalne manjine, važnoj sferi istorijsko-političke egzistencije i društvenog položaja njihovih pripadnika.¹⁶

Ne može se nikako izvesti zaključak da obrazovanje u BiH i njenim entitetima, kantonima i Distriktu, dovodi u pitanje identitet nacionalnih manjina, njihovu samosvojnost, u mjeri u kojoj to sami pripadnici nacionalnih manjina većinski žele.

Zbog toga je, poslije samo nekoliko godina implementacije, i došlo do njegove revizije i uspostavljanja nešto realnijih normi, posebno obaveza državnih i obrazovnih vlasti spram manjina, u novom dokumentu iste namjene.¹⁷ Ukupno uzev, kad se baci pogled na

15 To se ponekad radi(lo) uprkos činjenici da neki od tako zaposlenih u školama nisu imali sve potrebne kvalifikacije za to, nego su oni favorizovani zbog toga što znaju jezik nacionalne manjine čiji pripadnici pohađaju neku konkretnu školu. Ta privilegija se odnosi(la) posebno na pripadnika romske nacionalne manjine, koji su zapošljavani kao nastavni asistenti u školama u kojima ima dovoljno đaka iz te nacionalne manjine. U odjeljku u kojem se bude govorilo o obrazovanju djece pripadnika romske manjine, daće se i ocjena o tome, tj. da li je to za samu djecu dobro ili ne. Ovdje se samo konstatuje da (je) to postj(alo)i.

16 Podsjećanja radi, *Plan akcije...* identifikuje, promovise i pretvara u obaveze vlasti u BiH tri fundamentalna cilja kad je riječ o obrazovanju pripadnika ostalih nacionalnih manjina, i to: 1. Promovisanje sistematskih promjena koje će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba pripadnika nacionalnih manjina, 2. Uključivanje sadržaja istorije, kulture i književnosti nacionalnih manjina u redovne nastavne planove i programe; 3. Očuvanje identiteta, kulture i jezika. Unutar svakog od tih ciljeva definisano je više mjera aktivnosti za koje su zaduženi različiti subjekti, od ministarstava obrazovanja i pedagoških zavoda, do udruženja nacionalnih manjina i ambasada pojedinih država iz kojih potiču neke b-h nacionalne manjine. Kao što se i na prvi pogled vidi, formulisani ciljevi su postavljeni dosta načelno, tako da nije jednostavno „mjeriti“ da li su i u kojem obimu ostvareni, tim prije što je ponešto od onoga što se njima traži već bilo na djelu.

17 Novi dokument, novi akcioni plan, u kojem se govori o sadržajima i metodima zadovoljavanja obrazovnih potreba Roma i drugih nacionalnih manjina u postdej-

sve što je (u)činjeno s ciljem zadovoljavanja obrazovnih potreba pripadnika nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH, posebno u periodu od usvajanja Plana akcije ..., do danas, 2012., pored **iskazane kritike na račun rezultata i efekata** koji su u tom procesu postignuti i **ocijenjeni kao nedostatni i neadekvatni standardima** promovisanim u toj oblasti od strane nekih organizacija, institucija i međunarodnopravnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, pa i domaćeg zakonodavstva o nacionalnim manjinama, **ne može se nikako izvesti zaključak da obrazovanje u BiH i njenim entitetima, kantonima i Distriktu, dovodi u pitanje identitet nacionalnih manjina, njihovu samosvojnost**, u mjeri u kojoj to sami pripadnici nacionalnih manjina većinski žele, kao i osviješćenost ljudi, pripadnika drugih nacionalnih kolektiviteta u BiH, o potrebi uspostavljanja, očuvanja i unapređenja elementarne ravnopravnosti između nacija i nacionalnih manjina u državi koja je sazdana i ustrojena na balansu etničkih kriterijuma i pariteta u javnoj sferi i koja teško da može opstati ukoliko nije tako.



U dosadašnjoj elaboraciji nekoliko puta je apostrofirano, i odlagan za kasniju analizu, **problem obrazovanja pripadnika romske nacionalne manjine**, kojih u ovovremenoj BiH ima

najviše u odnosu na ostale manjinske zajednice nacionalne semantike. Taj problem, odnosno teškoće u edukaciji Roma i Romkinja je identifikovan kao zbiljski, gotovo najveći problem, među brojnim drugim, te manjinske etničke grupe, sa mnogim specifičnostima i divergirajućim karakteristikama u odnosu na bilo koju drugu nacionalnu manjinu u postdejtonskoj BiH, tē uslovno definisan kao multipleksan, poliseman i zahtjevan za rješavanje. Zapravo, ako neke nacionalne manjine u postdejtonskoj BiH, ali i u većini drugih država nastalih od republika bivše SFR Jugoslavije¹⁸, imaju nekih ozbiljnijih problema u sferi obrazova-

Naravno, teško je, ako ne i nemoguće, osporiti ocjene o krajnje nepovoljnom stanju pripadnika romskih etničkih grupa.

tonske BiH, usvojen je 2010. godine na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, uz podršku nekoliko međunarodnih institucija i nevladinih organizacija, od kojih se posebno isticala švedska razvojna agencija SIDA, zatim World vision i druge, koje nisu učestvovala u kreiranju prvog akcionog plana.

18 U vezi sa tim pitanjem, tj. obrazovanjem pripadnika nacionalnih manjina u drugim državama u regionu, osim Roma, određenih problema imaju i pripadnici tzv. novih nacionalnih manjina u nekim novim nezavisnim državama, kao što ih imaju npr. Srbi u Hrvatskoj, a od tzv. tradicionalnih etničkih manjina na probleme u obra-

nja, onda su to Romi i oni su po tom kriterijumu ubjedljivo na prvom mjestu. Takođe, iznenad(n)a, u posljednjih dvadesetak godina, **probuđena „savjest“ nekih evropskih država i pojedinih njihovih integracionih asocijacija**, tijela i organa, poput Savjeta Evrope, Evropske Unije, Parlamenta i Komisije, OEBS-a, Srednjeevropske inicijative itd., te navodna ili stvarna briga za edukaciju nacionalnih manjina i učenja njihovih jezika, kulture, istorije, književnosti, tradicije, duhovnosti, religije i ostalih znamenja, **pokrenuta je upravo zbog Roma**¹⁹ i opravdava se zabrinutošću zbog stanja sa kojim se suočavaju pripadnici tog etničkog subjekta u većini evropskih modernih država, posebno u

Na jednostavno pitanje: kako se zna da baš Romi, od svih nacionalnih manjina u BiH, imaju najviše i najveće probleme u obrazovanju, odgovor takođe nije komplikovan.

vezi sa obrazovanjem njihovih pripadnika, koje se **ocjenjuje katastrofalnim, neprimjerenim izazovima i potrebama ljudske zajednice na kraju 20. i početku 21. stoljeća**. Naravno, teško je, ako ne i nemoguće, osporiti ocjene o krajnje

nepovoljnom stanju pripadnika romskih etničkih grupa ili, jednostavno, romske populacije²⁰, o njihovom teškom društvenom položaju, kojeg izostanak, ne samo kvalitetnog, nego često i bilo kakvog, obrazovanja čini još težim, a bez obrazovanja i pozitivnih rezultata u toj sferi nije moguće prevazići taj nepovoljni socijalni položaj.²¹ Bez adekvatnog obrazovanja i osposobljenosti za rad nije se moguće zaposliti, a bez zaposlenja i plate nema stalnih izvora prihoda i obezbijeđenih uslova za kakav-takav normalan ili bar snošljiv život. Tako se markiranje i rješavanje egzistencijalnih problema romske populacije, ne samo u postdej-

zovanju povremeno se žale npr. Vlasi u Srbiji, a u posljednje vrijeme i Crnogorci u toj državi.

19 Osim naziva Romi, za tu populaciju se u evropskom kontekstu, „diskursu“ i vokabularu pojedinih njenih država koriste i drugi nazivi, na primjer: Sinti, Džipsi, „putujući narodi“ i sl. Više o tome u: Goran Bašić, *Političko-pravni položaj Roma u Centralnoj i Jugoistočnoj Evropi*, u: *Romi*, Sveska 1, Komrenski sociološki susreti i Pelikan print, Niš, 2000., str. 20.

20 Čak i danas, ano domini 2019., u većini evropskih država, uključujući i tzv. stare demokratske zemlje, Romi nisu priznati ne samo kao nacionalna manjina, ravnopravna sa drugim socijalnim grupama etničkog ishodišta, kao što je to slučaj u, npr. tranzicionim državama kao što su postdejtonska BiH ili Srbija, nego pravno-politički nemaju priznat bilo kakav status i prava izvedena iz njega, pa se valjda i zbog toga nazivaju „putujući(m) narod(om)“. Zbog toga je apsurdno što upravo te države i „eksperti“ iz njih podučavaju države nastale od eh-uu republika i obrazovne vlasti u njima kako se edukuju i štiti identitet nacionalnih manjina i Roma. Ali, sila Boga ne moli. Doduše, ni Bogi silu ne voli, iako se protiv nje uvijek ne buni.

21 To „prepoznaje“ i već pominjani Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH, kojeg su obrazovne vlasti, na eksterni podsticaj, usvojile 2004. godine i njegovom implementacijom utrlje put emancipaciji romske nacionalne manjine u BiH.

tonskoj BiH, vrti u krug, što najbolje izražava **točak, taj simbol romskog naroda i nestalnosti njihovog bivakovanja na jednom mjestu, odnosno nomadskog načina** života, do novijeg vremena, skoro većine pripadnika tog naroda. Naroda, koji, iako ima skoro milenijumsku istoriju iza sebe, još nije postao nacija, jer se nigdje nije organizovao u samostalnu državu.

Na jednostavno pitanje: **kako se zna da baš Romi, od svih nacionalnih manjina u BiH, imaju najviše i najveće probleme u obrazovanju**, odgovor takođe nije komplikovan: na osnovi statističkih podataka i drugih indikatora o sljedećih nekoliko podataka i parametara, procesa i događaja, od kojih su svi lako provjerljivi:

- A) na osnovi broja djece–pripadnika romske nacionalne manjine upisanih u matične knjige rođenih;
- B) na osnovi broja djece upisanih u prve razrede osnovne škole;
- V) na osnovi podataka o broju romskih učenika koji napuste osnovnu školu prije nego što je završe i razloga koje navode za to;
- G) po pokazateljima o broju romske djece koja su završila osnovno obrazovanje i uspjesima koji su u tom nivou edukacije postigli, tj. prosjeku ocjena;
- D) na osnovi broja onih Roma koji su upisani u osnovno obrazovanje a imaju više godina života od prosjeka učenika koji pohađaju osnovnu školu;
- Đ) po podacima o broju romskih učenika upisanih u bilo koju srednju školu;
- E) s obzirom na broj romske djece koja upišu a ne završe srednju školu, te na osnovi razloga zbog kojih napuštaju srednje obrazovanje;
- Ž) po tome koliko je Roma zaposleno, gdje, šta i kako rade i nizu drugih indikatora.

Dakako, kao što smo prethodno utvrdili, na osnovi iskustvene spoznaje, kad je riječ o statistici u vezi sa Romima, onda treba biti višestruko oprezan.

Kad se složi „mozaik“ od odgovora dobijenih na prethodna pitanja, te ukrste drugi podaci iz raznih segmenata obrazovnog procesa i njemu komplementarnih oblasti i tema, a koji su prikupljeni nekom od uobičajenih metoda u empirijskim istraživanjima, dobije se slika na kojoj se jasno vide svi problemi sa kojima se i danas, na početku 21. vijeka, suočavaju pripadnici romske nacionalne manjine kad je riječ o obrazovanju. Dakako, kao što smo pretho-

dno²² utvrdili, na osnovi iskustvene spoznaje, kad je riječ o statistici u vezi sa Romima, onda treba biti višestruko oprezan. Oni, iz razloga istorijski uslovljenih i „verifikovanih“, tj. viševjekovno praktikovanog sadržaja i načina života, nisu skloni statističkim obradama, nose u sebi neku vrstu „etničke mimikrije“²³, zbog čega sva evidentiranja te etničke populacije treba čitati i razumijevati *cum grano salis*. To znači da se pažnja podjednako, ako ne i više, treba fokusirati na kontekst koliko i na tekst, tj. ne samo na „gole“ cifre ili neke druge metričke pokazatelje. Prikupljeni podaci, uz sve neophodne ograde, razvrstani po odgovarajućim kriterijumima u „rubrike“ i tabele, te interpretirani adekvatno principu iz vremena starorimskog historika Tacita: *sine ira et studio*, upućuju na sljedećih nekoliko zaključaka, odnosno tek kad se ti indikatori analiziraju i evaluišu, moguće je formulisati i argumentovati narednih nekoliko ocjena vis-a-vis pristupa obradovanju djece-pripadnika romske nacionalne manjine u postdejtonskoj BiH.

Razlozi izostanka upisa novorođene djece u romskim porodicama u matične knjige rođenih su višestruki.

Prvo, djeca rođena u romskim porodicama, tj. u porodicama čiji supružnici su pripadnici romske etničke zajednice, u odnosu na svu drugu djecu, a to znači djecu rođenu u brakovima koje čine građani i građanke neromske nacionalne determinacije, se i dalje vrlo rijetko, **najmanje upisuju u matične knjige rođenih i druge evidencije**. Da je to ozbiljan i za rješavanje težak problem, ne samo za pripadnike romske nacionalne zajednice, nego i za organe vlasti, nadležni resori u BiH identifikovali su još u dokumentu pod nazivom **Strategija Bosne i Hercegovine za**

22 Riječ je o nekolikim našim prethodnim knjigama i studijama u kojima je oširno „portretisana“ romska nacionalna manjina, kao što su: Slobodan Nagradić Nacionalne manjine i Romi u BiH, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo, 2008.; Slobodan Nagradić, Strategija Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Sarajevo, 2005.; Slobodan Nagradić, Nacionalne manjine u zakonima u BiH, „Moderna uprava“, br. 9/10, Banja Luka, 2013., str. 211-228.; Slobodan Nagradić, Nacionalne manjine u ustavima u BiH, Godišnjak Društva članova Matice srpske u Republici Srpskoj, br. 3, Banja Luka, 2013., str. 159-196.; Slobodan Nagradić, Nekolike ambivalencije društvenog položaja nacionalnih manjina u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, Godišnjak Društva članova Matice srpske u Republici Srpskoj, broj 4-5, Banja Luka, 2014-2015., str. 103-120 i druge.

23 Sintagmu smo preuzeli iz teksta Ivane Ilić Krstić, *Romi (Cigani) u Beogradu*, Godišnjak za sociologiju Filozofskog fakulteta u Nišu, broj 8, Niš, 2012., str. 138. Tekst je, zapravo, prikaz knjige Aleksandra Knežević, *Romi (Cigani) u Beogradu*, a rečena sintagma je iz njegove studije, a kako je nismo imali u našim rukama nije nam poznato kako ju autor tumači.

rješavanje problema Roma²⁴, u kojem je kao jedan od prioriteta s ciljem rješavanja ukupnih problema romske populacije u BiH definisan upravo upis djece u matične knjige rođenih. Razlozi izostanka upisa novorođene djece u romskim porodicama u matične knjige rođenih su višestruki, od kojih je za potrebe ove elaboracije dovoljno eksplicirati samo nekoliko: većina novorođene djece u porodicama čiji su supružnici Romi koji žive tradicionalnim životom na svijet je došla u kućama, kolibama ili šatorima po romskim tzv. neformalnim naseljima, a ne u bolnicama, zbog čega ih roditelji nisu niad ili na vrijeme prijavili; zatim i dalje je relativno visok procenat smrtnosti djece iz romskih porodica, ne samo novorođenčadi, koji se nigdje ne registruje, a ponekad i namjerno skriva; takođe, usljed nomadskog načina života nekih romskih porodica i širih zajednica, teško je statistički i na druge načine registrovati sve te „migracije“ i pravovremeno raspolagati svim relevantnim informacijama iz tog domena; tu je i **birokratska inercija** koja se manifestuje kao navika većine administrativnih službenika u organima i institucijama na raznim nivoima vlasti, u skladu sa kojom očekuju da im stranke same dođu u kancelarije kako bi ih evidentirali, a ne da i oni idu na teren, tamo gdje se problemi javljaju, gdje ih treba registrovati i rješavati, uključujući i posjete romskim naseljima i porodicama novorođenčadi. Na kraju, to se sve akumulisalo i reperkutovalo kao problem prilikom pozivanja na upis u osnovne škole. Mnoga djeca do sada i nisu dobijala poziv za polazak u školu ili su ga dobijala sa zakašnjenjem, zbog toga što je odveć često bivao upućen na neadekvatnu adresu, a Romi se, po nekoj socijalnoj inerciji, nerado odazivaju na pozive, a kamoli da sami idu u nadležstva iz kojih su pozivi upućeni.

Drugo, razumije se, sve bi bilo znatno lakše sa evidencijom „kandidata“ za osnovne škole kad bi Romijuniori pohađali predškolske ustanove, ali **broj romske djece koja su makar nekoliko dana bila u vrtiću je ispod nivoa tzv. statističke greške**, ako je ta-

Razumije se, sve bi bilo znatno lakše sa evidencijom „kandidata“ za osnovne škole kad bi Romijuniori pohađali predškolske ustanove, ali broj romske djece koja su makar nekoliko dana bila u vrtiću je ispod nivoa tzv. statističke greške.

24 Riječ je o dokumentu koji je, na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, usvojio Savjet ministara BiH juna 2005., a pisac i redaktor tog dokumenta je autor ove elaboracije, koji je prvu, izvornu verziju, bez nefunkcionalnih i nekorisnih amandmana i drugih nesuvislih dopuna iz javne rasprave o njemu, unutar vladinog i nevladinog sektora, objavio pod svojim imenom i prezimenom iste godine u ediciji pomenutog ministarstva.

kav događaj uopšte i zabilježen, makar kao kuriozitet. I taj fakt nije teško objasniti. Dva su osnovna razloga što romska djeca ne pohađaju jaslice, obdaništa i vrtiće. Prvi je posljedica činjenice u kojoj je kondenzovano iskazano vaskoliko **siromaštvo najvećeg broja romskih porodica**, ne samo u današnjoj BiH, nego i nekoliko decenija unazad, o čemu ćemo još kazivati u ovoj elaboraciji, zbog čega nisu u stanju snositi troškove boravka djece u vrtićima, a drugi je sadržan u **tradicionalnom načinu životau kojem se neke običajne norme sporo mijenjaju**, a posebno što nema revolucionarnih promjena u odnosu prema djeci, u specifičnom vidu njihovog zbrinjavanja i, istovremeno, instrumentalizacije, uglavnom u **lukrativne svrhe**, jer su neke romske porodice sve

Drugi dio roditelja Roma za neupis svoje djece u osnovne škole opravdanje je pronalazio u siromaštvu, čak i danas kad vlasti u BiH snose gotovo sve troškove za taj nivo obrazovanja.

do novijih vremena (a pojedine i danas) koristile najmlađu djecu (ukoliko formulacija nije pleonazam) za **prosjačenje** i ostale sadržaje i načine alternativnog obezbjeđivanja sredstava za život, a onu nešto stariju, uključujući i djecu školskog uzrasta, kao „redovnu“ radnu snagu. Tu je,

zatim, kao mogući **treći razlog** izostanka upisa romske djece u vrtiće, činjenica da je većina predškolskih i drugih ustanova za smještaj i dnevni boravak djece napravljena izvan tradicionalnih romskih naselja ili bar daleko od njih, pa se i prevoz djece do vrtića javlja(o) kao dodatni destimulativni faktor za smještaj djece u takve institucije.

Treće, glavni i najveći problem a-pro-pos pristupa obrazovanju djece-pripadnika romske nacionalne manjine su, zapravo, sami Romi, roditelji te iste djece, dorasle za školu. Oni su, prvo, bili inertni, nemarni i neodgovorni kad je sopstvenu novorođenu djecu trebalo upis(iv)ati u matične knjige rođenih, zatim kad je došlo vrijeme za upis djece u školu jer su mnogi zanemari(va)li tu zakonsku obavezu i nisu pravovremeno ili čak nikako upisali vlastitu djecu u obrazovne ustanove. Dugo je većina roditelja romske djece rezonovala i ponašala se u skladu sa maksimom: kad nisam ja završio nikakvu školu, a opet živim, ne mora ni moje dijete. Drugi dio roditelja Roma za neupis svoje djece u osnovne škole opravdanje je pronalazio u siromaštvu, čak i danas kad vlasti u BiH snose gotovo sve troškove za taj nivo obrazovanja. Da je većina Roma siromašna, notorna je činjenica, ali veću revnost odmah poslije rata nisu pokazivali ni oni nešto

imućniji, a posebno ne oni koji su, upravo zbog toga što su bili evidentirani i dobijali pozive za mobilizaciju i morali se odazvati u neku od tri vojske u građanskom ratu u BiH, pa nisu, kao većina njihovih sanarodnika, mogli otići u inostranstvu, gdje su se mnogi od njih obogatili i stekli uslove da kao povratnici obezbijede kakvu-takvu egzistenciju za svoje porodice.

Četvrto, zbog svega navedenog i drugih nekih razloga i jeste, u prvoj deceniji 21. vijeka, u Bosni i Hercegovini izuzetno visok procenat romske djece koja nisu upisana u prvi razred osnovne škole, odnosno koja se redovno ne obrazuju. Različiti izvori i autori(teti) navode različite podatke o tom procentu. S obzirom na naprijed navedeno ponašanje Roma kad su razni popisi posrijedi, nije teško pretpostaviti zbog čega nema usaglašenih i makar približno tačnih podataka o tome koliko romske djece (ne)upisuje osnovnu školu. Među prvima je sa podacima u javnost izašla međunarodna organizacija Save the Children UK (Spasimo djecu Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije), tačnije: njen ogranak u BiH. Još za period prije 2001. godine²⁵ utvrdila je da npr. samo u Tuzlanskom kantonu, u kojem je obavila svoje istraživanje, i u kojem je stanje romske populacije, po više parametara, ocjenjivano kao najpovoljnije, više od polovine romske djece dozrelo za polazak u školu nije upisano i ne pohađa osnovnu školu, a da je skoro 80% pripadnika romskog naroda nepismeno. Rečeno aksiološki, slične, katastrofalne i socijalno alarmantne podatke na svjetlost dana iznijeli su i drugi subjekti.²⁶

Na početku 21. vijeka bilo je naselja u kojima ni trećina romske djece nije upisvana u škole.

25 Vidi: *Uskraćena budućnost? Pravo romske djece u Bosni i Hercegovini na obrazovanje*, Save the Children UK, Sarajevo, 2001. Radi se o studiji koja predstavlja dio integralnog istraživanja koje je pomenuta britanska nevladina organizacija obavila u 14 evropskih zemalja, uključujući i BiH, a objavljeno je u Londonu 2001. g. pod naslovom „*Uskraćena budućnost? Pravo romske djece u Evropi na obrazovanje*“. Saradnici istraživanja u BiH, koji je iste godine publikovano u Sarajevu i koje se ovdje navodi, bili su prof. dr Neđo Miličević, mr Ljiljana Mijović i prof. Petar Đaković

26 Na primjer, po procjeni UNCEF-a, Savjeta Evrope i Misije OEBS-a u BiH za isti vremenski period u, takođe, Tuzlanskom kantonu, „otprilike 80% romske djece ne pohađa školu. Osim toga, više od 60% Roma je nepismeno, oko 80% ih nema nikakvu profesionalnu kvalifikaciju, a samo dva Roma pohađaju fakultet.“ Navedeno prema: *Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini*, Ministarstvo obrazovanja i sporta Federacije BiH, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Misija OEBS-a u BiH, Sarajevo, februar 2004. Broj stranice ne navodimo zbog toga što je dokument štampan na jezicima svih konstitutivnih naroda u BiH i engleskom jeziku, pa se, u zavisnosti od toga koji jezik i pismo su posrijedi, razlikuje i broj stranice na kojoj se nalazi citirani stav.

U drugim dijelovima BiH, u kojima žive pripadnici romske nacionalne manjine, stanje *via-a-vis* upisa romske djece u osnovne škole je (bilo) još gore. **Na početku 21. vijeka bilo je naselja u kojima ni trećina romske djece nije upisivana u škole.** To jeste realan problem za romsku nacionalnu manjinu, a samim tim i za društvo u kojem žive pripadnici naroda koji se suočavaju sa njim, bez obzira na porijeklo i etiologiju problema i odgovornosti za njegovo (ne)rješavanje. Nije teško dešifrovati „sfingu“ o tome kakav je i danas društveni položaj socijalne grupe etničkog ishodišta i provenijencije spram koje je vjekovima „kultivisana“ etnička distanca, razvijani i praktikovani stereotipi i predrasude o njima, tolerisana diskriminacija i sl., čija djeca se masovno ne upisuju u osnovne škole, pa ih samim tim i ne završavaju, a da se o višim nivoima i ne govori, posebno u društvu u kojem

Tačno je da od svih učenika osnovnih i srednjih škola školovanje najviše, tj. najčešće prekidaju, pa i sasvim napuštaju upravo djeca pripadnika romske nacionalne manjine.

se doskoro, a kod starije populacije još i danas, njegovao „kult“ prosvjetiteljstva, pismenosti, „školovanosti“ itd. Zbog toga je, s ciljem prevazilaženja takvog stanja, koncipovana i preduzeta **javna kampanja**, a potom i **akcija za brže i efikasnije uključivanje romske populacije u**

obrazovni proces u postdejtonskoj BiH. Iz tog razloga, sa tom namjerom i motivacijom, tj. tako je nastao Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH, kojeg su prihvatile i legalizovale sve obrazovne vlasti (državne, entitetske, kantonalne, distriktne) u postdejtonskoj BiH. Njegova implementacija, kad su Romi u pitanju, i pored svih teškoća, o kojima je na prethodnim stranicama ponešto već referisano, ipak je, u konačnici, dala pozitivne rezultate – broj upisane djece u osnovne i srednje škole, broj svršenih učenika itd. – o čemu će još biti riječi u ovoj elaboraciji.

Peto, tačno je da od svih učenika osnovnih i srednjih škola školovanje **najviše, tj. najčešće prekidaju, pa i sasvim napuštaju upravo djeca pripadnika romske nacionalne manjine.** Međutim, i u vezi sa tim pitanjem obrazovne vlasti u postdejtonskoj BiH ne raspolažu tačnim, egzaktnim podacima, nego su prinuđene na određene aproksimacije. U svakom slučaju, neki indikatori sa kojima raspolažu vladini i nevladini subjekti koji se bave tim fenomenom, govore da je u prvim postratnim godinama bio izuzetno visok procenat djece Roma koja su napu-

štala osnovnu školu, da se on kretao i preko 50%, da bi se u posljednjih nekoliko godina značajno smanjio i iznosi ispod jedne trećine upisanih. U srednjim školama je taj procenat nešto manji, ali to je zbog toga što nije visok procenat romske djece koja nakon završetka osnovnoškolske edukacije nastave obrazovanje u nekoj srednjoj školi. Najčešći prekidi i/ili konačno odustajanje od završetka osnovne škole događa(lo) se u završnim razredima. Kao razloge i opravdanja za to, tj. prekidanje i odustajanje od edukacije **romski učenici najčešće navode da su ih na to prisilili njihovi roditelji** kako bi im pomagali u poslovima, tako privređivali i osposobljavali se za život. Sami, pak, **roditelji**, čije se izjave, kao što smo naprijed pokazali, moraju uzeti s rezervom, opravdanje za takve postupke nalaze u **siromaštvu svojih porodica**, u **potrebi da i djeca rade** kako bi se prehranila cijela porodica, te u vlastitoj ocjeni da je njihovoj djeci dovoljno i to što su naučila da čitaju i pišu, a da će ostalo naučiti u „živom“ životu.

Dakako, za tu pojavu, tj. relativno učestalo napuštanje djece-romskih učenika osnovnih škola prije završetka osmog/devetog razreda, **odgovorne su i same obrazovne institucije**, od škola do ministarstava, ali još više **ostali organi**

državnih vlasti, od inspekcija, do sudova za prekršaje, zato što nisu preduzimali adekvatne i efikasne mjere s ciljem prevencije i sprečavanja prakse napuštanja osnovnog obrazovanja koje je obavezno po svim ustavima i svim obrazovnim zakonima svih nivoa vlasti u BiH. S jedne strane, više godina poslije građanskog rata u BiH, vlasti i ostali društveni, obrazovni i medijsko-informativni činioци **nisu dovoljno činili na senzibilizaciji samih roditelja romskih učenika** o značaju obrazovanja za život i obavezi poštivanja zakonskih propisa, posebno onih o pohađanju osnovne škole, te stvaranju uslova za što lakše ispunjavanje te obaveze. S druge strane, spram roditelja čija su djeca napuštala redovno osnovno obrazovanje, a za šta su odgovorni isključivo oni kao roditelji, **rijetko su primjenjivane sankcije**. Cijela postdejtonska istorija BiH bilježi svega nekoliko primjera kažnjenih roditelja romskih učenika, što nije slučaj kad su posrijedi roditelji neromske djece. Nije teško, kad bi to bilo neophodno, odgovoriti na pitanje ko je tu onda diskriminisan. Takvi p(r)opusti vlasti prema neodgovornim romskim roditeljima najviše štete upravo

Cijela postdejtonska istorija BiH bilježi svega nekoliko primjera kažnjenih roditelja romskih učenika, što nije slučaj kad su posrijedi roditelji neromske djece.

djeci pripadnicima romske nacionalne manjine, pa se takva prividna blagonaklonost dugoročno ispostavlja kao medveđa usluga upravo samim Romima, koji će koliko već sutra, kad odrastu, zbog pomanjkanja obrazovanja i školske spreme biti nekonkurentni na tržištu rada.

Revers takve naracije o prijevremenom napuštanju romskih učenika osnovnih škola i skromnih sankcionisanja njihovih roditelja za te zakonske prekršaje, na osnovi koje je moguće holistički sagledati fenomen nezavršavanja osnovnog obrazovanja dječeroma i njegove konsekvencije na edukaciju manjinskog romskog naroda i, posljedično, po ukupni društveni položaj romske populacije u postdejtonskoj BiH, je saznanje i svijest o tome da je ta negativna pojava značajno smanjena u periodu od početka implementacije Plana akcije..., do danas. Prema ono malo podataka koji je bilo moguće prikupiti i koji su do sada pla-

Povećan broj učenika iz romske nacionalne manjine koji završavaju osnovno obrazovanje i da se taj trend može detektovati i pratiti u kontinuitetu u posljednjih nekoliko godina.

sirani u javnost, može se zaključiti da je implementacija tog dokumenta u tom segmentu dala pozitivne rezultate, što znači da je u posljednjih nekoliko godina osjetno smanjen procenat djece-pripadnika romske nacionalne manjine koja napuštaju osnovno obrazovanje prije nego što ga apsolviraju. O kolikom procentu je riječ, s obzirom na „ažurnost“ statistika u postdejtonskoj BiH, nije jednostavno precizno utvrditi, ali važno je uočiti i **markirati tendencije u dinamici nekog fenomena.**

Šesto, na tragu prethodnog uvida, odnosno opservacije fenomena smanjenja učestalosti napuštanja osnovnog obrazovanja od strane dječeromske nacionalne pripadnosti, može se izvesti još jedan bitan zaključak. On govori o tome da je **povećan broj učenika iz romske nacionalne manjine koji završavaju osnovno obrazovanje i da se taj trend može detektovati i pratiti u kontinuitetu u posljednjih nekoliko godina.** Taj trend posljedica je dviju činjenica, odnosno: on govori o objema stranama iste medalje. S jedne strane, aversa, on je direktno priznanje i izraz povećanja broja djece-pripadnika romske nacionalne manjine koja posljednjih sedam-osam godina upisuju prvi razred osnovne škole, pa, sljedstveno tome, mora biti, u apsolutnom iznosu, veći broj i onih koji su završili osnovnu školu. To je, istovremeno, priznanje napora vlasti i efekata koje su ostvarile u

realizaciji ovdje često pominjanog Plana akcije... u dijelu koji se odnosi na Rome i dokaz da su mjere planirane i predviđene s ciljem senzibilizacije javnosti o značaju edukacije pripadnika romske nacionalne manjine u cjelini, a djece posebno, uključujući tu i predstavnike samih vlasti i drugih relevantnih i odgovornih društvenih činioca i subjekata, te i potrebu da se i oni više angažuju s ciljem povećanja broja djeceroma koja upisuju, pohađaju i završavaju osnovnu školu, kao i da obrazovanje bude što kvalitetnije, ma koliko bile stereotipne i sterilne, birokratski stilizovane i sl., ipak dale rezultate čija je posljedica egzaktno povećan broj mladih Roma i Romkinja koji su završili osnovno obrazovanje.

Ali, za detekciju i analizu stvarnog društvenog položaja Roma u postdejtonskoj BiH, makar prema stanju o obrazovnoj sferi, treba baciti pogled i na indikatore iz kojih je vidljivo kakav uspjeh, tj. ocjene su ostvarili mladi Romi koji su unazad nekoliko godina završili osnovnu školu. U

prosjeku, na osnovi raspoloživih podataka, moguće je **zaključiti da djeca-pripadnika romske nacionalne manjine ostvaruju slabije rezultate**, odnosno da je prosječna ocjena svršenih osnovaca iz romske populacije značajno niža nego kod učenika-pripadnika drugih nacionalnih manjina ili konstitutivnih naroda.

Šta jesu ili šta mogu biti uzroci tog stanja?

Činjenica da **među svršenim osnovcima iz romske nacionalne zajednice ima i odličnih učenika**, demantuje sve one, više implicitne nego eksplicitne, ocjene u kojima ima i recidiva stereotipa, predrasuda i netolerancije spram romske nacionalne manjine, o tome da su romska djeca u prosjeku nesposobnija za edukaciju, da su nedisciplinovanija i nemarnija i sl., u odnosu na ostalu djecu. Ne sporeći da i danas ima i da je i u proteklih nekoliko godina, od kad se implementiše Plan akcije ..., bilo nediscipline i neizvršavanja nekih standardnih školskih obaveza, uključujući i redovno pohađanje nastave, izradu domaćih zadataka i druge aktivnosti, da to utiče ili može da utiče na opšti uspjeh učenika, ipak to nisu glavni razlozi zbog kojih romski učenici imaju slabiji prosjek ocjena. Prije će biti da su uzrok tome opšti socijalni uslovi u kojima danas i ovdje živi većina porodica djece-pripadnika romske nacionalne manjine, tj. siromaštvo

Činjenica da među svršenim osnovcima iz romske nacionalne zajednice ima i odličnih učenika, demantuje sve one, više implicitne nego eksplicitne, ocjene u kojima ima i recidiva stereotipa, predrasuda i netolerancije spram romske nacionalne manjine, o tome da su romska djeca u prosjeku nesposobnija za edukaciju.

sa kojim su se suočavale i još suočavaju brakovi čiji potomci su pohađali osnovnu školu u proteklih nekoliko godina. Pri tome, ne radi se više samo o tome da većina djece-pripadnika romske populacije nema, odnosno ne dobije na vrijeme sve udžbenike i nastavna sredstva, čega je odmah poslije građanskog rata bilo, a danas je taj problem uglavnom prevaziđen, nego o tome da **najveći broj romske djece nema normalne uslove za učenje kod kuće, zato što većina njihovih roditelja nema riješeno stambeno pitanje, što nema savremena učila, uključujući računare i pristup internetu i sl., što nema dovoljno sredstava za hranu, odjeću, užinu, igru i druge svakodnevne potrepštine.** Iz te činjenice treba izvesti zaključak o tome da su za uspjeh u

Nešto lošiji prosjek ocjena u osnovnim školama koji ostvaruju djeca iz romskih porodica, nije posljedica bilo kakvih antropoloških i/ili kognitivnih deficita koje imaju pripadnici romske nacionalne manjine.

obrazovnom procesu, osim prirodnog talenta i marljivosti samih učenika, truda nastavnika, dobrih udžbenika, priručnika i nastavnih sredstava, neophodni i povoljni spoljašnji uslovi, od blizine škola, urednog prevoza do njih, pa sve do materijalno-finansijskog položaja porodica

čija djeca pohađaju osnovnu školu i recepcije javnosti značaja sve veće inkluzije djece-pripadnika romske nacionalne manjine u redovni obrazovni sistem.

Drugim riječima, nešto lošiji prosjek ocjena u osnovnim školama koji ostvaruju djeca iz romskih porodica, **nije posljedica bilo kakvih antropoloških i/ili kognitivnih deficita koje imaju pripadnici romske nacionalne manjine, ili njenih tzv. urođenih mana i nesposobnosti, nego istorijskog načina života te zajednice, njene socijalne marginalizacije i izopštenosti iz procesa modernizacije i posvemašnje inkluzije** u političke odnose, obrazovne procese, kulturni život i svijet rada i biznisa zajednica u kojima žive, a što se reperkutovalo na izvjesnu socijalnu komociju u shvatanju i izvršavanju obaveza, uključujući i obavezu pohađanja nastave u školama i drugim pedagoškim ustanovama. Uz aktuelne materijalno-finansijske, stambene, zdravstvene, tehničke i druge probleme sa kojima se suočavaju porodice romskih učenika, te uz skromno ili nikakvo obrazovanjem stečeno znanje i vaspitni autoritet roditelja romske djece, odnosno iskustvo sa kojim mogu pomoći vlastitoj djeci u savlađivanju nekih lekcija, nije (bilo) realno očekivati bolji prosjek ocjena svršenih osnovaca iz redova romske nacionalne manjine.

Takođe, ostvareni uspjesi većine učenika-pripadnika romskih grupa su ozbiljan indikator da u postdejtonskoj BiH još nije sve „složeno“ na svoja mjesta u vezi sa obrazovanjem romske nacionalne manjine i treba ih razumjeti kao stimulans obrazovnim vlastima u redizajniranju akcionih planova iz sfere obrazovanja i drugih oblasti koji se odnose na rješavanje problema romske nacionalne manjine.

Sedmo, indicije o teškoćama, „evropski“ kazano, romskog pristupa obrazovanju u postdejtonskoj BiH, sadržane su i u činjenici **da među romskim učenicima ima dosta onih koji su, narodski rečeno, prestarili, koji imaju više godina nego što je primjereno djeci uzrasta osnovne škole.** A svakako ih je značajno više iz romskog demosa nego među pripadnicima drugih nacionalnih kolektiviteta. Ta činjenica pokazuje najmanje dvije relevantne stvari kad su posrijedi Romi i obrazovanje njihove

djece. Prva je da su djeca pripadnici romske nacionalne manjine **kasnila sa redovnim upisom u prvi razred**, što je i ovdje naprijed potvrđeno, odnosno da su svojevremeno **napuštala osnovnu školu pa ju kasnije opet upisivala**, samo sada sa više godina. To je pokazatelj da su obrazovne vlasti i menadžment školskih ustanova bili tolerantni spram tih pojava, a sve **bonna fide**

da što veći broj Roma upiše i završi osnovnu školu, pa makar i u „poodmaklim“ godinama. S druge strane, to je znak da su i vlasti u BiH pozitivno reagovala na određene inicijative iz Evrope i našle načina da starijoj romskoj djeci omoguće nastavak i završetak redovnog osnovno-školskog obrazovanja, čak i kad ona imaju malo više godina od normalnog uzrasta za osnovnu školu, a da pri tome radikalno ili uopšte ne mijenjaju postojeću pedagošku legislativu. Možda taj „detalj“ o stvaranju mogućnosti i implementaciji platforme o upisu i nastavku edukacije djece iz romskih porodica koja iz nekih razloga nisu stigla na vrijeme da završe osnovnu školu, najbolje pokazuje suvislost i efekte sinergičnog djelovanja različitih subjekata involviranih u rješavanje problema sa kojima se suočavaju pripadnici romske nacionalne manjine u BiH, nekad i danas, te napredak koji je u tom segmentu te sfere njihove egzistencije ostvaren i javno verifikovan.

Indicije o teškoćama, „evropski“ kazano, romskog pristupa obrazovanju u postdejtonskoj BiH, sadržane su i u činjenici da među romskim učenicima ima dosta onih koji su, narodski rečeno, prestarili, koji imaju više godina nego što je primjereno djeci uzrasta osnovne škole.

Osmo, važan pokazatelj stanja u kojem se nalazi(la) romska populacija u postdejtonskoj BiH vis-a-vis „pristupa obrazovanju“, kao i aktivnosti koje su preduzimale obrazovne i druge vlasti u BiH, pa i neki drugi subjekti relevantni za postuliranje i razumijevanje društvenog položaja pripadnika te nacionalne manjine, jesu i **dodatne, dopunske i alternativne mjere i forme obrazovanja romske djece**, posebno onih koji su redovnu edukaciju u osnovnim školama iz nekih razloga „preskočili“, odnosno koje su organizovale i provodile ne samo obrazovne institucije, nego i neki drugi subjekti, uključujući i pojedine nevladine organizacije, bilo romske, bilo, pak, neromske. Od 2004. godine i usvajanja Plana akcije o ostvarivanju obrazovnih potreba Roma i ostalih nacionalnih manjina, vlasti u BiH su organizovale više posebnih formi edukacije romske djece, ali i odraslih Roma, kako

Broj romske djece koja su upisana u srednje škole u postdejtonskoj BiH je zagonetan.

osnovnih škola za obrazovanje odrasle, tako i tzv. **ljetnjih škola** u kojima su mladi Romi pohađali i završavali razne forme dodatne edukacije, koja je ponekad bila i ozbiljan supstitut

za propušteno u redovnom školskom obrazovanju, povremeno imala sadržaj i formu, program i svrhu **dokvalifikacije** i/ili **prekvalifikacije**, a najčešće, bar kad su ljetne škole u pitanju, se u takvim formama edukacije učilo (o) ono(me) što se nije (na)učilo u redovnom osnovnom ili čak i u srednjem obrazovanju, kao što su npr. teme o ljudskim pravima, (ne)diskriminaciji, toleranciji i dijalogu, ali i o romskom jeziku, kulturi, istoriji, tradiciji, zatim o prvoj pomoći, izradi projekata itd. Mnoge od tih ljetnih škola, osim nekih međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija, te pojedinih domaćih nevladinih organizacija specijalizovanih za romska pitanja, finansirale su jedinice lokalne samouprave, tj. opštine, zatim kantonalna i entitetska ministarstva, agencije i sl.²⁷

Deveto, i broj romske djece koja su upisana u srednje škole u postdejtonskoj BiH je zagonetan. S obzirom na prethodne eksplikacije, ne treba posebno objašnjavati zbog čega je to tako. Za sociološku analizu društvenog položaja nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH važno je opaziti i elaborirati fakt ili makar

²⁷ U posljednjih desetak godina organizovano je nekoliko ljetnih škola, uglavnom u opštinama u kojima živi značajnija populacija romske nacionalnosti, odnosno u destinacijama koje pružaju adekvatne uslove za smještaj i edukacijske aktivnosti, kao što su, npr. Gradiška, Prijedor, Bijeljina, Kakanj, Modriča, Banja Vrućica, Fojnica, Sarajevo, Mostar, Vlašić, Kladanj, Igman, Dobož, Kiseljak, Modran kod Tuzle i sama Tuzla, Brčko, Visoko, Lukavac itd.

tendenciju da se, u posljednjih 10–ak godina, **rapidno i kontinuirano povećava broj djece–pripadnika romske etničke zajednice koja upisuju srednje škole**, što je prije rata bilo gotovo nezamislivo, dielom i zbog legislative, a dijelom i zbog nedostatka društvenog podsticaja za to. To su uglavnom srednje stručne ili, ranijom terminologijom kazano, zanatske trogodišnje škole, koje osposobljavaju učenike za konkretna radnička zanimanja, a manje ili skoro nikako gimnazije, medicinske ili ekonomske škole. Danas se može zabilježiti, i u jednom i u drugom antitetu, kao i Brčko Distriktu BiH, u nekoliko gradova²⁸ veći broj djece iz romskih porodica koja pohađaju srednju školu. Međutim, procenat mladih Roma upisanih u srednje škole i dalje nije visok, ali je svakako značajno veći od npr. perioda prvih pet postratnih godina. Istine radi, i broj onih romskih učenika koji upišu a ne završe srednju školu i dalje je velik, tj. neprihvatljiv, što govori da većina porodica romskih učenika još nema dovoljno „strpljenja“ da čeka i dočeka da im djeca redovno završe srednju školu i tako se osposobe za život, nego toleriše, a ponekad i podstiče napuštanje srednjoškolskog obrazovanja ne bi li se njihova djeca što ranije uključila u neke oblike privređivanja i tako doprinosila kućnom budžetu.²⁹

Razlozi napuštanja, a samim tim i nezavršavanja srednjih škola, gotovo su identični onima koje navode i romski učenici i njihovi roditelji, i oni se uglavnom svode na siromaštvo sa kojima se porodice djece dorasle za osnovno ili srednje obrazovanje suočavaju.

Drugim riječima, **razlozi napuštanja, a samim tim i nezavršavanja srednjih škola, gotovo su identični onima koje navode i romski učenici i njihovi roditelji, i oni se uglavnom svode na siromaštvo sa kojima se porodice djece dorasle za osnovno ili srednje obrazovanje suočavaju**, mada su neki uzroci toj pojavi sadržani i u dubokim naslagama tradicionalne svijesti i obraza ponašanja Roma u kojima obrazovanje vlastite djece nije na

28 To su uglavnom gradovi navedeni u prethodnoj fusnoti, u kojima je dosta romske djece prethodno završilo osnovnu školu. Međutim, nema primjera da romska djeca u značajnijem broju upisuju srednje škole izvan mjesta stanovanja njihovih roditelja, što indicira na, najmanje, dvije stvari: 1. i dalje je među romskom populacijom prisutna svijest da su oni predmet predrasuda i stigmatizacije okoline, tj. neromskog stanovništva, zbog čega ne daju svoju djecu na smještaj u đачke domove ili u privatne stanove i 2. da još dosta romskih porodica nema finansijskih uslova za školovanje djece ukoliko moraju napustiti svoja dotadašnja prebivališta, zbog čega je jako malo romskih djevojčica otišlo u drugi grad na školovanje.

29 Osim tog razloga, ovdje treba navesti i činjenicu da su pojedini roditelji romske djece, u prvom redu kad se radi(lo) o ženskoj djeci, koja su, inače, značajno manje upisivana u srednje škole, stimulisala napuštanje tih istih škola radi udaje svojih kćerki, bez obzira što je riječ o maloljetnicama.

visokm mjestu hijerarhije porodičnih i socijalnih obaveza romskog naroda. S obzirom na činjenicu da srednje obrazovanje u postdejtonskoj BiH (još) nije obavezno, to su i obrazovne vlasti u njoj romskim učenicima koji su upisivali i neko vrijeme pohađali srednju školu, kao i njihovim roditeljima, objektivno manje pomagali nego onim Romima čija su djeca išla u osnovnu školu. To jeste fakt, ali se iz njega ne može i ne smije izvoditi alibi za, s jedne strane, totalnu apstinenciju vlasti od brige za takve učenike i porodice Roma, i, s druge strane, za one romske porodice koje su odlučile da prekinu školovanje svoje djece. I jedni i drugi, tj. i vlasti i porodice su mogli više da (u)čine na obrazovanju romske djece i u tom nivou i vrsti školovanja.

Bitan indikator da nešto nije (bilo) u redu sa edukacijom djece–pripadnicima romske nacionalne manjine, je sfera **zapošljavanja**.

Deseto, bitan indikator da nešto nije (bilo) u redu sa edukacijom djece–pripadnicima romske nacionalne manjine, je sfera **zapošljavanja** – o kojoj će u ovoj elaboraciji biti posebno riječi

– a ovdje je pominjemo samo kao ilustraciju fakta o problemima i propustima pripadnika romske nacionalne manjine u edukaciji njihovog potomstva. Činjenica da je najveći broj Roma oficijelno nezaposlen, odnosno da oni koji rade negdje i nešto, **rade najteže i najslabije plaćene poslove**. A to su, uglavnom, poslovi za koje ne treba visoka edukacija ili specijalistička osposobljenost, kao što su poslovi u gradskim komunalnim preduzećima na održavanju čistoće javnih površina i objekata, rad na sakupljanju sekundarnih sirovina ili prevoznike usluge na tržnicama itd. Da imaju bolje, kvalitetnije obrazovanje, da su završili neke srednje i/ili više škole, takvi poslovi ne bi bili „rezervisani“ samo za Rome, neko bi bili „ravnopravnije“ raspoređeni i za pripadnike ostalih nacionalnih manjina i/ili konstitutivnih naroda, ali svi oni su obrazovaniji od Roma, pa preferiraju i dobijaju bolja radna mjesta i lakše poslove. A upravo po tome se, između ostalih faktora, tj. **mjestu koje neko zauzima u strukturi rada, po tome gdje i šta radi, te koliko je plaćen za to, raščitava i ukupni socijalni položaj koji neki pojedinac, grupa ili zajednica imaju u određenoj epohi historijskog razvoja društva**, odnosno nekoj konkretnoj državi. Sudeći po tom kriterijumu i „indeksu mjerenja“, nije teško zaključiti kakav je, i danas, društveni položaj pripadnika romske nacionalne manjine u postdejtonskoj BiH.

Jedanaesto, više nije ekskluzivitet, kao prije 10, 20, ili 30 i više godina, o kojem javnost odmah izvještavaju mediji komunikacije, kad neki Rom, a sve više i češće i Romkinja, upišu fakultet. **U posljednjih pet–šest godina više desetina mladih Roma u postdejtonskoj BiH upisalo je i studira na nekolikim fakultetima.** Tačno je da je danas lakše i jednostavnije upisati neku visokoškolsku ustanovu nego prije rata u socijalističkoj Jugoslaviji i BiH, pa čak i u odnosu na period od prije deset i više godina³⁰, ali su i drugi faktori zaslužni za povećanje broja upisanih pripadnika romske etničke manjine u univerzitetsku edukaciju. To, ipak, govori kako o **promjeni sadržaja i kvaliteta svijesti, što podrazumijeva i vrednovanje socijalnih i ličnih prioriteta kod relativno respektabilnog procenta pripadnika romske populacije**, uglavnom ljđdi srednje generacije koji su i sami bar pokušavali ići u školu ako je već nisu uspjeli završiti, a koji imaju djecu dorašlu za univerzitetsko školovanje, tako i **važnom zaokretu javnog mnjenja u ovdašnjem društvu koje na taj način postaje sve tolerantnije na razlike i inkluziju drugih nacionalnih kolektiviteta** u socijalne procese, političke odnose i kulturni život, o čemu je ovdje već pisano, bez obzira na činjenicu da nema posebnih odjeljenja, ili ih je bilo zanemarlivo malo, koja pohađaju samo učenici romske nacionalne manjine u ovom postdejtonskom periodu, odnosno da se nastava na romskom jeziku i u osnovnim školama izvodila u skromnom procentu, baš kao i na jezicima ostalih nacionalnih manjina. Isto tako, **danas se u BiH bilježe i prvi masteri, magistri, pa i doktori nauke iz romske nacionalne manjine, koji su ponikli i stasali u romskoj sredini.**³¹ Svega toga teško da bi bilo da je stanje vis–a–vis dru-

U posljednjih pet–šest godina više desetina mladih Roma u postdejtonskoj BiH upisalo je i studira na nekolikim fakultetima.

30 Naravno, to je zvog toga što danas u Bosni i Hercegovini, na teritoriji oba entiteta i distrikta, postoji sedam (8) javnih univerziteta sa preko stotinu fakulteta i visokih škola, te skoro 20 domaćih privatnih univerziteta, desetak visokih škola i nekoliko koledža, na kojima više desetina hiljada studenata studira na skoro stotinu studijskih programa, smjerova i/ili klasa i sl. Razumije se, danas je neuporedivo lakše položiti prijemni ispit i na javnom univerzitetu nego prije rata u BiH, jer je i konkurencija manja, a da se ne govori o jednostavnosti upisa na privatne univerzitete, jer se mnogi od njih zadovolje samo uplatom finansijskih sredstava i indeks je – tu.

31 Prvi doktori nauka među Romima zabilježeni su još prije rata, ali skoro svi odreda su, po svjedočenjima nekih današnjih romskih lidera i NVO, odbijali da se identifikuju kao pripadnici tog naroda, dok među današnjim Romima oni koji su u novije vrijeme magistrirali ili doktorirali, iz oblasti od fizičke kulture do socijalnog rada itd., skoro svi se deklarišu upravo kao pripadnici te nacionalne manjine. Neki od njih su i profesori, npr. na Univerzitetu u Tuzli. To ipak govori o nesumnjivoj emancipaciji i afirmaciji (pripadnika) te nacionalne manjine.

štvenog položaja i prava pripadnika romske nacionalne manjine teže i za njih nepovoljnije nego u nekim drugim državama ili u BiH u ranijem periodu. Ta činjenica, kad drugih ne bi bilo, a ima ih, dovoljno govori o zaokretu društva, tj. odgovornih struktura unutar njega, vis-a-vis prava nacionalnih manjina, Roma posebno.

Razumije se, to su bili samo nekoliko indikatora i kriterija mačenja stanja u oblasti obrazovanja, kad je riječ o pripadnicima romske etničke zajednice, a koji se reflektuju i reperkuriraju na njihov socijalni status. Fenomenološki, mogli bi se, ne samo detektovati i deskripisati još nekoliko fragmenti naracije o tome, nego i taksativno pokazati šta je sve (u)rađeno od strane vlasti, a šta su, pak, još prepreke sveobuhvatnom pristupu obrazovanju pripadnika romske nacionalne manjine, kako je to proklamovano Planom akcije.... Umjesto nabiranja svih tih aktivnosti i rezultata obrazovnih i drugih vlasti ostvarenih u posljednjih

Danas se u BiH bilježe i prvi masteri, magistri, pa i doktori nauke iz romske nacionalne manjine, koji su ponikli i stasali u romskoj sredini.

nekoliko godina, primjerenijim nam se čini, ilustracije radi, navesti samo neke ključne mjere koje su vlasti preduzele s ciljem inkluzije što većeg broja romske djece u osnovno i srednje obrazovanje, a podsticanja upisa u i završavanja

ostalih, viših nivoa i kvaliteta obrazovanja. **Vlasti u BiH, i to bez izuzetka i razlike o kojem entitetu, kantonu, pa i opštini je riječ, su izdvojile respektabilna finansijska sredstva za nabavku udžbenika, pribora i opreme za romsku djecu-učenike osnovnih škola. Danas čak i najsiromašnije opštine u BiH, na čijem području žive pripadnici romske zajednice, izdvajaju novac za školovanje romske djece, uključujući tu i troškove prevoza, a ponegdje i toplog obroka, odnosno užine za najmlađe osnovce.** Te stavke se danas, već pet-šest godina redovno planiraju u budžetima jedinica lokalne samouprave i izvršavaju se bez obzira što su vlasti i na lokalnom nivou smjenjive, tj. više puta su se mijenjale u periodu koji je predmet ove mini-analize.³²

32 Poređenja radi, u naznačenom periodu tri puta su održani izbori za organe lokalnih vlasti, i to: 2004., 2008. i ove, 2012. godine kojom prilikom je u većini opština došlo do smjene političkih partija na vlasti. Na pr. u Republici Srpskoj nakon izbora održanih 2004. i 2008. u većini opština vlast je preuzeo Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), da bi se Srpska demokratska stranka (SDS) u značajnoj mjeri vratila na vlast poslije izbora održanih 2012. U Federaciji BiH, vlast Stranke demokratske akcije (SDA), ponekad u koaliciji sa Strankom za Bosnu i Hercegovinu (SBiH) i Hrvatske demokratske zajednice (HDZ BiH), koje su bile neprikosnovene sve do izbora za organe lokalnih vlasti 2012., zamijenila je Socijaldemokratska par-

Komplementarno toj aktivnosti, tj. redovnom obezbjeđivanju finansijskih sredstava za školske troškove učenika, tekla je i aktivnost obrazovnih i drugih vlasti u sferi podizanja javne, tačnije: društvene svijesti o značaju edukacije pripadnika romske nacionalne manjine i inkluzije njihovih predstavnika u tijela vlasti i ostalih javnih institucija i službi. S tim ciljem održane su brojne konferencije, naučni i stručni skupovi, „okrugli stolovi“, radionice, pokrenuti mnogi projekti, upriličene prezentacije, istraživanja, organizovane izložbe, smotre, promocije knjiga, novina, časopisa, pokrenute emisije na radio i televizijskim stanicama, povremene rubrike u novinama, održani razgovori u studiju i niz dijaloških emisija na javnim i privatnih elektronskim medijima komunikacije i sl. Sve to nije moglo a da ne ostavi traga i „pozitivne energije“ – ma šta to bilo – kako na institucije vlasti

i odgovorne pojedince u njima, tako i na same Rome, na porodice čija djeca su trebala da se upisuju u škole ili su ih već pohađali, da istraju na završavanju istih i upisu novih, viših nivoa obrazovanja. **Relativnom uspjehu napora društva i institucija obrazovnih i drugih vlasti u postdejtonskoj BiH na implementaciji Plana**

akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH doprinijela je i činjenica da su školske vlasti i menadžment u nekoliko osnovnim školama, npr. u Tuzlanskom kantonu i drugdje³³, uspjeli da uvedu, „instaliraju“ i dugo godina održavaju jednu sasvim novu pedagošku „funkciju“, ulogu, a to su romski asistenti³⁴, tj. svojevrsni pomoćnici učitelja i nastavnika u odjeljenjima koja pohađaju romski učenici ili u kojima su oni većina đaka, odnosno u školama u kojima ima đaka pripadnika romske nacionalne zajednice. **Romski asistenti**

Čak i najsiromašnije opštine u BiH, na čijem području žive pripadnici romske zajednice, izdvajaju novac za školovanje romske djece, uključujući tu i troškove prevoza, a ponegdje i toplog obroka, odnosno užine za najmlađe osnovce.

tija BiH (SDPBiH), a HDZ je takođe morao dijeliti vlast u opštinama sa hrvatskom većinom, uglavnom sa HDZ 1990., partijom koja je nastala cijepanjem dotadašnje jedinstvene HDZ BiH, 2006. g. Ostale političke stranke tek simbolično participuju u vlasti na nivoima lokalnih samouprava.

33 Osim u nekoliko sela u Tuzli i drugim opštinama tog kantona, obrazovne vlasti su institut i ulogu romskih asistenata, kao pomoćnog nastavnog osoblja u osnovnim školama, uspjele da realizuju i u Srajevu, Gradišci, Visokom, Kaknju, Bijeljini i još nekim mjestima.

34 Romski asistenti su, zapravo, oni Romi koji imaju završeno neko formalno obrazovanje, npr. osnovnu školu, koji znaju romski jezik i imaju odgovarajuću obuku iz edukacije i rada sa djecom, tako da mogu ući u učionicu i podučavati djecu njihovom maternjem jeziku. To nisu novi učitelji i nastavnici, nego njihovi prvi saradnici. Manje-više riječ je o stanovnicima mjesta u kojima se nalaze i škole, odnosno odakle dolazi najveći broj romskih učenika.

su odigrali pionirsku ulogu u nacionalnom samoosvješćivanju romske populacije, odnosno romskih učenika, jer su oni nastavu izvodili i još je izvode na romskom jeziku, odnosno predavali i/ili podučavali djecu–pripadnike romskog naroda o njihovom jeziku, kulturi, istoriji i tradiciji i nema sumnje da su opravdali, kako svoju pedagošku, kulturnu i socijalnu ulogu, tako i finansijska sredstva koja vlasti opština, kantona, distrikta i entiteta za njih izdvajaju već nekoliko godina.

Prethodnom treba dodati, kao zajednički uspjeh obrazovnih vlasti u postdejtonskoj BiH i porodica romskih učenika, pa i njih samih, i pokazatelje o **značajnom smanjenju broja romskih učenika koji pohađaju tzv. specijalizovane obrazovne ustanove**, tj. škole koje su prije rata polazili učenici ometeni u mentalnom razvoju, ali i ostali psiho–fizički nedovoljno razvijeni i sposobni đaci, te sva ona djeca čije se ponašanje smatralo društveno neprihvatljivim, sociopatološkim. Doduše, tadašnji pedagoški standardi su bili puno zahtjevniji u vezi sa obavezama učenika i potrebnim nivoom savladanog znanja i pokazanih sposobnosti da bi se tretirala kao normalna i „dostojna“ redovnog školovanja, a gotovo sve ostalo, ispod tog nivoa tretirano je nenormalnim, zaostalim i „podobnim“ za specijalizovanu edukaciju i posebne ustanove. **Inkluzija** je rijetko pominjana i bilo je teško

Romski asistenti su odigrali pionirsku ulogu u nacionalnom samoosvješćivanju romske populacije, odnosno romskih učenika.

prijeći prag, tj. iz specijalnih škola ili odjeljenja „dobaciti“ u ona/e normalna/e. Bilo je dovoljno da se npr. dvaput ponovi razred ili da se ima puno neopravdanih izostanaka sa nastave, pa da tadašnje nadležne „strukture“ obrazovnih

ustanova, ponekad i uz saglasnost i školskih pedagoga, kandiduju svoje učenike za specijalne škole. U takve škole u neopravdano visokom procentu upućivana su djeca–pripadnici romske nacionalne manjine čim bi pokazali veće teškoće u savlađivanju redovnog nastavnog gradiva ili demonstrirali neki vid socijalno neprihvatljivog ponašanja, kao što su bila prosjačenja, skitnje, krađe, izostanci iz škole itd. Danas su ta pojava i praksa specijalne edukacije za Rome svedene na minimum.

Naravno, ima i nekoliko stavki koje obrazovne i druge vlasti nisu najbolje riješile, odnosno u potpunosti implementisale neke samopotpisane i usvojene dokumente iz oblasti obrazovanja pripadnika romske nacionalne manjine. Za argumentaciju te

teze navešćemo samo dvije činjenice. **Prva pokazuje neuspjeh vlasti u doedukaciji starijih Roma i Romkinja, odnosno nastavku prethodno započetog pa napuštenog osnovnog i/ili srednjeg obrazovanja.** Ne može se kazati da se obrazovne vlasti i školske institucije nisu trudile da i u tom segmentu obrazovne sfere postignu dobre rezultate. Međutim, nije bilo značajnijih rezultata, posebno kad se radi(lo) o nešto starijoj populaciji, tj. o onima koji su relativno davno, prije deset i više godina napustili započeto školovanje, koji su navršili 18 i više godina i za koje nakon te godine osnovno obrazovanje više nije obavezno. Nekoliko osnovnih škola je, uz pomoć drugih obrazovnih resora, bilo obavilo sve programske, prostorne i kadrovske pripreme i bilo spremno da u formi dodatne nastave, tzv. večernjih škola, po ubrzanom ritmu omogući završetak osnovne škole i sticanje diplome za dalji nastavak školovanja ili, eventualno, zaposlenje, ali mnogi mlađi Romi nisu iskoristili tu šansu.

Inkluzija je rijetko pominjana i bilo je teško prijeći prag, tj. iz specijalnih škola ili odjeljenja „dobaciti“ u ona/e normalna/e.

Iz **druge** činjenice u naznačenom segmentu teme o obrazovanju pripadnika romske nacionalne manjine vidi se da **nema pažnje vrijednih postignuća** – bar kad se na analizirani fenomen gleda sa kvantitativne tačke gledišta, a ona se ne može prenebregnuti – **kad se radi i o prekvalifikaciji i dokvalifikaciji Roma i Romkinja** koji imaju neku, ranije stečenu, kvalifikaciju, odnosno završenu osnovnu ili srednju školu, ali s njom ne mogu doći do posla, pa su im u te svrhe neophodna drug(ačij)a znanja, iskustva i osposobljenost. Tim poslom su se, osim tradicionalnih obrazovnih ustanova, kao što su srednje, naročito stručne, škole, te zavodi za zapošljavanje itd., bavile i pojedine specijalizovane, u novije vrijeme formirane agencije i službe, ali iz romskih etničkih zajednica nije bilo dovoljno kandidata za dokvalifikaciju i/ili prekvalifikaciju. Iz tog fakta moguće je izvesti zaključak da, ili nema dovoljno Roma koji su bilo kad ranije završili neku srednju školu, koji danas ne rade, a željeli bi da se ponovo zaposle, ili da su obrazovne vlasti u nečemu podbacile. Bez obzira šta je posrijedi u navedenom slučaju, ne može se konstatovati da je bilo nekog izraženog interesovanja pripadnika romske nacionalne zajednice za tzv. deficitarna zanimanja iz kojih su mogli steći kvalifikaciju po skraćenoj proceduri i bez dodatnih plaćanja.

Na kraju ovog pretresa stanja i kretanja u sferi obrazovanja romske nacionalne manjine u postdejtonskoj BiH, treba ukazati na još jedno pitanje koje, kao obavezu vlastima u BiH, postulira ovdje često navođeni **Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH**. Radi(lo) se, isto kao i kod obrazovanja ostalih nacionalnih manjina u BiH, o obavezi obrazovnih vlasti da u stručne institucije i tijela koja se bave kreiranjem nastavnih programa i planova, tzv. curriculum-

Ne može se konstatovati da je bilo nekog izraženog interesovanja pripadnika romske nacionalne zajednice za tzv. deficitarna zanimanja iz kojih su mogli steći kvalifikaciju po skraćenoj proceduri i bez dodatnih plaćanja.

-a, za realizaciju specifičnih obrazovnih potreba i sa kojim se tada, a dijelom i danas uključe i odgovarajući broj predstanika romske zajednice. Međutim, s obzirom na činjenicu da u vrijeme kad je takav imperativ formulisan (početak 2004. godine) unutar cijele romske populacije u BiH nije bilo dovoljno kompetentnih kadrova

koji bi mogli zadovoljiti kriterijume za takav angažman, do nje ga nije ni došlo, a u timovima koje su tada formirala nadležna ministarstva³⁵ nije bilo romskih predstavnika, bez obzira što se radi(lo) o obrazovanju pripadnika te nacionalne manjine. Nije ih bilo iz jednostavnog razloga što tada nije bilo dovoljno stručno obrazovanih i pedagoški kvalifikovanih kadrova pripadnika romske nacionalne manjine koji bi mogli, tj. imali šta kreativno da doprinesu formulisanju nastavnih programa za edukaciju njihovih sanarodnika. Tada nije bilo dovoljno Roma koji su bili učitelji, nastavnici, pedagozi, psiholozi, geografi, profesori, defektolozi i sl., odnosno ljudi drugih profesija koji su radili u nastavnom procesu, pa zbog toga nisu ni mogli biti angažovani za izradu posebnih programa edukacije učenika romske nacionalne pripadnosti. Međutim, **danas, poslije deset godina koliko već traje proces implementacije Plana akcije..., stanje vis-a-vis tog segmenta naracije o obrazovanju romske populacije u BiH je, kako smo prethodno pokazali, značajno drugačije, puno bolje. Posljednjih nekoliko godina već ima respektabilan broj Roma**

³⁵ Ministarstva u BiH su bila zadužena da formiraju više radnih grupa i stručnih timova za realizaciju raznih segmenata i obaveza iz *Plana akcije...* Servisiranje i koordinaciju aktivnosti stručnih timova vodili su pedagoški zavodi i/ili druge slične institucije, bez obzira kako su se formalno nazivale u pojedinim administrativnim jedinicama i nivoima vlasti u BiH. Timovi su uglavnom bili multidisciplinarni i imali su mandat samo da pripreme konkretne programe i planove, a ne i da nadziru njihovu realizaciju. Tijela za nadziranje i kontrolu provođenja Plana akcije..., nisu ni formirana što je kasnije ocijenjeno kao ozbiljan nedostatak, pa se u hodu ispravljao. Mentalno-običajni sklop pripadnika manjina i konstitutivnih naroda u BiH nalaže nadzor.

i Romkinja koji su se školovali i osposobili da budu učitelji, nastavnici i profesori iz raznih nastavnih predmeta i disciplina, pedagozi, defektolozi, psiholozi, pravnici, novinari i sl., koji mogu raditi u nastavi, uopštavati neka pedagoška iskustva i procese i biti kreativni kad je riječ o oblikovanju nastavnih programa i planova. Iz tog slijedi jasna konkluzija: kad bi se danas ili u budućnosti kreirali neki akcioni planovi i programi obrazovanja romske populacije, u stručnim timovima za te namjene bi se mogli angažovati i pripadnici romske nacionalne manjine, pošto među pripadnicima te etničke skupine u BiH u ovom trenutku ima dovoljno obrazovanog i iskusnog kadra za to.

Upravo su to efekti brojnih aktivnosti koje su u posljednjih desetak godina preduzimate s ciljem unapređenja obrazovanja pripadnika romske nacionalne manjine. Vidljivi pozitivni rezultati nisu izostali, a što se odražava i na ukupni socijalni položaj pripadnika tog naroda pojedinačno uzev, ali i njih ukupno kao nacional-

ne manjine u b-h društvu. **Obrazovanje je, zajedno sa drugim sadržajima i aktivnostima u ostalim područjima egzistencije, a usmjerenim ka održavanju i jačanju nacionalnog identiteta manjinskih nacionalnih zajednica u postdejtonskoj BiH, nesumnjivo doprinijelo konsolidaciji i svekolikoj emancipaciji romske nacionalne manjine; doprinijelo je njenoj integraciji u bosanskohercegovačko, višestruko podijeljeno, pocijepano i antagonizovano, društvo,** a da pri tom nisu zabilježeni značajniji pokušaji (samo)asimilacije, kako od strane nekih većih nacionalnih kolektiviteta, tj. konstitutivnih naroda, tako i od samih Roma. Pojedinačni incidenti sa takvim ciljem i efektima ne dovedu u pitanje generalnu ocjenu o sadržaju društvenih procesa unutar romske nacionalne zajednice i odnosa društva u cjelini, tj. njegovih vodećih činioca i subjekata spram romskog pitanja i potrebe njegovog artikulisanja primjerenog interesima većine te populacije.

S druge strane, iz perspektive reversa tih procesa i zbiivanja, značajno je prezentovati još jedan uvid koji pokazuje da se, **polako ali konstantno, mijenja sadržaj javne svijesti u pogledu percepcije i evaluacije ukupnog romskog pitanja u b-h**

Obrazovanje je, zajedno sa drugim sadržajima i aktivnostima u ostalim područjima egzistencije, a usmjerenim ka održavanju i jačanju nacionalnog identiteta manjinskih nacionalnih zajednica u postdejtonskoj BiH, nesumnjivo doprinijelo konsolidaciji i svekolikoj emancipaciji romske nacionalne manjine

društvu. Simbolički, to se najbolje manifestuje u promjeni javne upotrebe terminologije, vokabulara: sve češće se i u svakodnevnom govoru, i tzv. običnih ljudi, a ne samo u medijima komunikacije i drugim zvaničnim instancijama, umjesto dosadašnjeg korišćenja izraza Cigani³⁶, upotrebljava naziv Rom(i) za pripadnike tog specifičnog etnikuma, naroda, a da se pri tom ne postavljaju bilo kakva dodatna pitanja. Drugim riječima, sve veći broj građana shvata i prihvata da je izraz Cigan(i) uvredljiv i, izuzev nekih spontanijih reakcija, ne koristi ga u javnom prostoru. Razu-

Politički posmatrano, to ne znači da postignuto predstavlja, i da ga tako treba tretirati, maksimum emancipacije romske nacionalne manjine u b-h društvu, te da se u toj sferi više nema šta ozbiljno (u)raditi.

mije se, ovim ne želimo zanijekati spoznaju koja je davno „osvojena“ i kao takva svojina je svih koji se bave **romologijom**³⁷ i govori da **u BiH i dalje ima manje ili više prikrivene, apokrifne diskriminacije i stigmatizacije, uskraćivanja ravnopravnosti pripadnicima romske nacio-**

nalne manjine, ali je njih svakako manje nego prije deset ili dvadeset godina i, što je još značajnije, sve te socijalno neprihvatljive pojave benignije su po posljedicama nego u periodu prvih postratnih godina. I to je relevantan indikator promjene vrijednosnih paradigmi, socijalne svijesti i drugih elemenata ukupne društvene strukture i njihove dinamike i odnosa.³⁸ Politički posmatrano, to ne znači da postignuto predstavlja, i da ga tako treba tretirati, maksimum emancipacije romske nacionalne manjine u b-h društvu, te da se u toj sferi više nema šta ozbiljno (u)raditi. Naprotiv. Ali, to je već pitanje socijalne akcije i političkih preferencija.

36 Izraz Cigani vodi porijeklo iz novogrčkog jezika i upotrebljavao se u vizantijsko doba, kad su Romi i stigli na Balkansko poluostrvo, a u srpski jezik je ušao preko ponijemčene varijante tog termina i za većinu Roma ima pogrdno, uvredljivo značenje.

37 Osim već navođenih autoriteta u srpskoj nauci koji su se bavili temama o romskom pitanju, među onima koji su u posljednjih nekoliko godina dali doprinos nauci o Romima i tako dodatno ojačali i legitimisali romologiju kao neku „opštu“ nauku o Romima u totalitetu njihove esencije i egzistencije, je svakako niški sociolog srednje generacije, dr Dragoljub B. Đorđević sa svojim temeljnim knjigama iz tog područja: *Na konju s laptopom u bisagama – uvod u romološke studije; Religija i verski običaji Roma* (sa Bogdanom Đurovićem) i druge.

38 Redoslijed navedenih faktora i konstituenasa societetas-a postdejtonske BiH čije promjene ili unutar kojih su promjene evidentne, može biti i drugačiji. U marksističkoj paradigmi socijalne strukture prvo bi se markirala sama društvena struktura, tzv. baza društva, a to je ekonomska sfera i njoj adekvatni proizvodni odnosi, pa tek onda i preinake, kao refleks promjena u društvenoj bazi, u socijalnoj svijesti i vrijednosnoj sferi, koje čine tzv. društvenu nadgradnju. Neke druge sociološke teorije imaju drugačiju „hijerarhiju“ faktora društvene strukture, ako je ona bitna.

Izvori i literatura:

1. *Ustav Bosne i Hercegovine*, u: *Ustavi: Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Kantona u Federaciji BiH*, Federalno ministarstvo pravde, Sarajevo, 1999.;
2. *Ustav Republike Srpske*, sedmo dopunjeno i prečišćeno izdanje, „Grafomark“, Laktaši, 2009.;
3. *Statut Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*, revidirani tekst, „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 17/08, Brčko, 2008.;
4. *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina*, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, br. 2/03, Sarajevo, 2003.;
5. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina*, „Službeni glasnik BiH“, br. 93/08, Sarajevo, 2008.;
6. *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske*, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 2/05, Banja Luka, 2005.;
7. *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine*, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 56/08, Sarajevo, 2008.
8. *Zakon o zabrani diskriminacije*, „Službeni glasnik BiH“, br. 59/09, Sarajevo, 2009.;
9. *Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju*, „Službeni glasnik BiH“, br.18/03 Sarajevo, 2003.;
10. *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske*, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br.74/08, Banja Luka, 2008.;
11. *Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske*, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, Banja Luka, 2008 .;
12. *Zakon o školi Republike Srpske*, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 38/04 i 82/04, Banja Luka, 2004.;

13. *Zakon o srednjoj školi*, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 38/04 i 62/04, Banja Luka, 2004.;
14. *Pravilnik o vaspitanju i obrazovanju djece pripadnika nacionalnih manjina* „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 89/04, Banja Luka, 2004.;
15. *Okvirna konvencija za zaštitu prava nacionalnih manjina Savjeta Evrope*, u knjizi: *Prava manjina*, Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.;
16. *Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina*, u: *Prava manjina*, Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.;
17. *Haške preporuke. O pravu nacionalnih manjina na obrazovanje i objašnjenje*, Fondacija za međuetničke odnose, London, oktobar 1996.;
18. *Deklaracija UN o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim ili jezičkim manjinama*, iz 1990.;
19. *Prvi Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama na provođenju načela utvrđenih u Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope u BiH*, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2004.
20. *Drugi Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama na provođenju načela utvrđenih u Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope u BiH*, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2008.;
21. *Treći Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama na provođenju načela utvrđenih u Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope u BiH*, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2011
22. *Strategija za rješavanje problema Roma u Bosni i Hercegovini*, priredio: Slobodan Nagradić, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2005.;
23. *Plan akcije o obrazovnim potreba Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini*, Misija OEBS-a u BiH i ministarstva obrazovanja/prosvjete u BiH, Sarajevo, 2004.;
24. *Nekonstitutivni narodi*, Centar za ljudska prava manjina, Budimpešta, 2004.;
25. *Uskraćena budućnost 2001-2006?.Pravo romske djece u Bosni i Hercegovini na obrazovanje – izvještaj o istraživanju*, Save the Children UK i Evropska unija, Sarajevo, 2006.;
26. Valenta Leonard, *Upoznajmo se! Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini*, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Sarajevo, 2008.;

27. Dmičić Mile, *Nacionalne manjine u ustavnom i pravnom sistemu Bosne i Hercegovine*, „Gradiški zbornik“, br. 7, Gradiška, 2005.;
28. Đorđević D. Dragoljub: *Na konju s laptomom u bisagama: uvod u romološke studije*, „Prometej“, Novi Sad, 2010.;
29. Kukić Slavo, *Položaj nacionalnih i vjerskih manjina u Bosni i Hercegovini*, „Politička misao“, broj 3, Zagreb, 2003., str. 122-137.;
30. *Ljudska prava u Bosni i Hercegovini poslije Dejtona: od teorije do prakse*, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, bez god. izdanja;
31. Milićević Neđo, *Ljudska prava i osnovne slobode nacionalnih manjina u pravnom sistemu BiH*, „Ljudska prava“, br. 2, Sarajevo, 2000.;
32. Nagradić, Slobodan: *Nacionalne manjine i Romi u Bosni i Hercegovini*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo, 2008.;
33. Nagradić, Slobodan: *Legalitet nacionalnih manjina*, Fridrich Ebert Stiftung, Sarajevo, 2010.;
34. Nagradić Slobodan: *O istoriji i kulturi Roma*, referat izložen na „okruglom stolu“ povodom projekta „Kulturno-istorijsko nasljeđe Roma u Bosni i Hercegovni“, Ilidža, 2016.;
35. Panić Kašanski Dragica: *Nina, buba, pašljo sine (Igračka i muzička tradicijska praksa Roma brčanskog kraja u drugoj polovini XX vijeka)*, Romski san, Brčko, 2011.

Mr Slobodan Nagradić

CHALLENGES AND RESULTS IN EDUCATION OF NATIONAL MINORITIES IN POST-DAYTON BOSNIA AND HERZEGOVINA

***Abstract:** Bosnia and Herzegovina is a country that is specific for having many different national minorities that are represented with a very few number. According to the Law on rights of national minorities, in Bosnia and Herzegovina there are 17 national minorities, that is more than the number registered in pre-war BA while it was one of the republics of the SFRY, but all together, they do not account two percent of its total population. In this paper, the author research and contemplates the social position of minority communities, their ethnic*

origin and determinations in the sphere of education, which is shown as a very important constituent identity element of national minorities, in meaning of indicator of the scope and quality of realization of the human rights. The author presents the thesis which argues with numerous facts, insights, ratings and comparative indicators that the authorities in post-Dayton Bosnia and Herzegovina have undertaken a series of concrete legislatives and other measures that have resulted in serious positive outcomes in the field of minority education, including Roma, despite they are multi-specific while they are numbered and indigent, with still present social stereotypes and latent discrimination of their members.

Key words: *national minorities, Roma, human rights, (non) discrimination, position of national minorities in the constitution and laws of Bosnia and Herzegovina, national minority identity, pedagogical legislation, education, teaching system, school institutions, curriculum, social inclusion, teaching about national history, culture, language, scripture, religion, folklore etc.*

Krsto Grujić

Moderno obrazovanje u Republici Srpskoj

-Izgradnja osnove za budućnost-

Globalni trendovi u obrazovanju Informaciono društvo

Sistem obrazovanja je najvažniji element životne i razvojne putanje svakog pojedinca, društva nacije i države, jer njegov ukupan efekat određuje obim, kvalitet i efekte izgradnje i korišćenja svih drugih sistema i resursa, kao i ukupan kvalitet života, razvojne potencijale pojedinaca i zajednice u cjelini.

S obzirom da informacione tehnologije zauzimaju sve veću ulogu u svakodnevnom životu, njihova primjena i u obrazovnom sistemu postaje sve izraženija. Osnovna informaciona

pismenost je postala dio opšte pismenosti i kulture u većini država ne samo u Evropi već i globalno. Tokom posljednje decenije sve je više izražen trend u kome obrazovni sistemi širom svijeta ulažu značajne napore i sredstva kako bi omogućili učeničkoj populaciji sticanje digitalne pismenosti, u cilju stvaranja informacionog društva, odnosno društva baziranog na znanju.

Za uspostavljanje informacionog društva, neophodno je imati visok stepen razvijenosti informatičke infrastrukture, kako

Sistem obrazovanja je najvažniji element životne i razvojne putanje svakog pojedinca, društva nacije i države.

bi se obrazovanje razvijalo u korak sa informacionim tehnologijama. Obrazovanje se mijenja i učenici danas moraju biti u mogućnosti da razmjenjuju iskustva međusobno, da komuniciraju i pokažu fleksibilnost u rješavanju problema, kako bi napredovali i postigli svoje ciljeve.

Digitalno obrazovanje

Shodno tome, uvođenje digitalnog obrazovanja postaje tehnološki imperativ, koji omogućava poboljšanje čitavog procesa podučavanja i pristupa učenicima.

Shodno tome, uvođenje digitalnog obrazovanja postaje tehnološki imperativ, koji omogućava poboljšanje čitavog procesa podučavanja i pristupa učenicima. Novi globalni trendovi u obrazovanju odnose se prije svega na razvoj elektronskih udžbenika, interaktivnu elektronsku platformu za učenje, kao i razvoj interaktivnih („pametnih“) učionica, koje omogućavaju novi sistem, novu metodologiju i nove oblasti rada, te praćenja realizacije ciljeva i razvoja pojedinca.

Pored toga, prednosti informaciono-komunikacionih tehnologija se koriste i za različite oblike učenja u *on-line* okruženju (elektronske konferencije, predmetni blogovi, diskusione tribine, elektronska testiranja itd.). Takođe, primjenom savremenih tehnologija otvaraju se i nove mogućnosti i uslovi za korišćenje raznih vidova nastave na daljinu. Konkretno, ovakav tip nastave može imati velike pogodnosti u povećanju efikasnosti, ali i smanjenju troškova u specifičnim okolnostima, kao što su velika geografska razruđenost učenika u odnosu na školu ili spriječenosti pohađanja nastave usljed nepovoljnih vremenskih uslova ili bolesti.

Izazovi u obrazovnom sistemu u Republici Srpskoj

Globalni trendovi u obrazovanju i okolnosti koje pod njihovim uticajem nastaju u okruženju Republike Srpske, a posebno u državama Evropske unije, jasno ukazuju da je potreban veoma promišljen, organizovan i kvalitetan razvoj sistema obrazovanja jer je to jedan od ključnih uslova za razvoj društva zasnovanog na znanju, sposobnog da obezbjedi dobru zaposlenost stanovništva i prosperitet. Ove okolnosti upozoravaju da bi u suprotnom, Republika Srpska ostala na evropskoj margini, slabo konkurentna, malo privlačna za investiranje u sektore koji stva-

Novi globalni trendovi u obrazovanju odnose se prije svega na razvoj elektronskih udžbenika.

raju značajnu novu vrijednost, izložena daljoj emigraciji talen-
tovanih i kreativnih, te utihnulim kapacitetima za dalji razvoj
društva.

Dobra osnova

Obrazovni sistem u Republici Srpskoj poseduje dugu tradiciju i dobru bazu koju je moguće unaprijediti. Prevažno, po Ustavu obavezno je i besplatno osnovno obrazovanje, a svakome je pod jednakim uslovima dostupno srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje, što je nužan preduslov za podizanje obrazovnog nivoa građana. Uveden je i obavezni pripremni predškolski program kao mjera za pripremu djece za osnovno obrazovanje i vaspitanje, kao i povećanje obuhvata, te dugoročno povećanje socijalne inkluzije. Postoji dovoljan broj nastavnika (ali ne i adekvatnog profila), kao i potrebna infrastruktura za izdavanje udžbenika i udžbenici za sve predmete. Pedagoško-psihološka služba postoji u većini škola, što je važan mehanizam za unaprjeđivanje kvaliteta procesa nastave i usvajanja znanja.

Obrazovni sistem u Republici Srpskoj poseduje dugu tradiciju i dobru bazu koju je moguće unaprijediti.

Informatička infrastruktura

Pored solidne osnove koju posjeduje, sistem obrazovanja u Republici Srpskoj sa druge strane se suočava sa izazovima u daljem razvoju. Jedan od glavnih izazova čini informatička infrastruktura i informatička spremnost nastavnog kadra koja predstavlja jedan od osnovnih faktora razvoja savremenog obrazovnog sistema.

Dominira tradicionalna, predavačka nastava u kojoj se malo ili rijetko primjenjuju interaktivno učenje, istraživačke metode, individualizovana nastava i drugi načini rada, koji su usmjereni na učenika i omogućavaju njihovo aktivno učešće u nastavnom procesu, razvijaju njihove više mentalne procese, motivaciju za učenje, osposobljavaju ih za funkcionalnu primjenu znanja, dalje učenje i rad.

Pored solidne osnove koju posjeduje, sistem obrazovanja u Republici Srpskoj sa druge strane se suočava sa izazovima u daljem razvoju.

Kao posljedica toga stručni krugovi smatraju da školski predmeti boluju od takozvanog *akademizma*, tj. nedostatka prenosa praktičnog znanja ka učenicima. Na primjer, čak i u nastavi informatike i tehničkog obrazovanja često se mnogo više insisti-

ra na teorijskom poznavanju funkcije i dijelova hardvera i softvera, teorijskom poznavanju programskih jezika i demonstriranju poznavanja rada u svakom od njih, a skoro da nema škola gdje ta znanja služe da se predstave podaci i sadržaji drugih predmeta

Podizanje kvaliteta i kompetencija nastavnika jedan je od najdjelotvornijih načina da se unaprijedi kvalitet obrazovanja i omogući dalji razvoj.

ta koji se uče, da se obrade i prikažu rezultati analiza i projekata urađenih za potrebe drugih predmeta, da se proširi i podigne nivo korisničkih vještina i umjeća. Nažalost, informatička pismenost se još uvijek tretira kao transversalna kompetencija koja je potrebna za rad u svim

drugim oblastima, a još je veći paradoks je da se ni tim u drugim oblastima u obrazovnom procesu ne dolazi u dodir sa praktičnom primjenom informatičkih vještina.

Kompetencije nastavnika

Podizanje kvaliteta i kompetencija nastavnika jedan je od najdjelotvornijih načina da se unaprijedi kvalitet obrazovanja i omogući dalji razvoj. Nažalost, i pored odgovarajuće kvalifikacione strukture evidentna je niska obučenost nastavnika za savremeni koncept učenja/nastave i realizaciju postavljenih ciljeva i standarda u modernom elektronskom obrazovanju. Trenutno još uvijek dominira stari koncept obrazovanja nastavnika, dok je zastupljenost modernih oblika rada u školi na skromnom nivou. Primjeri iz prakse pokazuju da nastavnici nisu obučeni za primjenu modernih trendova i koncepta učenja/nastave elektronskog obrazovanja i nove uloge koje sljede iz njih.

Shodno tome, mora sa voditi računa da je pored ulaganja u informatičku infrastrukturu, potrebno sprovesti i sveobuhvatan program dopunske obuke i dokvalifikacije nastavnog kadra u cilju

Nesrazmjerna atraktivnost drugih grana u odnosu na sektor obrazovanja, odvlači one najbolje na drugu stranu.

sticanja ili unaprijeđenja relevantnih znanja iz oblasti informacionih tehnologija i primjene istih u nastavi. Takođe, neophodna je i izmjena samog nastavnog programa i sadržaja, kako bi on bio prilagođeniji upotrebi u elektronskom

obrazovanju. U suprotnom, može se dogoditi da uložena sredstva i trud u razvoj potrebne informatičke infrastrukture ne postignu željene rezultate.

Finalno, nesrazmjerna atraktivnost drugih grana u odnosu na sektor obrazovanja, odvlači one najbolje na drugu stranu, te se oni ne bave prenosom znanja na mlađe naraštaje.

Tokom prve faze realizacije projekta „Dositej“ u 2012. godini opremljeno je 65 osnovnih škola u Republici Srpskoj.

Dosadašnja iskustva

Tokom 2009. godine izvršena je ECDL (European Computer Driving Licence) obuka u sklopu projekta eDnevnik (za osnovne i srednje škole) oko 9000 nastavnika. U 2010. godini obuku po istom programu je pohađalo 11.000 nastavnika.

Tokom prve faze realizacije projekta „Dositej“ u 2012. godini opremljeno je 65 osnovnih škola u Republici Srpskoj. Škole su dobile opremu i računare za korišćenje u nastavi i laptope za nastavnike. Opremljeno je 408 e-učionica, odnosno isporučeno je 10.200 računara za učenike. Nakon isporuke organizovane su obuke za nastavnike i IT administratore u školama, kako bi u potpunosti bili spremni za korišćenje ove opreme u nastavi. U drugoj fazi realizacije „Dositej“ projekta opremljeno je dodatnih 60 osnovnih škola u Republici Srpskoj, sa ukupno 310 e-učionica, odnosno isporučeno je 7950 učeničkih i 550 nastavničkih računara.

Sa završenom implementacijom druge faze ovog projekta i obukom nastavnika za korišćenje e-učionica u nastavi, obučeno je preko 2000 nastavnika širom Republike Srpske, a u sljedećim oblastima:

- Pedagoške obuke
- Osnove rada sa Windows operativnim sistemom
- Obuke za rad u e-učionici
- Obuke za IT administratore

Opremljeno je 408 učionica, odnosno isporučeno je 10.200 računara za učenike.

Dio projekta Dositej je i platforma za saradnju i usavršavanje nastavnika bazirana na Intel Teach Advanced Online (ITAO) programu: <http://itao.eobrazovanje.com>

Treća faza projekta Dositej će biti implementirana u četvrtom kvartalu 2018. i prvom kvartalu 2019. godine i obuhvatiće opremanje još 62 osnovne škole u Republici Srpskoj sa 129 e-uči-

onica, odnosno oko 2500 učeničkih i 150 nastavničkih laptopa. Pored toga, treća faza obuhvata i implementaciju EDUIS online softverskog rješenja u ove škole. EDUIS online je softversko rješenje koje se sastoji od sljedećih komponenti: elektronskog dnevnika sa informativno – kolaborativnim portalom za nastavno i vannastavno osoblje, učeničkog portala, nastavničkog portala i

Izgradnja pouzdane i sigurne informatičke infrastrukture predstavlja temelj za dalji razvoj modernog obrazovnog sistema koji bi se razvijao u korak sa informacionim tehnologijama.

portala za elektronsko učenje (integrisani alati za izradu, razmjenu i isporuku digitalnog sadržaja). Kao i u prethodnim fazama, nastavno i vannastavno osoblje će proći kroz odgovarajuće obuke radi osposobljavanja za rad u novom okruženju.

Razvoj modernog obrazovnog sistema Postavljanje temelja za budućnost

Izgradnja pouzdane i sigurne informatičke infrastrukture predstavlja temelj za dalji razvoj modernog obrazovnog sistema koji bi se razvijao u korak sa informacionim tehnologijama.

Na osnovu iskustva, a prije omasovljavanja nekog od koncepata, najbolje je da se isti provjere u praksi, te da se na osnovu analize rezultata i zaključaka unaprijede, prije šire realizacije u obrazovnom sistemu. Jedan od takvih projekata je *Učionica budućnosti* u određenom broju osnovnih i srednjih škola sa ciljem da se napravi, prikaže i provjeri savremeno učeničko okruženje sa vrhunskom mrežnom infrastrukturom i informacionim sistemima za elektronsko obrazovanje. Ovakav projekat bi omogućio Vladi Republike Srpske da stekne relevantne rezultate i iskustva iz projekta koji mogu biti od koristi za buduće poduhvate razvoja informatičke infrastrukture u sistemu obrazovanja.

Korišćenje savremenih alata u nastavi

Na osnovu iskustva, a prije omasovljavanja nekog od koncepata, najbolje je da se isti provjere u praksi.

U okviru sveobuhvatne saradnje, a na osnovu Ugovora o Strateškom partnerstvu između Kompanije Microsoft i Vlade Republike Srpske, a u okviru Akademskog programa licenciranja¹ akreditovane obrazovne institucije na besplatno korišćenje dobijaju alatke za produktivnosti u okviru Office 365 usluge

1 <https://products.office.com/sr-latn-rs/academic/compare-office-365-education-plans>

za nastavni kadar, učenike i studente. Kako bi bilo omogućeno što jednostavnije korišćenje ovih usluga kao i registracija korisnika preporučuje se izrada jedinstvenog portala za prijavu korisnika na Office 365 platformu. Preko ovog jedinstvenog portala svi nastavnici i učenici bi mogli, da sa korisničkim nalogom dobijenim od svoje matične obrazovne ustanove, pristupe uslugama koje nudi Office 365 platforma. Čvrsto vjerujemo da jednostavno i legalno korišćenje Office 365 usluga kao što su Outlook, Word, Excel, PowerPoint, OneNote i drugi, može u značajnoj mjeri poboljšati saradnju i povećati efikasnost u okviru obrazovnog sistema u Republici Srpskoj.

Poslodavci danas imaju imperativ do pronadu, privuku i zadrze pojedince koji posjeduju digitalne vještine.

Moderno tržište rada, uloga obrazovnog sistema i partnerstava

Poslodavci danas imaju imperativ do pronadu, privuku i zadrze pojedince koji posjeduju digitalne vještine, dok se u realnoj situaciji suočavaju se izraženim deficitom adekvatnih profila spremnih i obučenih da u kratkom roku postanu kompetitivna radna snaga, posljedično i produktivni članovi društvene zajednice. Ispostavlja se da nije dovoljno da studenti steknu samo diplome i formalno obrazovanje, već da pored toga spoznaju i modernu tehnologiju realnog svijeta, steknu praktična iskustva i vještine, praćene validnim sertifikacijama.

Samo kroz ovaj vid strateškog partnerstva sa kompanijom Microsoft omogućeno je kako obrazovnim institucijama, tako i nastavnicima i studentima, korišćenje digitalne platforme i pristup odgovarajućim treninzima koje obuhvataju tehnologije, koje će omogućiti studentima, ali i ostaloj populaciji da se izgradi u tehnološki kompetentnu radnu snagu budućnosti.

Kroz ove programe saradnje omogućena je asistencija vladama širom svijeta, a samim tim i Vladi Republike Srpske mogućnost ostvarenja nekih od sljedećih ciljeva:

Ispostavlja se da nije dovoljno da studenti steknu samo diplome i formalno obrazovanje.

- Obezbijediti svakom studentu da postane radno sposoban u evoluirajućoj ekonomiji 21. vijeka.
- Unaprijediti neophodne vještine kroz obrazovanje usmjereno na karijeru kako bi se pripremila sljedeća generacija radne snage za IT, nauku, tehnologiju, inženjerstvo i mate-

matiku (STEM) i IT poslove koji su sada postali dio sveukupne industrije.

- Kreirati dugoročan, održivi okvir za obrazovne institucije koji će im omogućiti da njihovi rukovodioci, profesori, osoblje isporuče mjerljive ishode učenja kroz ekonomski opravdanu investiciju.
- Reformisati IT obrazovanje kroz dostupne akademske programe koji omogućavaju široku implementaciju bez obzira na lokaciju, veličinu ili ekonomski status.
- Promovisati potrebu za kontinuirano učenje i nakon sticanja formalnog obrazovanja (sposobnost da pojedinci

Vlada je kontinuiranim aktivnostima napravila veliki iskorak u sprovođenju strukturnih reformi.

usvajaju i nadograđuju individualne vještine u svijetu koji se ubrzano mijenja) kroz pružanje različitih skupova neophodnih vještina koje zahtijevaju od polaznika da budu aktivni, usavršavaju se i budu korak ispred potreba globalnih ekonomskih sistema 21-og vijeka.

Takođe, slobodni smo dati preporuku da Vlada Republike Srpske u što skorijoj budućnosti realizuje strateško partnerstvo i/ili druge vidove saradnje sa drugim vodećim svjetskim vendorima iz oblasti IT-a.

Obrazovni sektor u regionu posljedično i u Republici Srpskoj prošao je velike izmjene u posljednjih 30 godina. Tranzicija, teritorijalne promjene su uticale kako na ekonomiju tako i na obrazovni sistem. Vlada je kontinuiranim aktivnostima napravila veliki iskorak u sprovođenju strukturnih reformi u oblasti javne administracije, javnih finansija, kao i u procesu harmonizacije zakonodavstva sa načelima modernih evropskih država.

Rast GDP privlači strane investicije, a posebno IT kompanije, da svoje poslovanje prenose, uspostavljaju i na području Republike Srpske. Posljedica toga je bila promjena potrebnih vještina radne snage, sa rastućom tražnjom za visoko razvijenim kognitivnim vještinama prije svega u domenima analitičkih

U situaciji kada veliki broj mladih traga za poslom, moglo bi se pomisliti da je na poslodavcima lak posao da proberu najbolje.

sposobnosti, rješavanje problema i kvalitetu komunikacije, te je podizanje kvaliteta obrazovanja postao jedan od prioriteta Vlade. Iako ovaj trend nosi pozitivan ekonomski uticaj, sa druge strane on produbljuje jaz na tržištu radne snage

i drastično umanjuje šanse javne uprave i obrazovnog sistema

da privuku i zadrže odgovarajuće kadrove, neophodne radi dostizanja zacrtanih ciljeva. Dodatno, izraženi trend globalizacije i otvaranja međunarodnog tržišta sa sobom donosi i novi izazov oličeni u mogućnosti da radna snaga Republike Srpske, odnosno njen tehnološki najobučeniji segment, nalazi poslove van granica zemlje, bez potrebe za fizičkom realokacijom, uz izraženu marginalizaciju ekonomskog efekta i doprinosa svojoj Republici Srpskoj!

Praksa pokazuje da prepoznavanje zajedničkog interesa uobičajenog kroz odgovarajuće inicijative, kojima se stvaraju praktične mogućnosti za razvoj i formiranje adekvatnog kadra, donosi najbolje a u ovom slučaju i najbrže rezultate.

U situaciji kada veliki broj mladih traga za poslom, moglo bi se pomisliti da je na poslodavcima lak posao da proberu najbolje. Ipak, osnovni razlog slabe uposlenosti mladih prouzrokovan je nedostatkom relevantnih znanja, iskustava i vještina, a ovaj trend zastupljen je u svim zemljama Evrope, od Švedske pa sve do Grčke, gdje je i sa, u jednom momentu, pri stopi nezaposlenosti od 55%, većina poslodavaca imala problem da popuni početnička radna mjesta!

U ovakvoj situaciji prioritetna reforma obrazovnog sistema zasniva se prije svega u uspostavljanju partnerstava svih uključenih i zainteresovanih snaga, kako predstavnika javne uprave, obrazovanja, tako i poslovnih subjekata, te tehnološki razvijenih kompanija. Praksa pokazuje da prepoznavanje zajedničkog interesa uobičajenog kroz odgovarajuće inicijative, kojima se stvaraju praktične mogućnosti za razvoj i formiranje adekvatnog kadra, donosi najbolje a u ovom slučaju i najbrže rezultate. Sa druge strane ovakve inicijative zahtijevaju od učesnika posvećenost promjeni i odstupanje od ustaljene prakse, što je poseban izazov za akademsku zajednicu i obrazovni sistem, a potom i obezbjeđenje adekvatnih materijalnih i ljudskih resursa koji bi bili stavljani na raspolaganje ovakvim inicijativama.

Model razvoja studenata i profesora prije svega mora biti baziran na mjerljivim rezultatima.

U konkretnoj razradi i prevazilaženju izazova sa ciljem da se u obrazovni sistem informatika uvede kao obavezni predmet u najranijoj fazi osnovnog obrazovanja, moraju se pronaći načini da se nedostatak tehničkih i ljudskih kapaciteta za iznošenje promjene razriješi. U Republici Srbiji je u ovom cilju ostvaren pozitivan uticaj na oba polja koga ovdje prenosimo kao dobru praksu:

- Digitalna Srbija - <https://www.dsi.rs/> - partnerstvo privrednih subjekata uobičajeno kroz inicijativu usmjerenu na

stvaranje poslovnog okruženja koje je u službi digitalnih inovacija, jačanja obrazovnog sistema, pružanja podrške preduzetničkim kompanijama u početnoj i fazi rasta, osnaživanja privrednih grana sa potencijalom za ogroman rast i pokretanja javnog dijaloga o prednostima digitalne transformacije.

- Platforma Petlja - <https://petlja.org/> - sa interaktivnim sadržajima koja vodi kroz gradivo informatike kako bi se nastavnicima olakšalo izvođenje nastave i prevazišli tehničko-tehnološki problemi.

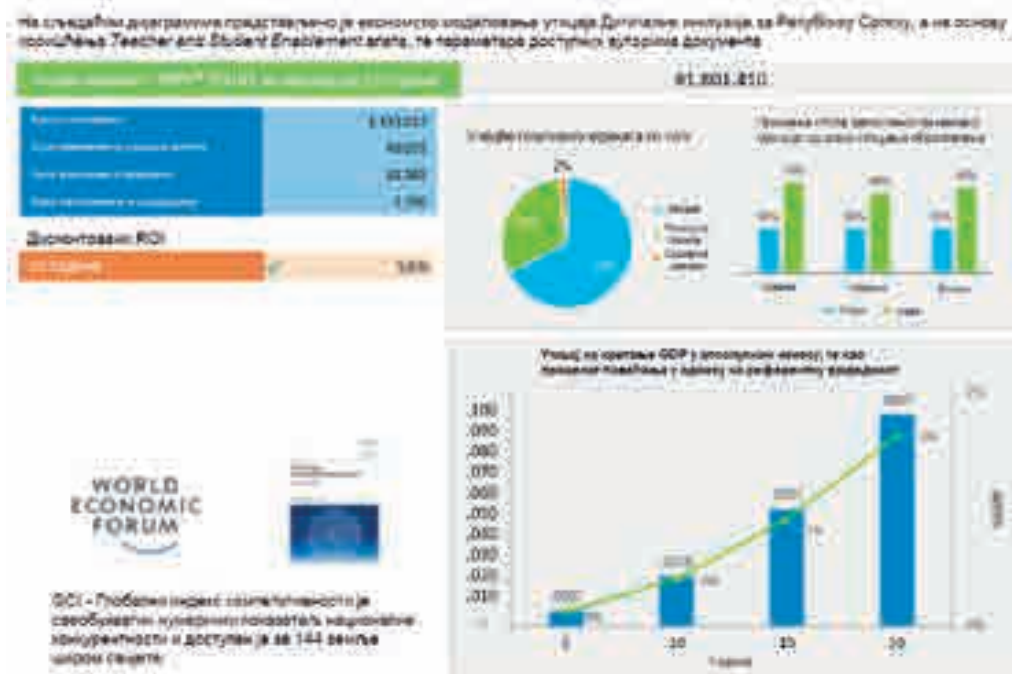
Okvir modela razvoja studenata i profesora

Model razvoja studenata i profesora prije svega mora biti baziran na mjerljivim rezultatima, dobijenih kao ishod sprovedenih aktivnosti. Kako su za njihovu realizaciju neophodni resursi, u cilju njihovog kontinuiranog obezbjeđivanja mora se dokumentovati napredak i to kroz praćenje kretanja sljedećih ključnih parametara:

Broj svršenih studenata zaposlen kod domaćih privrednih subjekata

- Procenat napuštanja obrazovnog programa od strane polaznika
- Nivo zarada u poslovima za koje se zahtijevaju digitalne vještine
- Nivo zarada u profesijama vezanim za informacione tehnologije
- Broj obučenih i osposobljenih nastavnika uključenih u obrazovni program
- Broj diplomiranih studenata
- Broj svršenih studenata zaposlen u javnoj upravi
- Broj svršenih studenata zaposlen kod domaćih privrednih subjekata
- Kretanje GDP kao rezultat funkcije povećanja prihoda i potrošnje
- Kretanje stepena zaposlenosti
- Udio informatičke djelatnosti u stvaranju GDP

Model ostvarivanja uticaja i međuzavisnosti dat je na dijagramu niže:



*NIV - Net Present Value - Neto sadašnja vrijednost

Uzimajući sertifikaciju u Microsoft tehnologijama kao jednu od mjera profesionalnog razvoja čiji je cilj dobijanje digitalnog pasoša za nastavnika (okvir digitalnih kompetencija koje nastavnik treba da ima) može se mjeriti pozitivan uticaj na postignuća studenata.

Ostvareni zaključci mogu se primjeniti i za razmatranje efekata od uvođenja i sertifikacije za ostale moderne tehnologije. Uočljiv je i uticaj na digitalnu inkluziju stanovništva, gdje je na osnovu rezultata evidentno da ulaganje u profesionalni razvoj nastavnog kadra ostvaruje višestruki efekat postignuća studenata, te njihovu integraciju u poslovne sisteme modernog društva.

Ostvareni zaključci mogu se primjeniti i za razmatranje efekata od uvođenja i sertifikacije za ostale moderne tehnologije.

Indeks globalne kompetitivnosti - Global Competitiveness Index (GCI) je sveobuhvatna metrika sa ciljem osiguranja nacionalne konkurentnosti. Ona kombinuje kvantitativne podatke sa intervjuima sa različitim zainteresovanim stranama koji se kvantifikuju jedinim brojem na skali od 1 do 7 koji pokazuje položaj zemlje u globalnom poretku. To je u suštini ponderisani prosjek indeksa koji se sastoji od 12 komponenti

ili stubova. Ovaj model koristi sveobuhvatne skupove podataka koji su održavani od strane Microsofta i koji pokazuju vezu između komponenata tehnološke spremnosti studenata i nivoa sertifikacija na prostoru više zemalja. Kako zemlje unaprijeđuju obuku i sertifikaciju učenika, model predviđa povećanje komponenti tehnološke spremnosti.

Model takođe kvantifikuje povećanje GDP kao rezultat ekonomskog rasta koji je rezultat studentske i profesorske sertifikacije.

Model takođe kvantifikuje povećanje GDP kao rezultat ekonomskog rasta koji je rezultat studentske i profesorske sertifikacije. Na osnovu makroekonomske teorije, povećanje GDP je rezultat povećanja dnevnica i množitelja koji se računa na osnovu marginalne sklonosti ka potrošnji (MPC). Jednostavno rečeno, što je veća marginalna sklonost ka potrošnji to je veći učinak dnevnice na GDP. Iako je svaka zemlja specifična, mogu se napraviti neki opšti zaključci. Razvijene zemlje imaju veći MPC zbog sklonosti ka većoj potrošnji prihoda, dok je kod zemalja u razvoju obrnuto.

Konačno, model kvantifikuje povećanje stepena zaposlenosti koristeći predviđanje vjerovatnoće zaposlenja 6 mjeseci poslije diplomiranja. Istraživanje pokazuje pozitivnu vezu između uključenosti studenata u programe obuka i stepena zapošljavanja u prvih 6 mjeseci nakon diplomiranja.

Na osnovnu naprijed navedenog, evidentan je lančani uticaj efekata koji se postižu ulaganjem resursa u obrazovni sistem i njegovu modernizaciju u skladu sa potrebama digitalnog društva. Sa druge strane teško je pokrenuti sistem iz stanja inercije usljed nemogućnosti da se specifična i potrebna znanja učine dostupnijim široj populaciji. S tim u vezi najčešće se koriste četiri principa unaprijeđenja dostupnosti:

Konačno, model kvantifikuje povećanje stepena zaposlenosti koristeći predviđanje vjerovatnoće zaposlenja 6 mjeseci poslije diplomiranja.

1. Skraćeni, konkretniji i fleksibilniji nastavni sadržaji
2. Dostupnost znanja na daljinu i u vrijeme koje odgovara polaznicima
3. Alternativne opcije za samofinansiranje obrazovanja
4. Podrška budućih poslodavaca studentima odgovarajućih profila

Uključivanja moderne radne snage u privredu i javnu upravu

Lideri u javnoj upravi često ističu opštepoznate prepreke sa kojima se susreću u pokušaju da najkvalitetnije kadrove privu-

Česta je potreba zaposlenih da ostvare povezivanje i identifikaciju sa vrijednostima i ciljevima organizacije u kojoj su angažovani.

ku u javni sektor, a koje se ogledaju u relativno niskim primanjima, umarajućim birokratskim procedurama, te zakonskim ograničenjima koja sprječavaju brz razvoj novih rješenja i modela.

Međutim u moderno doba i motivi koji pokreću zaposlene se prilično mijenjaju pa se tako ističe i želja zaposlenih da često mijenjaju radna mesta, kako bi stekli različita, a dragocjena radna iskustva, koja su u suprotnosti sa uobičajenom postavkom da zaposleni teži da se pronađe i ustali na jednom radnom mjestu kroz čitavu karijeru. Česta je i potreba zaposlenih da ostvare povezivanje i identifikaciju sa vrijednostima i ciljevima organizacije u kojoj su angažovani. Upravo tu, krije se mogućnost da lideri u državnoj upravi iskoriste promjenljivu prirodu očekivanja zaposlenih umjesto da ostanu taoci ustaljenih vrijednosti, te da stave akcenat na vrijednosti koje mladi i obrazovani naraštaji mogu stvoriti za sebe i društvo radeći na projektima u javnoj upravi. Naravno, bilo bi idealno kada bi se za ovu aktivnost stvorile zakonske pretpostavke da ti eksperti budu i dodatno finansijski nagrađeni. Objektivno posmatrano, prednost državnog nad privatnim sektorom vidljiva je kroz izuzetnu misiju i razloge postojanja državnih institucija, jer one u mnogome presudno utiču na kvalitet ljudskih života. Za tehnološki pismene, samosvjesne pojedince, ovo je izuzetan motivator i pokretač koji ako

Za tehnološki pismene, samosvjesne pojedince, ovo je izuzetan motivator i pokretač.

se promoviše kroz odgovarajuće kampanje, te realizuje kroz konkretne aktivnosti, teži da postane motor i oslonac razvoja čitavog društva.

Najbolji rezultati ostvaruju se kroz:

- Dostupnost najboljih obrazovnih programa za polaznike koji postižu potrebne rezultate
- Prilike da se stečena znanja primjene i provjere u realnim poslovnim okolnostima
- Davanjem prilike da se izazove promjena uobičajenih metoda rada i načina razmišljanja
- Ohrabrivanjem da se radom i znanjem podstaknu promjene u društvu

Stoga je jasno vidljiva potreba da se za rješenjima ne traga samo u okviru javne uprave, već da se u partnerstvima, a kroz izgradnju održivih ekosistema da fokus brzini i efektima od dostizanja željenih rezultata. Kao dobar primjer može se navesti uključivanje studenata završnih godina tehničkih fakulteta u konkretne aktivnosti državnih institucija kroz pažljivo odabrane i osmišljene programe, sa jasnim, mjerljivim i ostvarivim ciljevima. Ovakvi programi dodatno doprinose i kvalitetnom povezivanju digitalno pismene populacije sa javnom upravom i stvaraju osnovnu za dalji rad i širenje.

Evidentno je da se tehnologijom postižu odlični rezultati prilikom usvajanja znanja izvan školskog prostora.

Prepreke koje stoje na putu su različite ali se prije svega izdvajaju:

- **Mali procenat đaka koji nastavlja obrazovanje nakon srednje škole** – usljed nedostatka informacija o dostupnom finansiranju i efektima nastavka obrazovnog procesa,
- **Nedostatak izgrađenih specifičnih vještina** – usljed izostanka potrebnih vještina u obrazovnim programima, koji su posljedica nedovoljne komunikacije između poslodavaca i obrazovnih institucija i
- **Nemogućnost pronalazjenja željenog posla** – kao posljedica odsustva sistematske podrške građenju karijere, te malog broja prilika za paralelni rad i učenje.

Stoga je prisustvo sistemskih integratora različitih faktora i učesnika u obrazovnom procesu neophodnost za sagledavanje daljeg puta, kojima bi prevashodna uloga bila da ujedine republičke organe uprave, poslodavce i obrazovne institucije, te da daju adekvatne smjernice mladim ljudima na mjestima ukrštanja ovih puteva i drugačijih perspektiva posmatranja.

Elektronski uređaji nisu prepreka učenju, ali sa druge strane nisu ni rješenje.

Primjeri modela dobre prakse

Evidentno je da se tehnologijom postižu odlični rezultati prilikom usvajanja znanja izvan školskog prostora, dok su sa druge strane efekti primjene u okviru učionica podijeljeni, te da su najbolji rezultati ostvareni kada je tehnologija stavljena na raspolaganje nastavnom kadru a ne učenicima. Elektronski uređaji

nisu prepreka učenju, ali sa druge strane nisu ni rješenje, stoga se njihovom uvođenju mora pristupiti planski i promišljeno.

Primjer prakse u Republici Srbiji

Strategija

Stvoriti digitalno pismene đake sa završetkom osnovne škole i nastaviti sa izgradnjom njihovih digitalnih sposobnosti kroz srednju školu.

1. Uvesti Informatiku kao obavezan predmet u osnovnu školu
2. Formirati specijalna IT odjeljenja u gimnazijama i srednjim školama

Ciljevi

1. Stvoriti digitalno pismene đake sa završetkom osnovne škole i nastaviti sa izgradnjom njihovih digitalnih sposobnosti kroz srednju školu
2. Osposobiti đake koji završe specijalna IT odjeljenja da mogu da nađu zaposlenje već poslije srednje škole ili da nastave usavršavanje na fakultetima.
3. Razviti preduzetničku kulturu kroz obrazovni proces i osnažiti đake i studente u smjeru otvaranja start-up kompanija i orijentaciju na samozapošljavanje.

Željeni rezultat:

1. Osposobljeni profesori informatike u svim osnovnim školama da na kvalitetan način prenesu znanje đacima, te da ih stimulišu da karijeru potraže u IT sektoru
2. Dovoljan broj IT stručnjaka koji mogu da odgovore na potrebe IT industrije
3. Promijenjen nastavni program i planovi za osnovnu i srednju školu

Ostvareni efekti:

Osposobljeni profesori informatike u svim osnovnim školama da na kvalitetan način prenesu znanje đacima.

1. 11,000 nastavnika u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju je obučeno za korišćenje informaciono komunikacionih tehnologija u nastavi, kroz program "Partneri u učenju".
2. Projekat "Kreativna škola" - najveći nacionalni portal sa najboljim pripremama za časove koje unose inovacije u nastavu, namijenjen nastavnom osoblju u Srbiji,

sa više od 24,000 registrovanih nastavnika i 1,400 nastavnih tema sa digitalnim sadržajima za nastavu.

3. Pilot projekat "Učionica budućnosti" u OŠ Jovan Jovanović Zmaj u Aleksinačkim rudnicima, kroz koji su učenici i nastavnici izabranog odjeljenja kompletno opremljeni modernim tablet uređajima i Microsoft servisima za podršku u nastavnom procesu. Izvršene su adekvatne obuke nastavnika za rad sa najnovijim tehnologijama a učionica opremljena najsavremenijom opremom. Projekat je realizovan u školskoj 2014/2015 godini sa značajnim rezultatima u oblasti unaprijeđenja obrazovanja.

Na početku primjene programa u školskoj 2014/2015 manje od 65% đaka uspijevalo je da završi svoje srednjoškolsko obrazovanje prema planu.

Pregled dinamike uvođenja

Model koji je realizovan u trajanju od 12 mjeseci, kako bi se omogućilo uvođenje informatike u 5. razred osnovne škole:

1. Određen je plan i program za nastavu informatike za 5. razred osnovne škole
2. Uveden je internet link u svaku školu
3. Fazno je uspostavljena konektivnost u svakoj osnovnoj školi
4. Na platformi Petlja je napravljen interaktivni sadržaj koji prati nastavni plan i program
5. Izvršena je obuka svih nastavnika informatike u osnovnim školama
6. Praćenje realizacije i on line podrška nastavnicima
7. Kontinuirani rad na razvoju materijala za osnovnu školu i gimnazije

Procenat onih koji nikada neće završiti školu je 8.5%.

Primjer povećanja stepena diplomiranja u srednjem obrazovanju u Finskoj

Na početku primjene programa u školskoj 2014/2015 manje od 65% đaka uspijevalo je da završi svoje srednjoškolsko obrazovanje prema planu. Dio studenata se zaposli bez završene škole ili promijeni školu, dok većina kasni sa završetkom studija, a njih je oko 12.3%. Procenat onih koji nikada neće završiti školu je 8.5%

Kašnjenje u završavanju škole kao i napuštanje iste ima za posledicu velike troškove za gradove u Finskoj, te same škole

zbog smanjenog finansiranja od strane vlade. Dalja posljedica su indirektni troškovi za finsko društvo. Napuštanje škole prouzrokuje izazov u nalaženju posla i to stvara ozbiljan uticaj na društvo dugoročno gledajući.

Upotreba uređaja za potrebe nastavnog kadra dovela je do pozitivnih efekata u nastavnom procesu.

Kako bi se ovaj problem ublažio Tampere Region Vocational Institute u Finskoj (TREDU), iniciran je projekat kojim se kroz analizu raspoloživih podataka i izgradnju modela predikcije napuštanja škole, a kroz analizu podataka o broju odsustva sa nastave, broju časova STEM nauka, broj sertifikacija i završenih kurseva, sprovodi upravljanje obrazovnim procesom i minimizuje štetan uticaj od napuštanja obrazovnog sistema.

Primjer uvođenja elektronskih uređaja u Meksiku

U periodu 2014-2016 ministarstvo obrazovanja je kroz program @prende uvelo širu dostupnost elektronskih sadržaja putem tablet računara za učenike 5. i 6. razreda. I pored činjenice da je obezbijeđeno dva miliona uređaja, nastavnici nisu bili sigurni kako da ih integrišu u proces nastave, pa je njihova upotreba bila uglavnom u vannastavne svrhe i čest remetilački faktor obrazovnog procesa, što potvrđuje hipotezu da tehnologija nije sama po sebi dovoljna. Sa druge strane upotreba uređaja za potrebe nastavnog kadra dovela je do pozitivnih efekata u nastavnom procesu, kao i upotreba računara u namjenskim laboratorijama za praktične vježbe učenika. Na osnovu ovih zaključaka nakon sprovedene revizije pokrenut je novi talas programa @prende 2.0, čija je implementacija još u toku.

Ključni elementi programa modernizacije obrazovnog sistema

Pored navedenih primjera, javno su dostupna brojna istraživanja i studije efekata različitih pristupa modernizaciji obra-

Brojni su faktori koji uslovljavaju uspješnost, pa se često i najmanje razlike identifikuju kao ključne za odstupanja u ostvarenim rezultatima.

zovnog procesa. Brojni su faktori koji uslovljavaju uspješnost, pa se često i najmanje razlike identifikuju kao ključne za odstupanja u ostvarenim rezultatima. Ipak, na osnovu proučavanja ostvarenih efekata, mogu se identifikovati sljedeće ključne aktivnosti uspješnih programa i modela modernizacije obrazovnih sistema:

1. Temeljna revizija zatečenih programa i standarda
2. Promjena sistema nagrađivanja
3. Izgradnja tehničkih kapaciteta i vještina
4. Kontinuirano praćenje efekata na postignuća polaznika
5. Korišćenje svih dostupnih podataka za upravljanje procesom
6. Kreiranje jasnih obrazovnih strategija, politika i zakona.

Mogući akcioni plan za razradu u Republici Srpskoj

Praveći paralelu sa dešavanjima na privrednoj i informatičkoj sceni Republike Srbije, gdje je prihod od IT usluga u stalnom porastu i da je dostigao deset procenata BDP i da izvoz industrije iznosi skoro jednu milijardu evra³, a konstantna tražnja za IT kadrovima se ogleda u nedostatku 15.000 zaposlenih odgovarajućeg profila⁴, jasno je da upravo sada pravi ako ne i posljednji trenutak za kvalitetnu akciju u cilju iskorišćenja tehnološkog talasa za dobrobit i prosperitet Republike Srpske. U tom smislu u nastavku slijedi okvirni prijedlog potencijalnog akcionog plana za dalju razradu:

1. Uspostaviti saradnju formalizovanu kroz odgovarajuću inicijativu/grupu u kojoj će učestvovati poslovni subjekti, državne institucije i obrazovne institucije sa sljedećim zadacima:
 - a. Iskazati jasne potrebe privrede i države u odnosu na znanja koja nedostaju na tržištu
 - b. Identifikovati konkretne projekte i aktivnosti privrede i države na kojima se studenti mogu konkretno uključiti i doprinijeti njihovoj realizaciji
 - c. Formulirati jasan program stipendiranja/kreditiranja u cilju stimulacije pohađanja adekvatnih fakulteta i smijerova, te obavezivanja polaznika u vezi sa ostvarivanjem rezultata i otplatom investicije.
 - d. Uspostaviti jasan sistem mjerenja i praćenja efekata realizovanih aktivnosti, upravljanja rezultatima zasnovanom na podacima, te adekvatnog nagrađivanja učesnika u procesu na osnovu mjerljivog učinka.

Jasno je da upravo sada pravi ako ne i posljednji trenutak za kvalitetnu akciju u cilju iskorišćenja tehnološkog talasa za dobrobit i prosperitet Republike Srpske.

3 <https://www.nytimes.com/reuters/2018/08/16/technology/16reuters-serbia-tech.html>

4 <https://www.blic.rs/vesti/ekonomija/brnabic-it-sektoru-nedostaje-15000-ljudi/zszqdk3>

- e. Iskazati potrebe privrede i državnih institucija u vezi sa potrebnim promjenama pravnog okvira i stvaranja stimulativnog ambijenta
- 2. U odnosu na iskazane potrebe za znanjima formulirati:
 - a. Program novih ili omasovljavanja postojećih nastavnih sadržaja na fakultetima:

Otvoriti mogućnost za nominacije novih projekata od strane građana

- i. Analiza poslovnih procesa
- ii. Upravljanje projektima
- iii. Projektovanje i razvoj aplikacija

iv. Baze podataka i vještačka inteligencija

v. IoT prema nastavnoj grani

vi. Studije slučaja iz prakse, gostujući predavači i projektni zadaci

- b. Uvođenje novih predmeta u nastavni program srednjih škola

i. Principi programiranja

ii. Osnove baza podataka

iii. Digitalni alati za poslovnu produktivnost

iv. IoT prema nastavnoj grani u stručnim školama

v. Preduzetništvo

- c. Uvođenje novih predmeta u nastavni program srednjih škola

i. Principi programiranja od 5. razreda

ii. Digitalni alati za poslovnu produktivnost

- d. Uspostavljanje specijalističkih izbornih kurseva i sertifikacija, kao dopuna redovnoj nastavi ili kao alat za dokvalifikaciju i-ili prekvalifikaciju zaposlenih, kako kroz klasične višednevne kurseve, tako i kroz on-line dostupnost

- e. Formirati digitalni repozitorijum nastavnog gradiva za programiranje, iskoristiti dostupne repozitorijume radi br-zine realizacije – primjer Petlja + Intel ITAO

Definisati kriterijume za ocjenu uspješnosti participacije studenata na projektima.

f. Obučiti nastavni kadar i formirati modernu platformu za saradnju i razmjenu iskustava nastavnika (poslovnu socijalnu mrežu)

- g. Definisati stimulacije za učenike koji bi učestvovali u praktičnim aktivnostima, ili ih definisati kao obavezne dijelove nastavnih programa

- 3. Nakon identifikacije konkretnih projekta i aktivnosti privrede i države:

- a. Otvoriti mogućnost za nominacije novih projekata od strane građana
- b. Organizovati tribine na fakultetima na kojima će potencijalni projekti biti predstavljeni
- c. Uspostaviti transparentan način prijave za studente za projekte koji bi ih motivisali da učestvuju (npr oblasti eUprava, CityNext, aktuelni izazovi...)
- d. Definisati kriterijume za ocjenu uspješnosti participacije studenata na projektima – raščlaniti na pakete posla sa jasnim ciljevima
- e. Uspostaviti održivi sistem finansiranja konkretnih aktivnosti
 - i. Pod pokroviteljstvom privrednog subjekta koji ostvaruje korist
 - ii. Pod pokroviteljstvom države na konto očekivanih efekta
 - iii. Kroz povratnu spregu usmjeriti ostvarena sredstva u obrazovanje
- 4. Kreirati nekoliko programa finansijske podrške obrazovnom procesu kako bi potencijalni polaznici mogli da se odluče za neki od modaliteta:
 - a. Definisati koji obrazovni programi dobijaju podršku države i u kom obimu, a u odnosu na deficitarna zanimanja sa brzim povratom uloženi sredstva
 - b. Stipendiranje od strane državnog organa, sa obaveznom otplatom uloženi sredstava kroz odbitak od ličnog dohotka ili jednokratnu isplatu u slučaju prijevremenog raskida.
 - c. Stipendiranje od strane privrednog subjekta, sa obaveznom otplatom uloženi sredstava kroz odbitak od ličnog dohotka ili jednokratnu isplatu u slučaju prijevremenog raskida.
 - d. Oba prethodna modaliteta zahtijevaju postizanje odgovarajućih rezultata u nastavi kao i ostvarenje rezultata u konkretnim projektima tokom studija
 - e. Kreditiranje za one koji ne budu zadovoljili kriterijume za stipendiranje
- 5. Uspostaviti model praćenja rezultata
 - a. Sprovoditi predviđanja i korektivne mjere zasnovane na kvantitativnim pokazateljima
 - b. Korigovati zarade nastavnog kadra u odnosu na učinak, te stimulacije zasnovane na rezultatima iz konkretnih projekata

Uspostaviti održivi sistem finansiranja konkretnih aktivnosti.

Stipendiranje od strane državnog organa.

Kvalitetno obrazovana populacija podjednako je važna kako sa ekonomskog tako i socijalnog aspekta.

c. Uspostaviti varijabilni dio zarade zaposlenih u javnoj upravi koji se zasniva na učinku, kao mjeru stimulacije za proaktivno djelovanje i nagrađivanje najboljih.

6. Kreirati stimulativni ambijent za privredni razvoj kroz
 - a. Izmjene neophodnih zakona, a na inicijativu privrede
 - b. Poreske olakšice za razvojne projekte i aktivnosti
 - c. Uspostavljanje startup zajednice
 - d. Unapređenje institucionalnih kapaciteta Vlade u pogledu razvoja informacionog društva
 - i. Formirati resorno nadležno ministarstvo za razvoj informacionog društva
 - ii. Transformisati sadašnji Sektor za IT u Vladi Republike Srpske u Centar za Digitalnu Srpsku koji će se prevashodno baviti uvođenjem servisa za digitalnu transformaciju Vlade.

Zaključak

Kvalitetno obrazovana populacija podjednako je važna kako sa ekonomskog tako i socijalnog aspekta, ali uprkos tome ne postoji konsenzus šta to čini kvalitet obrazovnog procesa i kakav je preporučeni univerzalni model obrazovanja. Zsigurno, krajnji cilj modernizacije obrazovnog sistema je da, koristeći tehnologiju, poboljšamo procese učenja i istraživanja, kreiramo mogućnosti i podignemo životni standard za sve građane Republike Srpske. Kroz brojne primjere dokazano je da tehnologije proširuju radoznanost i inspirišu na kreativnost.

Kroz brojne primjere dokazano je da tehnologije proširuju radoznanost i inspirišu na kreativnost.

Polazna osnova je jasna a vizija jednostavna: da pomognemo svima koji uče i istražuju da ostvare svoj pun potencijal.

Četiri osnovna ubjeđenja čine ovu viziju:

1. Dobro obrazovanje je osnovno pravo i socio-ekonomski imperativ
2. Primjena adekvatne tehnologije može da dramatično uveća ekonomske efekte na društvo
3. Efektivno i učenje kroz sopstveno iskustvo unaprjeđuje rezultate
4. Ekosistem posvećenih učesnika je od esencijalne važnosti za učenje i istraživanje

Promišljen, strukturni pristup u korišćenju snage informacionih tehnologija doprinosi korjenitim promjena, te igra ključnu ulogu u sljedećih šest oblasti:

1. Razvoj obrazovanja
2. Univerzalni pristup kvalitetnom digitalnom učenju
3. Razvoj zaposlenosti radne snage
4. Inovacije
5. Strateško planiranje
6. Istraživanje i saradnja

Čak i najbolji programi, prije svega zavise od stava i motivacije polaznika.

Čak i najbolji programi, prije svega zavise od stava i motivacije polaznika, a potom i iskustava koja ih očekuju u učionicama, shodno nastavnim strategijama i digitalnim tehnologija, te vremena provedenog u usvajanju gradiva.

Na osnovu svega naprijed navedenog, izvlači se zaključak da nije ključno pitanje šta će se dogoditi ako kroz promjenu obrazovnog sistema, šira populacija stekne znanja koja će pojedincu omogućiti da ode i privređuje negdje drugdje, već šta će se dogoditi ukoliko ne dođe do promjene sistema, a populacija ostane nespremna za digitalno doba i prinuđena da ostane gde je.

Mr Mišel Buvač¹

Smjernice za izradu magistarske teze i doktorske disertacije I

Sažetak: Svrha ovoga rada jeste da se ukaže na pravilnu upotrebu metodologije naučnih istraživanja prilikom izrade magistarskih teza i doktorskih disertacija, u prvom redu, zatim na pisanje naučnih i stručnih radova u drugom redu. Kao ozbiljni naučnici u sferi društvenih, prirodnih ili čak humanističkih nauka, koji posmatraju datu pojavu koja je predmet njegovog istraživanja, obavezni smo da pratimo date smjernice ili uputstva koja na ozbiljan način ukazuju da se sam autor odlučuje za jednu višu dimenziju ostvarivanja uvida u navedene postulate koji prolaze proces naučno – istraživačkog rada. Nastojeći

da se budućim akademskih građanima omogućiti da kroz jedan sistematičan način spoznaju temu koju su odabrali za istraživanje, kroz ovaj rad imaće mogućnost uvida kako se određeno

istraživanje obavlja i šta je sve neophodno kako bi se realizovalo dato istraživanje kao i postigli kvalitetni rezultati. U nadi da će ovaj rad biti od koristi mnogima, koji se budu bavili društvenim radom i istraživanjem, kao i da će se ubuduće na osnovu ovoga rada nastojati i drugima ukazati na ozbiljnost koja se postavlja

Svrha ovoga rada jeste da se ukaže na pravilnu upotrebu metodologije naučnih istraživanja prilikom izrade magistarskih teza i doktorskih disertacija.

¹ Autor je doktorand na Univerzitetu u Banja Luci, Fakultet političkih nauka.

pred akademsku zajednicu, preporučujemo ga za komparativnu analizu sa drugim istraživanjima kao i za izučavanje.

Ključne riječi: magistarska teza, doktorska disertacija, indikatori, hipoteze, naučna promišljanja, kategorijalni sistem, opravdanost i planiranje istraživanja, učesnici, kodeks šifara, te-

Projektovanje istraživanja je umna aktivnost na izradi projekta istraživanja.

stovi, ankete, instrumenti istraživanja, podaci, dokumenti, analize, izvještaj o rezultatima istraživanja.

Proces istraživanja u politici Projektovanje istraživanja

Projektovanje istraživanja je umna aktivnost na izradi projekta istraživanja. To je dinamički, sinhronizovan i koordiniran sistem međusobno povezanih djelatnosti koje se odigravaju po etapama. Projektovanje je smisaona umna aktivnost zato što istraživač praksom i aktivnošću svog uma, razuma i duhovnih moći konstatuje pojavu kojom se istraživanje bavi i njene različite činioce; utvrđuje, analizira i odabira postojeća saznanja o toj pojavi i njenim činiocima (sve se to stavlja u međusobne odnose i veze).

Sve djelatnosti u procesu izrade projekta istraživanja moraju biti međusobno suštinski saglasne, jer su podređene i usmjerene istom cilju i istoj svrsi. U suštini nije moguće obaviti narednu djelatnost na odgovarajući način ako prethodna djelatnost nije valjano obavljena.

Projekat istraživanja je novi rezultat stvaralačkog rada – proces projektovanja se djelimično sastoji i od stručnih i rutinskih djelatnosti i radnji. U stručne djelatnosti ubrajaju se sve djelatnosti za koje već postoje data i provjerena rješenja koja se primjenjuju po utvrđenim normama i pravilima struke. Rutin-

Sve djelatnosti u procesu izrade projekta istraživanja moraju biti međusobno suštinski saglasne.

skim poslovima smatramo one koji se manje – više na uobičajen način ponavljaju (to su tipična rješenja za tipične situacije).

Proces projektovanja istraživanja sadrži sledeće djelatnosti:

- Opažanje i shvatanje problema i predmeta istraživanja;
- Prethodnu identifikaciju - stvaranje svijesti o istraživanju;

- Preleminarno određenje sličnosti i razlike sa drugim pojavama;
- Analizu izdvojene i definisane pojave;
- Koncipiranje modela problema.

Projekat istraživanja je dokument koji ima više svojih karakteristika, funkcija i dijelova.

Konceptualizacija istraživanja u suštini počinje prihvatanjem određene paradigme (to znači izbor određenog pogleda na svijet).

Konceptualizacija

U konceptualizaciju se smještaju sve faze aktivnosti od izbora teme – istraživačkog problema do eventualne rekonceptualizacije. Ona može značiti samo izradu, izgradnju i razvijanje najopštije zamisli, o pretpostavljenom predstojećem istraživanju. Na osnovu formulisane ideje imamo preleminarno definisanje istraživačkog problema koji nas upućuje na bliže informisanje o njemu. Valjano naučno istraživanje zahtjeva dublju i detaljniju naučnu obradu. Takva obrada započinje izradom projektnog odnosno istraživačkog zadatka.

Paradigmatsko i teorijsko zasnivanje istraživanja

Prva radnja pri konstatovanju problema jeste uvid u postojeći naučni fond (to podrazumjeva otkrivanje teorijskih saznanja i drugih naučnih saznanja o problemu i mogućem rješenju problema). Na taj način problem se bliže identifikuje, ograničava, precizira i utvrđuje se njegovo mjesto u okviru nauke, naučne discipline i prakse.

Analiza naučnog saznanja o problemu istovremeno je i početna faza analize problema, selekcija i klasifikacija njegovih činilaca na one koje se mogu smatrati istraženim, na one koje tek treba i koje je moguće istražiti u savremenim okolnostima i na one koje bi bilo poželjno istražiti.

Konceptualizacija istraživanja u suštini počinje prihvatanjem određene paradigme (to znači izbor određenog pogleda na svijet, shvatanja i saznanja koja usmjeravaju sve istraživačke radnje u istraživačkom procesu).

Dan Antonio Đili tvrdi da se tema ne bira već se otkriva.

Izbor teme za istraživanje

Dan Antonio Đili tvrdi da se tema ne bira već se otkriva. Bitan činilac konceptualizacije je otkrivanje teme odnosno for-

mulisanje određenja predmeta istraživanja. Iz ukupnosti jednog društvenog problema koji je višeslojan i višedimenzijalan neophodno je izdvojiti problem istraživanja i izvršiti potrebna razgraničenja.

Projektni zadatak je prvi potpuno formiran naučno – operativni dokument.

Izbor teme vrši se po određenim pravilima, i to:

- Tema je naučno značajna pa se njenim istraživanjima rješava (u cjelini ili djelimično) značajan problem nauke;
- Tema može biti istražena u okvirima naučnog sistema do zadovoljavajućeg nivoa i obima;
- Istraživanje se može konkretno sprovesti i izložiti u naučnoj i društvenoj kritici i upotrebi.

Izbor i formulacija teme to jest preliminarno određenje predmeta je veoma značajno. Ono obavezuje koncentraciju pažnje na određene dijelove, dimenzije, svojstva pojave i na odnose unutar pojave.

Istraživački zadatak

Projektni zadatak je prvi potpuno formiran naučno – operativni dokument kojim se određeno i sistematski iskazuju bitne odredbe koncepcije o problemima i mogućem predmetu istraživanja, kao i o mogućim načinima istraživanja.

Sadržaj i odredbe projektnog zadatka saopštavaju samo opšte mogućnosti istraživanja i u suštini su opšte ideje i zamisli o kojoj se vodi rasprava između naučnika odnosno istraživača i između njih i naručioca.

Na osnovu stava nastalog iz razmatranja projektnog zadatka pristupa se izradi idejne skice ili idejnog projekta.

Na osnovu stava nastalog iz razmatranja projektnog zadatka pristupa se izradi idejne skice ili idejnog projekta.

Idejna skica

Idejna skica odnosno idejni projekat je razrađena opšta zamisao (koncepcija). U njoj se već formuliše preliminarno određenje predmeta. U najkraćem, formulišu se mogući ciljevi istraživanja, generalna, a ponekad i posebna hipoteza, bitni metodi istraživanja, orijentacioni rokovi, potrebna sredstva i kadrovi.

Idejna skica je dokument koji prethodi projektu istraživanja. To je kratka bilješka kojom se orijentaciono utvrđuju mogući okviri istraživanja i potrebni uslovi za njegovu uspješnu realizaciju.

Funkcija idejne skice je najčešće dvostruka:

- Ona ima karakter poslovnog dokumenta – ponude mogućem naručiocu istraživanja. Naručilac treba da bliže odredi svoje potrebe za istraživanje da preciznije definiše problem i pitanja za koja se traži rješenja i da istovremeno ostvari uvid u to koliko sredstva i koje i koliko vremena je za to potrebno;
- Idejna skica ima orijentacionu funkciju i za naručioca i za istraživača.

U idejnoj skici istraživač na osnovu raspoloživog naučnog saznanja vrši selekciju i klasifikaciju pitanja na koja bi se istraživanje moglo odnositi.

U idejnoj skici istraživač na osnovu raspoloživog naučnog saznanja vrši selekciju i klasifikaciju pitanja na koja bi se istraživanje moglo odnositi po značaju opravdnosti saznanog i mogućnostima daljeg i dubljeg saznanja u postojećim uslovima (pažnja naručioca usmjerena je na bitna pitanja u čijem rješavanju naučno saznanje može da doprinese na odgovorajući način).

Idejna skica uglavnom sadrži:

- Preleminarno određenje predmeta istraživanja – naziv teme sa skraćenim opisom mogućeg sadržaja;
- Moguće ciljeve istraživanja;
- Osnovni hipotetički stav o pojavi, problemu i predmetu istraživanja;
- Značaj i opravdanost istraživanja;
- Osnovne metode i tehnike istraživanja,
- Potrebno vrijeme, kadrovi i sredstva.

Ako je inicijator istraživanja istraživač, idejna skica započinje takozvanom napomenom koja daje opis situacije i procesa kojim se došlo do opredjeljenja za predloženu temu istraživanja.

Ako je inicijator istraživanja istraživač, idejna skica započinje takozvanom napomenom koja daje opis situacije i procesa kojim se došlo do opredjeljenja za predloženu temu istraživanja. Idejna skica i rasprave o njoj su osnov od koga se polazi u izradi nacrtu naučne zamisli. Za svako naučno istraživanje neophodno je izraditi naučnu zamisao u cjelini.

Izrada nacrtu naučne zamisli

Projekt istraživanja je:

- Zamišljeni model sticanja naučnog saznanja o predmetu istraživanja;
- Zamišljeni, ciljni, svrsishodni i funkcionalni sistem;
- Naučni dokument;
- Operativno – organizacioni dokument.

Projektovanjem dolazimo do modela – cjeline koju smo u svojoj svijesti konstruisali i oblikovali.

Projektovanjem dolazimo do modela – cjeline koju smo u svojoj svijesti konstruisali i oblikovali na osnovu naučnog i iskustvenog saznanja, imaginacije i nadahnuća.

Dakle, projekat istraživanja definišemo kao ciljni, svrsishodni i racionalni sistem s tim što je on strukturisana cjelina dijelova, saznanja, zaključaka, sudova i stavova međusobno saglasnih i funkcionalno povezanih (on je ciljan i svrsishodan zato što je u službi cilja naučnog saznanja i što je globalni instrument za ostvarivanje svrhe istraživanja).

Projekat istraživanja je naučni dokument zasnovan na sledećim činjenicama:

- Zasnovan je na prethodnom naučnom saznanju;
- Nužna je struktura stavova, sudova, zaključaka i hipoteza o problemu istraživanja;
- Nužno sadrži naučne stavove, sudove, zaključke i hipoteze.

Ukratko rečeno, projekat istraživanja je dokument kojim se definišu shvatanja o problemu, predmetu istraživanja i načinu daljeg i dubljeg naučnog saznanja o njima.

Ukratko rečeno, projekat istraživanja je dokument kojim se definišu shvatanja o problemu, predmetu istraživanja i načinu daljeg i dubljeg naučnog saznanja o njima, plan i uputstvo za obavljanje konkretne istraživačke djelatnosti. Svoju ulogu projekat istraživanja ostvaruje kroz sledeće osnovne funkcije:

- Funkciju povezivanja teorije i prakse – u ovim slučajevima polazi se od postojećeg saznanja ma kako ono nastalo. Naučna istraživanja se oslanjaju na postojeća naučno – teorijska saznanja koja se direktno ili indirektno odnose na problem i predmet istraživanja;

- Funkciju usmjeravanja istraživanja – prikupljanja, obrade i tumačenja podataka, opisivanje i objašnjavanje pojave odnosno problema i predmeta istraživanja;
- Funkciju sinhronizacije – podrazumjeva obezbjeđivanje određenog dinamičkog jedinstva i saglasnosti u okvirima jedinica vremena svih činilaca istraživanja.

Nacrt naučne zamisli sastoji se od šest osnovnih dijelova.

Projekat istraživanja je sistem sastavljen iz tri dijela:

- Nacrta naučne zamisli;
- Planova istraživanja;
- Instrumentarija.

Nacrt naučne zamisli sastoji se od šest osnovnih dijelova:

- Formulacija problema;
- Određenje predmeta istraživanja;
- Ciljevi istraživanja;
- Hipotetički okvir – hipoteze;
- Način istraživanja;
- Naučna i društvena opravdanost istraživanja.

Formulacija problema

Formulacija problema je dio nacrta naučne zamisli. Tu se uspostavlja odnos između društvene pojave problema koji se javljaju u vezi sa tom pojavom problema i predmeta istraživanja. Osnovne funkcije formulacije problema jesu:

- Izdvajanje dijelova koji se mogu odrediti kao problem koji treba rješavati;
- Utvrđivanje osnovnih hipotetičkih stavova o problemu iz kojeg se određuje predmet istraživanja;
- Rangiranje po stepenu značajnosti datog problema;
- Usmjeravanje na postojeće rezultate prethodnih istraživanja koji se u razmatranju ovog problema mogu koristiti.

Formulacija problema je dio nacrta naučne zamisli.

Osnovne funkcije formulacije problema ostvaruju se kroz tri osnovna dijela:

- Hipotetički stavovi o problemu;

- Značaj istraživanja;
- Rezultati prethodnih istraživanja.
- Hipotetički stavovi o problemu – ovim stavovima:

Hipotetički stavovi su u određenoj mjeri istiniti, za njih postoje određeni dokazi.

- Definišu se procesi – pojave na koju se istraživanje odnosi;
- Izdvajaju se dijelovi (činiooci), dimenzije i svojstva koji se mogu smatrati problemom. U ovom slučaju termin „problem“ označavamo aktuelnu situaciju koja zahtjeva odgovarajuća rješenja;
- Izdvojeni dijelovi se organizuju u cjeline i definišu pa se potom klasifikuju po srodnosti i rangiraju po unaprijed utvrđenom kriterijumu.

Prilikom izrade ovoga dijela formulacije problema započinje se opštom analizom sadržaja pojave kako bi se utvrdilo koji činiooci mogu biti obuhvaćeni cjelinom koju smo označili kao problem.

U izgrađivanju ovog dijela formulacije problema veliku ulogu ima dedukcija. Izdvojeni problem nije istražen i naučna saznanja koja se na njega direktno odnose ograničena su ili vrlo oskudna. Kada se radi o realnim društvenim pojavama od velikog značaja je i indukcija.

Hipotetički stavovi su u određenoj mjeri istiniti, za njih postoje određeni dokazi. Oni su od bitnog značaja za određivanje predmeta istraživanja.

Značaj istraživanja – razumljivo je da se za temu istraživanja odabiraju u prvom planu značajni problemi. Pri utvrđivanju značaja problema kojim se istraživanje bavi, polazi se od stanovišta da problem ima društveni i naučni značaj (rezultati istraživanja ne moraju da imaju podjednak društveni i naučni značaj).

Pri utvrđivanju značaja problema kojim se istraživanje bavi, polazi se od stanovišta da problem ima društveni i naučni značaj.

Moгуće je da postojeći društveni problem i istraživanje tog problema imaju mali ili nikakav naučni značaj.

Novo istraživanje u vezi sa tim problemom ne može da pruži značajan doprinos naučnom saznanju ali može da doprinese društvenom ponašanju u razrješavanju problema. Izuzetno je moguće da jedan problem i jedno istraživanje

vanje budu naučno značajni, ali da im je društveni značaj mali ili nikakav.

Očigledno je da se za određivanje društvenog i naučnog značaja istraživanja u formulaciji problema neophodan i složen posao (odgovornost je toliko veća što su kriterijumi za utvrđivanje značaja prilično jasni i prepoznatljivi). Najjednostavnije je utvrditi značaj problema polazeći od značajne pojave i iskustvenog saznanja ukupne aktuelne ljudske prakse.

Značaj konkretnog istraživanja je prilično teško odrediti stoga što rezultati istraživanja i njihov doprinos ne mogu sa sigurnošću da se predvide. Predviđanje rezultata pa samim tim i tačnost procjene značaja istraživanja u velikoj su mjeri uslovljeni o prethodnim saznanjima o pojavi i problemu. Verifikatorna istraživanja imaju veći aktuelni društveni značaj. Heuristička istraživanja vode otkrivanju novog, imaju veći naučni značaj stoga što su uvijek „dalje i dublje saznanje“.

U političkim naukama nastaju nesuglasice između naručilaca – korisnika i istraživača. Stoga je neophodno u ovom dijelu formulacije problema što opreznije i što tačnije procjeniti i precizno saopštiti značaj pojave i problema i značaj istraživanja tog problema uopšte, kao i društveni i naučni značaj konkretnog istraživanja. Funkcije ovoga dijela formulacije problema su trojake:

- Njime se dimenzioniraju očekivanja od konkretnog istraživanja;
- Ovim dijelom se prognoziraju mjesto i uloga ovoga istraživanja u aktuelnom procesu naučnog saznanja;
- Uspostavlja se obaveza konkretnog istraživanja.

Između ova tri dijela mora postojati odgovarajuća saglasnost.

Rezultati prethodnih istraživanja – u ovom dijelu se saopštavaju koji rezultati se neposredno odnose na problem kojim se bavi konkretno istraživanje. Pregled rezultata naučnog saznanja od kojih se polazi pokazuje početni fond istraživanja, širinu njegovog uvida a ukazuje i na neka osnovna polazišta koja će

U političkim naukama nastaju nesuglasice između naručilaca – korisnika i istraživača.

Navođenje rezultata prethodnih istraživanja nije u svim slučajevima podjednako značajno.

istraživač koristiti u istraživanju (definisane pojmove, hipoteze, indikatore, metode i tehnike sakupljanja, obrade i tumačenja podataka).

Predmet istraživanja je nešto konkretno šta istražujemo pa se tako istraživanje ostvaruje višestruko.

U istraživanju mnogi istraživači izostavljaju rezultate prethodnih istraživanja ili samo formalno i oskudno evidentiraju poneki naslov dijela ili ga zamjenjuju opštim spiskom literature (to nije korektan postupak; oni koji su nedovoljno obrazovani ili jednostrani čine ove postupke).

Navođenje rezultata prethodnih istraživanja nije u svim slučajevima podjednako značajno. U heurističkim i fundamentalnim istraživanjima ovaj dio je od posebnog značaja dok kod akcionih istraživanja može samo da se navodi osnovna literatura.

Određenje predmeta istraživanja

Predmet istraživanja je nešto konkretno šta istražujemo pa se tako istraživanje ostvaruje višestruko:

- Utvrđuje se značenje bitnih kategorija i pojmova koje koristimo u datom istraživanju;
- Vršiti se stroga selekcija između onoga što ćemo obuhvatiti iz okvira problema na koji se predmet istraživanja odnosi;
- Predmetom istraživanja se istraživanje dimenzionira vremenski, prostorno i naučno – disciplinarno.

Predmet istraživanja izvodi se iz formulacije problema i predstavlja njenu konkretizaciju (formulisanju problema se treba posvetiti odgovarajuća pažnja i uložiti potreban trud; može se smatrati da je predmet istraživanja determinisan formulacijom problema).

Predmet istraživanja izvodi se iz formulacije problema.

Preleminarno određenje predmeta je opšti stav stoga što:

- Izražava stav autora o tome šta je to što treba istražiti;
- Stav o određenoj realnoj situaciji;
- Opšti stav da mnogobrojna pojedinačna saznanja generalizuje u odnosu na predmetnu pojavu.

Preleminarno određenje predmeta izvedeno je iz aktuelnih potreba nauke, potreba društvene i političke prakse. Istraživanja predmeta nauke i metodološka istraživanja pretežno su empirijska (nauka o predmetu teži pretežno teorijskim istraživanjima).

Na izbor teme utiču sljedeći činioci:

- | | |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none">• Opšti društveni uslovi prema naučno – istraživačkom radu;• Izvori podataka i njihove karakteristike;• Razvijenost nauke i njeni potencijali. | <hr/> <p>Određenje predmeta istraživanja je neposredna razrada jednog dijela formulacije problema.</p> <hr/> |
|--|--|

Bitni kriterijumi za izbor teme mogli bi se odrediti kao:

- Naučna i društvena aktuelnost;
- Naučna i društvena značajnost;
- Naučna i društvena korisnost;
- Naučna i društvena produktivnost;
- Realističnost teme.

Određenje predmeta istraživanja je neposredna razrada jednog dijela formulacije problema. Određenje predmeta istraživanja ima dva osnovna dijela:

- Teorijsko određenje;
- Operacionalno određenje.

Teorijsko određenje predmeta

Između naučnog saznanja i konkretnog predmeta istraživanja ostvarujemo nužnu vezu u odnosima među dva dijela formulacije problema i teorijskog određivanja predmeta. To se ostvaruje izdvajanjem određenog hipotetičkog stava iz formulacije problema i analizom tog stava (uspostavlja se veza između njega i rezultata dosadašnjih istraživanja). Ova cjelina sastoji se od četiri dijela:

- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none">• Ovaj dio je provjereno naučno saznanje o predmetu istraživanja u okvirima nauke, odnosno naučne discipline u koju spada i predmet istraživanja i druge srodne nauke. S obzirom na značaj teorijskog određenja predmeta istraživanja postavlja se pitanje njegovog razvoja i obima (ukoliko prov- | <hr/> <p>Između naučnog saznanja i konkretnog predmeta istraživanja ostvarujemo nužnu vezu.</p> <hr/> |
|--|---|

jerena naučna saznanja obuhvataju veći dio istraživanja utoliko su manji zahtjevi za razvijanjem ovog dijela). Po pravilu ovdje se saopštavaju samo bitni naučni postulati, sudovi i zaključci na kojima se zasnivaju svi dalji stavovi o predmetu istraživanja.

Politikološka istraživanja su složena istraživanja.

- Složenija istraživanja zahtjevaju nešto drugačiji odnos (određujući jedan predmet istraživanja kao realnu pojavu uslovljavamo suđenje o njoj saznavanjem novih realnih činjenica). Politikološka istraživanja su složena istraživanja. Čest je slučaj da u praksi političkog života imamo realan model. Na sadašnjem nivou društvenog razvoja politička realnost se ne može zamisliti bez društvenog i političkog sistema u kojima imamo prisustvo takozvanih idealizovanih modela;
- Drugi dio se bavi još neverifikovanim, ali ipak naučnim saznavanjem o predmetu istraživanja. Naučno saznanje je proces koji se kreće ka daljem i dubljem saznanju. Ova saznanja mogu se smatrati istinskim metodom verifikatornih istraživanja za razliku od provjerenih naučnih saznanja koje ne mogu biti istinski predmet istraživanja;
- Ovaj dio teorijskog određenja predmeta istraživanja sadrži empirijsko, neiskustveno, nenaučeno saznanje – mada ono ne mora biti lišeno svake naučne osnove niti stečeno iskustvo bez korištenja naučnih metoda. Zadatak ovoga dijela je da upravo indukcijom i generalizacijom, sistematizacijom i klasifikacijom formira jednu vjerovatnu sistematizovanu saznavnu cjelinu koja je predmet istraživanja;
- Ovaj dio obuhvata „nepostojeće“ saznanje o predmetu istraživanja. On se oslanja na prethodna tri dijela konstruiše ono što nedostaje. Ovaj dio zahtjeva veoma visok stepen kreativnosti i veoma široko i temeljno obrazovanje (ova dva poslednja dijela isključivi su predmet heurističkih istraživanja).

Nacrt naučne zamisli i svaki njegov dio su užii podsistem jednog šireg sistema.

Kategorijalno – pojmovni sistem i jezik nužni su i sastavni dio svake nauke i naučne discipline. Istraživačko iskustvo upućuje da se radi o sistemu iz sledećih razloga:

- Nacrt naučne zamisli i svaki njegov dio su užii podsistem jednog šireg sistema. Stoga među njima mora postojati stepen funkcionalne saglasnosti;
- Ne može se preuzeti potpuni, gotov, završeni, kategorijalni sistem koji bi se u svakom istraživanju, uz malo dorade

mogao zadovoljiti. Stoga se nužno izgrađuje kategorijalno – pojmovno – terminološki sistem kao cjelina;

- Kategorijalni sistem je nužan uslov i instrument tumačenja iskazivanja podataka, stavova u procesu istraživanja te stoga mora biti sistem.
-
- Ne može se preuzeti potpuni, gotov, završeni, kategorijalni sistem koji bi se u svakom istraživanju, uz malo dorade mogao zadovoljiti.
-

Prilikom izrade kategorijalnog sistema polazimo od teorijskog, naučno – verifikovanog saznanja i kategorija, pojmova koji se u njemu smatraju prihvaćenim i dovoljnim. Osnovne vrste pojmova su:

- Pojmovi koje preuzimamo u cjelini;
- Pojmove koje sadržajno preuzimamo;
- Pojmove koje prerađujemo;
- Pojmove koje konstruišemo iz dva ili više pojmova;
- Nove pojmove koje stvaramo za potrebe istraživanja.

Izgrađivanje kategorijalno – pojmovno – terminološkog sistema podrazumjeva:

- Izbor postojećih definicija;
- Selekciju termina isključivanjem sinonima i homonima;
- Utvrđivanje hijerarhije kategorija i pojmova.

Kategorijalni sistem nužno sadrži, obrađuje, definiše i iskazuje važeće stereotipe i konstruiše nove koji će se pokazati podesnim istraživačkim instrumentom. U kategorijalni sistem ukljuuju se oni pojmovi koji važe za osnovne pojmove i termine. O mjestu kategorijalnog sistema u okviru određenja predmeta istraživanja mogu se javiti dva stava:

- Kategorijalni sistem spada u teorijsko određenje predmeta istraživanja;
 - Spada u operacionalno određenje predmeta istraživanja.
-
- U političkim naukama izrada, potpuno i precizno definisanje kategorijalno – pojmovno – terminološkog sistema ima izuzetan značaj.
-

U političkim naukama izrada, potpuno i precizno definisanje kategorijalno – pojmovno – terminološkog sistema ima izuzetan značaj. Politički jezik zbog karakteristika subjekata u političkom procesu je u dnevnoj komunikaciji specifičan i često

višeznačan jezik koji se može tumačiti samo polazeći od fundamentalnih značenja kategorija i vrijednosti.

Operacionalno određenje predmeta

Operacionalno određenje predmeta istraživanja je preciziranje onoga što će se konkretno istraživati.

Operacionalno određenje predmeta istraživanja je preciziranje onoga što će se konkretno istraživati. Postupak izrade operacionalnog određenja predmeta započinje razradom preliminarnog određenja njegovim dovodjenjem u vezi sa odgovarajućim, hipotetičkim stavom u formulaciji problema. Prvi čin u tom procesu je analiza kojom se utvrđuju i klasifikuju komponente predmeta istraživanja (na taj način pribavlja se mogućnost da se izvrši selekcija izdvajanjem bitnog od nebitnog). Operacionalno određenje predmeta sastoji se od četiri osnovna dijela:

- Činioci sadržaja predmeta istraživanja – u njemu se taksonomski nabrajaju komponente i činioci koji će biti neposredno istraženi. Ovaj dio predmeta istraživanja je organizacioni okvir hipoteza. U konstituisanju ovoga dijela ponekad se događaju greške koje izazivaju znatne teškoće (propušta se da se određenje predmeta bliže definiše i umjesto toga se odmah prelazi na nabrojavanje činilaca);
- Vremensko određenje predmeta istraživanja – to je vrijeme koje ćemo obuhvatiti istraživanjem, ili je to period postojanja predmeta koji obuhvatamo istraživanjem;
- Prostorno određenje predmeta istraživanja – utvrđuje prostor koji će istraživanjem biti obuhvaćen;
- Disciplinarno određenje predmeta istraživanja – opredjeljeno je za jednu (intradisciplinarno) ili za više (interdisciplinarno) naučnih disciplina u okviru kojih će se predmet istraživati. Ovdje je potrebno tačno navesti nauku ili naučnu disciplinu u okviru koje se predmet istražuje zbog zahatjeva koji iz toga proizilaze prema ciljevima istraživanja.

Prostorno određenje predmeta istraživanja – utvrđuje prostor koji će istraživanjem biti obuhvaćen.

Funkcije operacionalnog određenja predmeta istraživanja prvenstveno su:

- Konačno dimenzioniranje sadržaja predmeta istraživanja a time i čitavog istraživanja;
- Selekcioniranje komponenata ili činilaca sadržaja predmeta istraživanja:
 - Vremensko dimenzioniranje;
 - Prostorno dimenzioniranje;

- Disciplinarno opredjeljenje;
- Uslovljavanje ciljeva istraživanja;
- Usmjeravanje hipoteza na određene sadržaje;
- Uslovljavanje indikatora;
- Uslovljavanje metoda i tehnika, prikupljanja i obrade podataka.

U istraživačkoj praksi susrećemo se sa složenim situacijama.

U istraživačkoj praksi susrećemo se sa složenim situacijama:

- Prva situacija je kada imamo istraživanje sa jednim osnovnim projektom u čijem sastavu se razvija više podprojekata a svi pripadaju istoj nauci. U tom slučaju moguća su dva određenja; prvo, da se teorijsko određenje predmeta razvije u okviru osnovnog projekta i drugo, da se određenje specifikuje i konkretizuje posebno u okviru svakog podprojekta;
- Druga situacija jeste kada imamo jedan osnovni interdisciplinarni ili multidisciplinarni projekat u čijem se sastavu nalazi više podprojekata koji pripadaju raznim naučnim disciplinama. Tada je neophodno odrediti predmet istraživanja osnovnog projekta kao generalnog a u okviru svakog podprojekta obraditi teorijsko i operacionalno određenje predmeta istraživanja u skladu sa zahtjevima nauke;
- Treća situacija jeste kada generalni projekat obuhvata više samostalnih projekata. Moguće su dvije varijante. U prvoj treba obraditi u potpunosti teorijsko i operacionalno određenje predmeta istraživanja kao generalno. Druga varijanta obrađuje teorijsko određenje predmeta kako bi se obezbjedila ista paradigmatiska polazišta.

Ciljevi istraživanja

Što se tiče ciljeva istraživanja njihov glavni zadatak jeste sticanje odgovarajućih prvenstveno naučnih saznanja. Naime, jedni smatraju da se radi o teorijskom saznanju, drugi o teorijskom i praktičnom, treći samo o empirijsko – praktičnom pristupu.

Što se tiče ciljeva istraživanja njihov glavni zadatak jeste sticanje odgovarajućih prvenstveno naučnih saznanja.

Teorijsko istraživanje nužno je orijentisano na teorijsko saznanje. Empirijsko istraživanje je usmjereno u većini slučajeva na empirijsko i teorijsko saznanje.

Ciljevi istraživanja često se poistovjećuju sa predmetom istraživanja (izgleda da je shvatanje ciljeva i njihovo definisanje uslovljeno filozofskim i naučnim pogledom autora na svijet). Međutim, ispravno je sledeće shvatanje:

Teorijsko istraživanje nužno je orijentisano na teorijsko saznanje.

- Ciljevi istraživanja izražavaju kvalitativna i kvantitativna svojstva saznanja koja se stiču istraživanjima;
- Ciljevi istraživanja su naučni, što podrazumjeva njihovo mjesto, ulogu i funkciju u naučnom saznanju.

U nacrtu naučne zamisli ciljevi se određuju kao:

- Naučni;
- Društveni.

Naučni ciljevi istraživanja – moguće je da se predmet istraživanja u jednom projektu tretira multidisciplinarno; moramo prihvatiti mogućnost da je u okviru naučne discipline moguće formulisati drugačiji naučni cilj. Ne mora jedna pojava da bude podjednako istražena unutar svih naučnih disciplina (moguće je formulisati više različitih naučnih ciljeva istraživanja). Naučni ciljevi istraživanja mogu biti: naučna deskripcija, naučna klasifikacija i tipologija, naučno otkriće, naučno objašnjenje i naučna prognoza (najnižim nivoom naučnog saznanja smatra se naučna deskripcija, a najvišim naučna prognoza).

Društveni ciljevi istraživanja – oni mogu biti mnogostruki. Ovi ciljevi su uslovljeni formulacijom problema i predmetom istraživanja (to proizilazi iz činjenice da se ciljevi istraživanja odnose na sadržaj hipotetičkih stavova, formulacije problema koji su konkretizovani i razrađeni predmetom istraživanja a da su

Neosporno je da svako istraživanje podrazumjeva određen društveni odnos.

uslovljeni već postojećim naučno – teorijskim saznanjem o njima). U opisivanju nepoznatog nužno se koriste poznati termini i pojmovi za iskazivanje sličnosti i razlika (otuda se nužno javlja dihotomija ili klasifikacija). Društveni cilj

politikoloških istraživanja može biti usmjeravanje pažnje društvenih subjekata, političkih procesa na određena pitanja uticajem na njihove stavove.

Neosporno je da svako istraživanje podrazumjeva određen društveni odnos. Predmetom istraživanja utvrđeno je u čemu i u kom obimu će se postavljati hipoteze. Tako naučni cilj imenovan kao naučno otkriće usmjerava istraživanja na nova saznanja a do tada nepoznatim svojstvima, odredbama i tako dalje.

Razumljivo je da se naučni ciljevi utvrđuju za svaki projekat odnosno podprojekat posebno.

Razumljivo je da se naučni ciljevi utvrđuju za svaki projekat odnosno podprojekat posebno. Određenje predmeta i cilja istraživanja stoga je složen posao koji zahtjeva odgovarajuće poznavanje teorije.

Utvrđivanje hipoteza i indikatora

Hipoteze su osnovne misaone pretpostavke o predmetu istraživanja u cjelini, njegovim činiocima, svojstvima i odnosima i vezama, situaciji, dimenzijama, o suštini sadržini, obliku i formi. Hipoteze ne treba da budu ni šire ni uže od predmeta istraživanja.

Drugo pravilo je da hipoteze moraju biti adekvatne ili odgovarajuće.

Treće pravilo je da hipoteze moraju biti saglasne sa ciljevima istraživanja (sa naučnim i društvenim ciljevima).

Četvrto pravilo je da je hipoteza teorijski ili empirijsko provjerljiva.

Ako je dosledno sproveden stav da je svako naučno saznanje razvojno, da se uvijek polazi od već postojećeg fonda naučnog saznanja, onda je opravdano stanovište da hipoteze treba da budu teorijsko - empirijsko provjerljive.

Odlike hipoteza upotrebljenih u naučnom istraživanju su:

- Da je iskaz hipoteze smislen;
- Da je iskaz logički i teorijsko - empirijsko osnovan;
- Da je predmetno konkretno i u tom smislu određen;
- Da je precizan i jasan;
- Da je iskaz obuhvatan i sadržajan.

Hipoteza je stav o nepoznatom zasnovan i izveden iz postojećeg naučnog saznanja.

Hipoteza je stav o nepoznatom zasnovan i izveden iz postojećeg naučnog saznanja. Njeni bitni zahtjevi su:

- Da je saznajno – naučno smisaon;
- Da je naučno problemski;

Postoje kriterijumi po kojima se klasifikuju hipoteze.

- Da je logički neprotivrječan;
- Da izražava razlike, suprotnosti i protivrječnosti u okviru sistema ;
- Da iskaz bude ostvaren jezikom (pojmovima, terminima, znacima i simbolima).

Četiri osnovna naučna razloga nastanka hipoteza jesu:

- Sticanje novog naučnog saznanja o novim pojavama;
- Proširivanje i produbljivanje postojećeg saznanja o pojavama;
- Provjera postojećeg naučnog saznanja;
- Obrada, sistematizacija, verifikacija i pretvaranje iskustvenog saznanja u naučno.

Postoje kriterijumi po kojima se klasifikuju hipoteze:

- Po predmetu:
 - Teorijske – izgrađuju se u teorijskim istraživanjima kada je predmet istraživanja teorijski;
 - Empirijske – izgrađuju se u empirijskim istraživanjima kada je predmet istraživanja realnost;
 - Iluzorne – kada su pogrešno odnosno naučno neosnovane.
- Po logičkoj prirodi:
 - Logički proces nastajanja – javljaju se kao prosto – implikatorne, induktivne, deduktivne, statističke;
 - Modalitet sudova – moguće, vjerovatne, slučajne.
- Po saznajnoj ulozi:
 - Funkcije u djelatnosti istraživanja – ad hoc hipoteze, radne, pomoćne, naučne;
 - Nivo naučnog saznanja – deskriptivne, klasifikatorske i eksplikativne.

U svakom nacrtu naučne zamisli potrebno je razviti sistem hipoteza adekvatan predmetu istraživanja.

Stoga je opravdano izvoditi tri osnovna kriterijuma za klasifikaciju hipoteza:

- Kriterijum opštosti – podkriterijum obim hipoteze;
- Logička priroda – podkriterijum logički proces nastanka hipoteza;

- Saznajna uloga hipoteza – podkriterijum nivo saznanja.

U svakom nacrtu naučne zamisli potrebno je razviti sistem hipoteza adekvatan predmetu istraživanja. U projektima istraživanja koji se mogu nazvati složenim (sastoje se od više podprojekata) što je obavezno kada je riječ o interdisciplinarnim (multidisciplinarnim) istraživanjima, korisno je postaviti jednu zajedničku generalnu hipotezu za cio projekat koji ćemo nazvati generalnim projektom. To bi bila generalna hipoteza generalnog projekta. Za svaki projekat odnosno predprojekat moguće je razviti generalnu hipotezu tog projekta odnosno podprojekta u okviru generalnog projekta. Dok generalna hipoteza može imati za naučni cilj naučno objašnjenje, jedna ili više posebnih hipoteza se mogu orijentisati ka otkriću ili naučnoj prognozi. Većina posebnih hipoteza koje se odnose na bitne cjelovite dijelove predmeta treba da imaju isti naučni cilj kao generalna hipoteza.

U istraživanjima sa složenim predmetom za svaki segmentirani dio moguće je postaviti više posebnih hipoteza koje ćemo nazvati „specifikovane“ hipoteze.

U istraživanjima sa složenim predmetom za svaki segmentirani dio moguće je postaviti više posebnih hipoteza koje ćemo nazvati „specifikovane“ hipoteze. Kada imamo više poslovnih specifikovanih hipoteza, pojedinačne hipoteze se izvode iz svake specifikovane posebne hipoteze, razrađujući i konkretizujući istu materiju. Pojedinačne hipoteze su najjednostavnije i najkonkretnije hipoteze. One su razrada i konkretizacija odgovarajućih posebnih hipoteza a iskazuju stav o elementarnim činiocima određenja predmeta istraživanja.

U vezi sa složenošću hipoteza postoje dva suprotna stava (jedan se zalaže za razvijanje hipoteza o najsitnijem detalju predmeta istraživanja a drugi kaže da su dovoljne samo najuopštenije hipoteze). Pravilo je da svaku hipotezu treba razraditi sa najmanje dvije opšte hipoteze.

Hipoteze su naučne tek kada se njihova vrijednost potvrdi a to znači tek kada budu provjerene (u okviru nacрта naučne zamisli treba postavljati naučno zasnovane, vjerovatne, provjerljive radne hipoteze). U okviru hipoteza pominju se:

Sve hipoteze su izvedene u odgovarajućoj mjeri iz predmeta istraživanja.

- Deskriptivne hipoteze – one su umjerene na opisivanje;

- Klasifikatorske hipoteze – bave se sličnostima i različitostima pojava;
- Eksplikativne hipoteze – bave se objašnjenjima, uzročno – posledičnim vezama i odnosima;
- Statističke hipoteze – bave se kvantitativnim svojstvima, dimenzijama i statističkim zakonima.

Varijable ili promjenljive su sastavni činioci svake hipoteze.

Sve hipoteze su izvedene u odgovarajućoj mjeri iz predmeta istraživanja u mjeri u kojoj je i on sam izveden iz prethodnog naučno – teorijskog saznanja. Dalje, posebne i pojedinačne hipoteze izvedene su iz generalne opšte hipoteze. Ostaje otvoreno pitanje „nulte hipoteze“ kao hipoteze nulte neizvjesnosti. Takva hipoteza se smatra istinitom. Prema tome, „nulta hipoteza“ se može smatrati analitičkim instrumentom prilikom analize prikupljenih podataka i formiranja saznajnih činjenica. Nacrt naučne zamisli sadrži samo hipoteze koje podliježu provjeri.

Postavlja se pitanje šta su to varijable? Varijable ili promjenljive su sastavni činioci svake hipoteze. Hipoteze mogu imati više varijabli, ali je neophodno da to budu dvije: jedna nezavisna i druga zavisna. Varijable su opšti pojmovi stvari ili stavovi određene pojmovne vrijednosti. Postoje i druge varijable:

- Antecedentne – one objašnjavaju nezavisnu ili zavisnu varijablu, odnosno korelaciju između njih;
- Intervenirajuće – objašnjavaju razloge postojanja odnosa između nezavisne i zavisne varijable;
- Kondicionirajuće – odnose se na intenzitet uslova odnosa između nezavisne i zavisne varijable.

Suština hipoteza izražena je stavom da se ona provjerava, dokazuje i opovrgava.

Suština hipoteza izražena je stavom da se ona provjerava, dokazuje i opovrgava.

Drugo pitanje jeste šta su to indikatori? Indikatori ili pokazatelji su po definiciji „spoljne manifestacije unutrašnje suštine“. Sve pojave i procesi se manifestuju, ispoljavaju u društvenoj praksi i moguće ih je preko njihovih manifestacija neposredno opaziti. O indikatorima u teorijskim istraživanjima ne može se raspravljati bez tačnog određenja pojma i predmeta teorijskog

istraživanja. Ako se predmetom teorijskog istraživanja smatra teorija mogu se javiti dva osnovna slučaja:

- Kada postoje bitni činiooci naučne teorije i kada je ta teorija iskazana u pisanom obliku u jednom ili više sistematskih djela. Rezultati i tokovi mišljenja izraženi su i predstavljeni određenim jezikom u pisanoj formi, dakle, pojmovima, stavovima, sudovima, zaključcima, tezama, argumentima;
- Kada teorijski stavovi mogu da budu izraženi usmeno u naučnoj raspravi. U tom slučaju indikatori su usmeni iskazi. Iskazi (usmeni ili pismeni) mogu se javiti kao empirijsko – iskustveni indikatori. U tom slučaju javljaju se dvije varijable:
 - Iskazi se zasnivaju i odnose se na iskustva o važenju, mogućnosti primjene, efektima, primjene teorije;
 - Kada je predmet teorije relativno artikulisan, ali teorija nije konstituisana niti izražena u pismenom obliku.

O indikatorima u teorijskim istraživanjima ne može se raspravljati bez tačnog određenja pojma i predmeta teorijskog istraživanja.

Sve indikatore možemo podjeliti na:

- Ekspresivne – indikatore stavova;
- Predikativne – indikatore dimenzija;
- Kvantitativne – veličina, količina, učestalost, gustina;
- Kvalitativne – osobine, kakva su neka svojstva;
- Objektivne – indikatore koji su realne činjenice, koje se mogu empirijski iskustveno opaziti;
- Subjektivne – indikatore koji su proizvod – manifestacija subjektivnog suda, osjećanja.

Indikatori mogu biti izvorne činjenice, materijalne, stvarnosti, razne prirodne tvorevine na zemlji i van nje (flora, fauna, klima, hidrografski oblici), razne društvene tvorevine, kao što su društvene institucije, društvene ustanove, organizacije, norme i slično, zatim ponašanja ljudi kao što su djelatnosti, radnje, činovi, operacije.

Indikatori mogu biti izvorne činjenice, materijalne, stvarnosti, razne prirodne tvorevine na zemlji i van nje.

U političkim naukama, naročito u heurističkim istraživanjima, moguće je da se u toku prikupljanja podataka otkriju i neke manifestacije – indikatori za koje se nije unaprijed znalo

i nije bilo utvrđeno koja se suština ispoljava preko njih. Takve situacije podrazumjevaju redefinisane indikatore.

Utvrđivanje načina istraživanja

Predmet istraživanja, naučni ciljevi, hipoteze i indikatori zahtjevaju određene metode i tehnike istraživanja.

Predmet istraživanja, naučni ciljevi, hipoteze i indikatori zahtjevaju određene metode i tehnike istraživanja. Ovim dijelom nacrtane zamisli bliže preciziramo i taksativno navodimo koje ćemo metode i tehnike koristiti u prikupljanju, obradi i interpretaciji podataka i saznavanju činjenica. Istraživačko iskustvo ukazuje na prednosti koje pruža opredjeljenje saopšteno na početku ovoga dijela nacrtane naučne zamisli odnosno projekta istraživanja. Njime se saopštavaju teorijsko – metodološka polazišta i shvatanja o mogućnostima upotrebe metoda i tehnika istraživanja predmetne pojave – pojmovni i terminološki aparat.

U istraživanjima političkih pojava započinje se sa osnovnim metodama: analizom i analogijom. Po pravilu, u određenim fazama izrade i ostvarivanja projekta istraživanja koriste se gotovo sve vrste osnovnih metoda i njihovi postupci. Moguće je da se pojedine hipoteze provjeravaju isključivo korištenjem jedne od osnovnih metoda. U ovom dijelu nacrtane naučne zamisli treba navesti samo osnovne metode koje će biti korištene ili samostalno ili u sprezi sa drugima metodama (neophodno je pobrojati vrste analiza, klasifikaciju, obrazložiti njihovu primjenu, ukazujući na hipoteze koje će njima biti tretirane). Na kraju, treba precizirati način (tehnike, instrumente, postupke) koji će biti korišteni u prikupljanju podataka, kao i plan obrade (sređivanje, šifriranje i analiza podataka).

Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Naučna i društvena opravdanost istraživanja uslovljena je doprinosom istraživanja u nauci. Ovaj doprinos se ostvaruje u dva vida:

U istraživanjima političkih pojava započinje se sa osnovnim metodama: analizom i analogijom.

- Kao heuristički metod;
- Kao verifikatorni metod.

Ako istraživanje ne doprinosi otkrivanju novoga ili verifikovanju naučnog nedovoljno provjerenog, istraživanje nije naučno opravdano. Naučni doprinos može da bude doprinos na heuristički način, a da u oblasti metodologije i metoda svaki doprinos izostane – da se istraživanje kreće već utvrđenim i dobro poznatim putevima i obrnuto. U projektu se saopštavaju:

- Doprinos saznajnoj oblasti;
- Doprinos u oblasti logike, metodologije i metoda.

Naučna i društvena opravdanost istraživanja uslovljena je doprinosom istraživanja u nauci.

Društvena opravdanost istraživanja je uslovljena doprinosom istraživanja rješavanja društvenih problema. U principu između naučne i društvene opravdanosti postoji povezanost. Naučno opravdano istraživanje je i društveno opravdano.

Organizovanje realizacije istraživanja

Pojam organizovanja i realizacije istraživanja

Organizovanje je složen sistem aktivnosti na povezivanju svih subjekata, tehničkih i finansijskih sredstava u vremenu i prostoru da bi se istraživanje što uspješnije ostvarilo.

U ovom slučaju, realizacija istraživanja podrazumjeva planiranje, obezbjeđivanje, saradnika, pribavljanje sredstava, raspoređivanje kadrova i sredstava i obezbjeđivanje uslova njihovog normalnog rada i funkcionisanje na određenom prostoru i u utvrđenom vremenu.

Realizacija istraživanja je proces sistematskog praktkovanja odredbi nacrtu naučne zamisli u realnosti sa ciljem prikupljanja, obrade i korištenja podataka (primjena metoda, tehnika, postupaka i instrumenata s ciljem sticanja načnog saznanja o predmetu istraživanja).

Realizacija istraživanja ima svoje faze: planiranje istraživanja, preduzimanje praktičnih mjera, organizovanje i sprovođenje istraživanja.

Ako istraživanje ne doprinosi otkrivanju novoga ili verifikovanju naučnog nedovoljno provjerenog, istraživanje nije naučno opravdano.

Planiranje istraživanja

Planiranje istraživanja je složen i odgovoran posao kojim se povezuje naučna zamisao sa praktičnim djelatnostima u istra-

živanju (to je strogo umni rad). On se sastoji od procjena i prognoza na osnovu prethodnog naučnog i praktičnog iskustvenog

Vrijeme potrebno za realizaciju jednog istraživanja različito je od situacije do situacije.

saznanja. Rad na planiranju može se kvalifikovati kao naučno – kreativni i stručno rutinski.

Vrijeme potrebno za realizaciju jednog istraživanja različito je od situacije do situacije (u nekim istraživanjima neophodno je voditi računa o standardnim osobinama kadrova). Rezultat procesa planiranja je operativni plan istraživanja. Zadatak tog plana je da odgovori na sledeća pitanja: ko, šta, kada, gdje, kako i sa kojim rezultatom.

U projektu istraživanja plan ima svoju funkciju i svoje mjesto. On ima sledeće dijelove:

- Plan pripreme realizacije istraživanja;
- Plan prikupljanja podataka;
- Plan obrade podataka, izrade izvještaja i prezentacije rezultata istraživanja.

U okviru projekta istraživanja možemo razlikovati sledeće činjenice:

- Terminski plan – to je precizno određenje vremena trajanja istraživanja od početka rada na projektu do prezentacije rezultata istraživanja. Ovaj plan sadrži popis svih funkcija, djelatnosti, radnji, postupaka, činova i operacija koje će se obavljati u određenim rokovima i trajanju;
- Plan kadrova – istraživanje obavljaju ljudi, ma koliko ih bilo, ma u kojoj se ulozi nalazili u konkretnom istraživanju (praćenje stručnog profila, pravnici, ekonomisti);
- Plan sredstava – to je potreban iznos novca. Očigledno je da ljudi koriste određene prostorije, namještaj, alat, vozila i ostale stvari koje je neophodno utvrditi. Poslovi se obavljaju uz učešće određenih kadrova, određenih sredstava i na određenom prostoru.

U projektu istraživanja plan ima svoju funkciju i svoje mjesto.

Postupak planiranja je potrebno sprovesti u skladu sa određenim principima i pravilima.

Bitni principi jesu:

- Potpunost plana – obuhvatanje svih bitnih činilaca postupka realizacije;
- Realističnost plana – procjena mogućnosti i potreba u ostvarivanju istraživanja;

- Koherentnost i konzistentnost plana – saglasnost zahtjeva istraživanja, ličnih i timskih sposobnosti istraživača;
- Elastičnost plana – predviđanje mogućih svrsishodnih alternativa predviđenih osnovnim rješenjima u izmjenjenim situacijama;
- Pravovremenost – poštovanje osnovnih rokova;
- Ekonomičnost i rentabilnost – planiranje najjeftinijih rješenja koja će obezbjediti ostvarivanje naučnih i društvenih ciljeva.

Postupak planiranja je potrebno sprovesti u skladu sa određenim principima i pravilima.

Smatra se da je kraće trajanje istraživanja ekonomičnije, da su niži honorari saradnika povoljniji. Najznačajnije stavke su sledeće:

- Najekonomičnije je da sva potrebna finansijska sredstva budu na računu projekta prije početka realizacije; svako kašnjenje odlaže određene faze realizacije projekta;
- Niskim naknadama za rad saradnika ne postiže se ekonomičnost istraživanja, niske nagrade po pravilu ne stimulišu povećanu angažovanost;
- Ekonomičnost se u prvom redu ostvaruje pravilnim sastavom istraživačkog tima; pravilnim izborom kadrova.

Unutar jedinstvenog projekta treba da se formira tim sa sledećim sastavom:

- Nosilac projekta (rukovodilac) – odgovoran je za koncepciju i rješenje u projektu, kao i za izvještaj o realizaciji istraživanja. U njegovu nadležnost ulazi i odabir i selekcija kadrova;
- Metodolog – odgovoran je za izbor metoda i tehnika istraživanja, njihovu primjenu u prikupljanju i obradi podataka, kao i izbor i obuku stručnog i tehničkog osoblja. Otuda se i javlja zahtjev da nosilac projekta i metodolog budu vrsni poznavaoči oblasti – naučne discipline u koju spada predmet istraživanja;
- Naučni saradnik (istraživač) – ima skoro isti zadatak kao i stručni saradnik. Oni mogu biti sa visokom stručnom spremom ili sa srednjom stručnom spremom. Oni rade na projektu istraživanja a pogotovo na prikupljanju i obradi podataka;

Smatra se da je kraće trajanje istraživanja ekonomičnije.

- Stručno – tehnički saradnici – tu spada široka lepeza ljudi a najvažniji su:

Proces organizovanja započinje utvrđivanjem mehanizma .

- Analitičari – oni obavljaju analizu različitih dokumenata u kojima su sadržani potrebni podaci;

- Posmatrači – nekada se zovu i evidentičari i imaju iste zadatke; oni posmatraju i opažaju pojavu koja je predmet istraživanja i to po unaprijed utvrđenim pravilima i evidentiraju manifestaciju pojave u unaprijed pripremljen obrazac;
- Intervjueri – stupaju u kontakt sa ispitanicima i svojim pitanjima izazivaju odgovor ispitanika;
- Anketari – imaju zadatak da uspostave kontakt sa ispitanicima i da se strogo pridržavaju upitnika, evidentiraju njihove odgovore;
- Instruktori – kontrolori – vrše nadzor nad određenom prostorom.
- Saradnici na obradi podataka:
 - Klasifikatori – vrše klasifikaciju i preleminarnu ocjenu podataka, vrše logičku kontrolu;
 - Šifranti – šifriraju podatke;
 - Brojači – vrše razna brojanja, izračunavanja, tabeliranja;
 - Stručno – tehnički saradnici – tehnička su lica poput daktilografa, vozača, rukovodioca raznim aparatima.

Praktične mjere organizovanja realizacije istraživanja

Pojmom „praktične mjere organizovanja realizacije istraživanja“ obuhvatamo sistem odabiranja, usmjeravanja, koordiniranja i sinhronizovanja međusobno povezanih, uslovljenih i saglasnih djelatnosti, radnji i činova učesnika u skladu sa naučnim i društvenim ciljevima istraživanja.

Proces organizovanja započinje utvrđivanjem mehanizma

Praksa pokazuje da je neophodno prije pristupanja izvršavanju poslova odabrati širi krug mogućih saradnika svih vrsta.

to jest, preciziranjem poslova, uloga, funkcija, ovlaštenja, odgovornosti, načina informisanja, komuniciranja i vrednovanja svih aktivnosti u procesu realizacije istraživanja.

Izbor konkretnih učesnika u istraživanju

Izbor kadrova uslovljen je svojstvima poput:

- Predmet istraživanja;
- Odabranih metoda, tehnika, instrumenata i postupaka;

- Izvora podataka;
- Uslova rada i društvene situacije;
- Raspoloživih sredstava u istraživanju.

Prilikom angažovanja stručnih saradnika formira se šira lista mogućih saradnika.

U pogledu ličnih osobina i sposobnosti kadrova vodimo računa o:

- Nivou i vrsti stvarnog i formalnog obrazovanja saradnika;
- Fizičkom zdravlju i izdržljivosti;
- Inteligenciji;
- Karakternim osobinama – tačnost, odgovornost, provjerljivost;
- Komunikativnost, adaptabilnost, sposobnost za pamćenje, koncentraciju.

Mogućnost angažovanja saradnika u određenom trenutku ograničavaju ove želje i namjere. Ako nije moguće angažovati saradnike ovih svojstava, biraju se oni koji najmanje odstupaju od prihvaćenih kriterijuma. Praksa pokazuje da je neophodno prije pristupanja izvršavanju poslova odabrati širi krug mogućih saradnika svih vrsta i to:

- Izbor naučnih i stručnih saradnika vrši se predlaganjem pojedincima da učestvuju u realizaciji istraživačkog projekta pri čemu se pozvanima omogućuje da ostvare uvid u projekat. Prilikom angažovanja stručnih saradnika formira se šira lista mogućih saradnika, pa se o svakom sa liste prikupe osnovna objašnjenja:
 - Kojim se naučnim ili stručnim problemom bavi u određenom času;
 - Koliko mu ostaje vremena za druge poslove;
 - U kakvim je odnosima sa drugim saradnicima;
 - Njegove karakterne osobine i navike;
 - Pod kojim finansijskim uslovima radi;
 - Koja su mu teorijsko – metodološka opredjeljenja.
- Izbor saradnika vrši se na dva načina:
 - Javnim oglasom čime se pruža mogućnost svim zainteresovanim licima da konkurišu za rad na projektu. Oglas sadrži podatke o tome koliko saradnika treba na kojim poslovima, koje osobine saradnik treba da ispunjava, uslovi rada, naknada za rad;

Svi saradnici koji rade na skupljanju podataka provjeravaju se odgovarajućim postupkom.

- Pozivanjem već ranije poznatih i provjerenih saradnika.

Svi saradnici koji rade na skupljanju podataka provjeravaju se odgovarajućim postupkom. Taj postupak ima sledeće faze:

Koncept obuke saradnika izvodi se iz projekta istraživanja i izvršava se u dvije ili tri faze u zavisnosti od složenosti projekta.

- Kontrola – pregled dokumenata prijavljenih kandidata. Podnijeta prijava sa dokazima pruža mnoštvo podataka o pismenosti, urednosti, iskustvu, kao i o njegovom polu, starosti, obrazovanosti (potrebno je pripremiti obrasce koji svaki kandidat popunjava prilikom podnošenja prijave);
- Lični razgovor sa kandidatom pojedinačno – u toku razgovora će se vidjeti da li kandidat muca, da li govori razgovjetno, da li se lako izražava, sposobnost da kontroliše svoje ponašanje, vaspitanje i ophođenje, urednost, ukus. Opažanja se upisuju tek po izlasku kandidata iz prostorije za razgovor. O odluci kandidata se obavještavaju naknadno, u pismenoj formi, najčešće isticanjem spiskova kandidata koji su zadovoljili uslove.

Kandidati koji su prošli kroz ovu selekciju u narednoj fazi se provjeravaju na taj način što se pribavljaju informacije o njihovom radu od odgovornih sa kojima su ranije saradivali i utvrđuje istinitost navedenih podataka.

Obuka saradnika

Koncept obuke saradnika izvodi se iz projekta istraživanja i izvršava se u dvije ili tri faze, zavisnosti od složenosti projekta (naučni saradnici se upoznaju sa idejnom skicom, njima se bliže objašnjavaju osnovne ideje, problemi, ciljevi, kao i očekivanja u pogledu svakog od njih – naučni saradnici ravnopravno

Kao što se vidi obuka se sastoji iz spoznamnog, uvodnog, nastavno – teorijskog i praktičnog dijela.

raspravljaju o idejnoj skici, a rezultat toga je sporazumni zaključak o radu na izradi projekta i raspodjeli zadataka). Osnovna pravila za obuku saradnika jesu:

- Saradnici se obučavaju samo za obavljanje poslova za koje se angažuju;
- Obuka je grupna;
- Obuka se sastoji iz sledećih faza:

- Opšta informacija o predmetu, cilju i značaju projekta istraživanja;
- Opšta informacija o situaciji, problemu i teškoćama uslova rada saradnika;
- Bliže objašnjenje o ulozi i funkciji, metoda, načina sakupljanja podataka koje će saradnici koristiti prilikom prikupljanja podataka;
- Izgradnja kategorijalnog sistema neopходnog za obuku;

 Sa ciljem što boljeg rada saradnika njima se dijeli uputstvo za rad.
- Opis i objašnjavanje mogućih grešaka u radu i upoznavanje sa načinom njihovog sprečavanja ili otklanjanja;
- Demonstracija korištenja instrumenata od strane slušalaca.

Kao što se vidi obuka se sastoji iz uvodnog, nastavno – teorijskog i praktičnog dijela (izvodi se po utvrđenom programu). Po završenoj obuci slijedi test znanja (selekcija kandidata u stepenu u kome je savladao obuku). Saradnici učestvuju u predistraživanju. Sa ciljem što boljeg rada saradnika njima se dijeli uputstvo za rad. Ovo uputstvo sadrži:

- Podatke o rukovodiocu projekta, organizatoru rada saradnika;
- Mjesto, vrijeme i način održavanja kontakta;
- Uputstvo o postupanju prilikom uspostavljanja i održavanja kontakata sa izvorom informacija;
- Druge potrebne informacije (smještaj na terenu, plan grada, mogućnosti prevoza).

 Po obavljenom poslu, zajedno sa izvještajem, saradnici vraćaju uputstva.

Po obavljenom poslu, zajedno sa izvještajem, saradnici vraćaju uputstva.

Realizacija istraživanja

Pod realizacijom istraživanja podrazumjevaju se sve aktivnosti od početka prikupljanja podataka, primjenom odabranih tehnika do primjene rezultata istraživanja u društvenoj praksi. Sastav izvođenja istraživanja čine:

- Predistraživanje;
- Prikupljanje podataka na „terenu“ ako je istraživanje „empirijsko“, iz literature ako je istraživanje „teorijsko“;

- Sređivanje prikupljenih podataka;
- Obrada prikupljenih podataka;
- Analiza i dopunjavanje prikupljenih podataka;

Podaci su pojedinačna opažanja i saznanja koja možemo (preko indikatora) da evidentiramo (obavještenje o stvarnosti).

- Zaključivanje i izrada izvještaja o rezultatima istraživanja na osnovu podataka;
- Preporuke o korištenju rezultata istraživanja u praksi.

Prikupljanje podataka

U ljudskom životu objektivno postoje i na različite načine se manifestuju mnogobrojne činjenice (prirodni, psihički i društveni procesi, aktivnosti okružuju čovjeka, odigravaju se uz njegovo učešće ili bez njega, pri čemu su neki od njih ugrađeni u sadržaj njegove svijesti a neke ostaju van nje). To je sa stanovišta opravdano nazvati realnim činjenicama (sve što se posredstvom manifestacija može opaziti naučnim metodama, iskustveno saznati, provjeravati, smatramo navedenim realnim činjenicama).

Podaci su pojedinačna opažanja i saznanja koja možemo (preko indikatora) da evidentiramo (obavještenje o stvarnosti). Pod obavještenjima treba podrazumjevati organizovane podatke u poruku određenog značenja. Podatak je konstatovanje postojanja – nepostojanja, prisustva – odsustva određenog indikatora. U literaturi su poznate i naučne činjenice koje su definisane kao naučno utvrđeno saznanje o relativnim činjenicama. Uveli bismo pojam saznanja činjenica, a to su organizovani i povezani podaci i obavještenja; dio saznanja do kojeg se došlo u toku istraživanja. Bilo koje saznanje dobijeno samo jednim istraživanjem i samo jednom tehnikom još uvijek nije naučno provjereno a takva istraživanja treba nazvati saznanjnim činjenicama (jedan dio saznanja je naučno provjereno, drugi otkriven, treći opažen i opisan, te je potrebno raditi na njegovoj verifikaciji).

Za istraživanja u politikologiji najznačajniji izvor podataka je tekuća živa politička praksa.

Sakupljanje podataka bio bi sistem unaprijed organizovanih aktivnosti usmjerenih na opažanje i evidentiranje odabranih spoljnih manifestacija određene suštine, korištenjem odgovarajućih naučno – verifikovanih metoda, tehnika, instrumenata i postupaka koji odgovaraju određenoj pojavi.

Izvori podataka

Za istraživanja u politikologiji najznačajniji izvor podataka je tekuća živa politička praksa (osnovni i najznačajniji izvor podataka jeste političko ponašanje učesnika u političkoj akciji). Političko ponašanje je istovremeno najdirektniji, najaktuelniji, najpotpuniji, najvalidniji i najvjerodostojniji izvor podataka.

Političko ponašanje je istovremeno najdirektniji, najaktuelniji, najpotpuniji, najvalidniji i najvjerodostojniji izvor podataka.

Populaciju mogu činiti:

- Stanovnici ili samo državljani jedne političko – teritorijalne jedinice – država pa sve do lokalne samouprave;
- Političke i društvene organizacije raznih vrsta;
- Institucije države, nauka, obrazovanje i kulture;
- Dijelovi socijalnog sastava stanovništva po raznim kriterijumima (klase, slojevi, nacije, grupe);
- Koncentracija na određenim geografskim područjima;
- Razne socijalne grupe po raznim osnovama (elite, srednji slojevi, starosne i polne grupe).

Svi činioци društvene realnosti izvori su podataka o društvenim i političkim pojavama (spomenici kulture, građevine i razni drugi građevinski objekti, umjetnička djela, oruđa i oružja).

Politička dokumenta kao izvor podataka u politikološkim istraživanja

Svi dokumenti nastali u političkom procesu čiji sadržaj čine obavještenja o predmetu i procesu politike jesu politički (dokument nastao u toku odigravanja političkog procesa).

Uži pojam političkog dokumenta mogao bi se odrediti na sledeći način – to su dokumenta čiji je tvorac politički subjekt koji njome utvrđuje svoju politiku, njeno sprovođenje i kontrolu i ocenjuje – vrednuje ukupnu politiku a nastao je određenom procedurom.

Svi činioци društvene realnosti izvori su podataka o društvenim i političkim pojavama.

Pod subjektima podrazumjevaju se političke organizacije, njihove organe i predstavnike čija ovlaštenja, dužnosti i odgovornosti zahtjevaju političku ulogu u političkom procesu (skupštine, vlade, političke stranke i organizacije).

Politički dokumenti su nezaobilazni izvori saznanja o politici jer su to akti politike i sadrže obilje podataka o uslovima, razlozima, subjektima, aktivnostima, metodama i sredstvima djelovanja, potrebama i interesima, procedurama.

Politički dokumenti su nezaobilazni izvori saznanja o politici.

Kriterijumi klasifikacije političkih dokumenata jesu:

- Subjekti koji izrađuju i donose dokument;
- Uloga dokumenta u političkom procesu;
- Mjesto u političkom procesu;
- Subjekt kome se dokument obraća.

Sledeća vrsta dokumenata jesu:

- Državna dokumenta – ustav, zakon, podzakonski akti, ugovori, note, demarši, deklaracije;
- Dokumenti političkih stranaka, pokreta, udruženja i političkih grupa;
- Dokumenti interesnih organizacija i udruženja;
- Drugi politički dokumenti.

Naredna klasifikacija jeste postojanje sledećih dokumenata:

- Osnovne dokumente – ustav, statut, politički programi;
- Izvedeni dokumenti – proističu iz osnovnih dokumenata.

Klasifikacija po opštosti podrazumjeva:

- Opšta dokumenta – sadrže poruke namjenjene svim političkim subjektima i tiču se najopštijih pitanja politike;
- Posebna dokumenta – tiču se dijela političkih subjekata i određenih segmenata politike;
- Kolektivna dokumenta – tiču se zajednice a tvorac im je kolektivni subjekt;

Dokumenti političkih stranaka, pokreta, udruženja i političkih grupa.

- Pojedinačna dokumenta – tiču se pojedinih interesa a tvorac im je pojedinačni subjekt.

Prema ulogama možemo razlikovati sledeća dokumenta:

- Programska dokumenta – utvrđivanje ciljeva, sadržaja, metoda i oblika aktivnosti radi postizanja ciljeva – političke platforme, programi;
- Normativna dokumenta – državni propisi, statuti, poslovници, ukratko odluke bez kojih organizacija ili država ne može valjano da funkcionira;
- Analitički dokumenti – oni zahtijevaju političko praćenje i osmatranje, zatim sistemsku, političku i naučnu analizu;
- Evidenciona dokumenta – protokoli koji sadrže propise, cjelokupne prepiske, registri članova, članske karte, knjige, kartoteke, zapisnici sa sastanaka;
- Operativna dokumenta – u funkciji su realizacije i kontrole tekućih akcija i konkretnih aktivnosti. Ovde možemo da razlikujemo:
 - Akciono – operativna dokumenta – odluke, zaključci, uputstva i smjenice;
 - Operativno – informativna sredstva – agitacija i propaganda.

Programska dokumenta – utvrđivanje ciljeva, sadržaja, metoda i oblika aktivnosti radi postizanja ciljeva – političke platforme.

Tri su osnovna kriterijuma vrednovanja:

- Vrednovanje podataka ukoliko se podaci odnose na predmet istraživanja – moguće je utvrditi da se podaci odnose direktno na predmet istraživanja, to jest da su u funkciji dokazivanja – opovrgavanja hipoteze; da se mogu dovesti u vezu sa hipotezom ili da nemaju uopšte veze sa hipotezom;
- Vjerodostojnost ili istinitost podataka – obezbjeđuje se unaprijed izborom izvora podataka, instrumentima i postupcima u prikupljanju podataka;
- Dovoljnost podataka – potrebna količina kvantitativnih i kvalitativnih podataka u vezi sa hipotezom koju provjeravamo.

Prikupljanje podataka podrazumjeva u svim situacijama istraživanja analizu i sintezu, indukciju, klasifikaciju, specijalizaciju i generalizaciju, apstrakciju, dedukciju i konkretizaciju i dalje.

Primjenom ova tri kriterijuma mogu se utvrđivati validnost, valjanost i pouzdanost podataka.

Metode prikupljanja podataka

Prikupljanje podataka podrazumjeva u svim situacijama istraživanja analizu i sintezu, indukciju, klasifikaciju, specijalizaciju i generalizaciju, apstrakciju, dedukciju i konkretizaciju i

dalje, a to podrazumjeva u svim situacijama naučnog istraživanja korištenje opštenaučnih metoda. Dva su osnovna načina sakupljanja podataka:

U načine prikupljanja podataka neposrednim čulnim opažanjem ubrajaju se posmatranje i eksperiment, a u posredne ispitivanje i analiza dokumenata.

- Neposrednim čulnim opažanjem – čulo vida, sluha, dodira, mirisa i ukusa;
- Posredstvom opažanja iskaza o drugim pojavama.

U istraživanju političkih pojava ovi načini se kombinuju. U načine prikupljanja podataka neposrednim čulnim opažanjem ubrajaju se posmatranje i eksperiment, a u posredne ispitivanje i analiza dokumenata.

Ispitivanje kao način sakupljanja podataka

Ispitivanje je metoda sakupljanja podataka posredstvom iskaza, usmenih ali i pisanih koje daju ispitanici. Podaci koje dobijamo od ispitanika rezultat su njegovog opažanja, iskustva i svijesti. Predmet ispitivanja mogu biti prošlost, sadašnjost ili budućnost, realni događaji, ponašanja, osjećanja.

Ispitivanje je najčešće korištena i kritikovana metoda prikupljanja podataka (njoj se zamjera nedovoljna pouzdanost; iskazi ispitanika su nekompetentni, ali se i došlo do saznanja da je to najšire primjenjivana i najekonomičnija metoda).

Klasifikacija ispitivanja

Možemo reći da postoji sledeća klasifikacija:

- Blago ispitivanje – podrazumjeva ponašanje ispitivača koje dovodi kod ispitanika do uspostavljanja povjerenja znatnog stepena pristrasnosti i otvorenosti tako da ne postoje prepreke za razgovor o nekim problemima;

Ispitivanje je metoda sakupljanja podataka posredstvom iskaza, usmenih ali i pisanih koje daju ispitanici.

- Neutralno ispitivanje – to je učtiv, korektan i poslovan odnos ispitivača prema ispitaniku. Bilo koji oblik sugerisanja rješenja strogo je zabranjeno. Ovo podrazumjeva neposredno obraćanje, neposredno pitanje i evidentiranje

dobijenog odgovora;

- Oštro ispitivanje – stavlja ispitanika u psihički složene situacije u kojima ispitivač vrši psihičku presiju, izlaže ispitanika ukrštenim pitanjima. Ovaj tip ispitivanja karakterističan je za policiju i zato se naziva policijsko ispitivanje.

U literaturi možemo sresti pojmove direktnog i indirektnog ispitivanja. Direktnim se smatra svako ispitivanje u kojem se ispitivač neposredno obraća ispitaniku, pri čemu se ispitanik saglasio da bude ispitan (to je takođe i ispitivanje u kojem se pitanja i odgovori odnose na predmet istraživanja).

- Razlikujemo sledeća posredna ispitivanja:
- Ispitivanje u kojem ispitanik nije prethodno dao saglasnost da bude podvrgnut ispitivanju, već je doveden u situaciju da o predmetu ispitivanja daje iskaze bez namjere da to čini;
 - Pitanja koja se postavljaju ispitaniku nezavisno od toga da li je dao pristanak da učestvuje u ispitivanje ili nije.
-

Ispitivanje je najčešće korištena i kritikovana metoda prikupljanja podataka.

- Etičko – moralno pitanje javlja se u dvostrukom vidu:
- Da li je dozvoljeno ispitivati ljude bez njihovog pristanka;
 - Da li dozvoljeno prikupljanje odgovora o nečemu drugom a ne onome što ispitanici misle da ih pitaju.

Ispitivanje se može vršiti kao individualno (jedan ispitanik, jedan ispitivač), grupno (nekoliko ispitanika, jedan ili više ispitivača), kolektivno (jedna manja društvena zajednica koja daje zajednički dogovoren odgovor ili jedan ili više ispitanika).

Po načinu opštenja moguće je usmeno, pismeno i kombinovano ispitivanje. Usmeno podrazumjeva postavljanje pitanja i usmeno davanje odgovora između ispitanika i ispitivača. Moguće je određena pitanja postaviti preko radija ili TVa; u XIX vijeku Marskova anketa posredstvom novina bila je nazvana medijskim ispitivanjem. Pismeno ispitivanje podrazumjeva postavljanje i davanje odgovora u pismenoj formi. Kombinovano podrazumjeva usmeno postavljanje pitanja a pismeno davanje odgovora.

Tehnike ispitivanja

U osnovne tehnike ispitivanja ubrajaju se intervju i anketa. Pojam intervjuja često se identifikuje sa pojmom ankete, a anketa sa svakim oblikom ispitivanja uzorka određene populacije.

U literaturi možemo sresti pojmove direktnog i indirektnog ispitivanja.

Intervju ili naučni razgovor

Intervju je tehnika prikupljanja podataka ispitivanjem putem neposrednog usmenog i ličnog opštenja ispitanika i ispitivača. Pojam razgovor podrazumjeva neposredno lično razmjenjivanje poruka između dvojice učesnika, uz njihovo obostrano aktivno opštenje. „Naučni razgovor“ podrazumjeva da taj razgovor ili to opštenje obezbjeđuje dobijanje istinitih iskaza o

Po načinu opštenja moguće je usmeno, pismeno i kombinovano ispitivanje.

sadržaju stavova, sudova, zaključaka, saznanja, ideja (to podrazumjeva izvjesnu superiornost ispitivača koja proizilazi iz njegove obučenosti, razvijenih osobina specijalnim pripremanjem).

Ispitanik takođe ima neke nadmoći. On daje pristanak da se razgovor obavi, utiče na mjesto i vrijeme razgovora, on bira sadržaj, vodi cijelu atmosferu razgovora.

Imamo podjelu na:

- Neusmeni intervju – je naučni razgovor u kome ispitivač samostalno odabira sadržaj, oblik, redosled postavljanja pitanja. Još se naziva i „slobodni intervju“. U naučnim istraživanjima osnova za razgovor treba uvijek da se konstituiše u pisanom (to su opšta pitanja koja mogu biti evidentirana);
- Usmeni intervju – veoma je precizno i svjesno razrađen instrument i postupak. Sloboda izbora sadržaja i oblika pitanja znatno je ograničenija. Kod usmenog intervjuja razlikujemo sledeću tipologiju:
 - Orijentacioni intervju – osnova za razgovor je u obliku obrasca sa formulisanim pitanjima i mjestima za bilježenje odgovora; konstituisanje modela očekivanih situacija; izbor i uspostavljanje kontakata sa ispitanikom; tumačenje i izbor sadržaja. Ispitivač je obavezan da postavi sva pitanja sadržana u osnovi za razgovor u obliku u kojem su ona data;
 - Dirigovani intervju – u toku razgovora mora se striktno pridržavati redosleda i formulacije pitanja. Mogu se postaviti i dopunska pitanja; ekonomičniji je ali i manje prodoran;
 - Rigorozni intervju – ispitivač u toku ispitivanja ne smije da odstupa od redosleda i formulacije pitanja, niti da postavlja dopunska pitanja; ne smije da unosi nove pojmove, lično unosi sve odgovore u obrazac, da unese svoje opažanje o ispitaniku.

U osnovne tehnike ispitivanja ubrajaju se intervju i anketa.

Naučne razgovore je moguće podjeliti na:

- Individualni intervju – ispitivač verbalno opšti samo sa jednim ispitanikom. U političkim naukama ova vrsta intervjuja ima prednost nad ostalim vrstama intervjuja. Specijalni intervju je onaj oblik u kome više ispitivača (tim ispitivača) ispituje jednog ispitanika;
- Grupni intervju – to je komuniciranje jednog ispitivača sa više ispitanika na istom mjestu i u isto vrijeme ili više ispitivača sa više ispitanika (u oba slučaja odgovori su individualni);
- Kolektivni intervju – to je komuniciranje između jednog ispitivača i jedne zajednice – kolektiva koji na postavljeno pitanje daje jedinstven zajednički odgovor. Prvi oblik ovoga intervjuja je opštenje ispitivača i kolektivna preko „spikera“ lica koje u ime zajednice formuliše i saopštava odgovore pošto je kolektiv svoj odgovor konstituisao. Drugi oblik je funkcionalniji naročito ako se u tom ispitivanju pojavi tim ispitivača. Za uspjeh takvog intervjuja potrebna su najmanje dva ispitivača.

Grupni intervju – to je komuniciranje jednog ispitivača sa više ispitanika na istom mjestu i u isto vrijeme.

Anketa

U upotrebi su dva značenja ankete. Prema širem značenju anketnim ispitivanjem smatramo svako ispitivanje na osnovu uzorka. Uže značenje odnosi se na tehniku ispitivanja a definiše se kao tehnika sakupljanja podataka ispitivanjem u kome ne dolazi do kreativnosti, samostalnog rada ispitivača i ispitanika. Prema kriterijumima radu anketara, ankete možemo podjeliti na:

- Usmene ankete – podrazumjevaju usmeno opštenje između ispitivača – anketara i ispitanika – anketiranog posredstvom određenog tehničkog i drugog sredstva (telefonska, radio anketa, TV anketa);
- Pismena anketa – to je pismeno opštenje između anketara i anketiranog (poštanska anketa, novinarska anketa, statistička anketa);
- Kombinovani tip anketa – to su ankete u kojima anketari uručuju upitnike ispitanicima i poslije ih popunjavaju i sakupljaju. Na primjer, anketar dobije zadatak da objasni postupak popunjavanja upitnika, ili da ga demonstrira, da objasni pojedina pitanja koja ispitanik proglasi nedovoljno razumljivim. Ima slučajeva da se anketa sprovodi na taj način što su anketari obavezni da pročitaju pitanja

Kolektivni intervju – to je komuniciranje između jednog ispitivača i jedne zajednice – kolektiva.

ispitanicima i unesu njihove odgovore u anketni upitnik. Ovakve ankete istraživači nazivaju „intervju – anketa“.

Test kao tehnika ispitivanja

Test se može definisati kao sistem zadataka čije se rješenje traži od ispitanika u unaprijed određenom vremenu, prostoru i unaprijed utvrđenim uslovima i na unaprijed utvrđen način.

Test se može definisati kao sistem zadataka čije se rješenje traži od ispitanika u unaprijed određenom vremenu.

Test se koristi da bi se saznalo koliko je od onoga što je definisano kao pravo rješenje, stav, znanje, vrijednost prisutna u svijesti ispitanika i koliko su njegove sposobnosti da to iskaže, interpretira i upotrebi.

Posmatranje kao način sakupljanja podataka i obavještenja

Posmatranje spada u metode naučnog sakupljanja podataka neposrednim čulnim opažanjima manifestacija pojave. Definisanje posmatranja korištenjem pojma neposrednog čulnog opažanja (opažanja čulom vida, sluha, osjeta, mirisa, ukusa – pa i doživljavanjem) unosi znatne teškoće u bliže određenje pojma posmatranja.

Predmeti posmatranja

Osnovni predmeti posmatranja mogu biti:

- Spoljni predmeti i pojave koje posmatrači mogu opaziti na sličan ili identičan način (posmatranje u užem smislu);
- Posmatrač može biti sam sebi predmet posmatranja – to je samoposmatranje ili introspekcija (posmatranje u širem smislu).

Predmet posmatranja mogu biti sve pojave čije se spoljašnje manifestacije mogu čulno opaziti.

Predmet posmatranja mogu biti sve pojave čije se spoljašnje manifestacije mogu čulno opaziti. To znači da se posmatranjem mogu istraživati samo aktuelne pojave za vrijeme njihovog trajanja.

Osnovna bitna karakteristika posmatranja kao načina prikupljanja podataka je da se njime dolazi neposredno do originalnih, autentičnih podataka. Zaključujemo da se kao predmeti istraživanja ne mogu javiti pojave koje su prošle. Prošle pojave se u nekim slučajevima, i naročito u nekim naukama (arheologija),

mogu istraživati i metodom posmatranja ostataka materijalne kulture.

Teškoće u ograničenosti posmatranja

Teškoće vezane za masovne, dugotrajne, široko rasprostranjene i veoma složene pojave su problemi ostvarivanja sistematičnosti posmatranja. Osnovne teškoće bi bile:

- Ograničenost opažajnog polja istraživača
- proizilazi iz činjenice da se prikupljanje podataka posmatranjem sastoji od niza pojedinačnih opažanja dijelova manifestacija realnog toka stvarnog zbivanja;
- Podređenost procesa istraživanja spontanom ritmu događaja;
- Složenost pojava i istovremenost mnogobrojnih raznovrsnih manifestacija pojave;
- Nepravilnost, odnosno neujednačenost pravilnosti odigravanja različitih društvenih pojava što oteževa predviđanje, planiranje i pripremanje za posmatranje, naročito neregularnih, neobičajenih, rijetkih i kratkotrajnih pojava;
- Teorijsko metodološki nedostaci, a među njima su najznačajniji:
 - Nedovoljna metodološka proučenost posmatranja;
 - Nerazrađenost klasifikacionog sistema razvrstavanja podataka;
 - Nerazvijenost metoda formiranja vremensko - prostornog uzorka u istraživanju.

Osnovna bitna karakteristika posmatranja kao načina prikupljanja podataka je da se njime dolazi neposredno do originalnih, autentičnih podataka.

Sve ovo je doprinjelo da se kao najpovoljniji predmet istraživanja posmatranja smatraju:

- Male društvene, institucionalizovane ili eksperimentalne grupe;
- Procesi odlučivanja u institucijama i organima;
- Proces rada, organizacija, podjela rada i sadržaj pojedinih zanimanja u podjeli rada.

Posmatranje se, kao i drugi načini (metodi) sakupljanja podataka, ostvaruju primjenom odgovarajućih tehnika posmatranja.

Problemi klasifikovanja tehnika posmatranja

Posmatranje se, kao i drugi načini (metodi) sakupljanja podataka, ostvaruju primjenom odgovarajućih tehnika posma-

tranja. Mi smo u tom pogledu obavezni da koristimo sljedeće kriterijume:

- Instrumenata;
- Postupaka.

Po kriterijumu instrumenata možemo sva posmatranja podijeliti na:

Kriterijum učešća u nekom procesu podrazumjeva nužno određeni stepen aktivnosti u ostvarivanju pojave.

- Posmatranje bez korištenja tehničkih pomagala u procesu opažanja;
- Posmatranje sa korištenjem tehničkih pomagala kao pomoćnika u procesu opažanja;
- Posmatranje sa intenzivnim korištenjem tehničkim pomagala to jest instrumenata.

Drugi kriterijum (kriterijum postupka) zahtjeva primjenu dva potkriterijuma:

- Neposrednost;
- Učešće.

Prema stepenu neposrednosti posmatranja, smatramo pravilnom podjelu na:

- Neposredna posmatranja u kojima je posmatrač jedno isto lice koje opaža, evidentira, obrađuje podatke i zaključuje na osnovu njih;
- Posredno posmatranje u kojima naučnik – istraživač prikuplja podatke posredstvom opažanja pojave preko više saradnika.

Kriterijum učešća u nekom procesu podrazumjeva nužno određeni stepen aktivnosti u ostvarivanju pojave. Stoga je neophodno napraviti sljedeću klasifikaciju:

Sintetičko ili kompleksno posmatranje ima sljedeće bitne karakteristike koncentrisane oko predmeta i postupka sprovođenja posmatranja.

- Posmatranje sa učestvovanjem – posmatrač ima određenu ulogu u ostvarivanju procesa;
- Posmatranje sa prisustvovanjem – posmatrač nema nikakvu ulogu u procesu u koje nije uključen;
- Posmatranje bez prisustvovanja – posmatranje u kome je opažanje obavljalo neko drugo lice.

Uobičajena klasifikacija može biti na:

- Sintetičko (kompleksno) posmatranje;
- Neposredno posmatranje;
- Masovno posmatranje;
- Proučavanje pojedinačnih slučajeva.

Neposredno posmatranje je ono u kome istraživač uspostavlja odnos sa stvarnim činjenicama i na taj način dolazi do podataka o njima.

Sintetičko ili kompleksno posmatranje ima sljedeće bitne karakteristike koncentrisane oko predmeta i postupka sprovođenja posmatranja (predmet ovog posmatranja jeste jedna globalna, složenija i dugotrajnija društvena pojava – određeno naselje, politička organizacija). Sprovođenje ovog posmatranja podrazumjeva četiri osnovna zadatka koji se vremenski međusobno prepliću, a to su:

7. Odabiranje problema, definisanje osnovnih pojmova i izrada instrumenata za prikupljanje i sređivanje podataka;
8. Prikupljanje podataka posmatranjem o učestalosti, rasprostranjenosti i svojstvima;
9. Uključivanje podataka u teorijski model;
10. Sinteza podataka.

Neposredno posmatranje je ono u kome istraživač uspostavlja odnos sa stvarnim činjenicama i na taj način dolazi do podataka o njima. Ovo posmatranje može se klasifikovati na:

- Posmatranje bez učestvovanja;
- Posmatranje sa učestvovanjem – ovo posmatranje dijeli se u pet podgrupa:
 - Potpuni učesnik – on u posmatranoj grupi ne zna da je izložen posmatranju, niti se zna ko je posmatrač;
 - Učesnik – posmatrač – član je posmatrane grupe i obavlja redovnu ulogu i preuzima ulogu posmatrača;
 - Posmatrač – učesnik – ima istu ulogu kao i posmatrač;
 - Čist posmatrač – nije član grupe, već je pasivan učesnik u zbivanju sa zadatkom da obavi posmatranje;
 - Naučni posmatrač – posmatrana sredina je prihvatila rad posmatrača u ulozi istraživača.

Najvjerodostojnije podatke, po pravilu, može obezbjediti neposredno posmatranje.

Najvjerodostojnije podatke, po pravilu, može obezbjediti neposredno posmatranje sa učestvovanjem – bilo da je posmatrač učesnik ili učesnik – posmatrač. Disperzija političke aktivnosti zahtjeva da se istovremeno vrše posmatranja različitih političkih

Prilikom pisanja ovoga rada, nastojalo se da se na jedan sistematičan i konzistentan način, dođe do saznanja koje je neophodno, kako bi drugima poslužilo kao primjer da materija istraživanja bude obrađivana na akademski način.

subjekata. Onda je neophodno da se u takvim situacijama angažuje veliki broj posmatrača (nazovimo ih pomoćnim) koji će raditi primjenjujući istovjetne postupke i istovjetne kriterijume.

Izbor predmeta posmatranja u političkim naukama od velikog je značaja za uspješnu primjenu metode posmatranja. Najpovoljniji predmeti posmatranja su javni politički skupovi na kojima istupaju istaknute lokalne političke vođe, razne tribine, proslave, promocije naučnih, publicističkih i kulturno – umjetničkih djela.

Posmatranje kao metod prikupljanja podataka može se koristiti istovremeno sa drugim metodama (ispitivanjem, analizom dokumenata) prikupljanja podataka. Pri tome se može obuhvatiti: u cjelosti isti predmet koji se istražuje i drugim metodama, djelimično one komponente koje se ne istražuju u drugim metodama, dio predmeta koji se ne istražuje drugim metodama.

Posmatranje kao metod prikupljanja podataka može se koristiti sa drugim metodama prikupljanja podataka. Pri tome se može obuhvatiti:

- Predmet koji se istražuje u drugim metodama;
- Djelimično one komponente koje se ne istražuju;
- Dio predmeta koji se ne istražuje drugim metodama.

Zaključna razmatranja

Prilikom pisanja ovoga rada, nastojalo se da se na jedan sistematičan i konzistentan način, dođe do saznanja koje je neophodno, kako bi drugima poslužilo kao primjer da materija istraživanja bude obrađivana na akademski način.

Naučnici imaju sasvim drugačije poglede kada je u pitanju sama izrada bilo kojeg ozbiljnijeg rada.

Iz velike literature koja nam se nudila, a mi smo je saželi u ovaj rad, moglo se zaključiti da naučnici imaju sasvim drugačije poglede kada je u pitanju sama izrada bilo kojeg ozbiljnijeg rada. Kombinujući njihove tehnike i procedure, došlo se do određenih rezultata koje možemo primjeniti u praksi, a kako bi

se što bolje sagledale buduće perspektive koje će biti od koristi drugima koji se budu odlučili za pisanje jednog od ovih radova.

Kako ovaj rad predstavlja osnovu analitičkih postupaka, tako se nastojalo da se njime bavimo na jedan malo širi način, ukazujući na jednu novu dimenziju koja se pred nama otvara.

Ta dimenzija svoju svrhu, kao i sam rad, ispunice ukoliko ove smjernice budu imale dovoljno auditorijuma, kao i zainteresovanih ljudi za ozbiljnije bavljenje naukom.

Kako ovaj rad predstavlja osnovu analitičkih postupaka, tako se nastojalo da se njime bavimo na jedan malo širi način.

Literatura

1. Milosavljević, S., Radosavljević, I. (2003). „Osnovi metodologije političkih nauka – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje“, Službeni glasnik, Beograd, strane 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 511, 513, 514, 515, 516, 517, 519, 520.

Autorizovana predavanja:

1. Ristić, L. (2018). „Autorizovana predavanja“, 25. 01. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka;
2. Fajgelj, S. (2018). „Autorizovana predavanja“, 26. 01. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka;
3. Fajgelj, S. (2018). „Autorizovana predavanja“, 27. 01. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka;
4. Ristić, L. (2018). „Autorizovana predavanja“, 01. 02. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka;

5. Fajgelj, S. (2018). „Autorizovana predavanja“, 02. 02. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka;
6. Fajgelj, S. (2018). „Autorizovana predavanja“, 03. 02. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka;
7. Panić Babić, B. (2018). „Autorizovana predavanja“, 09. 03. 2018. godine, Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka.

Branimir Kuljanin¹

RAT ILI MIR

(globalizacija i „sukob civilizacijā“)

Sadržaj: Ovaj članak je pokušaj da se napravi pregled glavnih događaja u svijetu od decembra prošle do marta ove godine. Pažnja je usredsređena na Zapad, gdje je u toku obračun s globalistima u vrhovima vlasti. Savremeni fašizam se zaogrnuo imenom globalizacije. Borba s mafijom se pokazala teža nego što je izgledala kada je Tramp preuzimao dužnost predsjednika SAD u januaru 2017. Veliki dio njegovih bliskih saradnika je svoje poslove prepustio drugima, uglavnom predstavnicima „vašingtonske močvare“, koju je on obećao očistiti. Ko će koga odstraniti je pitanje i nakon više od dvije godine žestoke borbe. Pokazalo se da u SAD ne vlada niko, da su one duboko podijeljeno društvo i država. Cionisti i drugi globalisti, anglo-saksonski i katolički, imaju ogromno bogatstvo, moć i uticaj.

Savremeni fašizam se zaogrnuo imenom globalizacije.

Da li će zapadni udav ugušiti ruskog medvjeda, oko kog se obvija sa svih strana, i ovladati Istokom ili će se svijet osloboditi korporativnog fašizma? Dok uticaj Kine jača, Zapad predvođen Amerikom nastoji da po svaku cijenu zadrži svoju prevlast. Pitanje je da li će pregovori, koji su u toku, dovesti do mirnog stva-

1 Prof. dr Branimir Kuljanin, profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banja Luci

ranja novog svjetskog poretka ili će se Zemlja naći u novom velikom, možda i nuklearnom ratu?

Ove godine se navršava 20 godina od napada na Jugoslaviju. U proljetnom ratu 1999. Srbija nije uspjela odbraniti Kosovo

Ove godine se navršava 20 godina od napada na Jugoslaviju.

i Metohiju, predala ih je neprijatelju. Oni su već 20 godina pod okupacijom. Ovih dana smo se još jednom mogli uvjeriti da se nisu promijenili ni Zapad ni njegov odnos prema Srbima. Najnoviji pritisci da ubice prihvatimo kao saveznike govore da svoj put trebamo tražiti na drugoj strani, a ne u NATO. Gdje je taj put i kuda vodi?

To su glavna pitanja koja ćemo razmatrati.

Ključne riječi: globalizacija, cionizam, fašizam, civilizacija, sloboda.

Globalizacija i tajna društva

U toku je istorijski događaj: masoni iz lože P2, fašisti koji se klanjaju Crnom suncu, traže mir². To, zajedno sa udaljenjem porodice Rotšild od nadzora nad centralnim bankama, znači da se svijet priprema da uđe u neistražene istorijske vode. Masoni lože P2 predlažu da svijet predvodi trijumvirat sinova Crnog sunca, sinova velikog Gora³ i sinova Drakona, prema predlogu koji je podnio Vinčenco Macara, gospodar (magistar) Tevtonskih vitezova i najstariji član lože, koji se povezao sa Društvom bijelog zmaja (WDS). „Sinovi Crnog sunca“⁴ upravljaju katolicima, crkvom sa više od milijardu vjernika. „Sinovi velike planine (Gora)“ su masoni Škotske i lože „Veliki Istok“, koje upravljaju anglo- i franko- jezičnim svijetom. „Sinovi zmaja“ su azijska tajna društva, koja pod svojom vlašću drže veliki dio Istočne Azije.

Najnoviji pritisci da ubice prihvatimo kao saveznike govore da svoj put trebamo tražiti na drugoj strani, a ne u NATO.

Moguća zavjera ova 3 društva radi nastavka tajne vladavine svijetom je vjerovatno iznenađenje za većinu ljudi. WDS hoće da sve teče otvoreno i s punim učešćem javnosti. Međutim,

2 <https://benjaminfulford.net/2018/12/page/2/>

3 Gor - Hor (Horus), od egip. hr - visina, nebo; bog neba, carstvovanja i sunca u obliku sokola, čovjeka s glavom sokola ili krilatog sunca; sin boginje plodnosti Izide i Ozirisa, boga stvaralačkih snaga; pokrovitelj faraona. Glavni protivnik Hora je Set, koji je od njegovog oca oteo carstvo. Egipćani su faraona smatrali za otjelovljenje boga Hora. Herodot Gora poistovjećuje s Apolonom. Grci su sazvezđe Gora nazivali Orion.

4 <https://lovetruthsite.wordpress.com/2018/06/21/bigger-fish-to-fry-part-twenty-two/>

članovi lože P2 su veoma moćni; oni su ranije otpustili papu Benedikta XVI. Hvalili su se i da su oni vodili nuklearni napad na Fukušimu. Činjenica da mole za mir znači da shvataju da se mreža konačno približava i ka njima.

Taj korak je usko povezan i s viješću da je vođa (firer) Četvrtog Rajha Džordž Buš–stariji umro. Dok je G20 pripremala svijet za svjetski valutni reset bivši predsjednik SAD se predsta-

vio Bogu 30. novembra. Zapravo, on je umro u junu, ali objavljivanje je bilo odloženo dok budu izvršene sve pripreme za hapšenje istaknutih članova globalističke mafije. Masovna suđenja mogu početi poslije sahrane Buša, jer je Gitmo⁵ prepun. Zvanično saopštenje o smrti Buša–starijeg je važno jer je, za razliku od drugih članova ove skupine kao Hilari Klinton i Buš–mlađi, on imao veliki uticaj u vrhu vojno-industrijskog kompleksa SAD. Masoni lože P2 su još 2009. tvrdili da je Buš–stariji bio vođa struje koja je htjela da ubije 90 % stanovništva na Zemlji (takozvana „beskorisna usta“), da ostale porobi i stvori nacistički ekološki raj.

Buš–stariji je 10. septembra 2018. optužen za zločine protiv čovječnosti, trgovinu djecom, podstrekavanje na pobunu i državnu izdaju. On se navodno nagodio s vojnim sudom da izvrši samoubistvo, s tim da sačuva svoje nasljeđe za porodicu i svoje sljedbenike. Tramp je potpisao smrtnu presudu. Nije dozvolio državnu sahranu tog prestupnika, tako da nisu dali konje koji bi vukli kola sa kovčegom, kao što je bilo na sahrani Regana.

Svjetski finansijski sistem je uspio stvoriti dugove od 1,4 kvadriliona dolara uz društveni proizvod (BDP) manji od 100 triliona. To je čudovište kojim ne može upravljati ni jedan algoritam. Ovo dobro znaju u loži P2, ali i FRS i Kinezi. Ovaj dug je rezultat finansijskog rata između Azije i Zapada. On vodi neprestanom stvaranju novog novca, koji razara sistem. Kao ponudu mira loža P2 predlaže obligaciju obezbjeđenu sa 46.000 tona zlata.

Buš–stariji je 10. septembra 2018. optužen za zločine protiv čovječnosti, trgovinu djecom, podstrekavanje na pobunu i državnu izdaju.

Tramp je potpisao smrtnu presudu.

Bez obzira na ovu ponudu, stvar je u tome što su loža P2 i druga tajna društva bili krajnje zloćudni i nestručni u upravljanju Zemljom. Dovodili su samo do ljudskih stradanja, beskonač-

5 Američki zatvor u Gvantanamu, na Kubi.

nih ratova i razaranja većeg dijela prirode. Zato se, umjesto da bude prihvaćen „trijumvirat“, treba nastaviti boriti protiv njih do potpune, bespogovorne predaje.

Pokušaj hazarske kabale da započne Treći svjetski rat je spriječen; krajem 2018.

Pokušaj hazarske kabale da započne Treći svjetski rat je spriječen; krajem 2018. je presječena izraelska operacija pod lažnom zastavom protiv vojno-pomorskih snaga (VMS) SAD za koju je trebao biti optužen Iran. Pretpostavlja se da je to povezano s viješću da je vice-admiral Skot Sterni⁶, koji je bio zapovjednik VMS SAD na Bliskom Istoku, nađen mrtav 1. decembra u svojoj kući u Bahreinu usljed „očevidnog samoubistva“. Sterni je bio komandant Pete flote, sa sjedištem u Bahreinu, koja pokriva Persijski, Omanski i Adenski zaliv, i Crveno i Arabijsko more. Mada je samoubistvo „očigledno“, smrt Sternija istražuje Pomorska kriminalistička služba.

Taj incident, zajedno s laserskim napadima Mosada usmjerenim na Trampa, možda znači da je on sada spreman da razotkrije ne samo dokumente FISA, već i fajlove o ubistvu Kenedija i 11. septembru. Izrael je u teškom položaju zato što su njegove VVS, rakete i lobi beskorisni, jer Opšta skupština OUN zahtijeva povratak Golana, koji je okupirao u ratu 1967. i 1981. anektirao.

Smjena vlasti se očekuje kako u Izraelu, tako i u njegovom vazalu Saudijskoj Arabiji. Rodoljubi u obe zemlje traže pomoć svijeta da razvlaste Netanijahua i njegovog vjernog slugu Muhameda bin Salmana. Tramp je odbio da se sretne sa Salmanom na skupu G20 u Buenos Airesu, a izraelska policija je predložila da se Netanijahu optuži za brojne presteupe. Međunarodni krivični sud se priključuje argentinskim tužiocima koji razmatraju istragu za ratne zločine protiv bin Salmana, ES i OUN, a to može podrazumijevati Izrael, zato što su koristili nuklearnu bombu u

Smjena vlasti se očekuje kako u Jemenu. Izraelu, tako i u njegovom vazalu Saudijskoj Arabiji.

I Makron je prestupnik kome prijete odstranjenje s vlasti. Proteste za njegovu ostavku, koji od sredine novembra bukne u cijeloj zemlji, podržava ogromna većina stanovništva. Makronove glavosječe koriste agente-provokatore da izazivaju incidente s nasiljem kao izgovor za

6 Skot Sterni (Scott Stearney, 21. oktobar 1960 – 1. decembar 2018), viceadmiral, zapovjednik Pete flote, u mornarici služio od 1982., mornarički avijatičar od 1984., učestvovao u ratu u Avganistanu. (https://en.wikipedia.org/wiki/Scott_Stearney)

uvođenje ratnog stanja. Međutim, francuski pobunjenici su objavili videosnimke koji dokazuju da borbene demonstranti rade za policiju. Kada Makron objavi ratno stanje vojska može stati na stranu „žutih prsluka“ da zbaciti tu marionetu Rotšilda. Makron je okupio više od 10.000 stranih najamnika za svoju zaštitu. Francuska vojska namjerava da iskoristi taj upad stranaca da započne dejstva protiv njega.

Zatvaranje predsjednika firme Nisan⁷ Karlosa Gona⁸ je dio poduhvata za uništenje uticaja francuskih Rotšilda u Japanu. Uhapšen je 19.

novembra na aerodromu Haneda nakon slijetanja njegovog aviona, zbog neplaćanja poreza i zloupotrebe imovine kompanije. Prijavljivao je dvostruko manju od velike plate koju je zarađivao. Reno-Nisan-Micubiši se nakon hapšenja Gona našao u teškom položaju. Kompanija Renault-Nissan je osnovana 1999., a 2016. joj se pridružio i Mitsubishi. Najveći proizvođač kompanija je postala 2017., sa 10,6 miliona automobila, ostavivši iza sebe Tojotu, Folksvagen i General Motors. Proizvodi više od 10 % vozila u svijetu. Nisan i Micubiši su smijenili Gona, a Reno ga je podržavao, ali on je sam podnio ostavku na dužnost predsjednika kompanije. Tramp je na skupu G20 rekao Abeu da je on za jak Japan u obnovi ravnoteže u savezu Nisan-Reno. Pošto su japanski BDP, a i tržišna kapitalizacija Nisana skoro dvostruko veći od francuskog BDP, odnosno vrijednosti Renoa, Francuska će morati da proda ili smanji svoj udio.

Rat za nadzor nad svjetskim finansijskim sistemom je usredsređen na međunarodni sistem međubankarskih elektronskih prevoda SWIFT⁹. Bitka se vodi između 13 rodoslovnih porodica, koje su od davnih vremena vladale svijetom, i gnostičkih iluminata, pod čijom je vlašću vojno-industrijski kompleks SAD.

Rat za nadzor nad svjetskim finansijskim sistemom je usredsređen na međunarodni sistem međubankarskih elektronskih prevoda SWIFT.

Tramp je izabrao Bila Bara, bivšeg Buševog glavnog tužioca i za svog, a za dan objavljivanja, ne slučajno, 7. decembar (godišnjicu napada japanske vojske na Perl-Harbur).

7 <https://www.businesstoday.in/magazine/the-buzz/carlos-gone/story/298993.html>

8 Carlos Ghosn (1954), rođen u Brazilu, ima i francusko i libansko državljanstvo, preduzetnik u oblasti automobilske industrije, u kojoj od 1996. radi na istaknutim dužnostima u više kompanija. Nissan je 1999. spasio od skoro izvjesnog stečaja. Dobio niz visokih priznanja u poslovnom svijetu. (https://en.wikipedia.org/wiki/Carlos_Ghosn).

9 <http://www.divinecosmosunion.net/t4032-topic>

Tramp je izabrao Bila Bara¹⁰, bivšeg Buševog glavnog tužioca i za svog, a za dan objavljivanja, ne slučajno, 7. decembar (godišnjicu napada japanske vojske na Perl-Harbur). Bar je u Senatu potvrđen sa 54:45 glasova. Moguće je da se nagodio da bi izbjegao vojni sud i da ne bi „ponovio sudbinu Mekejna“ (izraz koji se u posljednje vrijeme koristi za izvršenje „pogubljenja“ samoubistvom). Možda se preokrenuo kao senator Lindsi Grem¹¹.

Globalisti i Kina

Kineski masoni su uložili značajna sredstva u predizbornu kampanju Hilari Klinton zato što su im obećali „Sjedinjene Države Kine“.

Zatvaranje glavnog finansijskog direktora kineskog konglomerata Huawei Meng Yanghua je usmjereno na uništenje Klintonâ i njihovih veza s Kinom još od 1990-ih. Kineski masoni su uložili značajna sredstva u predizbornu kampanju Hilari Klinton zato što su im obećali „Sjedinjene Države Kine“, uključujući ASEAN, Korejsko poluostrvo i Japan. ASEAN je savez država Jugoistočne Azije osnovan avgusta 1967., čije su članice Brunej, Vijetnam, Indonezija, Kambodža, Laos, Malezija, Mijanmar, Singapur, Tajland i Filipini. Ove zemlje obuhvataju prostor od 4,480 miliona km² sa više od 650 miliona stanovnika.

Buš-stariji je dao Kini tehnologiju za tačno vođenje njihovih nuklearnih raketa. Cilj Klintona i Buša je bio da Kina postane vojno jača, po snazi bliža Velikoj Sedmorki, tako da rat kraja vremena „Goga protiv Magoga“, koji su pripremali, bude dovoljno razoran da vještački dovede do „kraja vremena“. Umjesto toga, vjerski fanatici, koji su stajali iza tog plana, će se naći pred vojnim sudovima.

Buš-stariji je dao Kini tehnologiju za tačno vođenje njihovih nuklearnih raketa.

Da bi se pripremili za te sudove, načelnik štaba kopnene vojske general Mark Mili će biti imenovan za sljedećeg šefa Objedinjenog komiteta načelnika štabova. Cilj je da se obezbijedi kontinuitet i izbor

10 Viliyam Bar (William Barr, 1950), republikanac, glavni državni tužilac SAD od 14. februara 2019., advokat koji dugo radi u pravosuđu na raznim dužnostima. (https://en.wikipedia.org/wiki/William_Barr) (https://en.wikipedia.org/wiki/William_Barr)

11 Lindsi Grem (1955), republikanac, južni baptista, advokat, stariji senator iz Južne Karoline od 2003. (1995-2003. je bio član Predstavničkog doma). Grem je „republikanski jastreb“, poznat po podršci Izraelu i osudi politike Rusije i Irana. Pukovnik, učestvovao je u ratovima u Persijskom zalivu, Iraku i Avganistanu. Bio je blizak sa senatorom iz Arizone Džonom Mekejnom. Petar Porošenko, predsjednik nacističke Ukrajine ga je, zajedno s Mekejnom, 2016. odlikovao Ordenom kneza Jaroslava Mudrog.

Trampa na drugi predsjednički rok. Ovo saopštenje je učinjeno tako rano da bi se poslala poruka dubokoj državi, jer je i prethodni šef Objedinjenog komiteta bio armijski, a kopnena vojska ponovo izabrana da bude nad VVS i VMF. Vojno-vazdušne snage i vojno-pomorska flota su bili isuviše jako uvučeni u planirani treći svjetski rat, zato će morati da propuste svoj red za upravljanje Objedinjenim komitetom.

Vojna vlada SAD se nada da će doći do velikih promjena u svijetu. Majk Pompeo je 4. decembra 2018. u govoru u „Fondu Maršala Njemačka-SAD“ (The German Marshall Fund of the United States) rekao da se treba zapitati da li sadašnji međunarodni poredak služi narodu kako bi mogao, a ako nije tako da se treba zapitati kako ga ispraviti? On je dao na znanje da sadašnje ustanove kao Svjetska banka, MMF, ES, OUN, Afrički Savez i Organizacija Američkih Država ne obavljaju poslove koji su im dati i da ih treba korjenito izmijeniti.

Svjetska banka i MMF su osnovani da pomognu u obnovi zemalja upropaštenih ratom i da podstiču privatna ulaganja i rast. Danas ove ustanove često tjeraju zemlje koje imaju problema u privredi da uvode mjere oštre ekonomije, koje ometaju rast i potiskuju privatno preduzetništvo. U OUN se mirotvorni poduhvati otežu desetinama godina i tako samo udaljavaju uspostavljanje mira. Svjetska organizacija je bila stvorena da podrži države privržene politici mira. Da li i danas savjesno vrši svoju ulogu? Da li ES služi interesima svojih zemalja i građana ili činovnicima koji su zasjele u Briselu?

Međutim, rješenja koja predlaže Pompeo – da se modeliraju dejstva Trampa u SAD i ponovo potvrdi snaga nacionalnih država u cijelom svijetu – nisu dosegla do ravni kada bi stvarno bili riješeni problemi s kojima se suočava zapadni, pa i cijeli svijet. Pompeo, na primjer, nije pomenuo da je sadašnji finansijski sistem, kojim vlada nekoliko međusobno ukrštenih porodica, uništio srednju klasu u G7 i stvorio ogromne procjepe između bogatih i ostalih, čak i u zemljama kao što je Kina. Stanje je takvo da 0,1 % ima više nego 90 % svjetskog stanovništva. I pored toga Pompeo nije predložio smanjenje ili otpisivanje dugova, da bi se stanje popravilo.

Svjetska banka i MMF su osnovani da pomognu u obnovi zemalja upropaštenih ratom i da podstiču privatna ulaganja i rast.

U OUN se mirotvorni poduhvati otežu desetinama godina i tako samo udaljavaju uspostavljanje mira.

On nije pomenuo ni to da je od 1970-ih uništeno isuviše mnogo biljnih i životinjskih vrsta, ni predložio rješenje tog problema.

Tramp je na svom Tviteru 8. decembra napisao da Pariški sporazum, zasnovan na tvrdnji da ugljenik izaziva svjetsko otopljanje, ne radi uspješno. WDS predlaže drugu mogućnost,

Izgleda da struja svjetskog otopljanja gubi bitku za Zapad, posebno u Francuskoj, štabu tog Rotšildovskog pravca.

koja se sastoji u stvaranju meritokratske agencije za planiranje budućnosti. Ona bi s nekoliko triliona dolara radila na očuvanju prirode i iskorjenjivanju siromaštva. To može obezbjediti i posao za „beskorisna usta“. Njih su nacisti osudili na smrt u pripremanom svjetskom ratu. Vojna vlada SAD bi trebala predložiti program spasenja planete u koji bi bili uključeni i Kina, Indija i sve druge zemlje.

Izgleda da struja svjetskog otopljanja gubi bitku za Zapad, posebno u Francuskoj, štabu tog Rotšildovskog pravca. Bivši načelnik Štaba odbrane Francuske general Pjer de Vil¹², kojeg je Makron otpustio, je izbor naroda za domaćina Jelisejskog dvorca. Marin le Pen, ako ne postane predsjednik Francuske, može biti izabrana za predsjednika vlade ili ministra diplomatije.

Međutim, borba vojne vlade SAD protiv rodoslovnih porodica je daleko od završetka. Banke 15 zemalja su u Belgiji 1973. stvorile SWIFT za razradu opštih standarda međunarodnih plaćanja i to je postalo neodvojivi dio svjetske finansijske infrastrukture. SWIFT je nedavno isključio iranske banke, kojima su uvedene sankcije.

Pompeo je imao u vidu pokušaj Evropljana i Kine da zaobiđu sankcije američkog SWIFT stvaranjem drugog međunarodnog platnog sistema. Ovo se i dalje dešava kada se zemlje kao Indija, Rusija i Kina bore da okončaju vladavinu SAD nad međunarodnom finansijskom infrastrukturom. SAD se suprotstavljaju promjenama u evropskim zemljama koje pokušavaju da izađu

U Japanu je 6. decembra 2018. Softbank corporation 4 sata bila isključena od svoje mobilne i kablovske telekomunikacione mreže.

iz njihovog sistema, otuda su (dijelom) nastale neprilike u Francuskoj.

U Japanu je 6. decembra 2018. Softbank corporation 4 sata bila isključena od svoje mobilne i kablovske telekomunikacione mreže. Softbank sarađuje s

¹² General Pjer de Vil (Pierre De Villiers), u julu 2017. podnio ostavku na dužnost načelnika Generalštaba vojske Francuske.

Huawei da bi prodavao njihove telefone i koristio njihov platni sistem. Sumnja se da Softbank koristi IPO (početnu prodaju akcija) telekomunikacionoj grupi, zakazanu za 19. decembar, kao prikriveni način prodaje grupe Kini, tačnije kompaniji Huawei.

Abeova vlada je donijela zakon koji dozvoljava privatizaciju vòdā zemlje i prodaju s popustom.

Softbank je kupila „Fortress Asset management“, čiji je vlasnik Musaši. Uređaji njegove kompanije obračunavaju više od 80 % glasova na izborima u Japanu. Ričard Košimizu¹³ iz Nezavisne partije Japana je dao detaljne dokaze da se ta kompanija koristi za krađu na izborima.

Abeova vlada je donijela zakon koji dozvoljava privatizaciju vòdā zemlje i prodaju s popustom, vjerovatno, kompaniji Veolia Environman (Veolia Environnement), koja je u vlasti francuske grane porodice Rotšilda. Veolia je vodeća svjetska kompanija u oblasti upravljanja vodama, energijom i otpadom, koja zapošljava 170.000 radnika¹⁴.

Katolički pedofili i „novi svjetski poredak“

Sahrana Džordža Buša-starijeg je dala priliku da se starijim članovima grupacije Buš/Klinton uputi zvanično obavještenje u vezi sa 11. septembrom i drugim njihovim prestupima. Tužilac SAD za Južni okrug Njujorka je pristao da sazove veliku porotu za istragu uništenja zgrade Svjetskog trgovinskog centra. U Komitetu za nadzor vladinih reformi u Kongresu SAD održana su svjedočenja koja su jasno pokazala da je Fond Klintona bio gigantski prestupni sindikat, koji je vladine usluge vršio za mito. Kada to postane zvanično svjedočenje u izvještaju Kongresa, tužba neće izostati. Fond Klintona je od početka tokom cijelog svog postojanja djelovao kao strani agent, a ne dobrotvorni fond. Dobijao je desetine miliona dolara iz zemalja koje je Državni sekretarijat optuživao za kršenje ljudskih prava, čak i u vrijeme kada je na njegovom čelu bila Hilari Klinton¹⁵. Među tim zemljama su S. Arabija, UAE, Katar, Kuvajt, Oman, Brunej, Alžir, Liban,

Fond Klintona je od početka tokom cijelog svog postojanja djelovao kao strani agent, a ne dobrotvorni fond.

13 Ričard Košimizu (Richard Koshimizu, 1959), novinar, teoretičar zavjere i predsjednik Nezavisne stranke u Japanu, koju je osnovao 2007. Počeo je sa predavanjima i kritikama o “Vol-stritskoj mafiji”, koja je držao širom svijeta od 2001.

14 <https://www.capital.ba/veolia-anvironman-povecala-profit-20-odsto/>

15 <https://www.blic.rs/vesti/svet/njujork-tajms-dobrotvorni-fond-ahilova-peta-kampanje-klintonove/z67t88y>

Nigerija i Ukrajina. Novac su davale zemlje koje od SAD traže pomoć, diplomatsku, vojnu i drugu. Između ostalog, za govor od 45 minuta, koji je Bil Klinton održao 18. juna 2013. u Izraela na skupu u čast Šimona Peresa, Fondu je uplaćeno 500.000 dolara¹⁶. Jedan od darodavaca je Jevrejski nacionalni fond, čija se zemljišna politika ocjenjuje kao rasistička.

Huavej je 2012. kupio Erikson.

Hapšenje finansijskog direktora kompanije Huavej (Huawei) je znak upozorenja šefovima zapadnih korporacija kao Goldman Saks i Dojč Bank, koji su izvršili prevaru ili zločin, da i oni mogu dobiti crveno obavještenje od Interpola i biti zatvoreni. Huavej¹⁷ je kineska međunarodna kompanija za proizvodnju telekomunikacione opreme i potrošačke elektronike osnovana 1987., sa sjedištem u Shenzhen, Guangdong. Ima više od 180.000 radnika, od kojih 76.000 na istraživanju i razvoju. Ima 21 institut u Kini i nizu drugih industrijski najrazvijenijih zemalja. Kompanija je u 2017. uložila 13,8 milijardi dolara u razvoj. Svoje proizvode i usluge prodaje u više od 170 zemalja. Huavej je 2012. kupio Erikson (Ericsson), kao najvećeg proizvođača telekomunikacione opreme na svijetu, a 2018. Epl (Apple), kao drugog po veličini proizvođača pametnih telefona, iza Samsung Electronics. Godišnji prihod kompanije je 2018. bio 108,5 milijardi dolara.

Vlada SAD je optužila Huavej da njegova telekomunikaciona infrastrukturalna oprema može sadržati zadnja vrata (backdoors), koja kineskoj vojsci i drugim ustanovama kineske vlade omogućavaju neovlašteni nadzor. Ova optužba je pojačana sa razvojem 5G bežičnih mreža. Vlada SAD je zabranila saveznim agencijama da koriste proizvode kompanije Huavej, navodno zbog mogućnosti špijunaže, na šta je ona odgovorila tužbom za onemogućavanje časnog tržišnog nadmetanja. Huavej se povu-

Vlada SAD je optužila Huavej da njegova telekomunikaciona infrastrukturalna oprema može sadržati zadnja vrata (backdoors), koja kineskoj vojsci i drugim ustanovama kineske vlade omogućavaju neovlašteni nadzor.

kla sa tržišta SAD zbog nemogućnosti prodaje svoje opreme.

Meng Vanžu (Wanzhou), potpredsjednica i finansijska direktorka Huavej (kćerka osnivača kompanije) je na zahtjev SAD, koje je optužuju za kršenje američkih sankcija protiv Irana, 1. de-

¹⁶ <https://www.telegraf.rs/vesti/732927-bil-klinton-dobio-500-000-dolara-za-govor-u-izraelu>

¹⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Huawei>

cembra 2018. uhapšena u Kanadi. Ministarstvo pravde SAD je u januaru 2019. podnijelo optužbe protiv nje za prevaru i krađu poslovnih tajni. U Kanadi je u toku proces za izručenje Vanžu SAD¹⁸.

Napad na Huawei je dio trgovinskog rata koji SAD vode protiv Kine.

Napad na Huawei je dio trgovinskog rata koji SAD vode protiv Kine. Njihov manjak u trgovini, koji je dosegao 621 milijardu dolara, pokušavaju da smanje sankcijama¹⁹. I više drugih zemalja su isključile Huawei sa svojih tržišta, navodno radi mogućnosti špijunaže. Liberalna ideologija i praksa se bezočno pretvaraju u protekcionizam sada kada više ne „rade“ za svoje bivše zapadne pobornike. Drugi ih pretiču boljim i ujedno jeftinijim proizvodima. 5G mrežu sumnjiče i da je štetna za zdravlje, da talasi preko 5 GHz (gigaherca) razaraju crvena i druga krvna zrnca u bezobličnu masu²⁰, što nije isključeno.

Javljuju se izvještaji da Fetulah Gulen²¹, vjerovatni vođa Sabatinske mafije, treba da bude izručen Turskoj. Gulen (1941) je turski propovjednik, bivši imam, pisac i političar. On je osnivač pokreta Gulen, poznatog kao Hizmet (tur. služba). Živi u SAD. Zalaže se za međuvjerski dijalog među narodima Knjige i višestranačku demokratiju. U okviru rasprave o položaju turske države i islama u savremenom svijetu pokrenuo je dijalog s Katoličkom crkvom i jevrejskim organizacijama. Do 2013. je bio saveznik Erdogana, kada ga je on optužio da stoji iza istrage podmićivanja. Turske vlasti optužuju Gulena za neuspjeli državni udar u ljeto 2016., za terorizam i traže njegovo izručenje od SAD. Suđenje Gulenu će otkriti sve vrste prljavih tajni, uključujući vjerovatna svjedočenja o cionističkoj zavjeri u cilju započinjanja trećeg svjetskog rata.

Javljuju se izvještaji da Fetulah Gulen, vjerovatni vođa Sabatinske mafije, treba da bude izručen Turskoj.

Islam i cionizam

I prestupna vlast u Saudijskoj Arabiji je podvrgnuta žestokim napadima. Senat je usvojio dvije rezolucije, kojim poziva na obustavljanje finansijske i druge pomoći SAD savezu pred-

18 <https://www.blic.rs/vesti/svet/ovo-ce-kinu-naljutiti-kanada-odobrila-izrucenje-direktorke-huaveja-u-sad/zs53b08>

19 <https://www.blic.rs/biznis/vesti/najniza-tacka-u-poslednjih-40-godina-kina-i-sad-u-ringu-a-ko-tu-zapravo-vodi-rat/hz0194n>

20 <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/3409931/merkel-trazi-garancije-da-huavej-nece-slati-podatke-kini.html>

21 https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%85_%D0%93%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%BD

vođenom S. Arabijom u ratu u Jemenu i optužuje Muhameda bin Salmana za ubistvo novinara Džamala Kašogija²². SAD i Iran su preko svojih opunomoćenika prinudili S. Arabiju da pristane na prekid vatre u Jemenu i tako stvarni nadzor nad tom zemljom preda Iranu.

I prestupna vlast u Saudijskoj Arabiji je podvrgnuta žestokim napadima.

Smješten na jugozapadu Arabijskog poluostrva, uz glavni pomorski put između Evrope i Azije, kojim svakodnevno prolaze tankeri s naftom, Jemen ima veliki strateški značaj. Luka Aden je jedna od najprometnijih u svijetu. Sjeverni i Južni Jemen su u maju 1990. ujedinjeni u jednu državu, u kojoj danas živi 24 miliona stanovnika²³. Sjeverni Jemen (sjeverozapadni dio zemlje) je kao šiitska manarhija (Sana) tokom novije istorije očuvao svoju nezavisnost, a Južni (jugoistok) je dugo bio pod upravom Britanije. Zemlju razdiru vjerski (58 % suniti, 42 % šiiti²⁴) i plemenski sukobi, koji se obnavljaju. U Zalivskom ratu 1990-91. Jemen je podržavao Irak²⁵. U građanskom ratu 1994. Sjever je pobijedio i učvrstio vlast u cijeloj državi. Šiitski pobunjenici iz plemena Huti su u sukobu sa sunitskom vlašću, koju podržavaju S. Arabija i njeni saveznici, uključujući SAD. U Jemenu djeluju Al Kaida, Islamska država i druge islamističke terorističke organizacije zasnovane na radikalnom sunitskom islamu.

S. Arabija je konačno prinuđena i da prekine raspaljivanje rata u Siriji, a Kinezi su počeli pregovore s Pakistanom i Avganistanom da se prekine stalni rat u toj oblasti, jer su SAD izgubile svaki ugled i uticaj u njoj. U Kabulu se vode pregovori te 3 države. One pozivaju talibane da im se priključe u borbi protiv terorizma. Kineska zapadna oblast Hsin-Ćian, naseljena Ujgurima, turkofonim muslimanima, se graniči s te dvije muslimanske zemlje. Kina nastoji da spriječi prelijevanje terorizma „Islamske države“ iz Iraka i Sirije u nju. Mada je NATO 17 godina u Avganistanu, nije postigao ništa u borbi protiv terorizma i usposta-

S. Arabija je konačno prinuđena i da prekine raspaljivanje rata u Siriji.

vljanju mira u zemlji.

22 <https://ba.voanews.com/a/senat-usvojio-dvije-rezolucije-u-vezi-sa-saudijskom-arabijom---o-jemenu-i-khashoggiju-/4700419.html>

23 <https://bs.wikipedia.org/wiki/Jemen>

24 <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29012>

25 <https://www.telegraf.rs/vesti/1497250-sve-o-ratu-u-jemenu-ko-je-ko-u-sukobu-i-zasto-je-pocelo-krvoproliv-foto-video>

Još jedan ozbiljan problem za hazarsku mafiju je to što će joj prisjesti sklonost da daljinski upravlja avionima i ruši ih. U Indoneziji se istražuju uzroci pada aviona Boeing 737 MAX 8 kompanije „Lion Air“ 29. oktobra 2018., u kom je ubrzo poslije polijetanja iz Džakarte poginulo 189 ljudi. Avion je bio potpuno nov. U avionu je bilo više od 20 radnika indonezijskog ministarstva finansija, što navodi na pomisao da su oni bili meta. Moguće je da su znali nešto što je trebalo sakriti. Avion je dan prije pada bio na tehničkom pregledu. Vlasnik kompanije Rusdi Kirana, koji je poslanik Indonezije u Maleziji²⁶, zna šta se stvarno dogodilo, ali je vrlo oprezan s izjavama. Kompanija Boeing zna da je let JT610 bio otet pomoću daljinskog upravljanja. Objavljivanje istine će avionsku industriju oboriti na koljena. Model Boeing 737 MAX 8 je najprodavaniji avion u istoriji, sa 737 prodatih i 4.564 narudžbe širom svijeta²⁷. Kirana je pokrenuo postupak za raskid ugovora o narudžbi aviônâ od Boinga u vrijednosti od 22 milijarde dolara. Cionistička kabala ne može dozvoliti da istina izađe na vidjelo. Ipak, ona će biti objavljena, a cionisti i njihovi agenti pohvatani.

Model Boeing 737 MAX 8 je najprodavaniji avion u istoriji, sa 737 prodatih i 4.564 narudžbe širom svijeta.

Irska je možda ispalila prvi pucanj ka oružanom ustanku protiv vladavine banaka. Gomila je napala naoružane bankarske službenike koji su pokušavali da isele porodicu iz kuće u kojoj je živjela već tri pokoljenja. Spaljeno je 8 automobila, a čuvarima banke koji su napadnuti bejzbol palicama je rečeno da se tu ne vraćaju. Pitanje je koliko će još narod trpiti te pijavice, koje zbog sitnih dugova ljudima oduzimaju krov nad glavom.

Irska je možda ispalila prvi pucanj ka oružanom ustanku protiv vladavine banaka.

Prekid rada vlade SAD tokom praznika, zbog kog 800.000 radnika 9 saveznih ustanova (četvrtina svih državnih službenika²⁸) nije primala platu 35 dana, nema nikakve veze s izgradnjom zida prema Meksiku, za koji Tramp traži 5 milijardi dolara, već je povezano s finansijskim

26 <https://www.flightglobal.com/news/articles/interview-lion-founder-rusdi-kirana-wants-to-cut-bo-454572/>

27 <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/produbio-se-misterij-pada-potpuno-novog-boeinga-u-indoneziji-istrazitelji-pregledali-zapise-jedne-od-crnih-kutija-naisli-na-nove-neobjasnjive-podatke/8021711/>

28 <https://lider.media/aktualno/biznis-i-politika/svijet/americke-drzavne-sluzbe-zatvorene-treci-put-u-godinu-dana/>

resetovanjem i predstojećim vojnim sudovima²⁹. Ali, savremeni svijet ima i veće probleme.

Jedan ili više bogova

U decembru su generali morskog pješadije Džon Keli i Džejms Matis podnijeli ostavke na svoje dužnosti načelnika štaba Bijelog doma, odnosno ministra odbrane. Objavljeno je i to da je general armije Mark Mili³⁰ imenovan za sljedećeg predsjednika Zduženog komiteta načelnikâ štabova

U decembru su generali morskog pješadije Džon Keli i Džejms Matis podnijeli ostavke.

umjesto generala morskog pješadije Džozefa Danforda. Mark Mili (Mark Alexander Milley, 1958), general sa 4 zvjezdice, načelnik štaba ko-

pnene vojske, je učestvovao u napadima na Panamu i ratovima u Afganistanu i Iraku. On je prvi poslije završetka Hladnog rata, u kom je nestao SSSR, zastupao stav da je glavna prijetnja za SAD Rusija³¹ zato što ih ona jedina može uništiti. U njoj ne vidi glavnu opasnost samo zbog njenih mogućnosti, već i navodnih „namjera“. Rusiju optužuje i za navodno krajnje agresivno ponašanje od 2008. (za razliku od pada Berlinskog zida do tada), za „napade“ na Gruziju i Ukrajinu i za „aneksiju“ Krima. Za generala Milija problem nisu islamski teroristi IDIL, ukrajinski nacisti i obnova fašizma na Zapadu i drugim dijelovima svijeta pod njegovim uticajem, već „agresivna“ Rusija. On se zalaže za odnos prema njoj sa pozicije sile i sankcija, koje se provode. SAD u svima koji se suprotstavljaju njihovoj osvajačkoj, imperijalističkoj politici vide prijetnju svom opstanku. Valjda se drukčije i ne može osjećati i ponašati država zasnovana na genocidu i rasizmu. SAD su svoj „način života“, koji same hvale i nameću drugima, iz zapadne polovine svijeta od 1991. proširile i na bivši socijalistički dio, gdje su i koliko su uspjele. Posebno im smetaju Rusija i Kina, jer one

Tramp je tokom svoje dosadašnje vladavine uspio raskinuti mnoštvo međunarodnih ugovora i ne zaključiti nijedan osim ugovorâ o prodaji oružja drugim zemljama.

nisu voljne da slušaju „gazde“, a imaju i čim da im odgovore. Da bi upoznali Rusa morate zaviriti u njegovu dušu, a Amerikancu i Englezu u džep. Glavni oslonac SAD u širenju „demokratije“ u svijetu je njihov vojni budžet, koji je ove

godine dosegao 750 milijardi dolara, skoro koliko i svih ostalih zemalja svijeta zajedno. Tramp je tokom svoje dosadašnje vlada-

29 <http://www.divinecosmosunion.net/t4075-topic>

30 https://en.wikipedia.org/wiki/Mark_A._Milley

31 <https://www.youtube.com/watch?v=ZTGvSTMos1Y>

vine uspio raskinuti mnoštvo međunarodnih ugovora i ne zaključiti nijedan osim ugovora o prodaji oružja drugim zemljama. Putin je nakon raskida Ugovora o raketama srednjeg i kratkog dometa upozorio SAD da će na svaki njihov napad odgovor biti trenutni, da neće uspjeti ni da se pokaju³².

Zamjena sva 3 generala morskog pješadije na vrhu vlasti SAD je u toku zato što su oni dostigli svoj cilj da budu predvodnici promjena. Sada kada je u Vašingtonu stvoren placdarm VMS i armija SAD će se pozabaviti većim organizacionim i pitanjima obnove, koja će se uskoro pojaviti. Osim toga Keli i Matis su htjeli da napuste upravu prije nego vlada SAD zvanično bankrotira. Umjesto toga oni će se usredsrediti na nadgledanje vojnih sudova. Čim vašingtonska vrhuška bude očišćena, a prestupnici izvedeni na sud oba će razmotriti mogućnost da stupe na državnu dužnost 2020.

Još se ne znaju tačni rokovi kada će se desiti sve te promjene. Obećano je da će vojni sudovi početi suditi u januaru, ali svjetski reset valute je još neizvjestan. Međutim, postoje dva nagovještaja da bi se to moglo desiti u maju. Prvo, novi japanski imperator će stupiti na presto, a onda će, kao najstarija od preživjelih kraljevskih porodica na Zemlji, ustanoviti zvanični pečat kojim će otvoriti novi finansijski sistem. Drugi, manje značajan nagovještaj, je to što je kralj Belgije zamolio predsjednika vlade, koji je podnio ostavku, da ostane do maja.

Mnogi znaci govore da će 2019. postati godina konačne pobjede nad cionistima³³. Počela su masovna hapšenja, a zatvaraju se farmakološke ustanove koje su učestvovala u masovnim ubistvima. Dobar znak je i namjera povlačenja vojske SAD iz Sirije i njenog smanjenja u Avganistanu (nakon što su Trampovi prethodnici, prema njegovom priznanju potrošili 7 triliona dolara u ratovima na Bliskom Istoku). To je jedna od najznačajnijih promjena od završetka Drugog svjetskog rata, od kada stalno jača vojno-industrijski kompleks SAD. I skoro sve grupe američkih nosača aviona su u svojim lukama. Trampova

Putin je nakon raskida Ugovora o raketama srednjeg i kratkog dometa upozorio SAD da će na svaki njihov napad odgovor biti trenutni, da neće uspjeti ni da se pokaju.

Mnogi znaci govore da će 2019. postati godina konačne pobjede nad cionistima.

32 <https://www.youtube.com/watch?v=Z4GkSELnm4s>

33 <http://www.divinecosmosunion.net/t4107-topic>

odluka da povuče vojsku iz Sirije³⁴ je već sutradan 21. decembra dovela do ostavke ministra odbrane Džeјmsa Matisa, koji se nije složio s njom.

Za vršioca dužnosti ministra odbrane Tramp je postavio zamjenika šefa Pentagona Patrika Šanahana (Patrick Shanahan, 1962)³⁵, mašinskog inženjera, koji je 30 godina (1986-2017) radio u Boingu. Njegov još teži zadatak je da pred sud javnosti izvede kosmičke snage, vrati vojsku kući, oslobodi vanzemaljske i potisnute tehnologije, zatvori baze u inostranstvu i uništi otpad pri stvaranju novih savremenijih oružanih snaga. Šanahan glavnog protivnika SAD vidi u Kini, ne u Rusiji.

Za vršioca dužnosti ministra odbrane Tramp je postavio zamjenika šefa Pentagona Patrika Šanahana.

Dugo zatvaranje vlade SAD olakšava hapšenje saradnika duboke države ustrojenih u vladu. Prvi visoki činovnik koji će biti javno suđen u Nirnbergu 2 će biti bivši šef CIA Džon Brennan³⁶ (1955), koji je taj posao radio 2013-17. za vrijeme Obame. Brennan je, nakon protesta naroda protiv nacističke vlasti u Ukrajini, 12-13. aprila 2014. boravio u Kijevu, odobrio upotrebu oružja i izazvao građanski rat³⁷.

Nove vlasti SAD rade i na razgradnji Evropskog Saveza (ES - EU), koju je započela Britanija. Njima ne odgovara jak i nezavisan ES, koji potresaju ekonomska kriza, priliv izbjeglica i nacionalističke podjele. Angela Merkel je prisiljena da povuče njemačku vojsku iz Avganistana, istovremeno dok je Makron prinuđen da povuče francusku iz Sirije. To će ukinuti njihov preostali nadzor nad novcem od nafte i heroina i ubrzati pad njihovih prestupnih vlasti. Evropski savjet je u martu 2010. u Lisabonu usvojio strategiju s ciljem da ES 2010. postane najjača privreda u svijetu³⁸. Međutim, danas on po rastu proizvodnosti i društvenom proizvodu zaostaje za SAD, Kinom i Indijom, koje su joj glavni suparnici. Uvođenje evra 2002. i ECB su se poka-

Nove vlasti SAD rade i na razgradnji Evropskog Saveza (ES - EU), koju je započela Britanija.

34 <https://www.slobodnaevropa.org/a/ostavka-jim-mattis/29668687.html>

35 https://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_M._Shanahan

36 https://en.wikipedia.org/wiki/John_O._Brennan

37 https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D0%BD_%D0%94%D0%B6%D0%BE%D0%BD_%D0%9E%D1%83%D1%8D%D0%BD

38 <http://www.politika.rs/scc/clanak/420254/Pogledi/Ni-reforme-ni-raspad-EU>

uspona američkih i kineskih kompanija u oblasti informacionih tehnologija i borbe za tržišta. Naprotiv, to je bila sudbonosna greška. Ostavši bez svojih valuta zemlje evrozone su ostale bez sredstava da utiču na monetarnu politiku, koja je pod odlučujućim uticajem Njemačke. Evro, ECB i zajedničko caarinsko područje idu na ruku njoj kao najjačoj privredi saveza. Smanjenje primanjā građana je izvelo „žute prsluke“ na ulice Francuske. Duboke kulturno-istorijske razlike, posebno između Francuske i Njemačke, onemogućavaju državama ES da prerastu u savez ravnopravnih i slobodnih zemalja.

Uz nove vlasti u Japanu i Belgiji, i u Izraelu treba da se pojavi nova vlada u maju.

Uz nove vlasti u Japanu i Belgiji, i u Izraelu treba da se pojavi nova vlada u maju.

Globalna mreža korporativne kontrole (GNCC)

Ovi događaji su u toku zato što su se svjetske posebne službe nekoliko posljednjih godina tajno pripremala za svrgavanje korporativne svjetske vlade. One su kao glavni izvor koristile istraživanja Ciriškog tehničkog instituta³⁹. ETH Univerzitet u Cirihi (Swiss Federal Institute of Technology in Zurich), osnovan 1854., smatra se za najbolji univerzitet u kontinentalnoj Evropi i jedan od najboljih u svijetu, sa svojih 500 profesora, 20.000 studenata i 4.000 doktoranata iz 120 zemalja. Bavi se obrazovanjem, istraživanjem i praktičnom primjenom stečenih znanja. Dao je 21 nobelovca, među njima i Ajnštajna.

Institut je otkrio „globalnu mrežu korporativne kontrole“ (GNCC). Studija „Mreža globalne korporativne kontrole“ 2012. je bila „prva obimna analiza ekonomskih mreža“⁴⁰. Savremeni čovjek i društva žive u složenim sistemima, koje odlikuje uzajamno dejstvo njegovih dijelova. To dejstvo se događa na osnovu izvjesnih pravila, čiji je rezultat ponašanje cjeline različito od dejstva njenih dijelova. Ona je više od zbira svojih dijelova. Važna su pravila njihovog međusobnog dejstva. Idealni pokazatelj složenih sistema su mreže: njeni čvorovi su činioци sistema, a veze su date njihovim uzajamnim dejstvima. Ono što su jednačine u fizici to

Institut je otkrio „globalnu mrežu korporativne kontrole“ (GNCC).

39 <http://viacademica.com/eth-cirih/>

40 <http://www.ceopom-istina.rs/globalizam/politicki-procesi/mrezha-globalne-korporativne-kontrole/?lang=lat>

su složene mreže u složenim sistemima. Ovaj pristup se uspješno koristi u fizici, biologiji, računarskim i društvenim naukama. Njim je u ekonomiji otkrivena „mreža globalne korporativne kontrole“. Prva obimna analiza ekonomskih mreža je detaljno

Korporativno upravljanje, koje je izašlo ispod nadzora nacionalnih vlada i država, je glavni sadržaj savremenog, neoliberalnog fašizma.

ispitivala vlasničke mreže. Tu su čvorovi kompanije, ljudi, vlade, fondacije itd., a akcionarski odnosi veze: dakle, „vlasničke mreže otkrivaju obrasce akcionarskih veza“. Veza između ulôga (dionicā, akcijā) i operativnog prihoda, dobiti

(profita) otkriva mrežu korporativne kontrole, njene čvorove i njihove međusobne veze. Ova mreža je po svojim razmjerama svjetska, ispletana je oko cijele Zemlje. Onome ko se uhvati u nju pauk dužničkog ropstva isisava krv i sve životne sokove. Mreža vlasništva ukazuje ko su glavni igrači i kako su međusobno podijelili kontrolu. Ona pokazuje ko vlada i upravlja svijetom. Korporativno upravljanje, koje je izašlo ispod nadzora nacionalnih vlada i država, je glavni sadržaj savremenog, neoliberalnog fašizma.

Sistem je jako ranjiv, nepostojan; potres na jednom mjestu usljed visokog stepena međusobne povezanosti trese cijelu mrežu kao epidemija. Zato su savremene krize svjetske, lom u jednoj oblasti svijeta se brzo prenosi na druge. Istraživanje je započeto sa 13 miliona vlasničkih odnosa 2007., pa je zbog preobimnosti svedeno samo na transnacionalne kompanije (TNC), one koje posluju u dvije i više država. Utvrđeno je da ih ima 43.000. Mreža ima 600 hiljada čvorova i milion veza. Ima svoje središte i periferiju. U središtu je oko 75 % svih igrača. Ono ima svoje malo čvrsto jezgro, koje čine snažno povezane kompanije. To je finansijska metropola svijeta. U jezgru je samo 36 % TNC, ali one imaju 95 % ukupnog operativnog prihoda svih TNC.

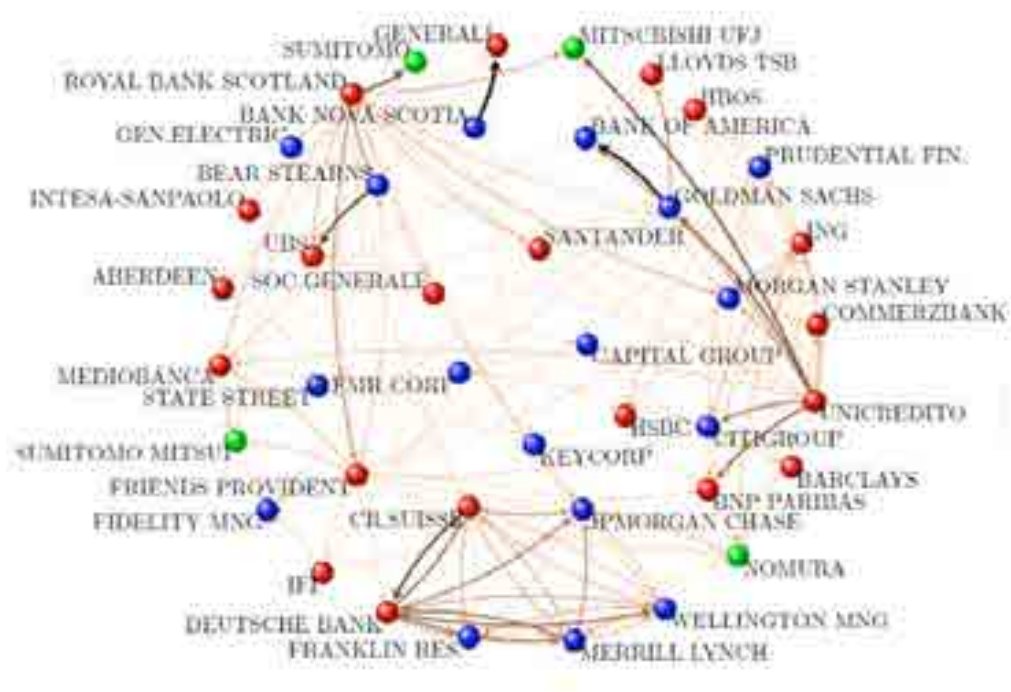
Bitna je mreža. Tako manja kompanija, npr. s ulogom od 25 %, može da u lancu vlasničkih odnosa kontroliše veću.

Kako ovo utiče na kontrolu? Vlasništvo daje akcionarima pravo glasa. Više od 50 % akcija daje kontrolu nad kompanijom, ali ona najčešće zavisi od srazmjerne raspodjele akcijā. Bitna

je mreža. Tako manja kompanija, npr. s ulogom od 25 %, može da u lancu vlasničkih odnosa kontroliše veću.

Kontrola se ostvaruje preko vrijednosti TNC kao potencijalna moć uticaja jednog akcionara na druge. Proračun mrežne kontrole je pokazao da 737 najvećih akcionara može da zajednič-

ki upravlja sa 80 % vrijednosti TNC. Tih 737 čine malo više od 0,1 % svih 600.000 akcionara. To su uglavnom finansijske ustanove u SAD i Britaniji. Štaviše, u jezgru ima samo 146 najboljih igrača, koji mogu da zajednički upravljaju sa 40 % vrijednosti TNC.



Mreža TNC⁴¹

Stepen povezanosti najboljih igrača u jezgru je vrlo visok, što im daje vanredno vlasništvo. To je vrlo opasno za svjetsku ekonomiju, jer im omogućava velike zloupotrebe. Stanje u novom svijetu finansija je vrlo mučno. Potrebno je istražiti svu složenost umreženog svijeta da bi se dali odgovori na goruća finansijsko-ekonomska, društvena i politička pitanja. Dogmatska suprotstavljenost različitih ideja i ideologija onemogućava da se savremeni, već uveliko globalizovani svijet shvati i mijenja na dobro svih građana i naroda.

Stepen povezanosti najboljih igrača u jezgru je vrlo visok, što im daje vanredno vlasništvo.

Nadgradnja ovog mehanizma upravljanja je trojstvo korporacija okruga Kolumbija, londonskog Sitija i Svete Stolice. Diplomaciju i neophodnu opreznost je teško naći među onima koje

41 Preuzeto od: <http://www.ceopom-istina.rs/globalizam/politicki-procesi/mreza-globalne-korporativne-kontrole/?lang=lat>

Nadgradnja ovog mehanizma upravljanja je trojstvo korporacija okruga Kolumbija, londonskog Sitija i Svete Stolice.

pokreću lična i korporativna pohlepa. Ona je u osnovi svih njihovih odluka.

Plan dejstava za uništenje ovog trojstva je razradila Nacionalna ratna škola SAD. Nacionalni koledž za studije rata (National War College, NWC⁴²) iz Vašingtona je vodeća akademska ustanova u SAD u oblasti odbrane i nacionalne bezbjednosti. Obrazuje vojne starješine i službenike državne uprave za vodeće poslove u oružanim snagama, diplomatiji i drugim građanskim ustanovama SAD. Studenti svih rodova (vojska, mornarica, vazduhoplovstvo) čine 59 %, a 41 % građanska lica iz zemlje i inostranstva. Osnova nastavnog plana je izučavanje strategije nacionalne bezbjednosti.

Razrjeđivanje, razvodnjavanje je najdjelotvorniji način uništenja bilo koje nadgradnje. Upravo to je dovelo do odluke da se privremeno zatvori vlada SAD.

Evropske i azijske kraljevske porodice su odlučile da odstrane Rotšilde i druge bankarske dinastije od nadzora nad svjetskim finansijskim sistemom, koji je, uz društveni proizvod svijeta manji od 100 triliona, stvorio dug od 1,4 kvadriliona dolara! Dugovi u cijelom svijetu moraju biti otpisani, oni se ne mogu isplatiti. I to je novac bez ikakvog pokrića, brojke u računarima, koje nisu obezbjeđene zlatom, aktivima ili bilo čim. I, naravno, došlo je do sukoba. Džerom Pael⁴³, glava FRS je odbio da napusti dužnost čak i ako to zatraži Tramp. To je ispravno s prav-

Predsjednik ne može smijeniti šefa privatne kompanije ukoliko nije izvršio nezakonita dejstva protiv države.

nog stanovišta. Tramp može smijeniti ministra finansija (zapravo sekretara blagajne SAD), kojeg imenuje predsjednik, jer je on državni službenik. Ali FRS je privatna kompanija kao i Mikrosoft, Intel i sve druge. Predsjednik ne može

smijeniti šefa privatne kompanije ukoliko nije izvršio nezakonita dejstva protiv države. Smjenjivanje Džeroma Pauela bi bilo protiv interesā bankarā cijelog svijeta, zato će se taj problem morati rješavati postepeno, a ne jednim potezom.

42 https://en.wikipedia.org/wiki/National_War_College

43 Džerom Pael (Jerome Powell, 1953), republikanac, katolik, advokat, bivši investicioni bankar i zamjenik ministra finansija, od 2012. član, a od 5. februara 2018. predsjednik Savjeta upravnika Federalnog rezervnog sistema (FRS, FED). Na toj dužnosti je naslijedio Dženet Jelen, jedinu ženu koja ju je obavljala od osnivanja ustanove 1913. (<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%83%D1%8D%D0%BB%D0%BB,%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BC>)

Svi suvereni šefovi država trebaju biti izuzetno prilagođeni i sposobni za promjenu sistema i dijelom je upravo zato došlo do odricanja od prestola u Japanu. Zato su se i kraljica Holandije, kraljevi Španije i Belgije, papa Benedikt, emir Katara i drugi stariji vladari odrekli svojih prestola. Nova svjetska vlada, tojest savez svih suverenih šefova država trebaju biti mnogo jači nego bilo koja od svjetskih korporacija. Uz to, oni moraju biti pouzdano zaštićeni od bilo kog uticaja. Naravno, to ne znači da će zdravi, djelujući dijelovi svjetskog bankarskog sistema biti uništeni.

Vještački stvorena histerija „Rusija je ukrala izbore“ se razobličava kao prevara, s krivičnom istragom ljudi koji su je koristili da ukradu posljednje senatorske izbore u Alabami.

Kao rezultat, djelovanje suverenih država i ljudi koje oni predstavljaju za obnovu nadzora nad korporacijama postaje očigledno svima. Vlada Kalifornije je odlučila da pozove na odgovornost kompaniju „Pacific Gas & Energy“, koju nadziru Rotšildi, za ubistva u vezi s prošlogodišnjim požarima u toj državi. Vještački stvorena histerija „Rusija je ukrala izbore“ se razobličava kao prevara, s krivičnom istragom ljudi koji su je koristili da ukradu posljednje senatorske izbore u Alabami.

Vatikan je dugo bio jedini borac protiv zloupotrebe vakcina za nedobrovoljni nadzor nad rađanjem (sterilizaciju), širenje raka i slične ciljeve. On je ubijedio italijansku vladu da zamijeni sav svoj savjet za vakcine nakon što je pokazano da nijedna od onih koje se daju nije imala korisne antigene o kojima su govorile reklame. Dokazano je da MMR vakcine izazivaju upalu mozga (encefalitis) i autizam⁴⁴, a i meningitis, astmu i druge bolesti. Ali, farmaceutska industrija na njima, preko obaveznog vakcinisanja, zarađuje ogromna sredstva i zataškava posljedice po zdravlje. I industrija mesa je, konačno, izložena javnim napadima za širenje raka putem trovanja mesnih proizvoda nitritima.

U 2018. ima i svijetlih vijesti - iz svijeta prirode, koje ulivaju nadu. Neke vrste životinja, koje su bile pred iščezavanjem, se vraćaju. Bobri su se vratili u Italiju i Škotsku, nakon 500, odnosno 300 godina. Istovremeno ćubasti ibis u Japanu više ne izumire u divljini. Od istrebljenja je spaseno 25 vrsta, od bjeloglavih orlova do pandi.

Dokazano je da MMR vakcine izazivaju upalu mozga (encefalitis) i autizam, a i meningitis, astmu i druge bolesti.

44 <https://raskrinkavanje.ba/clanak/udarna-vijest-zvanicno-priznali-da-vaccine-uzrokuju-autizam-spasite-svoje-dijete-od-ove-uzasne-bolesti-1>

Budžet armije SAD je u potpunosti isfinansiran za 2019. godinu tako da se ne treba bojati da će se pobuniti vojnici.

Fašisti, koji su preko svojih korporacija skoro uspjeli uspostaviti nadzor nad cijelim svijetom, bi trebali shvatiti da je kudikamo bolje pretvoriti „beskorisne izjelice“ u korisne nego ubijati ih. Oni trebaju shvatiti i to da je visoka gustina stanovništva spojiva s djevičanskom prirodom kada se građani i vlada brinu o njoj, kao u Japanu i na Kubi.

Bivši vođa senatske većine Hari Rid⁴⁵ je sljedeći na redu član kabale koji će biti odstranjen, kada počnu da sude vojni sudovi. On će se pridružiti Džonu Mekejnu i Džordžu Bušu-starijem. Kao i Mekejn, Rid zvanično umire od raka, i, kao osuđeni, dobio je pravo na posljednju riječ. Izabrao je da ocrni Trampa. Dok je javnim ličnostima na visokim dužnostima, kao Rid, dozvoljeno da umru „prirodnom smrću“, drugi će biti pogubljeni pomoću smrtno inekcije. Vojni sudovi su počeli da sude, pravosuđe radi operativnim tempom.

U međuvremenu, obustava rada vlade SAD već treću nedelju će vjerovatno dovesti do objavljivanja vojnog stanja. Budžet armije SAD je u potpunosti isfinansiran za 2019. godinu tako da se ne treba bojati da će se pobuniti vojnici.

Papska kurija Rima je pozvana da upravlja svojom imovinom. To su trustovi, fondovi, korporacije, društva s ograničenom odgovornošću i slično. Kurija je zatvorila veliki broj municipalnih korporacija koje su bile uključene u prestupnu djelatnost.

Doslovno san, koji postaje stvarnost, je pretvaranje Savjeta FRS u Ministarstvo finansija SAD. Vojska SAD se priprema i za pregovore o finansijskim sistemima s Kinom. Ona šalje svoje jedinice u Afriku i Brazil s ciljem da zaposjedne ključna dobra, i, na taj način, stekne adute za pregovore. S ovim adutima u ruci Tramp treba da se 22. januara na godišnjem skupu Svjetskog ekonomskog foruma u Davosu sretne s potpredsjednikom vlade Kine, finansijskim stručnjakom Vang Cišanom. Ovdje treba da se rješava pitanje svjetske valute. Mada još treba razraditi mnoge detalje Kinezi, Amerikanci i evropske kraljevske porodice su se saglasili da

Papska kurija Rima je pozvana da upravlja svojom imovinom.

45 Hari Rid (Harry Reid, 1939), demokrata, advokat, senator 1987-2017. iz Nevade; vođe demokratske većine u Senatu 2007-15., a manjine 2015-17., gdje ga je naslijedio Čak Šumer. Trampa je nazvao amoralnom osobom i najgorim predsjednikom kojeg su ikada imale SAD. (https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Reid)

osnuju Agenciju za planiranje budućnosti, čiji će budžet daleko nadmašivati one koje imaju OUN, MMF i Svjetska banka.

Postignut je i sporazum o nacionalizaciji svih velikih centralnih banaka, koje su sada u privatnom vlasništvu, uključujući Banku Engleske i Banku Japana. Bankrotstvo korporativnih SAD će značiti i to da će vlasnicima fondova za razvoj, farmerima i drugima biti isplaćen samo dio onoga što im se obračuna.

Kineski masoni već odavno govore da će za konačno rješenje možda biti potreban jedan ograničeni rat. Moguće je da upravo zato sve grupe američkih nosača aviona, zastarjele i ranjive, ostaju u svojim lukama. U sklopu ovoga sve je jače zveckanje oružjem nad Tajvanom.

Pad američkog dolara, kineskog juana, britanske funte i australijskog dolara i nagli rast cijene zlata i japanskog jena 2. januara, a zatim i protivnapad sutradan nagovještavaju da iza svjetskog valutnog reseta stoje neki tajni igrači. Uglavnom, azijske kraljevske porodice, pod čijim se nadzorom nalazi veći dio svjetskog zlata, su učinile korak protiv naftaša, koji su im uzvratili sljedeći dan. Činjenica da je taj dan indeks NASDAQ zatvoren na sotonskoj cijeni od 6,666 dolara (6,665.94) očigledno nije bila slučajnost.

Zapad će se i dalje čistiti od svojih prestupnih vladara u okviru pripreme za planetarni reset. U toku je veliko slivanje tajnih dokumenata o 11. septembru 2001., pretpostavlja se od grupe hakera „Tamni Overlord“, iza koje se vjerovatno prikriva ANB (NSA). Dokumenti se objavljuju na takav način da Trampu daju uvjerljivu osnovu za djelovanje. Kao žaba, koja se na tihoj vatri kuva u loncu, Tramp igra dugotrajnu igru pridobijajući Izrael u vezi Sirije i premještanjem poslanstva SAD u Jerusalim, dok cionisti ne budu uništeni otkrićima o 11. septembru.

Veliki korak u vezi s tim je bila neočekivana ostavka kralja Malezije Muhameda V⁴⁶ 6. januara. Do nje je došlo zbog njegovog učešća u pronevjeri koju je izvršila malezijska kompanija 1MDB, uz učešće firme Goldman Saks, bivšeg predsjednika vlade Malezije Nadžiba Razaka i mnogih drugih. Radi se ne samo o

Kineski masoni već odavno govore da će za konačno rješenje možda biti potreban jedan ograničeni rat.

Zapad će se i dalje čistiti od svojih prestupnih vladara u okviru pripreme za planetarni reset.

46 Muhamed V (sultan Kelantana, 1969), kralj Malezije 2016-19.

krađi sredstava od malezijske vlade, već i otmici avionā na letu 370/17, masovnom ubistvu putnika i nuklearnoj ucjeni 58 svjetskih vođa u Holandiji u martu 2014.

Svjetska javnost uskoro može čuti i o prinošenju ljudskih žrtava i drugim užasima koje je počinila zapadna elita.

Pojaviće se i otkriće o Fukušimi. Pokušaj Britanije da provede sudsku istragu su zaustavili agenti jezuita. Predsjednici vlada Britanije i Irske, Dejvid Kameron⁴⁷ i Tereza Mej⁴⁸, koji su u prestupnoj zavjeri djelovali zajedno sa Endom Kenijem⁴⁹ i Leom Varadkarom⁵⁰, su imali važnu ulogu u tom djelu. Džordž Buš je bio duboko uvučen u napad, zajedno s bivšim glavom jezuita, velikim generalom Hansom Peterom Kolvenbahom.

Satanistički kult „Deveti krug“

Svjetska javnost uskoro može čuti i o prinošenju ljudskih žrtava i drugim užasima koje je počinila zapadna elita. Djelatnost satanističkog kulta „Deveti krug“⁵¹ u cijelom svijetu je mreža mafije za obasčašćivanje ljudi, koja čuva svoje materijale na skrovitom mjestu i pušta ih u javnost u posljednjem trenutku u slučaju neophodnosti.

U dokumentu katoličkog jezuitskog reda pod nazivom „Magisterial Privilege“ od 25. decembra 1967. piše „da je svaki novi Papa dužan da učestvuje u Devetom krugu satanskih ritualnih žrtvovanja živorođene djece“⁵². Plan je zasnovan na zamisli da se duhovne moći stiču ispijanjem krvi nevinih. Rimokatolička crkva ga provodi od 1773. Deveti krug se redovno održava sva-

Djelatnost satanističkog kulta „Deveti krug“ u cijelom svijetu je mreža mafije za obasčašćivanje ljudi.

kog mjeseca, obično za vrijeme punog Mjeseca u zemljama u kojima je katolička crkva moćna.

U obrednom žrtvovanju djece učestvuju evropske kraljevske porodice, političari i drugi

47 Dejvid Kameron (1966), konzervativac, anglikanac, predsjednik vlade Britanije 2010-16., dao ostavku nakon što se 52 % Britanaca 24. juna 2016. izjasnilo za izlazak iz ES. U vrijeme studija na Oksfordu u okviru inicijacijskog obreda imao polni odnos sa svinjom. (<https://www.telegraf.rs/vesti/2221938-kameron-gurnuo-penis-u-usta-mrtve-svinje-da-li-su-britanci-zato-glasali-za-izlaz-iz-eu>)

48 Tereza Mej (Theresa May, 1956), konzervativac, anglikanac, bankar, ministar unutrašnjih poslova 2010-16., predsjednik vlade Britanije od 2016.

49 Enda Keni (Enda Kenny, 1951), irski političar, predsjednik stranke Fine Gael 2002-17., ministar odbrane 2016-17. (https://en.wikipedia.org/wiki/Enda_Kenny)

50 Leo Varadkar (1979), ljekar, katolik, prvi u Irskoj i 4. u svijetu (uz Belgiju, Luksemburg i Srbiju) predsjednik vlade - otvoreni homoseksualac i zagovornik "jednopolnih brakova". (https://en.wikipedia.org/wiki/Leo_Varadkar)

51 <https://www.ivantic.info/Dejvid%20Aj%20i%20zavere/Kevin%20Anet.pdf>

52 <https://www.ivantic.info/Dejvid%20Aj%20i%20zavere/Kevin%20Anet.pdf>

članovi „elite“. Djecom ih snabdijeva mafija. Učešće u obredima „Devetog kruga“ joj služi za ucjenjivanje i držanje na povocu onih koji imaju vlast i bogatstvo. Naziv mafijaške organizacije „Octopus Syndicate“ (Oktopod) daje na znanje da su njihovi pipci rasprostrti svuda – u vladi, vojsci, policiji i pravosuđu. Među učesnicima obreda su članovi kraljevskih porodica, predsjednici vlada i ministri, parlamentarci i sudije, sva pedofilska „elita“ Zapada. Malteški vitezovi, kojima pripadaju svi vodeći političari u Evropi, su članovi kulta „Devetog kruga“.

Otmice djece su najmračnija pojava u ljudskoj istoriji.

U Irskoj su u cisterni povezanoj s katoličkim sirotištem u Čuamu nađeni obezglavljeni i raskomadani kosturi više od 800 beba, koje su umorene u obrednim ubistvima. U trgovini djecom učestvuju i mnoge korporacije [Kargil, najveća kompanija za proizvodnju hrane u SAD, Sinkler (Sinclair Oil), banka HSBC, Cameco Uranium], kriminalna grupa Ndrangheta i druge. Trgovci djecom iz cijelog svijeta se okupljaju u vrijeme filmskog festivala u mjestu San Veli⁵³ u Ajdahou. Tek rođene bebe prodaju po 20.000 evra. Trgovina djecom je jedan od „najunosnijih“ poslova – ne ulažu ništa, a zarađuju mnogo. Neke od najvećih banaka (JP Morgan, HSBC, Banka Amerike i druge) peru novac za italijansku mafiju i razne narkokartele. Polovina novca od trgovine drogom se ulaže u trgovinu ljudima, one idu zajedno.

Otmice djece su najmračnija pojava u ljudskoj istoriji. Njene razmjere se prikrivaju, jer ona završavaju na žrtvenicima bogatih i slavni pedofila i satanista, dok istovremeno otmičari zarađuju ogroman novac. Prema zvaničnim statistikama u svijetu godišnje nestane najmanje 8 miliona djece, od toga samo u SAD 800.000 (oko 2.000 dnevno). U ES je 2012. nestalo oko 1 milion djece. U Srbiji godišnje nestane oko 1.500 ljudi, od kojih oko 200 djece. Svijet se pod nadzorom tajnih društava pretvorio u noćnu moru. Zapad, „civilizovana Evropa“ i SAD uspostavljaju satanizam kao svoju vladajuću ideologiju. Sastavni dio njene primjene su otmice, prodaja, pedofilija i žrtvovanja djece. U njoj učestvuje čitava „elita“ – od krunisanih glava, vladā, vojske i policije do medija i crkve.

Prema zvaničnim statistikama u svijetu godišnje nestane najmanje 8 miliona djece, od toga samo u SAD 800.000 (oko 2.000 dnevno).

53 Sun Valley, Idaho, (Sunčana Dolina), planinsko, skijaško odmaralište od 1,5 hiljada stanovnika, u okolini grada Ketchum u okrugu Blaine, osnovano 1936. (https://en.wikipedia.org/wiki/Sun_Valley,_Idaho)

Mreža Međunarodnih tribunala za zločine Crkve i države (ITCCS), sudova, koju čine predstavnici više od 20 zemalja (Irska,

U Kanadi se i danas provodi genocid nad Indijancima, otimaju im zemlju i uništavaju ljude.

Britanija, SAD, Kanada, Italija i druge), istražuje trgovinu djecom. Njeno osnivanje je 1992. pokrenuo sveštenik Kevin Anet⁵⁴, kandidat za Nobelovu nagradu za mir 2013. Prvi takav sud

je uspostavljen u Irskoj 2010., a 1. septembra 2012. je usvojena Osnivačka povelja Međunarodnog suda pravde zasnovanog na opštem (običajnom) pravu (The International Common Law Court of Justice – ICLCJ). On treba da sudi ustanovama Vatikana i britanske krune. U Kanadi se i danas provodi genocid nad Indijancima, otimaju im zemlju i uništavaju ljude. Otetu djecu satiru u katoličkim i anglikanskim školskim internatima. To je Anet dokumentovao u svojoj knjizi „Skriveni od istorije – Kanadski holokaust“, objavljenoj 2001., i filmu „Nepokajnici“⁵⁵ 2006. Na prvom suđenju 2013. 30 optuženih je osuđeno za izvršenje ili prikrivanje ovog genocida, među njima i papa Benedikt, britanska kraljica Elizabeta i predsjednik vlade Kanade Stiven Harper⁵⁶. Harper⁵⁷ Papa Benedikt je tokom ovog sudskog procesa podnio ostavku, čime je potvrđena njegova krivica.

Žrtveni kult „Deveti krug“ je star više od 200 godina. Na suđenju 2014. razmatrani su dokazi o nestanku više od 50.000 djece u Kanadi, SAD, Argentini i Evropi, koja su bila žrtve „Devetog kruga“ obrednog žrtvovanja.

Istraživanja ITCCS, koja su već okupila više od 800 ljudi, ukazuju da je središte kulta „Devetog kruga“ kraljevska kuća Britanije. ITCCS namjerava da otvori svoj ogranak i u Srbiji, u kojoj njeni „dušebrižnici“ neprestano rade na promjeni svijesti srpskog naroda njegovim duhovnim i moralnim izopačavanjem.

Žrtveni kult „Deveti krug“ je star više od 200 godina.

Važno je da duševno bolesni vladari Zapada budu konačno svrgnuti s vlasti i izvedeni pred sud za svoje prestupe.

54 Kevin Annett (1956), antropolog, politolog i teolog, kanadski pisac, bivši sveštenik Ujedinjene crkve Kanade, autor 3 knjige o Indijancima, starosjediocima Kanade. Njegovu doktorsku tezu o genocidu u Kanadi je blokirala ustanova, pa je koristio kao materijal za video. Onemogućen mu je ulazak u Britaniju 2011., vraćen je nakon boravka u imigracionom zatvoru. Trebao je da na javnom predavanju govori o trgovini crkve i države djecom. (https://wikispooks.com/wiki/Kevin_Annett)

55 hiddenolonger.com

56 iclcj.com

57 Stephen Harper (1959), ekonomista, konzervativac, predsjednik vlade Kanade 2008-15. (https://hr.wikipedia.org/wiki/Stephen_Harper)

Raste broja pripadnika kulta satane koji otvoreno govore o njemu. On seže do vavilonskog kulta Vala, porijeklo jezuita se prati odatle. Bogati pedofili kupuju djecu, koju im dostavljaju po cijeloj Evropi. U njoj je grad Belinkona⁵⁸, u Švajcarskoj, prestonica prestupnih pedofilskih organizacija.

Važno je da duševno bolesni vladari Zapada budu konačno svrgnuti s vlasti i izvedeni pred sud za svoje prestupe.

Nakon što su pali najviši članovi kabale, počelo je udaljavanje predstavnika drugog ešalona⁵⁹, kao sudije Vrhovnog suda Rut Bader Ginzburg, glave Svjetske banke Džima Jong Kima⁶⁰ i Serene Rotšild, udovice Jakoba Rotšilda. Kim je podnio ostavku 4 godine prije kraja svog drugog 5-godišnjeg mandata radi optužbi za mito. Istražitelji se usredređuju posebno na Haiti i njegovu umiješanost u mito koje je dao Klinton u vezi s vještački izazvanim zemljotresom 2010. Uloga Svjetske banke je velika u vrijeme jačanja problema kakvi su klimatske promjene, siromaštvo, glad, bolesti i izbjeglice. Ginzburg je nestala, odsustvuje sa usmenih rasprava u Vrhovnom sudu. To priprema osnovu da Tramp imenuje drugog vrhovnog sudiju. Serena Rotšild⁶¹ je bila žena najstarijeg cionističkog barona Jakoba Rotšilda i majka Natanijela. Ona je iznenada umrla nakon kratke i teške bolesti. Jakob Rotšild je vjerovatno mrtav, ali pokušavaju da predstave da je on još živ da bi spriječili njegovog sina Natanijela da preuzme vođstvo te još uvijek moćne porodice.

Sa početkom rada vojnih sudova u SAD, mnogi poznati brokeri i finansisti će biti udaljeni sa poslova koje obavljaju. Među njima su glava MMF Kristin Lagard⁶² i ključni finansisti fonda KKR Henri Kravis i Džordž Roberts, po kojima je fond i

Uloga Svjetske banke je velika u vrijeme jačanja problema kakvi su klimatske promjene, siromaštvo, glad, bolesti i izbjeglice.

58 Belinkona (Bellinzona), glavni grad italijanskog kantona Ticino na jugu Švajcarske, na granici s Italijom. (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Bellinzona>)

59 <http://www.divinecosmosunion.net/t4145-topic>

60 Džim Jong Kim (Jim Yong Kim, 1959), demokrata, korejsko-američki ljekar i antropolog, uspješno radio u zdravstvu, predsjednik Svjetske banke 2012-19., (https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Yong_Kim)

61 Serena Rotšild (1935-2019). I sama iz bogate porodice, za Jakoba Rotšilda se udala 1961. S njim je imala 3 kćeri i sina Natanijela (1971). Umrla je u Londonu 13. januara. Bila je vlasnica trkaćih konja. Poznata je po tome što je 2006. dala rekordni iznos od 4,6 miliona gvineja za kupovinu jednog konja. Engleska grana (London) je, uz francusku (Pariz), austrijsku (Beč) i italijansku (Napulj), jedna od 4 grane Rotšilda. (https://en.wikipedia.org/wiki/Serena_Rothschild)

62 Kristin Lagard (Lagarde, 1956), direktor MMF od 5. jula 2011, ministar u vladi Francuske 2005-11.

Sa početkom rada vojnih sudova u SAD, mnogi poznati brokeri i finansiisti će biti udaljeni sa poslova koje obavljaju.

nazvan. Fond KKR (Kohlberg Kravis Roberts) je američka investiciona firma, sa sjedištem u Njujorku, koja ulaže u energetiku, infrastrukturu, nekretnine, kredite i hedž fondove. Ima svoja odjeljenja u blizu 20 zemalja svijeta. Vojni sudovi optužuju KKR i Dejvida Petreusa, kojeg je unajmio, za njihovu ulogu u stvaranju i naoružavanju „Islamske Države Iraka i Levanta“ (IDIL). Odjeljenje KKR za veze s javnošću ne odgovara na to pitanje, štiti.

Američki kapital je snažno prisutan na srpskom tržištu telekomunikacija i obavještavanja⁶³, a medijski prsti su duboko zarinuti u srpsku dušu i tijelo. KKR je 2013. preuzeo kablovskog operatera SBB, a preko firme-kćerke „Junajted grupe“ posjeduje i Televiziju N1, Total TV, „Grand Produkciju“, Sport klub, Sinemaniju i dječiji kanal Ultra. Ima svoju televiziju i kablovskog operatera s velikim tržišnim učešćem. Zaštitno lice KKR je bivši šef CIA Dejvid Petreus, koji je direktor KKR instituta. Na Balkanu se vodi velika borba za uticaj, zato SAD ulažu u oblast javnog obavještavanja. S druge strane, Rusija ima samo agenciju Sputnjik⁶⁴, koja je osnovana 2014. kao dio medijske grupe RT. Investicioni fondovi su torbari, koji jeftino kupuju i skupo prodaju, zarađuju na preprodaji. Međutim, ulazak američke firme u ove poslove ima neizmjeran društveni i politički značaj. Proteklih godina su već uspjeli da skoro potpuno slude narod svojim odvratnim programima.

Američki kapital je snažno prisutan na srpskom tržištu telekomunikacija i obavještavanja, a medijski prsti su duboko zarinuti u srpsku dušu i tijelo.

Francuska policija je najavila optužbu predsjedniku Olimpijskog komiteta Japana Cunekadzu Takeda⁶⁵. Sumnjiče ga da je 2013. dao mito da Japan dobije pravo na provođenje 23. ljetnih Olimpijskih igara u Tokiju 2020⁶⁶. To se može posmatrati i kao osveta Francuza za hapšenje i grubi odnos prema bivšem predsjedniku Nissana Karlosu Gonu, ali Takeda je član japanske imperatorske porodice uključen u dobijanje iga-

63 <http://www.politika.rs/sr/clanak/397414/Ekonomija/Americ-ki-medijski-prsti-u-Sr-biji>

64 https://rs-lat.sputniknews.com/docs/about/o_nama.html

65 Tsunekazu Takeda (1947), predsjednik Japanskog Olimpijskog komiteta od 2001. do 21. marta 2019. S dužnosti se povukao nakon optužbe za mito. Bavio se konjičkim sportom, učesnik Olimpijskih igara 1972. i 1976. (https://en.wikipedia.org/wiki/Tsunekazu_Takeda)

66 <https://focus.ua/sport/417429-vo-francii-prezidentu-olimpijskogo-komiteta-yaponii-cunekadzu-takede-predevavili-obvinenie-v-korruptcii.html>

ra. Zapravo, Abe, njegova vlada i klan Ivasaki Micubiši su meta koju gađaju.

ES i Brexit

Tereza Mej će biti odstranjena zbog svoje uloge u sabotazi Breksita i predaji nadzora nad britanskom obavještajnom službom gangsterskim porodicama, koje vladaju Evropskim savezom (ES – EU). Šef MI-6 Aleks Janger⁶⁷ je pismom od 8. januara 2019. upozorio parlament na izdaju Mej. Od njega je potekla optužba da se Rusija miješa u izbore u zapadnim zemljama, među njima i u predsjedničke u SAD 2016. i da je to pokušala i u Francuskoj i Njemačkoj 2017. Janger je u decembru 2018. postavio pitanje o ulozi kineske kompanije Huavej i njene tehnologije mobilne telefonije G5 u Britaniji. Obavještajna služba Britanije je „izumjela“ korištenje nevladinih organizacija za podrivačku djelatnost protiv drugih država⁶⁸, što danas masovno rade i druge zemlje. Mi-6 je novator u oblasti tehničkih unapređenja i operativnog rada obavještajnih službi.

Tereza Mej će biti odstranjena zbog svoje uloge u sabotazi Breksita.

Vlada SAD je zvanično izjavila da više ne priznaje ES kao zakonitu vladu. Ona je snizila diplomatski status „Delegacije Evropske unije za SAD“ sa ravni države na međunarodnu organizaciju⁶⁹. I Kristin Lagard je meta SAD zato što uporno nastoji da MMF-u obezbjedi posebno prava zaimanja kao zamjenu za SAD dolar. Ima mišljenja i da će MMF biti raspušten. Lagard je od Kineza tražila da bude preseljen u Aziju, ali je odbijena. MMF je dugo upropaštavao siromašne zemlje dajući njihova dobra korporacijama hazarske mafije. Davao im je kredite, koje one nisu bile u stanju da isplate i tako ih uvlačio u dužničko ropstvo. Kada su mreže raskinute bankari su počeli da padaju sa zdanjā. Ubijaju ih da bi sakrili tragove do njihovih šefova i da bi za njih dobili novac od osiguranja.

Vlada SAD je zvanično izjavila da više ne priznaje ES kao zakonitu vladu.

U toku je istraga kako Trampov ministar trgovine Wilbur Ros, ministar finansija Steven

67 Aleks Janger (Alexander Younger, 1963), ekonomista, do 1990. radio u vojsci, od 1991. radi u SIS (MI-6), šef kontraobavještajne službe od 2009., od 2014 šef MI-6. (https://en.wikipedia.org/wiki/Alex_Younger).

68 <http://standard.rs/2018/02/19/33314/>

69 <http://www.politika.rs/sr/clanak/419854/SAD-degradirale-diplomatski-status-EU-Brisel-iznenaden>

Mnućin, princ Čarls, bivši ministar finansija Britanije Džejsms Sasun⁷⁰, a i razne megakorporacije koriste ofšorna „pribježišta“ za skrivanje od uplate poreza, koje drugi moraju platiti.

Neokonu Džonu Boltonu, potčinjenom Netanijahuu, su „podrezali krila“.

BDS-ovski projekt zakona o davanju pomoći Izraelu od 38 milijardi dolara i ograničavanje političkih govora, koji je razradila ta zemlja, 2 puta nije prošao u Senatu SAD, nije dobio potrebnih 60 glasova. Ti koraci su usmjereni na čišćenje Kongresa od Izraeleca koji imaju dvojno, uz izraelsko i državljanstvo SAD. I svjetski bojkot Izraela jača. Banka HSBC je odustala od Elbit Systems izraelskih trgovaca oružjem, a turistička korporacija Airbnb briše spisak kuća na Zapadnoj obali.

Neokonu Džonu Boltonu⁷¹, potčinjenom Netanijahuu, su „podrezali krila“ Erdogan i general Džozef Danford, zapovjednik vojske SAD, kada je pokušao da zaustavi njeno povlačenje iz Sirije. On je postavio uslov da Turska prihvati da neće napadati kurdske Jedinice za zaštitu naroda (YPG), koje smatra za terorističku organizaciju⁷².

U međuvremenu, glavni tužilac SAD Džef Sešns i generali Džejsms Matis i Džon Keli upravljaju vojnim sudovima uz obaveštajnu podršku admirala Majka Rodžersa⁷³, bivšeg direktora ANB (NSA) i Majka Flina, bivšeg šefa obavještajne uprave Ministarstva odbrane. Oni istražuju KKR i Petreusa.

Još samo mali broj građana vjeruje da je obustavljanje rada vlade povezano s plaćanjem izgradnje zida prema Meksiku.

70 James Sassoon (1955), konzervativac, ministar finansija Britanije 2010-13. Rajske dokumenti (Paradise papers) ga 2017. navode kao jednog od korisnika fonda Kajmanskih ostrva (Cayman Island), koji je oslobođen poreza. (https://en.wikipedia.org/wiki/James_Sassoon,_Baron_Sassoon)

71 John Bolton (1948), luteran, advokat, republikanac, savjetnik za nacionalnu bezbjednost od 9. arila 2018., poslanik SAD u OUN 2005-06. Ratni jastreb, koji se zalaže za nasilnu promjenu vlasti u svim zemljama nepokornim politici SAD. Međunarodni krivični sud, pred kojim bi se i sam trebao naći, smatra za prijetnju suverenitetu SAD. Protivnik politike ES, koju smatra liberalnom. Podržao je napade SAD na Irak i Libiju. Poznat je po svojoj podršci Izraelu, protivi se stvaranju palestinske države. Bolton je ideolog novog hladnog rata, ogorčeni protivnik Rusije. Jednom riječi, američki fašista. (https://en.wikipedia.org/wiki/John_R._Bolton)

72 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bolton-iznio-novi-uslov-za-povlacenje-americke-vojske-iz-sirije>

73 Majk Rodžers (Michael Rogers, 1959), zapovjednik kiber komande 2014-18. i istovremeno direktor Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB – NSA). Tokom njevogov mandata sajber-komanda je pretvorena u zasebnu komandu. Vojnu službu je napustio 1. juna 2018. (https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_S._Rogers). ANB je izložena velikim osudama nakon što je Edvard Snouden 2013. otkrio da tajno prisluškuje telefonske razgovore i špijunira elektronsku poštu širom svijeta, uključujući najviše dužnosnike čak i svojih bliskih saveznika.

Još samo mali broj građana vjeruje da je obustavljanje rada vlade povezano s plaćanjem izgradnje zida prema Meksiku. Trgovački manjak SAD je veći od 11 triliona dolara, državni budžet je u manjku više od 22 triliona, a neobezbjeđene obaveze iznose 210 triliona, uz društveni proizvod (BDP) od 19 triliona dolara. Uz toliki godišnji prihod i dug od 243 triliona SAD moraju objaviti stečaj, da ne bi postale dužnički rob. One na sve načine pokušavaju da ga izbjegnu, odlažu ga i na taj način samo pogoršavaju stanje.

Trgovački manjak SAD je veći od 11 triliona dolara, državni budžet je u manjku više od 22 triliona, a neobezbjeđene obaveze iznose 210 triliona.

„Društvo bijelog zmaja“ (WDS) i njegovi saveznici predlažu drugu mogućnost nasuprot beskonačnom dužničkom ropstvu: da se istovremeno ponište svi državni i privatni dugovi. Zatim bi sva imovina, koju su od naroda na prevaru ukrale privatne centralne banke, bila preraspodijeljena. U tom slučaju, svakom stanovniku SAD, muškarcu, ženi i djetetu, bi jednokratno moglo biti bilo isplaćeno 400.000 dolara. Oni bi, oslobodivši se dužničkog ropstva, mogli iskoristiti svoja imanja i druga dobra za neviđeni tehnološki i društveni razvoj. Ostali svijet bi, čim Zapad nacionalizuje svoje centralne banke i udalji prestupnike iz bankarskog sistema, mogao krenuti u iskorjenjivanje siromaštva i zaštitu prirode. Kineski projekt „Jedan pojas, jedan put“ je 60 puta veći od Maršalovog plana. Sličan projekt treba da započne i Zapad.

Fašistički Četvrti rajh (Pax Americana) se ruši⁷⁴. Odstranjenje Džordža Buša-starijeg je otkrilo novu ravan fašista-ubica u SAD i Japanu, koji su uhapšeni ili ubijeni tokom rata protiv mafije.

I Abeova vlada je uhvaćena u pokušaju da stvori laboratoriju biološkog oružja, prikrivenu kao veterinarski koledž.

Optužba Cunekadzu Takeda za mito je samo početak njegovih problema s pravosuđem. On je sin princa Cunesi Takeda, rođaka imperatora Hirohita, koji je odgovoran za stvaranje zloglasne po svojim užasnim biološkim ogledima Jedinice 731. Samo u njenom sjedištu, u gradu Harbinu u Mandžuriji, je radilo oko 3.000 ljekara i naučnika⁷⁵. Broj žrtava njihovih ogleda (kineskih komunista, mjesnog stanovništva i ratnih zarobljenika) nikada nije utvrđen.

74 <http://www.divinecosmosunion.net/t4163-topic>

75 http://povijest-svijeta.orgfree.com/japan_razvoj_biologskog_oruzja.html

I Abeova vlada je uhvaćena u pokušaju da stvori laboratoriju biološkog oružja, prikrivenu kao veterinarski koledž.

Japan je u Drugom svjetskom ratu nakon osvajanja Mandžurije, Filipina, Indonezije i stotina ostrva u Tihom okeanu, namjeravao da izvrši napad na Australiju i SAD biološkim oruž-

Procijenjeni rashodi za Olimpijske igre u Tokiju 2020. su utrostručeni, na više od 30 milijardi dolara, da bi se moglo davati mito gangsterima i političarima.

jem⁷⁶ (antraks, kuga i sl.). Plan je bio da ga avioni ispuste iznad San Franciska, Los Anđelesa i drugih gradova. Napad bi izazvao smrt miliōnā ljudi. Ta čudovišna operacija je prekinuta u posljednjem trenutku: 3 podmornice „sen-toku“, u kojima su bili avioni, su se vratile u matičnu

luku. Ali, američka vojska je nekoliko mjeseci kasnije atomskim bombama pretvorila Hirošimu i Nagasaki u ruševine, i ubila i unakazila stotine hiljada ljudi.

Procijenjeni rashodi za Olimpijske igre u Tokiju 2020. su utrostručeni, na više od 30 milijardi dolara, da bi se moglo davati mito gangsterima i političarima. Jedan od glavnih načina pranja tog novca je to što vladini činovnici govore gangsterima gdje će biti izgrađeni olimpijski objekti da bi oni mogli kupiti zemlju i prodati je s ogromnom dobiti. Na taj način dobijeni novac dijele podmićeni političari i banditi. Drugi dio novca ide gangsterima za „usluge obezbjeđenja“.

Posebni tužilac Robert Miler⁷⁷ može biti optužen za učešće u skrivanju bombaških napada 11. septembra, a i za lažni lov na ruske vještice u SAD, koji se ne stišava. Miler (1945), bivši šef FBI, kao specijalni tužilac istražuje sumnju o dosluhu Trampovog izbornog tima s ruskim tajnim službama⁷⁸. Kao šef FBI 2001-13. smatrao je da služba treba da sprečava, a ne da se bavi posljedicama terorističkih djela. U oktobru 2001. je usvojen „Patriotski akt“ (USA Patriot Act), koji je proširio ovlaštenja tajnih službi,

Posebni tužilac Robert Miler može biti optužen za učešće u skrivanju bombaških napada 11. septembra.

odnosno ograničio slobode i prava građana SAD. On je policiji i vladi dao široke mogućnosti da ih nadgledaju. Jedinice za borbu protiv terorizma, prikupljanje i istraživanje podataka su

76 <https://crotribune.com/znanost-kroz-povijest-japanski-plan-napada-biološkim-oruzjem-na-sad/>

77 Robert Miler (Robert Swan Mueller, rođen 7. avgusta 1944. u Njujorku), republika-nac, šef FBI 2001-13. Dužnost je preuzeo 4. septembra 2001., samo nedelju dana prije napada 11. septembra. U ratu u Vijetnamu je dobio više nagrada.

78 <https://www.bbc.com/russian/features-39959813>

znatno ojačane. Kasnije je „Patriotski Akt“ zamijenjen „Aktom slobode“.

Na Svjetskom ekonomskom forumu u Davosu, kojim upravljaju globalisti, ove godine su vodeću ulogu imali Abe i Merkel, predstavnici Japana i Njemačke, država koje su bile fašistički saveznici u Drugom svjetskom ratu. A šefovi država koje su ratovala protiv fašističkih - Mej, Makron, Tramp, Putin, Si i Modi su bojkotovali Davos. I mnoštvo vodećih preduzetnika je otkazao učešće, kao što su to učinili i za saudijski „Davos u pustinji“ u oktobru 2018. To nije slučajno.

Novi svjetski finansijski sistem

Vojnici SAD su, zajedno s Kinezima i Rusima, zaplijenili sve račune u svijetu, uključujući račune Vatikana i FRS, da bi mogli započeti svjetski valutni reset. Prvi dio će biti povezan s gašenjem računa prve ravni. Tu su i neki ključni suvereni, kojima će praktično biti plaćeno da se sklone s puta i ne pokušavaju da se miješaju i zadržavaju promjene. U biti, to je završetak karmičkog⁷⁹ kruga, što znači da je Vatikanu, FRS, jezuitima i drugima predloženo da izaberu između „srebra i svinjca“ (novca ili smrti). Ostali dio finansijskog reseta se još uvijek razmatra.

Zapadna agencija za planiranje budućnosti, koja treba da radi u skladu s kineskim projektom „Jedan pojas - jedan put“ će imati početni budžet od oko 300 milijardi dolara. Uz to, Kina se saglasila da kupi američki izvoz u iznosu od trilion dolara da bi se zaustavio gubitak radnih mjesta i novca iz ekonomije SAD.

Jedan od vidljivih znakova tog reseta je predaja projekta zakona o izlasku SAD iz OUN Kongresu SAD. Ova organizacija je privatna

korporacija, nije istinski predstavnik narôdâ. Ona će biti prenesena u novu, koja će biti smještena u Aziji, moguće je u Laosu. SAD su se povukle iz Savjeta UN za ljudska prava⁸⁰, osnovanog 2006., čiji su član postale 2009. Trampova vlada se povlači iz mnogih međunarodnih sporazuma. Prvo su napustile Pariski klimatski sporazum, a onda Sporazum o iranskom nuklearnom

Vojnici SAD su, zajedno s Kinezima i Rusima, zaplijenili sve račune u svijetu, uključujući račune Vatikana i FRS, da bi mogli započeti svjetski valutni reset.

Prvi dio će biti povezan s gašenjem računa prve ravni.

79 karmički - sudbinski (karma - sudbina; karmički, kosmički krug: vjerovanje da se dobra djela vraćaju dobrom, a zla zlom, da se od sudbine ne može pobjeći

80 <https://rs-lat.sputniknews.com/analize/201806201116112981-SAD-UN/>

programu. SAD pojedinačno daju najveći dio budžeta OUN, pa na osnovu toga traže i posebna prava! Sadašnja organizacija im ne odgovara zato što Rusija i Kina u Savjetu bezbjednosti u ra-

Čišćenje OUN je počelo s istragom mita u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO).

spravi osporavaju, pa i vetom blokiraju njihovu imperijalističku politiku prema drugim zemljama i cijelom svijetu. SAD su izašle i iz UNESKO-a. One su nezadovoljne time što ne mogu da djeluju samovoljno, kao što su to činile u vrijeme svoje nesporne premoći proteklih godina. „Jednopolarni svijet“ nestaje, sa uspostavljanjem međunarodne ravnoteže snaga počele su da se ponašaju kao uvrijeđena dama, napuštaju društvo.

Čišćenje OUN je počelo s istragom mita u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO), povezanog s korištenjem sredstava za ebolu. SZO se optužuje i za neprikriveni rasizam. S nastavkom istrage svijet će saznati za njenu ulogu u krivotvorenju i stvarnom širenju pandemija za promovisanje kampanja vakcinacije i prodaje farmaceutskih preparata u zamjenu za mito. Nema nikakve sumnje da je vakcinacija protiv određenih bolesti (dječija paraliza, male boginje i druge) potrebna i neophodna, ali njena zloupotreba je dovela do porasta broja ljudi koji je odbijaju⁸¹, pa i smrtnih slučajeva od tih bolesti.

Nakon 35 dana obustave rada vlade Tramp može otpustiti saradnike takvih represivnih federalnih agencija kao što su uprava bezbjednosti saobraćaja, unutrašnja poreska služba, ili korumpirane strukture kao FBI, Ministarstvo pravde, CIA, Državni sekretarijat, operativci duboke države ili viši rukovodioci, koje je postavio Obama.

Kada federalni sudovi 18. januara ostanu bez sredstava, vojni sudovi mogu početi da rade. I čistka vlade SAD se nastavlja. Kongresmen Tom Marino⁸² odlazi odmah poslije ponovnog izbora radi učešća u opijumskoj krizi, koja bjesni u SAD. Tramp je Marina 1. septembra 2017. imenovao za direktora Ureda za nacionalnu politiku kontrole narkotika u Bijeloj kući, ali on se 17. oktobra povukao nakon izvještaja da je glavni tvorac zakona

Kada federalni sudovi 18. januara ostanu bez sredstava, vojni sudovi mogu početi da rade.

81 <http://mondo.rs/a1160204/Magazin/Zdravlje/Svetska-zdravstvena-organizacija-SZO-pretnje-globalnom-zdravlju-za-2019.html>

82 Tom Marino (Thomas Marino, 1952), republikanac, advokat, član Predstavničkog doma 2011-19. iz Pensilvanije.

koji je - štitiio farmaceutske proizvođače i prodavače⁸³ i - onemo-
gućavao DEA da se uspješno bori protiv narkomafije. Ubrzo na-
kon polaganja zakletve za svoj peti mandat, Marino je dao ostav-
ku 23. januara 2019.

Obnovljeni FBI je počeo i istragu stranog
podmićivanja u Kongresu. To je već počelo da
daje svoje plodove u odustajanju od raznih pos-
jeta predstavnika Kongresa, počev od putova-
nja spikera Predstavničkog doma Nensi Pelosi i Adama Šifa⁸⁴ u
Brisel, Egipat i Avganistan. Kako izgleda, delegacija Kongresa je
trebala dobiti naređenja i mito od globalista iz Brisela, promovi-
sati „Braću-muslimane“ u Egiptu i otvoriti prolaz u Izrael kroz
Sinaj, a i produžiti trgovinu narkoticima u Avganistanu.

Na putovanju u Izrael delegacija je trebalo da dā mito za
zaštitu američkih plaćanja u tu zemlju i predsjednika vlade Ne-
tanijahua. Srećom, mita nisu uspjeli uručiti, i sada Izraelci konač-
no prelaze na optužbe predsjednika vlade. Glavni tužilac Izraela
Avihaj Mandelblit⁸⁵ nakon dvogodišnje istrage najavljuje da će
Netanijahu biti optužen za mito, prevaru i zloupotrebu dužno-
sti⁸⁶. Glavna optužba je za vezu Netanijahua sa kontrolnim ak-
cionarom krupne kompanije Bezek telekom⁸⁷ Šaulom Elovičem⁸⁸.
Sumnjiče ga da je primao poklone bogatih preduzetnika za po-
litičke usluge, koje im je činio. U Izraelu će se
9. aprila održati prijevremeni parlamentarni iz-
bori, Netanijahu tvrdi da hoće da na taj način
uklone s vlasti njega i stranku Likud⁸⁹.

Glavni tužilac Izraela Avihaj Man-
delblit nakon dvogodišnje istrage
najavljuje da će Netanijahu biti op-
tužen za mito, prevaru i zloupotre-
bu dužnosti.

Glavna optužba je za vezu Netanija-
hua sa kontrolnim akcionarom kru-
pne kompanije Bezek telekom Šau-
lom Elovičem.

Međutim, gubitnici koji su se okupili u
Davosu mogu razmisliti o svojim neuspjesima. Izvještaj Instituta

83 <https://www.rollcall.com/news/congress/tom-marino-resigning-congress>

84 Adam Šif (Adam Schiff, 1960), demokrata, član Predstavničkog doma iz Kalifornije
od 2013., predsjednik Odbora za obavještajne službe,

85 Avihaj Mandelblit (Avichai Mandelblit, 1963), državni tužilac Izraela od 1. febru-
ara 2016. Služio u izraelskoj vojsci 1985-2011., učestvovao u 1. i 2. libanskom ratu.
(https://en.wikipedia.org/wiki/Avichai_Mandelblit)

86 <http://srpskacafe.com/2019/02/izraelski-drzavni-tuzilac-netanjahu-ce-bitio-optuzen-za-korupciju/>

87 Bezeq telecom, izraelska telekomunikaciona kompanija za telefoniju, internet i te-
leviziju. (<https://en.wikipedia.org/wiki/Bezeq>)

88 Shaul Elovitch (1949), izraelski preduzetnik rođen u Poljskoj, vlasnik Eurocom Gro-
up, jedne od najvećih privatnih holding grupa u Izraelu. (https://en.wikipedia.org/wiki/Shaul_Elovitch)

89 <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/3436923/netanjahu-na-korak-od-optuznice.html>

za međunarodne finansije⁹⁰ (IIF) pokazuje da je njihov vavilonski sistem dužničkog ropstva natovario na čovječanstvo breme

Satjerana u ugao, mafija je sve opasnija, jer se doslovno bori za svoj život.

duga od 318 % svjetskog BDP, odnosno 244 triliona dolara. Najveći dužnici su nefinansijske kompanije, vlade država, pa finansijske ustanove i domaćinstva. Građani drže novac u bankama, koje ga pozajmljuju drugim korisnicima⁹¹. Dug omogućava da se privremeno troši više nego što su prihodi. Da bi se mogao vratiti novac se mora uspješno ulagati. Dužnik se izlaže opasnosti stečaja ako ga ne vraća na vrijeme. To je posebno opasno kada rastu kamate. Nastavak velikog zaduživanja vodi novoj ekonomskoj krizi, većoj nego što je bila 2008.

Sve to uz činjenicu da skoro polovina (46 %) ljudi u svijetu živi sa 5 dolara na dan, dok 6 najbogatijih imaju bogatstvo jednako onom čime oni raspolažu. I dok najbogatiji pljačkaju sve ostale, najsiromašniji su prisiljeni da upropaštavaju prirodu. Zato je naše vrijeme najgore u historiji Zemlje. Tome konačno treba učiniti kraj.

Ekonomska globalizacija se usporava zato što nema političke volje za zaokretom. Vodeće zemlje, prvenstveno SAD, se okreću protekcionizmu da bi oživile svoju privredu, sve manje

Satanisti će biti osuđeni na propast ako izgube nadzor nad finansijskim sistemom.

ulažu u inostranstvu. Od velikih privreda na smanjenje stranih ulaganja su najranjiviji Kina i Brazil⁹², Južna Koreja i Meksiko.

Cionistička mafija i Venecuela

Satjerana u ugao, mafija je sve opasnija, jer se doslovno bori za svoj život. Očajnički nastoji da opstane na vlasti krađom nafte Venecuele. Satanisti će biti osuđeni na propast ako izgube nadzor nad finansijskim sistemom, i, na taj način, mogućnost da plaćaju

90 Institut za međunarodne finansije (Institute of International Finance IIF, Vašington) ima skoro 500 članova - najvećih banaka, osiguravajućih društava, hedž fondova i drugih finansijskih ustanova iz 70 zemalja. Osnovao ga je 38 vodećih banaka krupnih industrijskih zemalja 1983., u vrijeme svjetske dužničke krize ranih 1980-ih. Institut ima sjedište u Vašingtonu i odjeljenja u Londonu, Pekingu, Singapuru i Dubaiju. (https://en.wikipedia.org/wiki/Institute_of_International_Finance)

91 <http://www.nspm.rs/hronika/institut-za-medjunarodne-finansije-globalni-dug-dostigao-rekord-od-233-triliona-dolara-tri-puta-je-veci-od-svetskog-bdp-a.html?alphabet=l>

92 <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/rastucim-drzavama-sve-manje-kapitala-324090>

svoje obezbjeđenje. Leo Zagami⁹³ poziva sve masone da podrže vođu opozicije masona Huana Gvaida⁹⁴ kao predsjednika, koji se navodno bori za „masonstvo i hrišćanstvo“ protiv „komunističkog pape Franciska“ i „komunističkih jezuita“. Ne priznavši Madurovo pravo na predsjedništvo i ustoličenje 10. januara 2019., Narodna skupština je Gvaida proglasila za vršioca dužnosti predsjednika Venecuele do izbora pozivajući se na Ustav. Veliki broj građana Venecuele ga je podržao na protestima 23. januara, priznalo ga je više od 50 država (SAD, Kanada, Brazil...), ali Vrhovni sud pravde je odbacio odluku Narodne skupštine. Organizacija Američkih Država (OAS) je na skupu u Limi (Kolumbija) 14. januara odbila Madurov izbor. Gvaido je navodno počeo da vrši dužnost predsjednika od 23. januara, ali nakon izbora konzervativnih predsjednika u SAD (Tramp), Brazilu (Bolsonaro) i Kolumbiji (Ivan Duke), pokušaj svrgavanje socijalističke vlasti u Venecueli zasada nije uspio. Gvaido je odbio predlog Vatikana da posreduje u pregovorima između sukobljenih strana i tražio od pape da podstakne ustavnu smjenu vlasti. Samoproглаšeni predsjednik ne odbacuje mogućnost da prihvati podršku vojske SAD. Pokušao je da ubijedi Kinu i Rusiju da odustanu od podrške Maduru. Venecuela i Kuba imaju veliku ekonomsku razmjenu. Džon Bolton je rekao da su nakon Venecuele na redu Kuba i Nikaragva obrazlažući to Monroovom doktrinom. Venecuela nema diplomatske odnose s Izraelom, prekinuo ih je Čavez.

Venecuela ima zalihe od preko 300 milijardi barela nafte, najveće na svijetu.

Ni OUN ne priznaju marionetsku vladu Gvaida.

Venecuela ima zalihe od preko 300 milijardi barela nafte, najveće na svijetu. Njen pokušaj da je izvede iz sistema naftnog dolara hazarske mafije je stvarni razlog nastojanja kabale da svrgne demokratski izabranog, zakonitog predsjednika Nikolasa Madura. Svu tu operaciju su proveli Eliot Abrams⁹⁵, senator

93 Leo Lyon Zagami je redovni saradnik Infowars i pisac knjigā o iluminatima: - Ispovjesti iluminata Sveska 6.66: Doba sajber-sotone, vještačke inteligencije i robotike (Confessions of an Illuminati Vol. 6.66 Ahe Age of Cyber Soton, Artificial Intelligence, and Robotics), - Ispovjesti iluminata Sveska 5: Pad Zapada i pojava satanizma u našem društvu (Confessions of an Illuminati Volume 5. The Decline of the West and the Rise of Satanism in our Society) i drugih. (<http://leozagami.com/>)

94 Huan Guaido (Juan Guaido, 1983), katolik, inženjer, politička stranka: socijaldemokratska Volja naroda (Voluntad Popular), predsjednik Narodne skupštine Venecuele od 5. januara 2019., savezni poslanik iz države Vargas od 2016. (https://en.wikipedia.org/wiki/Juan_Guaid%C3%B3)

95 Eliot Abrams (Elliott Abrams, 1948), republikanac, advokat i diplomata, posebni predstavnik SAD za Venecuelu od 25. januara 2019., državni podsekretar za među-

Marko Rubio⁹⁶ i Netanijahu. Stvarna nemogućnost mafije da svrgne Madura je svojevrzni pad Berlinskog zida za nju. Prevrat neokona protiv njega je propao jer su istupili Rusija, Kina i druge zemlje. I Brazil i Kolumbija odbijaju da više upad u Venecuelu i da daju svoje baze za to. Ni OUN ne priznaju marionetsku vladu Gvaida. Čak ni Organizacija američkih država (OAD) nije uspjela sakupiti dovoljan broj glasova, već samo 16 od 34. Rusija je poslala nuklearne bombardere za zaštitu Venecuele i elitne tjelohranitelje za obezbjeđenje Madura.

Pokušaj njegovog svrgavanja se dešava istovremeno dok ES nanosi još jedan udar na sistem hazarskog naftnog dolara objavljivanjem S. Arabije za zemlju koja plaća teroriste. Evropska komisija je stavila na listu zemalja opasnih po EU zbog finansiranja terorizma⁹⁷ i pranja novca. Ideologija „Islamske države“ je nadahnuta vehabizmom, zvaničnim krajnje konzervativnim tumačenjem sunitskog islama u toj zemlji. Ono se odlikuje isključivošću prema judaizmu, hrišćanstvu i drugim vjerama, koje smatra pogrešnim. S. Arabija je u posljednjih 30 godina uložila oko 100 milijardi dolara u vjersku propagandu širom svijeta (u izgradnju džamija, medresa, izdavaštvo, obuku imama i sl.). Ona uz „Islamsku državu“ finansira i druge terorističke organizacije (Al Kaida, Al Nusra itd.). Ovo je još jedan udarac toj zemlji optuženoj za svirepo ubistvo novinara Dž. Kašogija. Dok širi vehabističku ideologiju i podržava terorizam S. Arabija služi interesima američke oligarhije u njenom nastojanju da učvrsti i proširi svoju vladavinu.

Kanada je uhapsila finansijskog direktora Huawei Meng Van-čou⁹⁸ navodno za prevaru i narušavanje sankcija prema Iranu. Uhapšena je 1. decembra na zahtjev SAD navodno zato što

Kanada je uhapsila finansijskog direktora Huawei Meng Van-čou navodno za prevaru i narušavanje sankcija prema Iranu.

Američki vojnici misle da je Tramp njihov spasilac.

američke odnose, ljudska prava i sl. tokom više mandata za vrijeme Regana i Bušovih. Najpoznatiji je po svom učešću u skandalu Iran-kontra, za što je osuđen 1991. Radio je na ostvarivanju strategije „unapređenja demokratije u inostranstvu“ u drugom mandatu Buša-mlađeg. Tako je došlo do rata u Iraku 2003. sa ogromnim žrtvama, čiji je on tvorac. (https://en.wikipedia.org/wiki/Elliott_Abrams)

96 Marko Rubio (Marco Rubio, 1971), republikanac, advokat, senator iz Floride od 2011., učestvovao je kao kandidat u predsjedničkoj kampanji 2016. Odlikuje se konzervativnim političkim stavovima. (https://en.wikipedia.org/wiki/Marco_Rubio)

97 <https://www.bljesak.info/gospodarstvo/novac/europska-unija-dodala-saudijsku-arabiju-na-crnu-listu/260516>

98 Meng Vančou (Meng Wanzhou, 1972), kćerka osnivača i vlasnika najveće kineske privatne kompanije - telekomunikacionog giganta Huawei. (https://en.wikipedia.org/wiki/Meng_Wanzhou)

je slagala američkim bankama o vezama svoje kompanije s telekomunikacionom firmom, koja ima posao u Iranu. Džastin Trudo je otpustio poslanika Kanade u Kini zato što je rekao istinu napomenuvši, između ostalog, da njegova zemlja nije podržala „iranske sankcije“, sa kojima je bilo povezano ovo hapšenje. Ovdje se u stvari radi o nadzoru nad svjetskim finansijskim sistemom. Kinezi preko kompanije Huawei stvaraju međunarodni platni sistem, koji nije oslonjen na hazarski sistem SWIFT. Bit sukoba je u tome, a ne u „iranskim sankcijama“.

Tihookeanska kompanija za gas i električnu energiju iz Kalifornije je predala dokumente za bankrot.

Američki vojnici misle da je Tramp njihov spasilac. Ali, ako on ne iskoristi objavu vanrednog stanja da proglasi otpisivanje dugova i provođenje najvažnije kampanje za spasavanje planete, po razmjerama slične kineskom projektu „Jedan pojas – jedan put“, tada je sve što on radi samo pokušaj da spasi bankrotiranu korporativnu vladu SAD.

Tihookeanska kompanija za gas i električnu energiju iz Kalifornije je predala dokumente za bankrot. Postupak bankrotstva će pokazati da je koristila oružje usmjerene energije za provođenje politike genocida u 21. vijeku. Nju provode i korištenjem virusa za širenje epidemija. Virus HIV je stvoren u laboratorijama. SIDA, koju on izaziva, je namjerno raširena u pokušaju da se smanji stanovništvo Afrike. Stavljali su ga u vakcinu protiv poliomiolitisa (dječije paralize), koju su dobila 2 miliona Afrikanaca. Prostor na kom se širila SIDA tačno odgovara poduhvatu vakcinacije protiv poliomiolitisa. I ebola, atipična pneumonija, ptičja gripa i druge epidemije su svjesno, namjerno širene u okviru jednog istog programa uništavanja stanovništva.

Britanska grana i veliki dio francuske grane porodice Rotšilda pokušavaju da se dogovore o urednoj predaji vlasti⁹⁹. Porodice koje vladaju privatnim centralnim bankama zemalja „velike sedmorke“ se nadaju da će zamijeniti svoj nadzor nad gotovim novcem (bankomatima, štampanje gotovine), finansijskim računarima i međunarodnim sistemima finansijskih transfera za neke stvarne aktive (imovinu), kao prava na dio istorijskog azijskog zlata. Ti pregovori se nastavljaju.

Britanska grana i veliki dio francuske grane porodice Rotšilda pokušavaju da se dogovore o urednoj predaji vlasti.

99 <http://www.divinecosmosunion.net/t4210-topic>

Ispostavilo se da pravi razlog zbog kog je zapadna obavještajna zajednica naredila hapšenje finansijske direktorke kineske kompanije nije bila prevara već nevjerovatna brzina kojom

Jedan od novijih poraza mafije je neuspjao pokušaj da otme naftne zalihe Venecuele.

se Huawei razvija zahvaljujući primjeni bežične tehnologije 5G, mada su naučnici otkrili da ona šteti ljudskom mozgu i razara prirodne žive sisteme. Operativcima u zapadnim tajnim službama, naviklim da lažu javnosti, je palo na um da kažu da se to desilo zato što je ona zaobišla sankcije SAD Iranu. U stvari, Njemačka, Francuska i Britanija su stvorile poseban mehanizam koji omogućava kompanijama i državama da izbjegavaju sankcije koje uvodi Trampova vlada. Ovo je važno jer je to prvi sistem koji podržava Zapad, a koji zaobilazi sistem međunarodnih prevoda SWIFT (pod nadzorom kabale).

Jedan od novijih poraza mafije je neuspjao pokušaj da otme naftne zalihe Venecuele. Njeni građani su shvatili šta stvarno hoće takozvani „vođa opozicije“ Huan Gvaido kada je rekao da namjerava da ih „privatizuje“, to jest preda hazarskoj mafiji. Propao je i pokušaj mafije da svrgne vladu Zimbabvea i ukrade zlato, dijamante, rijetke metale i druga dobra povišenjem cijena nafte.

Još jedan znak da se stari poredak uspaničio je glasanje u Senatu SAD sa 68 prema 23 glasa protiv povlačenja vojske iz Sirije i Avganistana. Senatori su zapravo glasali protiv toga da kabala izgubi dohotke od otete sirijske nafte i avganistanskog heroina.

I Zimbabve i Venecuela su bili meta zato što su oni bili pioniri u izdavanju valuta zasnovanih na stvarnim aktivima, a ne lažnim, kao u slučaju s valutom Centralne banke zemalja „velike sedmorke“. Počelo je doba valuta obezbjeđenih stvarnom imovinom. Neuspjeli prevrat u Venecueli je možda bio gambit da

Građani su shvatili šta stvarno hoće takozvani „vođa opozicije“ Huan Gvaido kada je rekao da namjerava da ih „privatizuje“, to jest preda hazarskoj mafiji.

se razobliče neokoni, čime je vršen pritisak na Kinu da zaključi trgovački sporazum. Više iznenađenja se može očekivati poslije Trampovog govora o položaju u zemlji 5. februara, koji se podudario s kineskom Novom godinom. Tramp je u govoru o stanju nacije pred oba doma Kongresa, Senatom i Predstavničkim domom, tražio da se konačno izgradi zid prema Meksiku radi sprečavanja ulaza nezakonitih doseljenika u SAD.

Njegov zahtjev za 5,7 milijardi dolara je doveo do dugog prekida rada vlade do 25. januara. Kinu, s kojom priprema novi trgovinski sporazum, je upozorio da više neće moći da „krade radna mesta i bogatstvo od Amerikanaca“¹⁰⁰. Tramp i Si su na skupu u Buenos Airesu 1. decembra dogovorili tromjesečno primirje. Otada pregovara-ju o trgovinskoj ravnoteži, poštovanju intelektualnog vlasništva i prenosu tehnologije. Tramp je istakao i da SAD „neće nikada biti socijalistička država“. Nakon njegovog govora, po običaju, odgovorili su mu iz opozicije. To čini jedan njen predstavnik.

Još jedan znak da se stari poredak uspaničio je glasanje u Senatu SAD sa 68 prema 23 glasa protiv povlačenja vojske iz Sirije i Avganistana.

Vrijeme boravka Džareda Kušnera, Trampovog zeta, u Bijelom domu se može završiti. On je očigledno neregistrovani agent strane države. Kontraobavještajni stručnjaci SAD su odbili da jamče Kušneru bezbjednost samo zato što je neko ko je djelovao „u ime predsjednika“. Sada demokrati pozivaju na posebnu istragu koja će vjerovatno pokazati da je Kušner prestupnik kao i njegov otac, koji je ispod stola dobijao desetine miliona gotovine u Njujorku, a sada kao mito zo to što je predstavljao cionističku državu Izrael u Bijelom domu.

Tramp se s pravom ljuti na svoje takozvane obavještajne šefove, posebno na direktora Nacionalne obavještajne službe Dena Koutsa¹⁰¹, koji nastavlja da hrani Kongres pričom o ruskom miješanju u izbore lažnim svjedočenjima. Kouts tvrdi da su Rusija i Kina, međusobno povezaniye nego ikada, u nastojanju da prošire svoj uticaj usredsređene na izazivanje nerédā u SAD preko svojih medija i na druge načine¹⁰². Robert David Stil¹⁰³, preporučen za Nobelovu nagradu za mir 2017., je skinuo zastor s tih laži u članku u kom ukazuje na to da Rusija, Kina i Iran nisu potrošili ni jedan promil od toga što su potrošili ciinisti Šeldon Adelson¹⁰⁴ i mnogi

Tramp se s pravom ljuti na svoje takozvane obavještajne šefove.

100 <http://www.nedeljnik.rs/nedeljnik/portalanews/izgradnja-zida-stranacke-istrage-ilegalna-imiigracija-trampov-govor-o-stanju-nacije>

101 Danijel Kouts (Daniel Coats, 1943), republikanac, direktor Nacionalne obavještajne službe, senator iz Indijane 1989-99. i 2011-17., poslanik SAD u Njemačkoj 2001-05. (https://en.wikipedia.org/wiki/Dan_Coats)

102 <https://avaz.ba/globus/svijet/453607/sef-americkih-obavjestajaca-rusija-i-kina-najveca-su-nam-prijetnja-u-spjijunazi>

103 Robert David Stil (Robert David Steele, 1952), stručnjak za informatiku, bivši obavještajac. (https://it.wikipedia.org/wiki/Robert_David_Steele)

104 Sheldon Adelson (1933), republikanac, osnivač i predsjednik korporacije Las Vegas Sands, 15. najbogatiji čovjek na svijetu sa 33,3 milijarde dolara 2018. (po Forbsu),

drugi. Izrael, a ne Rusija, je strana država koja upravlja izborima u SAD.

Hapšenja se nastavljaju. Mada se zvanično ne objavljuje, od 2. januara sudi 25 vojnih sudova. Jedan je u Gvantanamu, a ostali su u tajnim vojnim bazama. Gvantanamo je pun, a ostale

Izrael, a ne Rusija, je strana država koja upravlja izborima u SAD.

drže u barži-zatvoru. Video-snimci sudova će biti pokazani za jednu godinu. Prve hapse pedofile na visokim dužnostima.

Korporacija SAD, koja je pripadala kabali, je zatvorena u ponoć 20/21. januara. „Kabala“ je još jedan naziv satanističkog kulta Devetog kruga, viševjekovne evropske grupe satanista. To je svjetska elita koja muči i ubija djecu, a od kraja 19. vijeka upravlja nacionalnim i svjetskim finansijskim sistemom. Republika i ustav djeluju od 21. januara. Vojske SAD, Rusije i Kine su preuzele obezbjeđenje novog svjetskog finansijskog sistema. To znači da Banku u Londonu, Vatikansku banku, IRS, FRS i centralne banke više ne finansiraju poreski obveznici u SAD i kabalin dolar.

Tajni dogovori, ali i javni pregovori daju znake o velikim promjenama¹⁰⁵. Jedan od koraka je poziv pape najvišim predstavnicima islama i drugih vjera za stvaranje jedne svjetske vjere. To se desilo nakon što je papa Francisk, prvi u istoriji, početkom februara posjetio Arabijsko poluostrvo, mjesto rođenja islama. On je kao osnovu svog papskog djelovanja utvrdio jačanje veza hrišćanstva i islama¹⁰⁶. Hrišćani su na Bliskom Istoku izloženi progonima islamista tako da njihove zajednice brzo nestaju u mnogim muslimanskim zemljama.

Nekoliko zvaničnih dokumenata u vezi sa stvaranjem Svjetske agencije za planiranje budućnosti, na kom rade azijska taj-

SAD guraju 8 zemalja u „Arapski NATO“. Činili bi ga 6 zalivskih država (Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Kuvajt, Oman, Bahrein, Katar), Egipat i Jordan.

na društva, vojno-industrijski kompleks SAD i evropske kraljevske porodice je potpisano. Na djelu je i snažan podsticaj za stvaranje neke vrste svjetske vlade. To se sada može učiniti tako da ne bude poraženih zahvaljujući dosta iz-

vlasnik dnevnih novina u Izraelu i SAD. (https://en.wikipedia.org/wiki/Sheldon_Adelson)

105 <http://www.divinecosmosunion.net/t4225-topic>

106 <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/papa-stigao-u-emirate-to-je-prvi-posjet-jednog-pape-arapskom-poluotoku-foto-20190203>

jednačenom odnosu snaga velikih sila. U svijetu postoje 3 grupe država – zapadna, evroazijska i južna, približno jednakih po veličini prostora i brojnosti stanovništva, koje čine 3 političke oblasti svijeta. Najava jedinstvenog pasoša za sve afričke zemlje je jedan od vidnih znakova kretanja ka stvaranju svjetske vlade. Očekuje se da će 2019. biti uveden jedinstveni pasoš za 1,2 milijarde stanovnika 55 zemalja Afričkog saveza (AU), na čemu se radi već 3 godine¹⁰⁷. On bi omogućio slobodno kretanje ljudi po cijelom kontinentu.

S. Arabija je objavila da će odustati od svog nenuklearnog statusa ukoliko Iran ne obustavi svoj nuklearni program.

„Arapski NATO“

SAD guraju 8 zemalja u „Arapski NATO“¹⁰⁸. Činili bi ga 6 zalivskih država (Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Kuvajt, Oman, Bahrein, Katar), Egipat i Jordan. Zadatak ovog saveza bi bio da se suprotstavi Iranu i njegovim saveznicima. Ova namjera bi mogla da se ostvari sljedeće godine. Neke od ovih zemalja već učestvuju u ratu u Jemenu pod vođstvom S. Arabije. Tramp tvrdi da je Iran najveći sponzor terorista i prijetnja svjetskom miru. S druge strane, Iran poziva sve muslimane svijeta da se ujedine protiv SAD.

S. Arabija je objavila da će odustati od svog nenuklearnog statusa ukoliko Iran ne obustavi svoj nuklearni program¹⁰⁹. Ona je već s Južnom Korejom potpisala ugovor o izgradnju dva nuklearna reaktora, a spremna je da izgradi još 16 u narednih 20 godina. Nuklearni klub se širi, a Bliski Istok postaje još opasniji za mir i bezbjednost u svijetu. U stvarnosti, Iran je već odavno nuklearna država. Svi protestuju protiv obogaćenja urana u Iranu, a nuklearne bombe se zapravo prave od plutonijuma. Te bombe Iran već odavno može napraviti, jer ima atomske stanice koje rade. Svaka zemlja koja ima atomsku stanicu može napraviti atomsku bombu. Međutim, plutonijeva bomba se ne može voziti zato što jako svijetli, a uranska može, jer je on čist. Plutonijumove bombe se stavljaju na rakete, koje su pod

„Vojna varijanta“ se i ne razmatra za Venecuelu zato što su Rusija i Kina poslale svoje vojnike i vojnu tehniku u nju, i zajedno s 15.000 kubanskih vojnika provode vojne vježbe.

107 <https://www.travelmagazine.rs/uskoro-jedinstveni-pasos-za-africku-uniju/>

108 <https://www.kurir.rs/planeta/3161111/amerika-8-zemalja-gura-u-mini-nato-umesto-smirivanja-ova-ideja-moze-da-zapali-citav-region-video>

109 <https://www.youtube.com/watch?v=dxyKDjg9f5s&list=PL2zbO1Ks2ovxEiLuAsxY0NrsTRk6VhWjw&index=3>

nadzorom, a uranske se mogu koristiti kao terorističke. Problem je program obogaćenja urana i moguće proizvodnje uranskih

Brojne velike kompanije gube svoj položaj i u drugim zemljama.

bombi, koje se lako mogu prevesti preko granice i aktivirati u bilo kojoj tački svijeta, na primjer u velikim gradovima.

„Vojna varijanta“ se i ne razmatra za Venecuelu zato što su Rusija i Kina poslale svoje vojnike i vojnu tehniku u nju, i zajedno s 15.000 kubanskih vojnika provode vojne vježbe. Istovremeno Kongres SAD i Savjet bezbjednosti OUN odbijaju da odobre primjenu sile. Izgleda da su gubitnici neokonci, Izrael, kompanije „Ševron“¹¹⁰ (Buš), „Halibarton“¹¹¹ (Dik Čejni) i rudarske kompanije koje se bave dobijanjem zlata i minerala u Venecueli.

Brojne velike kompanije gube svoj položaj i u drugim zemljama. U SAD farmaceutske moraju da snižavaju cijene, jer su počela hapšenja rukovodilaca u farmaceutskoj industriji. U ES je pokušaj spajanja Simensa¹¹² i Alstoma¹¹³ u oblasti željezničke industrije zaustavljen¹¹⁴, jer bi ono dovelo do monopola na prevoz brzim prugama. Francuska i Njemačka strahuju od kineske kompanije CRRC, koja godišnje proizvodi 200 brzih vozova, dok Simens-Alstom daje samo 35. Koproracija „Bajer-Monsanto“ i dalje plaća odštetu za svoje brojne prestupe u cijelom svijetu.

Vlada SAD izdaje lažne obveznice u pokušaju da opstane.

Ruski trgovac oružjem Viktor But¹¹⁵, koji je u zatvoru u Ilinoisu, dokumentima svjedoči da je s podmornice „Kursk“ 2.000-te ukradeno nuklearno oružje, kojim je izvršen napad na Fukušimu 11. marta

110 Ševron (Chevron Corporation), energetska kompanija (nafta, gas i drugi petrohemijski proizvodi) iz Kalifornije, osnovana 1879., sa više od 50.000 zaposlenih, jedna od najvećih u SAD i svijetu. (https://sr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0evron_korporej%C5%A1n)

111 Halibarton (Halliburton), američka kompanija za naftu iz Hjustona, osnovana 1919., sa oko 70.000 zaposlenih, posluje u više od 50 zemalja. (<https://sh.wikipedia.org/wiki/Halliburton>)

112 Siemens AG, njemačka kompanija u oblasti energetike, telekomunikacija, saobraćaja, zdravstva, osnovana 1847., sa sjedištem u Minhenu. Jedna od najvećih i najstarijih kompanija, ima preko 350 hiljada radnika, koji rade u skoro svim zemljama svijeta. (https://bs.wikipedia.org/wiki/Siemens_AG)

113 Alstom, francuska kompanija za saobraćaj i sl.

114 <https://www.biznisinfo.ba/eu-zabranila-spajanje-kompanija-alstom-i-siemens/>

115 Viktor But (1967), ruski preduzetnik, u SAD 2012. osuđen na 25 godina zatvora za trgovinu oružjem i podršku terorizmu. But je u zatvoru od 6. marta 2008. Navodno, prodavao je oružje kolumbijskoj organizaciji FARK, koju u SAD smatraju terorističkom. But ne priznaje svoju krivicu, a u zatvoru ga drže u surovim okolnostima. (https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D1%82,_%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87)

2011. Sada je kasno da ga ušutkaju. Istraga Fukušime će vjerovatno dovesti do hapšenja mnogih takozvanih svjetskih vođa.

Vlada SAD izdaje lažne obveznice u pokušaju da opstane¹¹⁶. Uspjela je da stvori privid da nije bankrotirala izdavanjem lažnih obligacija, ali one će biti blokirane. Marionetska vlada hazarske mafije u Vašingtonu je 2008. uspjela izbjeći bankrotstvo iskoristivši 700 tona zlata za izdavanje kriptovotvorenih obveznica i stvaranjem 23 triliona dolara iz vazduha. Taj novac je potrošen. Sada pokušavaju da učine to isto, ali ovaj put koristeći kineski novac. Hazarska mafija je ranije ubila visokog dužnosnika CIA u Evropi Nila Kinana (Neil Keenan)¹¹⁷ u neuspješnom nastojanju da se dočepa indonezijskog zlata.

Istovremeno, hazarska mafija je poslala Muhameda bin Salmana u Pakistan s mitom od 20 milijardi dolara u pokušaju da kupi sigurnost za svoj nadzor nad naftom na Bliskom Istoku, koji se ruši. Međutim, Salman nije uspio da namagarči Pakistance. Razlog zbog kog je otišao u tu zemlju je namjera vojske SAD da se povuče iz S. Arabije i dozvoli Arapima da izaberu istinskog muslimana za svog vođu, samim tim presuđujući mnogim takozvanim kraljevskim osobama.

U Sjevernoj Americi su počele da djeluju posebne snage nakon što je Tramp 15. februara objavio vanredno stanje u SAD¹¹⁸, navodno zbog obezbjeđenja novca za izgradnju zida prema Meksiku da bi se prekinuo dotok narkotika, prestupnikā i nezakonitih doseljenika iz te zemlje. Uvođenjem vanrednog stanja može obezbjeđiti potrebne milijarde dolara, umjesto onog što mu je odobrio Kongres. Po svojim punomoćjima na osnovu saveznog zakona za vanredno stanje Tramp može zaplijeniti imovinu¹¹⁹, nadzirati sav prevoz i veze, ograničiti putovanja, upravljati vojnim operacijama u gradovima da bi uklonio prijetnje pod lažnom zastavom, hapsiti članove kabale i strane agente, zatvoriti baze u inostranstvu, dozvoliti vojnoj inžinjeriji da izgradi zid,

U Sjevernoj Americi su počele da djeluju posebne snage nakon što je Tramp 15. februara objavio vanredno stanje u SAD.

Upravnik Federalne agencije za vanredna stanja (FEMA) Brok Long je smijenjen.

116 <http://www.divinecosmosunion.net/t4248-topic>

117 http://www.wakeupkiwi.com/downloadpapers/Neil_Keenan_History_and_Events_Timeline_RUSSIAN.pdf

118 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/trump-proglasio-vanredno-stanje-zbog-zida-na-granici>

119 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/sta-znaci-trumpovo-vanredno-stanje>

narediti jedinicama da se vrate kući i objaviti vojne sudove radi unutrašnjeg nacionalnog obračuna. Trampovu odluku su osudi-

Mnogi tajni podaci će se objavljivati o političarima i državnim činovnicima koji dobijaju ogromna mita od nezakonite narkoindustrije.

li demokrati i dio republikanaca, kao zloupotrebu položaja. „Ne laje kuca radi sela, nego radi sebe“, mnogi su se uplašili da će morati položiti račune za svoja prestupna djela.

Upravnik Federalne agencije za vanredna stanja (FEMA) Brok Long¹²⁰ je smijenjen, a glavni tužilac Vilijam Bar pozvan na zakletvu prije nego što je Tramp objavio vanredno stanje u zemlji da bi učinio mogućim masovna hapšenja i pripremio razotkrivanje FISA i drugih tajnih podataka. Brok Long je stajao iza vještački izazvane krize uragānā, koja je korištena za prikrivanje bankrotstva Portorikanskih operacija korporativne vlade SAD.

Mnogi tajni podaci će se objavljivati o političarima i državnim činovnicima koji dobijaju ogromna mita od nezakonite narkoindustrije. Narkobaron El Čapo¹²¹ je već svjedočio da su Hilari Klinton, Nensi Pelosi, predsjednik Komiteta za obavještajni rad Predstavničkog doma Adam Šif i drugi dobijali od njega novac za narkotike. Guzmāna je Meksiko 2017. izručio SAD, gdje je (u Njujorku) 12. februara 2019. osuđen na doživotni zatvor. Zvjerški je mučio i ubijao ljude, drogirao i silovao djevojčice, od kojih su neke imale samo 13 godina¹²². Tužioci su tvrdili da je njegov

Sastanak Trampa i Kim Džong Una se završio neuspjehom?

kartel prokrijumčario najmanje 200 tona koka-ina u SAD¹²³.

Pregovori Istoka i Zapada

Sastanak Trampa i Kim Džong Una se završio neuspjehom? Cionistička neokonzervativna struja vojno-industrijskog

120 Brok Long (Brock Long, 1975), republikanac, upravnik Federal Emergency Management Agency (FEMA) 23. juna 2017-8. mart 2019. Hvaljen za odgovor na uragan Harvi u avgustu 2017. u Teksasu, ali osporavan zbog propusta na uragan Marija. (https://en.wikipedia.org/wiki/Brock_Long)

121 Hoakin Guzman Loera (Joaguin Guzman Loera, 1957), zbog malog rasta (168 cm) nazvan „El Čapo“ Guzman, vođa meksičkog Sinaloa narkokartela, najvećeg u Meksiku od 2003. Do 2014. je u SAD smatran za najvećeg trgovca drogom u svijetu. Imao je veliki uticaj u Čikagu. SAD su najveći potrošač kokaina. Guzmanov narkokartel proizvodi i prodaje i metamfetamin, marihuanu, MDMA („ekstazi“) i heroin. Guzman je uhapšen 22. februara 2014. u Meksiku i pobjegao iz zatvora 11. jula 2015., a ponovo uhapšen 8. januara 2016. (https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%BE%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD_%D0%93%D1%83%D0%B7%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%9B%D0%BE%D0%B5%D1%80%D0%B0)

122 <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-47224551>

123 <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3032543-trunuce-u-americkom-zatvoru-dokraj-zivota-osudjen-el-capo-najozloglaseniji-narko-bos-danasnjice-foto-video>

kompleksa SAD je tražila da zadrži vlast nad državom u zamjenu za to da povuče jedinice iz svih baza u inostranstvu. Ona je htjela i da dobije ogromne zalihe ruda koje ima Sjeverna Koreja. Taj predlog se svidio Kinezima, ali američka vojska, britanska kraljevska porodica, japanski imperator i mnogi drugi su se ujedinili da bi to spriječili.

Ima mišljenja da je američka vojska započela Korejski rat radi odbrane.

Ima mišljenja da je američka vojska započela Korejski rat radi odbrane. Navodno, da u to vrijeme SAD nisu uspostavile pravac odbrane u Japanu i Koreji, u budućnosti ništa ne bi moglo zaustaviti kinesku vojsku od 200 miliona ljudi da preko Aljaske prodre u SAD. Ta logika se koristi i danas.

Zapadu je neophodno da završi unutrašnju borbu za vlast prije nego postigne dogovor s Istokom. To znači da su neizbježni pregovori o primirju između dinastija i iluminata. Ali, i da treba odstraniti hazarske gangstere i sataniste od vlasti. Najnoviji satanistički događaji su vezani za smrt bivšeg modela Imane Fadil, koja je umrla 1. marta 2019. u 34. godini života u bolnici u Milanu¹²⁴. Ona je bila ključni svjedok na suđenju Berlusconiju. Pisala je knjigu pod nazivom „Vidjela sam đavola“ (I saw the Devil). Tvrdila je da je Berlusconi bio domaćin satanističkih obreda u svojoj kući.

Kašmir, Golan i potpaljivači rata

Glavni uzrok sukoba je Kašmir, na koji obe zemlje polažu pravo. Indija i Pakistan su već vodili 4 rata. Prvi 1947-48. je završen podjelom Kašmira, drugi 1965., treći 1971., koji je završen odvajanjem Istočnog Pakistana i stvaranjem Bangladeša i 4., Kargilski 1999¹²⁵. Kašmir je azijsko „bure baruta“, kao što je to Balkan u Evropi. Posebno opasno za cijeli svijet je to što i Indija i Pakistan imaju nuklearno oružje. Oko desetinu Kašmira je zauzela Kina u ratu s Indijom 1962, tako da su za njega neposredno zainteresovane ne samo dvije, već 3 velike države. Indija je svoj nuklearni program razvijala od 1967. uz pomoć SSSR, a Pakistan od 1972. uz podršku Kine¹²⁶. Dvije države imaju 350 do 400 nuklearnih bombi. Sukobi u i oko Kašmira ne prestaju. Samo prošle godine

Kašmir je azijsko „bure baruta“, kao što je to Balkan u Evropi.

124 <https://www.bbc.com/news/world-europe-47667129>

125 https://sh.wikipedia.org/wiki/Indijsko-pakistanski_ratovi

126 <https://www.blic.rs/vesti/svet/azijsko-bure-baruta-ako-sukob-indije-i-pakistana-preraste-u-nuklearni-rat-nesagledivo/6w1fflr>

u njima je poginulo više od 500 ljudi. Više od 60 % stanovnika države Džamu i Kašmir su muslimani.

Sadašnja vlast u SAD stoji iza pokušaja da se izazove nuklearni rat između Indije i Pakistana.

Sadašnja vlast u SAD stoji iza pokušaja da se izazove nuklearni rat između Indije i Pakistana. Vojna dejstva između njih su započela kada ih je posjetio Muhamed bin Salman, koji je marioneta SAD. Može se pretpostaviti da je on ponudio veliko mito objema stranama da bi ovim nasiljem bila pokazana moć Kini.

Svijet zaslužuje nešto bolje. Nedavno istraživanje Instituta Galup pokazuje da samo 31 % ljudi odobrava vodstvo SAD, dok je 40 % protiv, ali da ipak neće da mijenjaju američko vodstvo za kinesko. U najskorije vrijeme se može pojaviti nešto drugo. Ljudi koji su upravljali svijetom više ne nadziru račune za potkupljivanje takozvanih svjetskih vođa, koje vidimo u javnosti. To znači da će oni uskoro dobiti nova naređenja. Lutkarsko pozorište nastavlja da radi, šta će se dalje dešavati neizvjesno je. Mi vidimo samo lutke, ne i one koji upravljaju njima.

Novi krstaši i „sukob civilizacija“

U gradu Krajsčerč na Novom Zelandu 15. marta Brendon Tarant¹²⁷ je u dvije džamije ubio 50 i ranio 48 muslimana za vrijeme molitve. Tarant je državljanin Australije, britanskog porijekla.

„Manifest“, koji je objavio na Tviteru online prije izvršenja djela, je kraći i nesređeniji nego Brejvikov od 1.500 stranica. Tarant je navodno dobio blagoslov za svoj napad od obnovljenih vitezova templara, mada je, kako tvrdi, sam donio odluku o njemu. Teroristički napad, koji je pripremao dvije godine, niko nije ni primijetio, a tim više pokušao da spriječi.

Proglas završava parolom „Evropa nastaje“.

U „Manifestu“ je napisao da ga politički nadahnjuje konzervativni novinar Kendis Owens (Candace Owens), pristalica Trampa¹²⁸.

U njemu se izjašnjava kao bijelac, koji se bori za prava hrišćana. Zalaže se za protjerivanje muslimana-doseljenika, koje vidi kao osvajače. Tvrdi da je dobio blagoslov od skupine koja sebe naziva „ponovo rođeni vitezovi templari“ i da je nadahnut nor-

127 Brenton Tarrant (1981), državljanin Australije,

128 <http://depo.ba/clanak/186737/brenton-tarrant-prije-napada-na-dzamije-objavio-manifest-na-twitteru-ja-sam-samo-obicni-bijelac-iz-obicne-porodice>

veškim ubicom Andresom Brejvikom. Proglas završava parolom „Evropa nastaje“. Tarant poziva bijelu rasu da poveća svoj natalitat. Poziva i na ubistvo Angele Merkel, koju smatra za najvećeg neprijatelja bijele rase i Germana, Erdogana i Sadika Kana, gradonačelnika Londona, koji je musliman pakistanskog porijekla. Turke naziva „bubašvabama“ i poziva muslimane da bježe u svoje zemlje dok još imaju vremena. U sili i nasilju vidi jedini način rješavanja istorijskih problema. Smatra da su za oslobođenje Zapada od muslimanskih osvajača potrebni jaki ljudi. Za postojeće stanje optužuje slabost Evropljana. Tarant sebe smatra „eko-fašistom“, spaja ekologizam s rasizmom. On poziva na zaštitu prirode nasilnim smanjenjem stanovništva.

Napad je uživo prenosio na Fejsbuku pomoću kamere, koja se nalazila na glavi.

Napad je uživo prenosio na Fejsbuku pomoću kamere, koja se nalazila na glavi¹²⁹. Na oružju su bila ispisana imena napadača na džamije u Italiji i Kanadi, a na ćirilici, pored drugih, imena srpskih boraca protiv otomanskih osvajača. Snimak od 16 minuta je ubrzo obrisan, kao i sve poruke podrške napadu.

Čitav svijet je izrazio gnušanje nad svirepim masovnim ubistvom ljudi koji su bili na molitvi. Međutim, i tu je bilo razlikā, od izvjesnog razumijevanja do žestoke osude. Australijski senator, bivši vođa stranke „One nation“ Frejzer Aning (Fraser Anning) je rekao da je napad izraz zabrinutosti ljudi u Australiji i na Novom Zelandu zbog „prisustva muslimana“ i doseljavanja „muslimanskih fanatika“, a Erdogan je ukazao na rast rasizma i islamofobije. Ipak, možda je najvažnije pitanje šta je radio Džon Podesta na Novom Zelandu dan uoči pucnjave u džamijama? Izgleda da se scenaristi zločina nalaze podaleko od mjesta njegovog izvršenja.

Čitav svijet je izrazio gnušanje nad svirepim masovnim ubistvom ljudi koji su bili na molitvi.

Raspad cionizma

Rađanje novog doba će biti vidljivo s raspadom cionizma. Ako građani Izraela ponovo izaberu Natanijahua za predsjednika vlade, vlasti te zemlje i S. Arabije će se morati odstraniti silom. Zamajac može biti pokušaj Sirije i njenih saveznika da zauzmu Golansku visoravan. Tramp je 25. marta potpisao priznanje su-

129 https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B1%D0%B0_%D0%B2_%D0%BC%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%82%D1%8F%D1%85_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%80%D1%87%D0%B0

vereniteta Izraela nad Golanskom visoravni¹³⁰. Izrael je u ratu 1967. oteo ovaj dio Sirije i priključio ga 1981. Netanijahu je dugo

Trampovo nezakonito priznanje suvereniteta Izraela nad njom ne podržava vojska SAD.

vršio pritisak na SAD da Golan priznaju izraelskim. Trampovo nezakonito priznanje suvereniteta Izraela nad njom ne podržava vojska SAD.

Ono još više osamljuje i udaljava jevrejsku državu od OUN, ES, Rusije i muslimanskih zemalja. Tramp igra ulogu marionete čineći određene stvari za jevrejsku državu. Pitanje Golana je još jedan klin u kovčeg cionizma. Političari Demokratske stranke bojkotuju sastanak koji provodi lobistička grupa Američki Komitet za veze s javnošću Izraela (AIPAC).

Objavljivanje Milerovog izvještaja, koji opravdava Trampa, će dovesti do razotkrivanja FISA, izvještaja glavnog inspektora Ministarstva pravde, objavljivanja optužnica i vojnih sudova.

Za početak bi trebalo uhapsiti Džareda Kušnera. U njegovoj kući pod brojem 666 na Petoj aveniji u Njujorku razrađivane su mikrošeme „znaka zvijeri“, koje se mogu ubaciti u glave ljudi. Ima dosta dokaza o prestupima Kušnera. Knjiga „Kušner, incorporated“, koja je nedavno objavljena, uz buru ocjena u medijima, govori da on stopama svog oca ide pravo u zatvor. U njoj se govori od korištenja WhatsApp¹³¹ za saobraćanje sa svjetskim vođama, mimo svih zvaničnih protokola i kanala veze, do izdavanja povjerenja predsjednika na mnogim ravnima, uz kršenje nekoliko zakona o prevari, porezima i nekretninama. Kušner se kreće ka svom udaljenju iz Bijele kuće i sramotnom kraju. Njegova žena, Trampova kćerka Ivanka, je razobličena kao lakomislena ništarija s osjećajem svoje ispravnosti.

Mnogi potresi su izazvani nedostatkom energije.

Energija i politika

Mnogi potresi su izazvani nedostatkom energije. Gdje nema zaliha energije mirno je. Na Bliskom Istoku požar već gori zato što ima velike zalihe nafte i gasa, a i u Ukrajini, jer kroz nju idu svi naftovodi i gasovodi u Evropu. Potrebe za energijom u svijetu su 6-7 puta veće od raspoložive. Da bi čovjek mogao

¹³⁰ <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3045383-trampovo-priznanje-golanske-visoravni-izraelu-razbesnelo-rusiju-i-nemacku-a-un-zabrinute-zbog-novog-nasilja>

¹³¹ WhatsApp je mobilna aplikacija za razmjenu poruka, fotografija i videozapisa putem mobilnog interneta pametnim telefonima. Kompaniju je 2014. kupio Facebook za 19 milijardi dolara.

živjeti u savremenim uslovima treba 2 kw. To znači da za 7,6 milijardi ljudi treba više od 15 terawati, a raspoloživa su 2. Svijet danas nema odgovor kako riješiti problem energije, od kog zavisu sve ostalo.

Rusija ima nedostižnu prednost pred ostalim zemljama u oblasti bezbjednosti, jer je neranjiva po saharovskom scenariju. U blizini obala

SAD, na primjer Njujorka i San Franciska, Kine, čija je sva industrija na obali, Japana, Britanije i cijele Zapadne Evrope se mogu aktivirati bombe snage stotina megatona (danas se mogu napraviti bilo koje moći). Dovoljno je prebaciti bombu podmornicom, ostaviti je na određenom mjestu i aktivirati u datom trenutku. Eksplozije bi izazvale talase visoke i stotine metara, koji bi napadnute zemlje i gradove zbrisali s lica Zemlje. U tom smislu neranjiva je samo Rusija.

Fukušima je izvedena po saharovskom scenariju. Odmah poslije navodnog „zemljotresa“ Kina je dala saopštenje da je Japan izveo neuspješnu probu nuklearne bombe. Poslije nje Francuska i Njemačka su saopštile da je iz središta „zemljotresa“ utvrđeno izbacivanje Cezija 137. Poslije toga su svi šutili. Zašto je to urađeno? U svijetu postoji veliki nadostatak urana za atomsku energetiku. Rusija je SAD isporučila 500 tona urana. Njihove zalihe su se završavale 2013. U Fukušimi je izazvana eksplozija, reaktor je zaustavljen, nije hlađen da ne eksplodira, a poslije toga je uplašeno stanovništvo. 50 blokova je zatvoreno i oni su prebačeni u SAD. Rusija od 2015. ponovo isporučuje uran SAD. I u Ukrajini je teško stanje u atomskoj energetici. Ona svoje atomske stanice na može obnoviti bez Rusije, a zapadna tehnologija je drukčija. Politički potresi proizilaze prvenstveno zbog nedostatka energije - atomske, organske, koja se iscrpljuje, i druge.

Nedostatak energije se najteže osjeća u SAD i Kini, koja se burno razvija. Amerikanac troši 20 tona uslovnog goriva, a Kinez jednu. U Kini srazmjerno dobro živi oko 400 miliona

ljudi, a ostalih milijardu u bijedi. Ona preseljava u gradove 400 miliona ljudi, tako da će energenti i Bliskog Istoka i Sibira biti usmjeravani na Istok. Gasovod će biti izgrađen i preko Altaja, u zapadnu Kinu. U tom slučaju doće u pitanje snabdijevanje Evrope gasom. Ukrajina je „druga Fukušima“. Banditi, koji ne

Rusija ima nedostižnu prednost pred ostalim zemljama u oblasti bezbjednosti, jer je neranjiva po saharovskom scenariju.

Nedostatak energije se najteže osjeća u SAD i Kini, koja se burno razvija.

odgovaraju nikome i ni za šta, sijeku naftovode i gasovode. Organska goriva se iscrpljuju, jedino što je preostalo to je nuklearna energija. Budućnost svijeta je u razvoju mirnodopskih nuklearnih tehnologija. Atomska energetika može dobiti neograničenu energetska osnovu. Time bi ona sa sadašnjih 10 % postala osnovna energetska grana u svijetu. Uz to, radioaktivni otpad s kojim danas ne znaju šta da rade može biti potpuno prerađen.

Strategija Zapada je usmjerena na smanjivanje stanovništva na Zemlji.

Strategija Zapada je usmjerena na smanjivanje stanovništva na Zemlji. Za to koristi ratove. Rješenje nije u tome, već u podizanju intelektualnih i proizvodnih sposobnosti čovjeka. Glavni problem je zapadna civilizacija, koja živi i troši neuporedivo više na račun drugih. Društveni razvoj je rezultat rasta mislećeg dijela čovječanstva. Savremene elite su parazitske, one ništa ne stvaraju, a hoće i mogu da rade šta požele. Raspolazu neviđenim bogatstvom. Oni koji su stvarali su živjeli skromno. Staljin, vlade Singapura i Tajvana su za kratko vrijeme podigli svoje zemlje. Ponašanje građana je bilo strogo propisano, nisu mogli raditi šta im padne na um. Do sukoba klasa nije došlo u najrazvijenijim zemljama, već u rubnim. Da nije bilo SSSR Zapad bi potpuno vladao, a on je prema slabijim bezobziran. Scenarij „zlatne milijarde“ bi bio ostvaren. Većina stanovništva svijeta bi bila uništena pod parolom da je bolje sačuvati bar neke, nego da svi propadnu. Iza leđa SSSR se uzdigao Treći svijet, prvenstveno Kina. Nju je danas nemoguće uništiti. Sovjetska elita je sgnjila, zato je SSSR propao. U drugoj polovini 20. vijeka nije bilo rata zato što je stalno nad Zapadom visio saharovski scenarij, nisu ga spriječile rakete s nuklearnim bombama. SAD i Evropa su znali da ih SSSR

Do sukoba klasa nije došlo u najrazvijenijim zemljama, već u rubnim.

može uništiti za tren. Zato je Saharov, koji ga je predložio, beskrajno značajan čovjek 20. vijeka.

„Trojanski konj“

U Generalštabu SAD razrađuju strategiju ratovanja pod nazivom „Trojanski konj“¹³². Oružane snage SAD čini 6 rodova: vojska, mornarica, marinci, obalska straža, vazduhoplovstvo i svemirski korpus. Novu vojnu strategiju Pentagona je objavio

132 https://ria.ru/20190302/1551498141.html?fbclid=IwAR2GT__QMkBJNZ7DTNNTzRWaCq90M2MYT7b8w4H_OYvV483p3YgJ6ZV0V8Y

načelnik VVS SAD general David Goldfajn¹³³. Njena suština je u korištenju protestnih mogućnosti „pete kolone“ u cilju destabilizacije stanja uz istovremene udare VTO po najvažnijim objektima. Suština zamisli je da se udar nanosi po slabim, a ne jakim stranama protivnika. Na taj način američka vojska bi dobila „asimetrične prednosti“ pred njim. U vidu imaju prvenstveno Rusiju i Kinu. Po Goldfajnu, upravo su prijetnje s njihove strane podstakle Pentagon na razradu tog plana. Američki agenti stalno vrbuju ljude u stranim zemljama, a vojnici i političari nazivaju Rusiju jednom od najozbiljnijih prijetnji za SAD, mada ona nikome ne prijeti. Njen cilj je da obezbjedi sigurnost svojih građana i države na takav način da niko i ne pomisli na to da bi mogao da ih napada.

Rusija je spremna da spriječi ostvarivanje svake „trojanske“ strategije.

Rusija je spremna da spriječi ostvarivanje svake „trojanske“ strategije. Posljednjih godina su vojni naučnici, zajedno s Generalštabom, razradili konceptualne pristupe za neutralizaciju napadačkih dejstava vjerovatnih protivnika. U osnovi ruskog odgovora je „strategija aktivne odbrane“, koja, imajući u vidu odbrambeni karakter ruske vojne doktrine, predviđa mjere za proaktivno neutralisanje prijetnji sigurnosti države. Naučno zasnivanje i obrazloženje razrađivanih mjera je jedan od glavnih pravaca nauke koja radi na obezbjeđenju mira i napretka. Rusija mora biti ispred SAD u razvijanju vojne strategije.

Zaključak

Stvarna najveća prijetnja svijetu poslije Hitlerovog Trećeg Rajha su SAD s njihovom manijom veličine „izuzetne nacije“, odnosno neupitne nadmoći njihove civilizacije, društva i države nad drugima. „Izuzetnost“ se u istoriji uvijek plačno završavala za „nadmoćne“. Njemačka je na kraju svog pohoda na svijet bila zauzeta i podijeljena 1945., a i danas je okupirana zemlja. Slično će završiti i SAD, i njima će neko morati pokazati gdje im je mjesto. Na svijetu postoje kudikamo starije i bolje civilizacije i kulture nego što je američka.

Stvarna najveća prijetnja svijetu poslije Hitlerovog Trećeg Rajha su SAD s njihovom manijom veličine „izuzetne nacije“.

133 David Goldfein (1959), general vazduhoplovstva sa 4 zvjezdice, načelnik štaba VVS SAD od 1. jula 2016. Učestvovao je u ratu u Iraku, a u napadu NATO na Jugoslaviju 2. maja 1999. njegov avion F-16 je oborila srpska vojska raketom. (https://en.wikipedia.org/wiki/David_L._Goldfein)

Njemačka je na kraju svog pohoda na svijet bila zauzeta i podijeljena 1945., a i danas je okupirana zemlja.

Pritisak na Srbe ne popušta. Zahtjevi za priznanje takozvane države „Kosovo“ i ulazak u „evroatlantske integracije“, u prvom redu u NATO, se postavljaju kao uslov opstanka Srpske i Srbije, pa i samog srpskog naroda. Ekonomsko i vojno-političko jačanje Istoka, prvenstveno strateškog saveza Rusije i Kine nam daje nadu da ćemo sačuvati svoju zemlju, narod i slobodu, a i vratiti ono što nam je oteto 1990-ih. Za tu borbu moramo biti spremni i materijalno i duhovno, istorija i buduća pokoljenja nam neće oprostiti pometnju i malodušnost. Moramo tačno znati šta hoćemo, beskrajno klaćenje između Istoka i Zapada nam neće donijeti nikakvo dobro. U narednim godinama će se rješavati sudbina svijeta, a i srpskog naroda i države. Mi smo prvi napadnuti 1991., u novom 4. svjetskom ratu započetom odmah nakon završetka Hladnog, a posljednji ćemo biti oslobođeni. Srpske zemlje su najzapadniji dio slovensko-pravoslavne civilizacije, koju njeni udruženi neprijatelji nastoje da unište. Pokušaji obnove srednjeevropske katoličke Habzburške monarhije i Otomanske imperije su prijetnja i samom opstanku Slovena i pravoslavlja na Balkanu.

Pokušaji obnove srednjeevropske katoličke Habzburške monarhije i Otomanske imperije su prijetnja i samom opstanku Slovena i pravoslavlja na Balkanu.

Obilježavanje 20-godišnjice napada na Jugoslaviju 1999. je pokazalo da Zapad nije promijenio svoj odnos prema Srbima, da svoje prijatelje i saveznike trebamo tražiti na drugoj strani.

Literatura

1. <https://benjaminfulford.net/2018/12/page/2/>
2. <https://lovetruthsite.wordpress.com/2018/06/21/bigger-fish-to-fry-part-twenty-two/>
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Scott_Stearney
4. <https://www.businessstoday.in/magazine/the-buzz/carlos-gone/story/298993.html>
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Carlos_Ghosn
6. <http://www.divinecosmosunion.net/t4032-topic>
7. https://en.wikipedia.org/wiki/William_Barr
8. https://en.wikipedia.org/wiki/William_Barr

9. <https://www.capital.ba/veolia-anvironman-povecala-profit-20-odsto/>
10. <http://www.divinecosmosunion.net/t4061-topic>
11. <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/kardinal-pell-osudjen-na-sest-godina-zatvora-zbog-seksualnog-zlostavljanja-dvojice-djecaka---552774.html>
12. <https://www.dw.com/sr/sa%C4%8Duvajmo-planetu/a-46544223>
13. https://www.ivantic.info/Dejvid%20Ajk%20i%20zavere/coleman_komitet_300.pdf
14. <http://www.vestinet.rs/info/ovo-je-13-porodica-koje-vladaju-planetom>
15. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Habsburg>
16. <http://www.nezavisne.com/novosti/svijet/Ko-je-Dzon-Keli-novi-Trampov-sef-kabineta/436917>
17. <https://www.blic.rs/vesti/svet/njujork-tajms-dobrotvor-ni-fond-ahilova-peta-kampanje-klintonove/z67t88y>
18. <https://www.telegraf.rs/vesti/732927-bil-klinton-dobio-500-000-dolara-za-govor-u-izraelu>
19. <https://en.wikipedia.org/wiki/Huawei>
20. <https://www.blic.rs/vesti/svet/ovo-ce-kinu-naljutiti-kanada-odobrila-izrucenje-direktorke-huaveja-u-sad/zs53b08>
21. <https://www.blic.rs/biznis/vesti/najniza-tacka-u-poslednjih-40-godina-kina-i-sad-u-ringu-a-ko-tu-zapravo-vodirat/hz0194n>
22. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/3409931/merkel-trazi-garancije-da-huavej-nece-slatic-podatke-kini.html>
23. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%85_%D0%93%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%BD
24. <https://ba.voanews.com/a/senat-usvojio-dvije-rezolucije-u-vezi-sa-saudijskom-arabijom---o-jemenu-i-khashoggi-ju-/4700419.html>
25. <https://bs.wikipedia.org/wiki/Jemen>
26. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29012>
27. <https://www.telegraf.rs/vesti/1497250-sve-o-ratu-u-jemenu-ko-je-ko-u-sukobu-i-zasto-je-pocelo-krvoprolice-foto-video>
28. <https://www.flightglobal.com/news/articles/interview-lion-founder-rusdi-kirana-wants-to-cut-bo-454572/>
29. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/produbio-se-misterij-pada-potpuno-novog-boeinga-u-indoneziji-istrazitelji->

- pregledali-zapise-jedne-od-crnih-kutija-naisli-na-nove-neo-
bjasnjive-podatke/8021711/
30. <https://lider.media/aktualno/biznis-i-politika/svijet/americke-drzavne-sluzbe-zatvorene-treci-put-u-godinu-dana/>
 31. <http://www.divinecosmosunion.net/t4075-topic>
 32. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Hanuka>
 33. <http://www.orbus.be/remembers/hanuka.htm>
 34. https://hr.wikipedia.org/wiki/Islamski_kalendar
 35. https://hr.wikipedia.org/wiki/Gregorijanski_kalendar
 36. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB_%D0%A0%D0%B0%D1%98%D0%B0%D0%BD
 37. <https://www.atvbl.com/vijesti/svijet/teroristi-snimili-kadrove-laznog-hemijskog- napada-12-9-2018>
 38. http://www.novosti.rs/dodatni_sadržaj/clanci.119.html:535476-Klan-koji-kontrolise-svet
 39. <https://www.glasamerike.net/a/odlo%C5%BEeno-izricanje-presude-biv%C5%A1em-trampovom-savetniku/4706115.html>
 40. https://en.wikipedia.org/wiki/Mark_A._Milley
 41. <https://www.youtube.com/watch?v=ZTGvSTMos1Y>
 42. <https://www.youtube.com/watch?v=Z4GkSELnm4s>
 43. <http://www.divinecosmosunion.net/t4107-topic>
 44. <https://www.slobodnaevropa.org/a/ostavka-jim-mattis/29668687.html>
 45. https://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_M._Shanahan
 46. https://en.wikipedia.org/wiki/John_O._Brennan
 47. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D0%BD,%D0%94%D0%B6%D0%BE%D0%BD_%D0%9E%D1%83%D1%8D%D0%BD
 48. <http://www.politika.rs/scc/clanak/420254/Pogledi/Ni-reforme-ni-raspad-EU>
 49. <http://viacademica.com/eth-cirih/>
 50. <http://www.ceopom-istina.rs/globalizam/politicki-procesi/mrezha-globalne-korporativne-kontrole/?lang=lat>
 51. <http://www.ceopom-istina.rs/globalizam/politicki-procesi/mrezha-globalne-korporativne-kontrole/?lang=lat>
 52. https://en.wikipedia.org/wiki/National_War_College
 53. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%83%D1%8D%D0%BB%D0%BB,%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BC>

54. <https://raskrinkavanje.ba/clanak/udarna-vijest-zvanicno-priznali-da-vaccine-uzrokuju-autizam-spasite-svoje-dijete-od-ove-uzasne-bolesti-1>
55. https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Reid
56. <https://www.telegraf.rs/vesti/2221938-kameron-gurnuo-penis-u-usta-mrtve-svinje-da-li-su-britanci-zato-glasali-za-izlaz-iz-eu>
57. https://en.wikipedia.org/wiki/Enda_Kenny
58. https://en.wikipedia.org/wiki/Leo_Varadkar
59. <https://www.ivantic.info/Dejvid%20Aj%20i%20zavere/Kevin%20Anet.pdf>
60. <https://www.ivantic.info/Dejvid%20Aj%20i%20zavere/Kevin%20Anet.pdf>
61. https://en.wikipedia.org/wiki/Sun_Valley,_Idaho
62. https://wikispooks.com/wiki/Kevin_Annett
63. hiddenlonger.com
64. iclj.com
65. https://hr.wikipedia.org/wiki/Stephen_Harper
66. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Bellinzona>
67. <http://www.divinecosmosunion.net/t4145-topic>
68. https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Yong_Kim
69. https://en.wikipedia.org/wiki/Serena_Rothschild
70. <http://www.politika.rs/sr/clanak/397414/Ekonomija/Americ-ki-medijski-prsti-u-Sr-biji>
71. https://rs-lat.sputniknews.com/docs/about/o_nama.html
72. https://en.wikipedia.org/wiki/Tsunekazu_Takeda
73. <https://focus.ua/sport/417429-vo-francii-prezidentu-olimpijskogo-komiteta-yaponii-cunekadzu-takede-predyavili-obvinenie-v-korupcii-.html>
74. https://en.wikipedia.org/wiki/Alex_Younger
75. <http://standard.rs/2018/02/19/33314/>
76. <http://www.politika.rs/sr/clanak/419854/SAD-degradi-rale-diplomatski-status-EU-Brisel-iznenaden>
77. https://en.wikipedia.org/wiki/James_Sassoon,_Baron_Sassoon
78. https://en.wikipedia.org/wiki/John_R._Bolton
79. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bolton-iznio-novi-uslov-za-povlacenje-americke-vojske-iz-sirije>
80. <http://www.divinecosmosunion.net/t4163-topic>
81. http://povijest-svijeta.orgfree.com/japan_razvoj_biolo-skog_oruzja.html
82. <https://crotribune.com/znanost-kroz-povijest-japanski-plan-napada-bioloskim-oruzjem-na-sad/>

83. <https://www.bbc.com/russian/features-39959813>
84. <https://rs-lat.sputniknews.com/analize/201806201116112981-SAD-UN-/>
85. <http://mondo.rs/a1160204/Magazin/Zdravlje/Svetska-zdravstvena-organizacija-SZO-pretnje-globalnom-zdravlju-za-2019.html>
86. <https://www.rollcall.com/news/congress/tom-marino-resigning-congress>
87. https://en.wikipedia.org/wiki/Avichai_Mandelblit
88. <http://srpskacafe.com/2019/02/izraelski-drzavni-tuzilac-netanjahu-ce-biti-optuzen-za-korupciju/>
89. <https://en.wikipedia.org/wiki/Bezeq>
90. https://en.wikipedia.org/wiki/Shaul_Elovitch
91. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/3436923/netanjahu-na-korak-od-optuznice.html>
92. https://en.wikipedia.org/wiki/Institute_of_International_Finance
93. <http://www.nspm.rs/hronika/institut-za-medjunarodne-finansije-globalni-dug-dostigao-rekord-od-233-triliona-dolara-tri-puta-je-veci-od-svetskog-bdp-a.html?alphabet=1>
94. <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/rastucim-drzavama-sve-manje-kapitala-324090>
95. <http://leozagami.com/>
96. https://en.wikipedia.org/wiki/Juan_Guaid%C3%B3
97. https://en.wikipedia.org/wiki/Elliott_Abrams
98. https://en.wikipedia.org/wiki/Marco_Rubio
99. <https://www.bljesak.info/gospodarstvo/novac/europska-unija-dodala-saudijsku-arabiju-na-crnu-listu/260516>
100. https://en.wikipedia.org/wiki/Meng_Wanzhou
101. <http://www.divinecosmosunion.net/t4210-topic>
102. <http://www.nedeljnik.rs/nedeljnik/portalnews/izgradnja-zida-stranacke-istrage-ilegalna-imiigracija-trampov-govor-o-stanju-nacije>
103. https://en.wikipedia.org/wiki/Dan_Coats
104. <https://avaz.ba/globus/svijet/453607/sef-americkih-obavjestajaca-rusija-i-kina-najveca-su-nam-prijetnja-u-spijunazi>
105. https://it.wikipedia.org/wiki/Robert_David_Steele
106. https://en.wikipedia.org/wiki/Sheldon_Adelson
107. <http://www.divinecosmosunion.net/t4225-topic>
108. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/papa-stigao-u-emi-rate-to-je-prvi-posjet-jednog-pape-arapskom-poluotoku-fofo-20190203>

109. <https://www.travelmagazine.rs/uskoro-jedinstveni-pasos-za-africku-uniju/>
110. <https://www.kurir.rs/planeta/3161111/amerika-8-zemalja-gura-u-mini-nato-umesto-smirivanja-ova-ideja-moze-dazapali-citav-region-video>
111. <https://www.youtube.com/watch?v=dxyKDjg9f5s&list=PL2zbO1Ks2ovxEiFuAsxY0NrsTRk6VhWJw&index=3>
112. https://sr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0evron_korporej%C5%A1n
113. <https://sh.wikipedia.org/wiki/Halliburton>
114. https://bs.wikipedia.org/wiki/Siemens_AG
115. <https://www.biznisinfo.ba/eu-zabranila-spajanje-kompanija-alstom-i-siemens/>
116. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D1%82,_%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87
117. <http://www.divinecosmosunion.net/t4248-topic>
118. http://www.wakeupkiwi.com/downloadpapers/Neil_Keenan_History_and_Events_Timeline_RUSSIAN.pdf
119. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/trump-proglasio-vanredno-stanje-zbog-zida-na-granici>
120. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/sta-znaci-trumpovo-vanredno-stanje>
121. https://en.wikipedia.org/wiki/Brock_Long
122. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%BE%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD_%D0%93%D1%83%D0%B7%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%9B%D0%BE%D0%B5%D1%80%D0%B0
123. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-47224551>
124. <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3032543-trunuce-u-americkom-zatvoru-do-kraja-zivota-osudjen-el-capo-najozloglaseniji-narko-bos-danasnjice-foto-video>
125. https://en.wikipedia.org/wiki/Theodore_Edgar_McCarrick
126. <https://magnabsp.com/>
127. <https://www.israel21c.org/israeli-surveillance-at-fukushima-plant/>
128. <http://www.jimstone.is/shutupordie.html>
129. https://en.wikipedia.org/wiki/Naruhito,_Crown_Prince_of_Japan
130. <http://www.greenenergyinvestors.com/topic/16157-is-emperor-onodero-the-real-deal/>

131. <http://www.abovetopsecret.com/forum/thread826444/pg1>
132. <http://www.globalcir.com/2019/02/14/konferencija-obliskom-istoku-u-varsavi-pompeo-pozvao-na-suradnju-u-rjesavanju-krize-netanyahu-pozdravio-jedinstveni-stav-protiv-irana/>
133. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/diplomatski-skandal-netanyahu-optuzio-poljsku-za-suuesnistvo-u-holokau-stu-foto-20190215/print>
134. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%81%D0%BA_%D0%94%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B4
135. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D1%8D%D1%80%D1%82_%D0%A5%D0%B8%D0%B7%D0%B5%D1%80
136. <http://www.divinecosmosunion.net/t4271-topic>
137. <https://twitter.com/gpduf>
138. <https://translate.google.ba/?sl=sr#view=home&op=translate&sl=en&tl=bs&text=Psy-Group%20is%20a%20former%20Israeli%20private%20intelligence%20agency%20which%20was%20owned%20and%20operated%20by%20Joel%20Zamel.%5B1%5D%5B2%5D%5B3%5D%0AContents>
139. https://en.wikipedia.org/wiki/Black_Cube
140. https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Grenell
141. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Ujguri>
142. <http://www.istinomprotivlazi.com/udruga/podaci/1792-rothschildova-francuska-krpica-macron-anticionizam-je-novi-oblik-antisemitizma>
143. <https://www.bbc.com/news/world-europe-47667129>
144. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B8%D0%B2%D0%BB%D0%B8%D0%BD_%D0%A0%D0%B5%D1%83%D0%B2%D0%B5%D0%BD
145. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%BD_%D0%A0%D0%B0%D0%B4
146. https://sh.wikipedia.org/wiki/Pavao_III
147. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/3445256/osudjen-kardinal-u-francuskoj-zbog-prikri- vanja-zlostavljanj.html>
148. https://sh.wikipedia.org/wiki/Indijsko-pakistanski_ratovi
149. <https://www.blic.rs/vesti/svet/azijsko-bure-baruta-ako-sukob-indije-i-pakistana-preraste-u-nuklearni-rat-nesagledive/6w1fflr>
150. https://en.wikipedia.org/wiki/Ilhan_Omar

151. <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%88%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B5%D1%98%D0%B8>
152. <https://www.linkedin.com/in/danieldannyweiss>
153. <https://www.telegraf.rs/vesti/1220606-ako-izrael-propadne-ponece-i-nas-sa-sobom-tajni-plan-za-unistenje-sveta-video>
154. https://en.wikipedia.org/wiki/John_W._Huber
155. https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Foreign_Intelligence_Surveillance_Court
156. https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Foreign_Intelligence_Surveillance_Court
157. <https://www.lilly.com/>
158. https://en.wikipedia.org/wiki/Scott_Gottlieb
159. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-47522228>
160. <https://informer.rs/vesti/svet/424621/srbino-poginuo-avionskoj-nesreci-etio-piji-medju-stradalim-putnicima-africi-drzavljanin-srbije>
161. https://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_M._Shanahan
162. <http://www.beny-steinmetz.com/>
163. https://hr.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Sarkozy
164. <http://depo.ba/clanak/186737/brenton-tarrant-prije-napada-na-dzami-objavio-manifest-na-twitteru-ja-sam-samo-obicni-bijelac-iz-obicne-porodice>
165. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B1%D0%B0_%D0%B2_%D0%BC%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%82%D1%8F%D1%85_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%80%D1%87%D0%B0
166. https://en.wikipedia.org/wiki/Bernard_Baruch
167. <https://www.nezavisne.com/novosti/svijet/Erdoan-Ko-krene-na-Tursku-bice-vracen-34u-kovcegu34/528394>
168. <http://standard.rs/2019/03/21/edogan-zaustavicemo-krstase/>
169. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/3459570/izricanje-presude-radovanu-karadzicu.html>
170. <https://rs.sputniknews.com/regioni/201904011119325921-amfilohije-crkve/>
171. <https://www.youtube.com/watch?v=ozuNdZ0CGdw>
172. <https://www.intermagazin.rs/putin-sve-potvrdio-i-sokirao-svet-postoji-genetsko-oruzje-koje-daju-ljudima-kroz-lekove-i-vaccine-planiran-napad-na-rusiju-evo-o-cemu-se-radi/>

173. <https://informer.rs/vesti/drustvo/381561/nato-namerno-sejao-rak-srbiji-ovako-govori-domeniko-ledjero-zastupnik-italijanskih-vojnika-koji-dobili-karcinom-osiromasenog-uranijuma>
174. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/od-hitlerjugenda-do-vatikana-biografija-josepha-razzinger-a-bio-je-prvi-nje-macki-papa-nakon-948-godina/1193993/>
175. https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Cali
176. <http://mondo.rs/a1169119/Info/Svet/Madrid-ambasada-Severne-Koreje-napad.html>
177. <http://www.divinecosmosunion.net/t4406-topic>
178. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Monako>
179. <https://srpskainfo.com/bez-dosluha-i-ometanja-milerov-izvjestaj-ponovo-otvara-trampu-vrata-bijele-kuce/>
180. https://hr.wikipedia.org/wiki/Skull_and_Bones
181. <http://www.vestinet.rs/pogledi/1-maj-je-tajni-znak-i-praznik-iluminata>
182. <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3045383-trampovo-priznanje-golanske-visoravni-izraelu-razbesnelo-rusiju-i-nemacku-a-un-zabrinute-zbog-novog-nasilja>
183. https://www.bbc.com/news/uk-politics-47799848?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cw1w3xz0l-vvt/brexit&link_location=live-reporting-story
184. <https://www.youtube.com/watch?v=8UHK2bM2Mzc>
185. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/795834/amerika-cuvala-naciste.html>
186. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%86%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8
187. <http://www.politika.rs/scc/clanak/309074/%D0%A5%D0%B8%D1%99%D0%B0%D0%B4%D1%83-%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D0%A6%D0%98%D0%90-%D0%B8-%D0%A4%D0%91%D0%98>
188. https://ria.ru/20190302/1551498141.html?fbclid=IwAR2GT__QMkBJNZ7DTNNTzRWaCq90M-2MYT7b8w4H_OYvV483p3YgJ6ZV0V8Y
189. https://en.wikipedia.org/wiki/David_L._Goldfein

Doc. dr Stanimir Đukić
Doc. dr Stevo Ivetić¹

SPORT I OBLICI UGROŽAVANJA UNUTRAŠNJE BEZBEDNOSTI

Apstrakt: Sport i njegova komercijalizacija je, i proces transformacije mnogih profesionalnih sportskih organizacija u korporacije, od kojih su neke sa međunarodnim vezama u regrutovanju igrača i reklamiranju proizvoda. Oblici ugrožavanja unutrašnje bezbednosti, osim sociopatoloških, kriminaliteta, i korupcije, vrlo često su i ugrožavanje javnog reda i mira, odnosno narušavanja javnog reda i mira na sportskim i drugim priredbama. U radu je definisana moralna odgovornost u sportskom menadžmentu, biznis i društvena odgovornost, odnosno moralna odgovornost biznisa prema sportu. Posebno je naglašena klasifikacija bezbednosti, sa akcentom na unutrašnju bezbednost. Osim toga, u radu se razmatra sport i oblici ugrožavanja unutrašnje bezbednosti, sa analizom narušavanja javnog reda i mira, kao oblika ugrožavanja unutrašnje bezbednosti. Ta-

Sport i njegova komercijalizacija je proces transformacije mnogih profesionalnih sportskih organizacija u korporacije.

1 Email: stanimirdj@hotmail.com; email stevoivetic@gmail.com
Fakultet za diplomatiju i bezbednost, Beograd

kođe, razmatrani su najvažniji aspekti korupcije i bezbednosti društva. Najzad, data je i analiza ukupnog broja otkrivenih prekršaja javnog reda i mira, posebno na sportskim priredbama, na području Policijske uprave u Novom Sadu.

Posmatran u najboljem svetlu, takmičarski sport može da bude traganje za ljudskom izvrsnošću.

Ključne reči: sport, sportski menadžment, bezbednost, moralna odgovornost, biznis, unutrašnja bezbednost, javni red i mir, narušavanje javnog reda i mira, korupcija, oblici ugrožavanja unutrašnje bezbednosti.

UVOD

Posmatran u najboljem svetlu, takmičarski sport može da bude traganje za ljudskom izvrsnošću, može da prikaže lepotu, i da stvori uzbuđenje i koja fascinira milione ljudi širom sveta. Ali da li je njegova popularnost, takođe, i njegova Ahilova peta? Sport sledi događaje visokog profila, dramatična sportska takmičenja, harem u popularnim sportovima, nešto su što se traži. Ljudi žele da vide takve događaje, ponekad oni u sportskim zvezdama vide sebe, i pokazuju ogromnu lojalnost prema takvim timovima ili pojedincima. Ali pošto su elitni sportovi traženi, oni su nešto što ljudi žele da plate da bi videli. Drugim rečima, sport je postao zajedničko traganje za izvrsnošću. Sile turista pretvorile su ga u robu. Najbolji profesionalni sportisti i treneri u popularnim sportovima često zarade nekoliko miliona dolara u sezoni, često mnogo, mnogo više nego nastavnici, predsednici koledža, onkolozi, i dr. Profesionalna sportska roba može da vredi stotine miliona dolara. Čak i na nivou univerzitetskog sporta u SAD, visokopofilisani američki fudbal i košarka najvišeg nivoa smatraju se, mada to nije uvek tačno, sportovima koji „stvaraju prihode”. Sportisti visokog profila pružaju zabavu i, kao i ostali zabavljači, mogu imati ogroman uticaj na mlađe navijače. Sport dominira masovnim medijima, i televizijskom pravu na velike događaje, kao što je NBA muško košarkaško prvenstvo, prodaju se za mili-

Profesionalna sportska roba može da vredi stotine miliona dolara.

jarde dolara. U sportu, dakle, ne učestvuju samo sportisti na raznim nivoima igre. Elitni sportovi, uključujući i glavne profesionalne sportove, takođe su postali komercijalne ustanove sa upravljačkim telima i biznisom koji prelazi okvire sportskog interesovanja. Da li je

ova komercijalizacija sporta dobra ili loša? Koju vrstu moralnih problema ona nosi? Da li se sport, kao što mnogi tvrde, pokvario zbog svoje uloge u svetu trgovine i turista?

Da li je postao samo još jedna roba, nešto što se kupuje i prodaje, i da li mu je ova komercijalizacija oduzela njegovu čistotu i oštetila vrednosti

Danas je reč *bezbednost*, u gotovo svim jezicima i kulturama, ušla u upotrebu.

koje su se onoga što sport čini značajnom oblasti truda i uspeha? U ovom radu razmotrićemo neke od problema koji nastaju zbog komercijalizacije sporta. Posebno ćemo analizirati tvrdnju da je komercijalizacija sporta dovela do njegove korumpiranosti, i razmotriti određene probleme nastale u pokušaju da se sport „proda“ širokom gledalištu.

Danas je reč *bezbednost*, u gotovo svim jezicima i kulturama, ušla u upotrebu u velikom broju veoma različitih društvenih oblasti, kao što su sport, politika, zdravstvo, informatika, ekologija, psihologija, ekonomija i finansije, arhitektura itd. (Đukić, 2017:15).

Kada govorimo o unutrašnjoj bezbednosti, odnosno o izvorima i oblicima ugrožavanja unutrašnje bezbednosti, u narednom delu rada ćemo se osvrnuti na sociopatološke oblike ugrožavanja, kriminalitet i korupciju, ugrožavanje javnog reda i mira i dr. Posebno ćemo se zadržati na ugrožavanju javnog reda i mira i narušavanje javnog reda i mira na sportskim i drugim priredbama.

MORALNE ODGOVORNOSTI U SPORTSKOM MENADŽMENTU

Biznis i društvena odgovornost

Koji moralni principi treba da ograničavaju komercijalizaciju sporta? Na koga pada odgovornost u primeni tih principa?

Drugo pitanje je od presudnog značaja. Deo procesa komercijalizacije je i transformacija mnogih profesionalnih sportskih organizacija u

Koji moralni principi treba da ograničavaju komercijalizaciju sporta?

korporacije, od kojih su neke sa međunarodnim vezama u regrutovanju igrača i reklamiranju proizvoda. Kompanije koje su izvan sveta sporta. Zaista, nije u interesu profesionalnih timova,

sportskih organizacija, ili najboljih sportista da ohrabruju nasilno ponašanje među navijačima, ili unutar celog društva.

Ekonomska efikasnost nije uvek jedina vrednost kada je u pitanju moralno vrednovanje društvene politike.

Naša analiza uupućuje na to da transformacija elitnog sporta u robu zaista predstavlja stvarnu opasnost po etiku sporta. Međutim, u raznim raspravama je govoreno o temi da li postoje kompenzujuće koristi i da li kritika komercijalizma može ponekad da bude preterana. Pre nego što se upustimo u analizu posledica komercijalizacije, možda je dobro da se zapitamo koji se moralni principi tiču profesionalnog i elitnog sporta u našem društvu. U svakom slučaju, komercijalizacija je toliko uzela maha da je verovatno postala glavna karakteristika sportske scene, i ima svoje pozitivne i negativne aspekte. Razmotrimo, dakle, da li postoji moralni okvir koji bi regulisao efekte ekonomskog tržišta u sportu tako da se može uživati u koristima komercijalizacije, a da u isto vreme sačuvamo poštovanje prema internim vrednostima sporta. Možda ćemo, zaista, doći do takvog okvira, razmatrajući moralne probleme koji se javljaju u biznisu sporta, a to sigurno znači da treba da se postigne što veća novčana dobit. Zar ne bi alokacija novčanih sredstava za druge svrhe, uključujući tu i stremljenje ka moralnim ciljevima, značila na neki način oduzimanje od investitora bez njihovog odobrenja? Zar to ne bi bila krađa? Prema tome, zar profesionalni sportski timovi, kompanije za opremu, i druga preduzeća u vezi sa sportom nemaju dužnost koju naznačava Fridman - da stvore onoliko profita koliko to dopušta tržište?

Šta je sa odbranom gledišta da je jedina moralna obaveza korporacije da naprave profit?

Utilitaristički argument, iako važan, ipak nije konkluzivan, čak i da se može postići potpuno slobodno tržište koje stvarno uzdiže ekonomsku efikasnost. Ekonomska efikasnost nije uvek jedina vrednost kada je u pitanju moralno vrednovanje društvene politike. Najefikasniji sistem, na primer, ne mora biti i najpravedniji. Sama Fridmanova analiza je prizvala stav da se za profitom može ići samo do one tačke koju postavljaju ograničenja drugih vrednosti, to su izbegavanje prevare i obmane. Ali zašto bi to bile jedine vrednosti koje korporacije treba da imaju u vidu? Šta je sa bezbednošću radnika, sa sigurnošću proizvoda i brigom za društveno okruženje?

Šta je sa odbranom gledišta da je jedina moralna obaveza korporacije da naprave profit? Prema tome, ako bi menadžeri usmerili investicije da bi tako osigurali moralne ciljeve, to bi zapravo bilo preusmeravanje novca od svrhe koju su akcionari imali prilikom investiranja, s ciljem da ostvare profit, što je na neki način krađa?

Naime, da li je pravilno da se profit smatra jedinom obavezom preduzeća?

Ovo je upravo problem koji analiziramo. Naime, da li je pravilno da se profit smatra jedinom obavezom preduzeća? Ako preduzeća imaju i druge obaveze, kao što je unapređivanje bezbednosti radnika i izbegavanje nepravde, a akcionari imaju dobre razloge da budu svesni tih dužnosti, onda je balansiranje profita u odnosu prema ovim moralnim ograničenjima obaveza preduzeća, a ne neprikladno skretanje pažnje od njegovih pravih ciljeva.

Mada je ovaj problem prilično složen, nekoliko autora je sugerisalo da je odnos između biznisa, naročito između korporacija i društva, u suštini ugovoran, kontraktualan, ili da je baziran na nekoj vrsti uzajamnosti, reciprociteta. Uslovi pod kojima neka korporacija može da postoji, ono što se zakonski računa kao korporacija, i njene razne privilegije i moći, definisani su od strane društva kroz pravni sistem. Ukratko, društvo dozvoljava biznisu određenu sferu legitimne aktivnosti, ali ima pravo da očekuje da biznis za uzvrat poštuje određene obaveze. Politički naučnik, Robert A. Dahl (Rober A. Dahl) protumačio je ovo na sledeći način:

„Danas je apsurdno smatrati korporaciju jednostavno kao preduzeće osnovano sa ciljem da stvara profit. Mi, kao građani, dajemo im specijalno pravo, moć, i privilegije... i beneficije podrazumevajući da će njihove aktivnosti ispuniti svrhu... Svaka korporacija treba da se smatra društvenim preduzećem čije se postojanje može opravdati samo u toj meri u kojoj oni služe javnim ili društvenim ciljevima” (Dahl, 1975:18).

Suštinski se može konstatovati da je poenta u tome što velike korporacije ne funkcionišu u društvenom vakuumu.

Osim toga, teoretičar Norman E. Bowie (Norman E. Bowie) komentariše:

„Korporacija ne sme da koristi samo onima koji su je stvorili, ona mora koristiti i onima koji su je dozvolili, tj., celom društvu” (Bowie, 1998:103).

Korporacije imaju odgovornost prema tzv. „stejholderima“.

Suštinski se može konstatovati da je poenta u tome što velike korporacije ne funkcionišu u društvenom vakuumu. Na protiv, pravni i politički poredak često postavlja ograničenja unutar kojih korporacije mogu da funkcionišu. Štaviše, ovaj poredak im pruža uslove koji im omogućavaju da se razvijaju kroz poreske propise, i pribavlja im i drugu vrstu javne pomoći. Tako sportski stadioni na kojima profesionalni timovi igraju mogu biti jednim delom finansirani od strane građana. Pošto korporacije nisu u potpunosti privatna celina i pošto se koriste javnom podrškom na različite načine, reciprocitet zahteva da one naročito obrate pažnju na širok krug vrednosti koje su od centralnog značaja za javnost u demokratskoj državi. Kao što se kaže u jednom istaknutom pristupu poslovnoj etici, korporacije imaju odgovornost prema tzv. „stejholderima“, jer im svojim postupcima mogu naneti ozbiljnu štetu, isto koliko i akcionarima (Jones, Freeman, 2002:19-37).

Ali zar ovo gledište samo po sebi ne proističe iz osporive pretpostavke da društvo ima prava da propisuje uslove pod kojima oni koji su legitimno došli do bogatstva mogu da ga investiraju? Uostalom, zar to nije novac akcionara ili novac vlasnika? Po kojim osnovama društvo može da reguliše šta oni rade sa njim?

Ova pitanja odražavaju onu poziciju u političkoj filozofiji koja se često naziva „libertarijanizam“. Libertarijanci veruju da je fundamentalno ljudsko pravo svakoga da se drugi ne mešaju u njegove poslove, a naročito da se ne bude upotrebljen za ciljeve drugih. Po njihovom gledištu, barem u njegovoj ekstremnoj formi, prisvajanje vlasništva bez odobrenja je nepravedno uplitanje u ličnu slobodu. Prema tome, libertarijanci bi smatrali da je bilo koji porez na prihod koji se koristi u svrhu redistribucije, kao što je finansiranje obrazovanja, zdravstva, ili osnovne socijalne pomoći za siromašne, veliko narušavanje našeg najfundamentalnijeg prava (Nozick, 1974:7).

Regulacija se može smatrati odbranljivom.

Međutim, ako prihvatimo da društvo zaista ima pravo da reguliše ekonomiju do određene granice, kao što je to slučaj u zapadnim demokratijama, uključujući i Sjedinjene Američke Države, onda se ugovorna analiza poslovnih odgovornosti čini odbranljivom. Regulacija se može smatrati odbranljivom do one granice do koje

povećava društveno blagostanje i prihvata da su nelibertarijanska osnovna prava, kao što je pravo na opšte obrazovanje, kompatibilna sa razumnim i značajnim stepenom finansijske slobode.

Koliko se autonoman može biti bez hrane, obrazovanja, ili zdravstvene zaštite?

Mada bi nas celokupno ispitivanje libertarijanizma i njegovih kritičara odvelo previše daleko, dalje razmatranje svakako može da podrži modernu državu blagostanja u njenom odbacivanju libertarijanizma i njegove podrške za širi sled ekonomskih prava kao i prava slobode. Isti oni razlozi koji nas mogu dovesti do toga da branimo pravo na tu vrstu lične slobode s pravom brane libertarijanci, i da ga uključimo u naš ustav, mogu se takođe upotrebiti u korist širih prava blagostanja za osnovne potrebe. Na primer, libertarijansko pravo na ličnu slobodu čini se važnim zato što se u njemu osobe tretiraju kao središte autonomije, s pravom da donose sopstvene odluke o tome kako treba da žive. Ali pravo blagostanje je takođe važno za održavanje autonomije i izbora. Koliko se autonoman može biti bez hrane, obrazovanja, ili zdravstvene zaštite? Koliko bi se sopstveni život tada mogao kontrolisati? Prema tome, libertarijanizam se može odbaciti kao proizvoljno uzimanje samo onih prava na slobodu koja sprečavaju uplitanje drugih za ono fundamentalno, dok se u isto vreme odbacuju sva prava koja se tiču blagostanja, iako su neke vrste prava blagostanja isto toliko bitne za obezbeđenje kontrole nad našim životima koliko i sama sloboda.

Ovom gledištu možemo pristupiti iz ugla idealnog društvenog ugovora. Razumni i nepristrasni ljudi (koji slede ideju Diona Rolsa o biranju principa za konstituisanje društva, kao da ne poznaju sopstvenu poziciju u njemu i kao da ne poznaju lične karakteristike koje mogu doprineti ličnom uspehu ili neuspehu) pod tom pretpostavkom odbacili bi društvo organizovano oko slobode tržišnih transakcija, pošto bi (budući da su nepristrasni) morali da razmišljaju o invalidima, siromašnima, starijima koji su nesposobni da brinu o sebi, o deci kojoj je potrebno obrazovanje i zdravstvena nega, i (značajno za nas) posvećivanju mnogih od nas društvenim praksama čija se vrednost smatra većom od vrednosti robe, kao što je praksa samog sporta (Rawls, 2002:64).

Akcionari, prema tome, nemaju prava da očekuju da korporacije u koju ulažu može raditi bilo šta kako bi povećala profit.

Prema jednom gledištu, sportski timovi treba da imaju iste obaveze kao i drugi biznisi.

Prema tome, iako libertarijanci imaju pravo da ističu slobodu i očuvanje slobode koja nas štiti od eksploatacije od strane društva, razumno je misliti da su takođe opravdana i ona ograničenja koja se postavljaju ekonomskom tržištu sa namerom da se sačuvaju fundamentalne vrednosti i prava. Ovo nas upućuje, da se vratimo na pitanje društvene odgovornosti korporacija, da biznis nije ovlašćen da radi šta god mu se sviđa da bi povećao profit, ali se on može ograničiti na osnovu razumnih principa usmerenih na zaštitu fundamentalnih prava i vrednosti. Akcionari, prema tome, nemaju prava da očekuju da korporacije u koju ulažu može raditi bilo šta kako bi povećala profit, bez obzira koliko to može biti moralno neprijatno. Umesto toga, od biznisa, uključujući i korporativne celine u biznisu koje su vezane za sport, kao što su profesionalni timovi, može se očekivati da ide za profitom unutar prihvatljivih moralnih ograničenja.

MORALNA ODGOVORNOST BIZNISA PREMA SPORTU

Mada se možemo složiti oko toga da biznis ima neke moralne obaveze, kao što je ona da se ne reklamiraju proizvodi koji su nesigurni ili pokvareni, možemo se upitati koje su obaveze biznisa blisko povezanog sa sportom? Konkretno, koja se moralna ograničenja odnose na profesionalne sportske timove velike lige?

Prema jednom gledištu, sportski timovi treba da imaju iste obaveze kao i drugi biznisi u pogledu bezbednosti po čovekovu okolinu, ali nikakve specijalne obaveze ih ne primoravaju da zaštite važne principe sporta. Ako se postupak koji sport čini

Na profesionalni sport treba gledati samo kao na neku vrstu zabave.

zanimljivijim prodaje, onda, pošto su u biznisu, sportski timovi treba da se oko toga angažuju. Ono što se prodaje jeste ono što zadovoljava navijače, učiniti sport zanimljivijim i stoga profitabilnijim znači povećati ukupnu korisnost kroz povećanje zadovoljstva navijača, a time i novčani profit i za vlasnike i za igrače.

Ali, da li na profesionalni sport treba gledati samo kao na neku vrstu zabave? Koncentrisati se samo na ono što se prodaje, a ne i na konkurentnost ili integritet igre, možda nije u najboljem

interesu ni vlasnika ni igrača. Pretpostavimo, na primer, da novi navijači američkog fudbala žele da vide sve više i više nasilja u igri. Da bi prodali više karata, profesionalni američki fudbal uklanja pravila koja štite ugrožene igrače, kao što su kvoterbekovi i presretači (punt returners), kreću se čak izvan eksperimenta takozvane lige ekstremnog američkog fudbala iz kasnih devedesetih. Rezultat bi verovatno bio ogroman broj povređenih glavnih igrača, manje uzbudljive utakmice, a verovatno i manja prodaja karata. Profesionalni američki fudbal bi se možda počeo smatrati profesionalnim rvanjem, nekom vrstom neveshte zabave, a ne uzbudljivim sportom, i navijači bi možda svoju pažnju preneli na neki sport koji vernije odslikava ideju takmičarskog nivoa (inače, ekstremni američki fudbal se nije dobro prodavao). Na sličan način, ako se profesionalni košarkaši više i više fokusiraju na individualne poteze koji dobro izgledaju na televiziji, a sve manje se fokusiraju na suštinu i timsku igru, navijači možda tako gube interesovanje za profesionalnu igru, i sve više se okreću univerzitetnoj košarci.

Može biti zajednička karakteristika svih sportskih timova u jednoj ligi ili sportu da se slože oko sporazuma koji ograničava njihovu slobodu.

Prema tome, može biti zajednička karakteristika svih sportskih timova u jednoj ligi ili sportu da se slože oko sporazuma koji ograničava njihovu slobodu da se previše mešaju u integritet igre. Lige mogu da stvore svoju birokratiju, kao što je služba komesara bejzbola ili PGA Tour, čiji je izričiti zadatak da zaštite ono što je dobro u sportu. Mada je važno za takve službenike da zaista budu nezavisni od vlasnika klubova i igrača, od kojih svaki može postati suviše fokusiran na kratkoročnu materijalnu korist, takva nezavisnot bi se teško mogla postići. Međutim, stvaranje zvaničnih nadzornih organa, čiji je zadatak da bar delimično sačuvaju integritet i kompetitivnost igre, jeste strukturalni mehanizam za očuvanje nekih od vrednosti sporta kao zajedničkog traganja za izvrsnošću, kao i profesionalnoj areni.

Ovakva vrsta arguementa o uzajamnoj koristi upućuje na to da je u zajedničkom interesu svakog tima da postavi granice svoga stremljenja ka profitu. Ako bi se svi timovi angažovali u neograničenoj jurnjavi za profitom, sport bi mogao da se toliko unazadi komercijalizacijom i da počne da privlači sve manju pažnju, i tako bi svi bili na gubitku.

Lige mogu da stvore svoju birokratiju.

Ostavimo po strani uzajamnu korist i upitajmo se da li bi bilo moralno pogrešno, po nekom drugom osnovu, ako bi sport-

Vlasnici profitiraju kao što profitiraju i igrači.

ska industrija pretvorila sport u neku vrstu zabave, po cenu da to ozbiljno umanjuje značajne principe veštine i takmičenja koji su srž igre? U stvari, nije sigurno da bi se moralne obaveze biznisa mogle svesti isključivo na razmatranja samo uzajamne koristi. Šta ako je jedan tim toliko dominantan da mu ne ide u prilog da radi na postavljanju ograničenja? Ili, šta ako jedna grupa - recimo tradicionalni sportski navijači zainteresovani da sačuvaju integritet igre - toliko slaba da moćnijem biznisu nije u interesu da pregovara sa njima? Izgleda da se argument iz uzajamne koristi, u mnogim oblastima, više sukobljava sa zahtevom pravičnosti i sa drugim značajnim moralnim principima nego što taj zahtev ispunjava (Barry, 1989).

Evo nekih primera. Pretpostavimo da velikoligaški bejzbol uvede mnogo življu loptu od one koja se trenutno koristi, što dovodi do toga da izbacivanje lopte iz terena (home run) postaje rutinska stvar. Postalo bi uobičajeno da timovi dobijaju dvadeset poena u igri. Iz nekog razloga, ovo se može dopasti navijačima i oni mogu početi da kupuju više karata. Međutim, izgubilo bi se uravnoteženo takmičenje između bacača i udarača, koje je uvek bilo srž igre. Ili, još gore, pretpostavimo da se uvede praksa da profesionalne košarkaške utakmice imaju unapred određene završetke, kao što se smatra da ih imaju profesionalna rvačka takmičenja. Utakmice postaju sve manje takmičenje i sve više i više dramske predstave koje slede uzbudljiv i zanimljiv scenario. Uzbudljiva vraćanja, pogoci u poslednjem minutu, i komične greške pomažu da se napune arene, ali se koreografija unapred zna, ishod je zasluga pisca scenarija, a ne igrača na utakmici.

Dobar sport je zabavan upravo zbog toga što ilustruje ljudske vrline i vrline suočavanja sa teškim izazovima za duh i telo.

Šta je toliko loše kod tih scenarija? Uostalom, vlasnici profitiraju kao što profitiraju i igrači (koje je u poslednjem primeru možda bolje zvati „glumci“), a mase navijača uživaju u pruzenoj zabavi. „Čistunci“ koji se žale da pravi sport više ne postoji nemoćni su i ignorišu sve. Takve promene mogu biti zajednička korist mnogih, ali da li se one mogu i moralno opravdati?

Kada bi se sport transformisao na takav način, verovatno da za mnoge ljude on više ne bi bio interesantan. Dobar sport

je zabavan upravo zbog toga što ilustruje ljudske vrline i vrline suočavanja sa teškim izazovima za duh i telo. Drugim rečima, aktivnost upravljanja fundamentalnim principima sporta kao zajedničke potrage za izvrsnošću upravo je ono što čini sport interesantnim. Iz tih razloga, za članove sportske industrije je od zajedničke koristi da sačuvaju te vrednosti, umesto da dozvole da se one umanje ili da nestanu.

Za članove sportske industrije je od zajedničke koristi da sačuvaju te vrednosti.

Još važnije od ovoga je što bi se nešto od velike vrednosti izgubilo ukoliko bi se sport transformisao u isključivo komercijalnu vrstu zabave, po cenu da izgubi svoj osnovni karakter, to jest, vrednost sporta kao zajedničkog traganja za izvrsnošću kroz izazov.

Iako profesionalni sport ne odgovara ovom modelu baš sasvim, iako na mnoge načine (ponekad opravdano) pokušava da privuče masovnu publiku, njegova privlačnost je vredna upravo zbog toga što odražava osnovne principe sporta, a ne samo zabavu.

Postoji i drugi način da dođemo do ovih saznanja, ukoliko se zapitamo ko bi bio oštećen kad bi komercijalizacija transformisala sport suviše radikalno, tj. u pravcu čisto komercijalne zabave. Zasižno bi to bili članovi šire sportske zajednice, igrači, zvaničnici i navijači posvećeni pravom sportu, oni koji poštuju igru. S tim u vezi, ako sport izražava vrednosti koje su dugotrajnog značaja, kao što je posvećenost u savladavanju izazova ili standardi izvrsnosti, onda bi i šira zajednica bila oštećena. Ovo me se može naći zamerka, jer čak i ako komercijalizacija, kada se dovede do svog ekstrema, čini štetu drugima, to još uvek ne znači da im ona nanosi nepravdu. Tako, na primer, policija može povrediti razbojnika dok on čini prestup, ali iz ovoga ne sledi da su oni tako učinili nepravdu razbojniku, ili da su se prema njemu poneli nepravdno.

Pošto nije očigledno da je lišavanje ljudi nečega od značaja, oblik nanošenja nepravde, sporno je i to da li je komercijalizacija sporta koja značajno narušava fundamentalne principe sporta zaista predstavlja nepravdu prema drugima. Da popularna vrsta muzike toliko dominira tržištem da opera više ne bi mo-

Čak i da nije nikome počinjena naročita nepravda, opšta nepravda je možda, ipak, počinjena.

gla finansijski da se održi, ljubitelji opere bi možda bili oštećeni, ali da li bi im time bila učinjena nepravda? S druge strane, ako je Industrija ima odgovornost da sačuva integritet sporta i poštovanje prema njegovim osnovnim vrednostima. vredan društveni običaj istraživanja na ljudskoj važnosti umanjen rastom komercijalnih interesa, ili čak izgubljen, da li se može iz toga zaključiti da je time učinjena nepravda, pored toga što je načinjena šteta? Čak i da nije nikome počinjena naročita nepravda, opšta nepravda je možda, ipak, počinjena.

Ako je opravdano reći da se korupcija u sportu smatra za nepravdu i štetu, ili, jednostavnije, ako je opasno kvariti vrednosti od takvog fundamentalnog značaja, onda se može zaključiti da je sportska industrija više nego sedište sporta. U tom slučaju može se reći da ona ima povereničku i predstavničku vezu sa sportom. To znači da industrija ima odgovornost da sačuva integritet sporta i poštovanje prema njegovim osnovnim vrednostima. Ovaj zaključak može da bude ne samo u najboljem interesu za industriju, kao što je nagovešteno argumentom iz zajedničke koristi, nego se može protegnuti i preko uskih vlastitih interesa na zaštitu onoga što je od dubljeg značaja.

KLASIFIKACIJA BEZBEDNOSTI

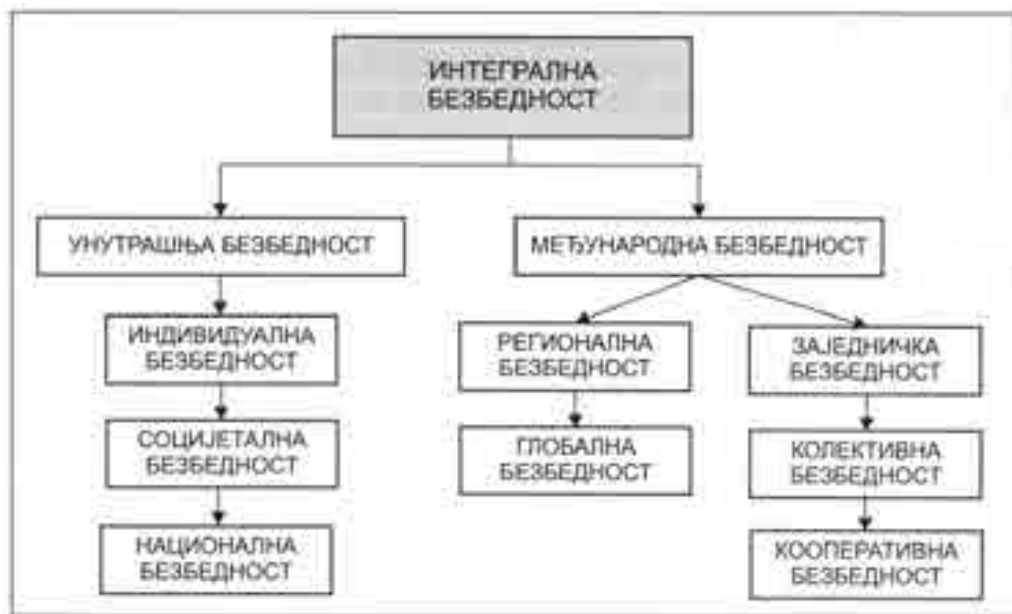
Primenjujući naučni pristup izučavanju problematike bezbednosti, treba izvesti klasifikaciju, tj. raščlaniti bezbednost na vrste, kako bi se kvalitativnom analizom delova bezbednosti ostvarila naučna identifikacija bezbednosti kao opšte vrednosti savremenog sveta. Uvažavajući naučni pristup, bezbednost se deli na unutrašnju (individualna, socijetalna i nacionalna) i međunarodnu (regionalna, globalna, zajednička, kolektivna i kooperativna) bezbednost (Stajić, Gaćinović, 2007:35).

Integralna bezbednost se definiše kao sveukupna ili celovita bezbednost.

Integralna bezbednost se definiše kao sveukupna ili celovita bezbednost. Predstavlja sublimat unutrašnje i međunarodne bezbednosti, ali ne kao prosti zbir tih dveju bezbednosti, već kao nova vrednost koja se štiti. Ne možemo govoriti o bilo kakvoj, pa ni unutrašnjoj ni međunarodnoj bezbednosti ako je bilo koji element tih bezbednosti značajnije ugrožen. Kao sveobuhvatna, integralna bezbednost je jedna i jedinstvena i sa tog stanovišta je nedeljiva. Njena podela na unutrašnju i međunarodnu je uslovna

više iz pedagoških i praktičnih razloga zbog lakšeg objašnjenja i učenja. Pošto se savremene države, danas, napadaju na svim poljima (porodica, vera, vlast, ustavno uređenje, spoljna politika, ekonomija, sistem bezbednosti itd.) onda i država mora svim svojim snagama da se suprotstavlja tim napadima. Integralni napad traži integralnu odbranu.

SLIKA 1. — Klasifikacija bezbednosti



Izvor: autor (Prema: Stajić, Lj., 2011).

Unutrašnja bezbednost se sastoji od individualne, socijalne i nacionalne bezbednosti od kojih su svaka za sebe posebne vrednosti koje se štite kako sistemom bezbednosti tako i drugim društvenim merama.

Individualna bezbednost je mera stabilnosti, zaštićenosti i demokratičnosti jednog društva bez čega nema ni individualne bezbednosti.

Određena je i ograničena pravom date države. Kao takva mera individualne bezbednosti različita je od države do države. Najčešće se opisuje odnosom između pojedinaca i grupa sa različitim potrebama i interesima, kao i vladavina prava i poštovanju

Sveobuhvatna, integralna bezbednost je jedna i jedinstvena i sa tog stanovišta je nedeljiva.

ljudskih i građanskih sloboda. U uzročno-posledičnoj je vezi sa socijalnom i nacionalnom bezbednošću.

Unutrašnja bezbednost se sastoji od individualne, socijalne i nacionalne bezbednosti.

Socijalna bezbednost je sposobnost društva da istraje u svom suštinskom karakteru bez obzira na moguće i stvarne pretnje. To je sposobnost države da opstane u teškim trenucima po njen teritorijalni integritet i suverenitet održavajući svoje tradicionalne obrasce, jezik, kulturu, religijski i nacionalni identitet i običaje.

Nacionalna bezbednost je pojam koji se češće nego drugi objašnjava u našoj literaturi. Pod njim se podrazumeva željeno stanje zaštićenosti države koje se postiže eliminisanjem pretnji i rizika po vitalne vrednosti države. Iz toga proističe da je to višeznačajan pojam koji u najopštijem smislu predstavlja stanje u kome država smatra da joj ne preti vojni napad, politički pritisak ili ekonomsko ugrožavanje spolja, kao ni ekstremni politički, ekonomski, ideološki, verski ili kulturni atak iznutra, tako da država može normalno da se razvija samostalno ili u zajednici sa drugim državama.

Sam pojam *nacionalna bezbednost* nalazi se u upotrebi od 1943. godine, kada je Valter Lipman (Walter Lipman) u svom delu «*U.S. Foreign Policy*» prvi put upotrebio ovaj termin. Posle Drugog svetskog rata ovaj pojam je našao široku primenu u političkom rečniku savremenih država. U tom kontekstu on je upotrebljavan da označi unutrašnju i spoljnu bezbednost države, odnosno bezbednost države u odnosu na spoljne i unutrašnje izvore ugroženosti. Radi se, dakle, o nacionalnoj bezbednosti jedne države koja obezbeđuje opstanak i normalno delovanje države sa svim elementima njene nezavisnosti, teritorijalne celovitosti i ustavnog poretka (Jovanović, 1997:6).

Međunarodna bezbednost se može pratiti još od perioda oblikovanja prvih teritorijalnih zajednica ljudi - plemena. Prvi pisani dokument koji svedoči o regulisanju odnosa između država datira još od 3100 godine p.n.e. Radi se o pisanim ugovorima (na kamenom spomeniku) kojim se regulišu granice između dva mesopotamska grada - države Logoma i Ume (Aćimović, 1987:20).

Individualna bezbednost je mera stabilnosti.

Današnja dinamika razvoja međunarodnih odnosa, posebno procesi globalizacije sa razvijenijim vezama između država

i regiona, i izmenjena shvatanja u oblasti zadovoljavanja nacionalnih interesa, sve manje zavise od političkih koncepata velikih sila. U takvim uslovima veći značaj u izgradnji unutrašnje i međunarodne bezbednosti imaju politički, ekonomski, tehničko-tehnološki, socijalni, kulturni i drugi faktori, pa je u budućnosti svako zasnovanje međunarodnih odnosa samo na moći i sili, sa aspekta demokratskih procesa i globalne bezbednosti, duboko prevaziđen politički koncept.

Regionalna bezbednost je deo međunarodne bezbednosti.

Polazeći od te činjenice izgradnja stabilne međunarodne bezbednosti treba da bude uslov za opstanak i uspešan razvoj država, i stabilna osnova za eliminisanje svih konflikata koji mogu dovesti u pitanje stabilnost i bezbednost nacionalnih država. Otuda, *međunarodnu bezbednost možemo definisati kao sveukupno stanje međunarodnih odnosa u kojima se svi članovi međunarodne zajednice osećaju bezbednim i sigurnim i u kojima postoje izgrađeni efikasni mehanizmi zaštite nacionalnih država od svih oblika ugrožavanja i ugroženosti njihove bezbednosti* (Stajić, 2011:34).

Regionalna bezbednost je deo međunarodne bezbednosti koja se fokusira na jedan region - primer region Jugoistočne Evrope, čiji je Srbija sastavni deo.

Rizici od izbijanja ratova i drugih oružanih sukoba na evropskom prostoru znatno su smanjeni, ali nisu potpuno otklonjeni. To se posebno odnosi na zemlje u istočnoj i jugoistočnoj Evropi, koje su u procesu tranzicije suočene sa ekonomskim, socijalnim i političkim problemima i poteškoćama, što može, u određenim okolnostima, da izazove porast napetosti.

U postojećim uslovima OEBS, EU i NATO ključni su elementi evropske bezbednosne arhitekture. Oni su odlučujući faktori u kreiranju različitih, pa i bezbednosnih odnosa. Od sposobnosti njihovog prilagođavanja brojnim novim izazovima, konstantnim rizicima i stalnim pretnjama bezbednosti, kao i od karaktera odnosa koje će te asocijacije uspostavljati sa ostalim akterima savremene međunarodne zajednice, najviše zavisi bezbednost evroatlantskog prostora i sveta u celini.

Rizici od izbijanja ratova i drugih oružanih sukoba na evropskom prostoru znatno su smanjeni.

Pojmovi *kolektivna bezbednost* i *kolektivna odbrana* su termini koji označavaju dva koncepta bezbednosti koji su nastali u XX

veku. Oba koncepta podrazumevaju jednu dugoročnu, formalnu obavezu između grupa država da se štite bezbednosni interesi pojedinačnih članica njihovih zajedničkih sfera (Koen, 2005:5).

Pojmovi *kolektivna bezbednost* i *kolektivna odbrana* su termini koji označavaju dva koncepta bezbednosti koji su nastali u XX veku.

Kolektivna bezbednost je termin koji označava dogovoreno, koordinisano i održivo stanje bezbednosti unutar grupe suverenih država, ostvareno delovanjem zajedničkog sistema bez-

bednosti.

Prema istaknutom britanskom advokatu Adamu Robertsu „kolektivna bezbednost je sistem bezbednosti na regionalnom i svetskom nivou, u kojem svaka država prihvata obavezu da je bezbednost jedne od njih briga svih ostalih država, i one pristaju da se uključe u kolektivni odgovor na pretnje ili narušavanje mira.”

U definiciji kolektivne bezbednosti Adama Roberta govori se o kolektivnom odgovoru, a ne pominje se upotreba vojne sile. Osnovna razlika između sistema kolektivne odbrane i kolektivne bezbednosti je ta što se u sistemu kolektivne odbrane upotrebljava vojna sila kada se radi o zajedničkoj odbrani, a u sistemu kolektivne bezbednosti to nije slučaj.

Osnovne institucije sistema kolektivne bezbednosti su: Ujedinjene nacije (UN) i Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi (OSCE).

Zajednička bezbednost postoji recimo, u okviru Evropske unije ili Zajednice nezavisnih država - ZND. Predstavnici EU tvrde da koncept zajedničke bezbednosti i odbrane zemalja članica EU nije u koliziji sa konceptom kolektivne bezbednosti u OUN, niti sa kooperativnom bezbednošću i kolektivnom odbranom NATO.

Kolektivna bezbednost je termin koji označava dogovoreno, koordinisano i održivo stanje bezbednosti .

Za zemlje članice EU, uloga OUN u oblasti međunarodne bezbednosti je i dalje primarna. Za uključivanje evropskih snaga u akcije očuvanja mira i bezbednosti i dalje je neophodan mand-

at OUN. Takođe, i politika evropske bezbednosne saradnje ne dovodi u pitanje transatlansku vezu, već je uspostavljena politika dogovaranja o upotrebi zajedničkih kapaciteta sa NATO-om.

Kooperativna bezbednost je termin koji povezuje kolektivnu bezbednost sa opštim pristupom bezbednosti. Ovaj pojam najčešće se određuje kao „širok pristup bezbednosti, multidisciplinarnog opsega, koji u svojoj osnovi favorizuje uvećavanje u odnosu na odvracanje; uključivanje pre nego isključivanje; nevojna rešenja u odnosu na vojna; podrazumeva da su države prvenstveni činoci sistema bezbednosti, ali prihvata da nedržavni činoci mogu imati važnu ulogu; ne zahteva formalno stvaranje bezbednosnih ustanova, ali ih ne isključuje i ne isključuje vrednost stvaralačke navike dijaloga na multilateralnoj osnovi” (Simma, 2003:17).

Za unutašnju bezbednost smo rekli da štiti suverenitet države i njenih subjekata od svih antidruštvenih pojava.

SPORT I OBLICI UGROŽAVANJA UNUTRAŠNJE BEZBEDNOSTI

Za unutašnju bezbednost smo rekli da štiti suverenitet države i njenih subjekata od svih antidruštvenih pojava, odnosno od svih pojava kojima se ugrožava društveno uređenje. S obzirom na elemente koji sačinjavaju društveno uređenje često se unutrašnja bezbednost poistovećuje sa zaštitom ekonomske, političke, pravne i socijalne sigurnosti građana.

Imajući u vidu da smo u prethodnom delu rada izvršili klasifikaciju bezbednosti i oblike ugrožavanja, kao i da smo govorili o nekim od tih oblika (oružana pobuna, terorizam, sabotaze, diverzije, subverzije i sl.), u narednom delu rada ćemo se osvrnuti na unutrašnju bezbednost, odnosno na sociopatološke oblike ugrožavanja, kriminalitet, ugrožavanje javnog reda i mira i druge oblike ugrožavanja bezbednosti. Posebno ćemo se zadržati na ugrožavanju javnog reda i mira, i narušavanje javnog reda i mira na sportskim i drugim priredbama.

Narušavanje javnog reda i mira

„Javni red i mir u smislu Zakona o javnom redu i miru, jeste usklađeno stanje međusobnih odnosa građana nastalo njihovim ponašanjem na javnom mestu i delovanjem organa i organizacija u javnom životu radi obezbeđenja jednakih uslova za ostvarivanje ljudskih i manjinskih pra-

„Javni red i mir u smislu Zakona o javnom redu i miru, jeste usklađeno stanje međusobnih odnosa građana nastalo njihovim ponašanjem na javnom mestu.

va i sloboda građana zajemčenih Ustavom" („Službeni glasnik Republike Srbije", broj 85/16).

Znači javni red i mir podrazumeva društveni odnos kojim se ne narušavaju društvena disciplina i mir građana. Povrede javnog reda i mira, suprotno tome, čini ponašanje koje remeti

Javni red i mir podrazumeva društveni odnos kojim se ne narušavaju društvena disciplina i mir građana.

ustaljene odnose građana, ugrožava njihovu bezbednost, kojim se narušava javni moral ili onemogućava redovno vršenje poslova organa i institucija koje imaju javna ovlašćenja.

Kada povrede javnog reda i mira dostignu ekstremne razmere (demonstracije većih razmera, građanska neposlušnost, neredi na sportskim i drugim priredbama i sl.), one predstavljaju, nesumnjivo, veoma značajan oblik ugrožavanja unutrašnje bezbednosti. Pogotovu što takav oblik narušavanja unutrašnje bezbednosti može biti podstrekavan, organizovan ili usmeren od snaga posebnih dejstava koje se nalaze izvan zemlje, i čije posledice narušavanja javnog reda i mira žele da iskoriste za svoje ciljeve.

Osim toga, narušavanje javnog reda i mira na sportskim i drugim priredbama je vrlo česta i učestala pojava, bez obzira o kojoj vrsti sporta je reč, kao i na kojem nivou takmičenja se radi (da li lokalni, republički ili međunarodni nivo). Posledice takvog ponašanja navijačkih i drugih grupa, ostavlja dalekosežne posledice, kako u materijalnom, tako i u svim drugim oblicima i oblastima društvenog života.

S tim u vezi, zbog navedenog problema, najčešće se utakmice iz većine sportova, bez obzira na rang takmičenja, proglašavaju „utakmicama visokog rizika", uz angažovanje velikog broja snaga reda (policijske snage, Žandarmerija), ali i pored toga od-

Posledice od korupcije u bilo kojoj oblasti su velike.

ređene navijačke grupe, huligani i dr., narušavaju javni red i mir uz korišćenje velikog broja pirotehničkih i drugih sredstava.

KORUPCIJA I BEZBEDNOST DRUŠTVA

S obzirom da korupcija predstavlja širok društveni problem, njene posledice mogu imati veliki uticaj na privredni razvoj jedne zemlje, ali i na razvoj regiona u celini. Često se iz

tog razloga ukazuje na vezu koja postoji između korupcije i dostignutog stepena privrednog razvoja. Ova veza je uzajamna. Dostignuti stepen privrednog razvoja može biti faktor i uzrok pojave korupcije. Može se reći da je siromaštvo jedan od značajnih uzročnika.

Nužan pratilac ulaska stranog kapitala u zemlje u tranziciji jeste i ulaz tzv. prljavog novca.

Posledice od korupcije u bilo kojoj oblasti su velike. One se najčešće grupišu u nekoliko osnovnih: *pad ekonomske efikasnosti, pad obima stranih investicija i nemogućnost privrednog razvoja*. Postavlja se pitanje, šta je najčešća posledica pojave korupcije? Čini se da je to pad ekonomske efikasnosti zemlje, jer se na ovaj način umanjuje i društveno blagostanje. Umesto da se razvijaju novi proizvodi i pružaju nove vrste usluga, umesto da usavršavaju ponudu i pariraju najvećim konkurentima, preduzetnici se bave time kako i koga da podmire. Kriminal postaje privredna grana.

Takođe, jedan od čestih problema koji dolazi do izražaja, jeste pretnja državnoj suverenosti i autoritetu državne vlasti, narušavanje demokratskih vrednosti i javnih ustanova, što na kraju šteti državnom uređenju, odnosno ukupnoj bezbednosti društva i države. Sa druge strane, u uslovima pravne nesigurnosti i razvijene korupcije, smanjuje se interes stranih investitora za ulaganje u te zemlje. Pri analizi posledica, stalno treba imati u vidu, da korupcija može biti rezultat neefikasnosti funkcionisanja mnogih institucija sistema, ali isto tako može za posledicu imati još manju efikasnost institucija sistema u celini i utiče na ukupnu bezbednost društva, odnosno države (Đukić, 2016:233).

Nužan pratilac ulaska stranog kapitala u zemlje u tranziciji jeste i ulaz tzv. prljavog novca čime se isključuje zdrava konkurencija, a nosioci takvog kriminalnog delovanja zbog svoje moći i prividno zakonitog delovanja, postaju sve jači i nedodirljivi. Finansiranjem političkih stranaka ostvaruju uticaj na policiju i sudstvo, kao i na sadržaj zakona koji se donose, a kojima se treba boriti protiv organizovanog kriminala (Dolgova, 1997).

Parlament je i mesto političkih dogovora.

Isto tako, korupcija stvara ozbiljne teškoće parlamentarnoj funkciji, ostavljajući ozbiljne posledice na političku stabilnost, a time i na bezbednost. Ovo zato što se politička stabilnost delimično zasniva na vezama između vlade i njenih građana. U tom slu-

čaju parlament ima veoma važnu ulogu, jer pruža mogućnost da zainteresovane strane izraze svoje stavove. Parlament je i mesto političkih dogovora. U slučaju da je korupcijom sprečeno da se donošenje odluka odvija kako je dogovoreno, odnosno postignuto da se odlučuje u korist korumpirane strane, drugi će svakako na to reagovati. Time sve odluke vođene korupcijom dovode do

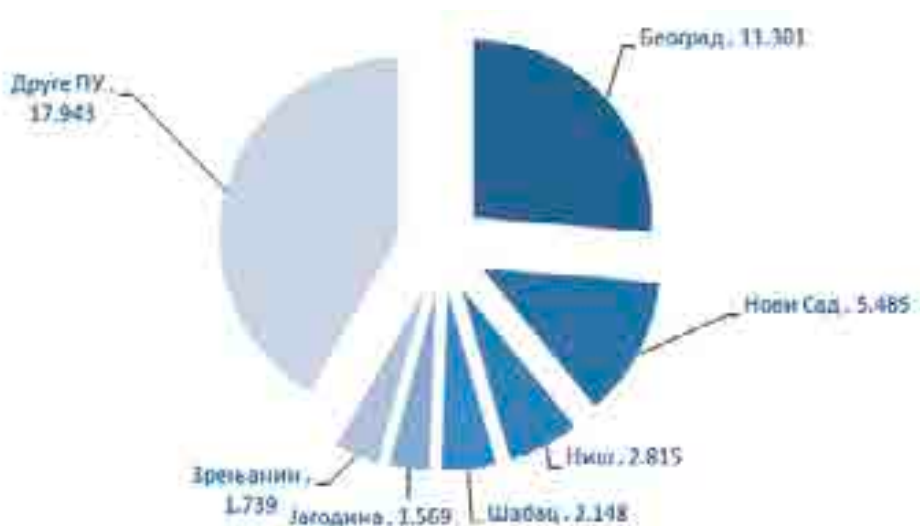
U Novom Sadu u toku 2014. godine, registrovano je ukupno oko 5.485 prekršaja javnog reda i mira.

političke nestabilnosti, a kada se to jednom dogodi proces se, po automatizmu, ubrzava, stvarajući još ozbiljnije probleme (Stajić, 2011:168).

Analiza ukupnog broja otkrivenih prekršaja javnog reda i mira, sa akcentom na sportskim priredbama, na području Policijske uprave u Novom Sadu

Prema statističkim podacima i po podacima MUP-a Republike Srbije, na području Policijske uprave u Novom Sadu, kao druge po veličini Policijske uprave u Republici Srbiji, u toku 2014. godine, registrovano je ukupno oko 5.485 prekršaja javnog reda i mira, tako da se ta bezbednosna problematika, po složenosti, svrstava na drugo mesto, odmah iza Policijske uprave za grad Beograd.

SLIKA 2. — Ukupan broj registrovanih prekršaja po Policijskim upravama u 2014. godini

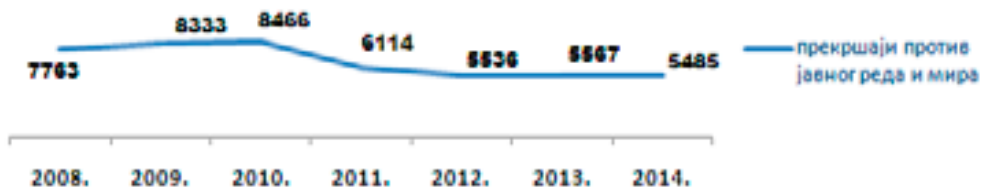


Izvor: autor.

Prekršaji sa elementima nasilja - vređanje, zlostavljanje, vršenje nasilja i učestvovanje u tuči najčešći su i čine oko 55% (2013. godine- 57%) od ukupnog broja prekršaja.

Analizirajući ukupan broj otkrivenih prekršaja javnog reda i mira u 2014. godini, na području Policijske uprave u Novom Sadu, kao i trend kretanja ukupnog broja otkrivenih prekršaja u proteklih sedam godina, dajemo grafički pregled na sledećoj slici.

SLIKA 3. — Ukupan broj otkrivenih prekršaja za period od 2008. do 2014. godine



Izvor: autor.

Analizirajući prekršaje javnog reda i mira u 2014. godini, po strukturi prekršaja, u odnosu na isti period prošle godine:

u većem broju registrovani su:

- nepristojno, drsko i bezobzirno ponašanje (864:724),
- ugrožavanje sigurnosti drugog lica (613:598),
- svađa ili vika (229:216),
- držanje opasnih životinja (122:111),
- propuštanje nadzora nad maloletnim licem (54:50) i
- davanje alkoholnog pića pijanom ili maloletnom licu (35:32).

Svi drugi prekršaji beleže smanjenje:

- vređanje, zlostavljanje i vršenje nasilja (2.572:2.724),
- učestvovanje u tuči (443:470),

Prekršaji sa elementima nasilja - vređanje, zlostavljanje, vršenje nasilja i učestvovanje u tuči najčešći su i čine oko 55% (2013. godine- 57%) od ukupnog broja prekršaja.

- buka, remećenje mira (327:366),
- prosjačenje i skitničenje (102:108),
- odavanje prostituciji ili ustupanje prostorija (43:44),
- propuštanje upozorenja lica koje narušava javni red i mir (36:44),
- prekršaji izvršeni u grupi (23:32),
- neovlašćeno paljenje raketa i drugih zapaljivih materija (13:14),
- kocka ili ustupanje prostorija (1:6) i
- neovlašćeno pucanje iz vatrenog oružja (1:2).

Na sledećoj slici dajemo uporedni prikaz broja najtežih prekršaja javnog reda i mira, za period od 2013. do 2014. godine.

SLIKA 4. — Uporedni prikaz broja najtežih prekršaja javnog reda i mira za period od 2013. do 2014. godine



Izvor: autor.

Na osnovu pojedinačne analize za sve opštine na području Policijske uprave u Novom Sadu, najviše, odnosno 3.067 prekršaja javnog reda i mira zabeleženo je na području Grada - Novog Sada.

Na osnovu pojedinačne analize za sve opštine na području Policijske uprave u Novom Sadu, najviše, odnosno 3.067 prekršaja javnog reda i mira zabeleženo je na području Grada - Novog Sada, što je za 650 prekršaja više u odnosu na sve druge opštine Južnobačkog okruga (2.417).

Na području Policijske uprave u Novom Sadu, odnosno na području Južnobačkog okruga, u 2014. godini, održano je 3.227 javnih skupova, od čega 11 neprijavljenih. Na

ovim skupovima je, prema procenama, bilo prisutno 1.034.373 učesnika.

Najviše je bilo skupova sportskog karaktera 2.721, zatim kulturnog 138, političkog 62, verskog 27 i ostalih 268. Dva (2) javna skupa su prekinuta, a jedan je zabranjen.

Najviše je bilo skupova sportskog karaktera 2.721, zatim kulturnog 138, političkog 62, verskog 27 i ostalih 268.

Pored toga, održan je veliki broj sportskih susreta označenih kao „visokog rizika“, gde je angažovan veliki broj pripadnika policije, i svi oni protekli su bezbedno. U svemu ovome treba istaći veoma dobru saradnju sa Odredom žandarmerije u Novom Sadu.

Kada su u pitanju sportske priredbe, registrovana su i četiri (za isti period u 2013. godini - 6 slučajeva), teža slučaja narušavanja javnog reda i mira, u Novom Sadu, od toga pre odigravanja utakmice jedan slučaj i tri slučaja za vreme odigravanja utakmice. Na utakmicama nižeg ranga takmičenja bilo je samo nekoliko pojedinačnih slučajeva u kojima je dolazilo do blažih oblika krivičnih dela i prekršaja na osnovu Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

Po osnovu Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, tokom analiziranog perioda, u 7 slučajeva pripadnici policije su intervenisali, uspostavili narušeni javni red i mir, izvršili dovođenje po tom osnovu 22 lica a zadržali 4 lica.

Zbog izvršenih krivičnih dela i prekršaja, pripadnici policije su podneli 41 krivičnu prijavu, u kojima je obuhvaćeno isto toliko krivičnih dela, od čega 11 za krivična dela nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi, zatim po 6 dela neovlašćeno držanje opojnih droga i ometanje službenog lica u vršenju službene dužnosti, zatim 4 dela držanje i nošenje oružja i eksplozivnih materija, 3 nasilnička ponašanja i izazivanja opšte opasnosti, 2 dela ugrožavanje sigurnosti i po 1 krivično delo za nanošenje lake telesne povrede i razbojništvo i ostalo - 6.

Dva (2) javna skupa su prekinuta, a jedan je zabranjen.

Takođe, podneta su 24 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka za učinjenih 6 prekršaja iz člana 23. i 2 prekršaja iz člana 21. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na

sportskim priredbama, 11 prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru i 7 ostalih prekršaja.

Od karakterističnih slučajeva valja pomenuti podnošenje
Zahteva protiv FK „Donji Srem“ iz Pećinaca i odgovornog lica

Današnji svet, naročito Evropa kao sinonim demokratije i vladavine prava, suočava se sa najvećom krizom bezbednosti od kraja hladnog rata.

u klubu jer nisu angažovali odgovarajuću redarsku službu i osigurali bezbedno održavanje sportske priredbe, kako to propisuje Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

Osim toga, na području Južnobačkog okruga, evidentirano je 35 lica kojima je izrečena zaštitna mera zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama iz člana 22. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, koja imaju obavezu javljanja u službene prostorije MUP radi sprovođenja mera bezbednosti/zaštitne mere zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama, a koji su navijači, igrači ili treneri sportskih klubova i koji imaju mesto prebivališta na teritoriji PU Novi Sad.

ZAKLJUČAK

Današnji svet, naročito Evropa kao sinonim demokratije i vladavine prava, suočava se sa najvećom krizom bezbednosti od kraja hladnog rata. Tokom hladnog rata bezbednost je, pre svega, imala državocentrično i vojno značenje. Mogućnost izbijanja nuklearnog ili konvencijalnog rata između supersila bila je centralna bezbednosna preokupacija. Danas se pojam bezbednosti s jedne strane proširio sa vojnog na druge sektore, a s druge strane produbio, sa države na nedržavne referentne objekte. Tako su

Deo procesa komercijalizacije je i transformacija mnogih profesionalnih sportskih organizacija u korporacije.

nastali pojmovi kao što su ekonomska, socijalna, sportska, ekološka, politička, ljudska, kolektivna i globalna bezbednost. Osim toga, pojam bezbednosti se i obogatio, tako da se sada ne razmatra samo sa stanovišta strategijskih studija

u cilju „rešavanja problema“, već i sa stanovišta filozofije, sociologije, sporta, antropologije i drugih društvenih disciplina radi kritičkog preispitivanja izvora (ne)bezbednosti. (Đukić, 2016).

Deo procesa komercijalizacije je i transformacija mnogih profesionalnih sportskih organizacija u korporacije, od kojih su neke sa međunarodnim vezama u regrutovanju igrača i reklamiranju proizvoda. Kompanije koje su izvan sveta sporta. Zaista, nije u interesu profesionalnih timova, sportskih organizacija, ili najboljih sporista da ohrabruju nasilno ponašanje među navijačima, ili unutar celog društva.

Unutrašnja bezbednost štiti suverenitet države i njenih subjekata od svih antidruštvenih pojava, odnosno od svih pojava kojima se ugrožava društveno uređenje. S obzirom na elemente koji sačinjavaju društveno uređenje često se unutrašnja bezbednost poistovećuje sa zaštitom ekonomske, političke, pravne i socijalne sigurnosti građana.

Unutrašnja bezbednost štiti suverenitet države i njenih subjekata od svih antidruštvenih pojava, odnosno od svih pojava kojima se ugrožava društveno uređenje.

Izvori i oblici ugrožavanja unutrašnje bezbednosti, su osim sociopatoloških oblika ugrožavanja, kriminaliteta i korupcije, vrlo često i narušavanje javnog reda i mira u većem obimu. Posebno je karakteristično ugrožavanje javnog reda i mira, odnosno narušavanje javnog reda i mira na sportskim i drugim priredbama, koje sa sobom nosi dalekosežne posledice. S tim u vezi, država mora da ovom problemu posveti daleko veću pažnju i značaj, u cilju zaštite ugrožavanja unutrašnje bezbednosti društva kao celine.

LITERATURA

1. Aćimović, Lj. (1987). *Nauka o međunarodnim odnosima*, Beograd: Institut za međunarodnu politiku i pravdu.
2. Bowie, E. N. „Changing the Rules”, u *Ethical Theory and Business*, ed. Norman E. Bowie i Tom L Beauchamp, 2d ed. (Englewood Cliffs, N J: Prentice-Hall, 1983), 103.
3. Bowie, E. N., Robert L Simon, *The Individual and the Political Order* (Lanham, Md.: Rowman and Littlefield, 1998), 3.
4. Barry, B., *Theories of Justice* (Los Angeles: Univeristy of California Press, 1989).

5. Vujaklija, M. (1986). *Leksikon stranih reči i izraza*, Beograd: Prosveta.
6. Đukić, S. (2015). *Empirijska analiza fenomena korupcije u Srbiji i korupcija u privredi*, Beograd: Vojno delo, 4/2015, 274-278.
7. Đukić, S. (2016). *Korupcija u Srbiji - teorijska i empirijska analiza*, Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu.
8. Đukić, S. (2016). *Bezbednosni menadžment i savremeni bezbednosni izazovi, rizici i pretnje kao ugrožavajuće delatnosti nacionalnoj bezbednosti*, Beograd: Vojno delo, 8/2016, 174-178.
9. Đukić, S. (2017). *Osnovi bezbednosni i sistem bezbednosni u Strategiji nacionalne bezbednosti*, Beograd: Vojno delo, 7/2017, 15-17.
10. Jones M. T., "Andrew C Wicks, i R. Edward Freeman, „Stakeholder Theory: The State of the Art", u *The Blackwell Guide to Business Ethics*, ed. Norman E Bowie (Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 2002), 19-37.
11. Jovanović, B. (1997). "Policija i sigurnost", Zagreb: 1-2, 6.
12. Koen, R. (2005). *Saradnja u bezbednosti - Novi horizonti za međunarodni poredak*, Beograd: Fond za otvoreno društvo - Srbija, 5/2005; Evropski centar za studije bezbednosti Džon K. Maršal, rasprave Centra Džon K. Maršal br. 3, Garmish-Paterkirchen, 5.
13. Klitgaard, Robert (1988.) *Controlling* Berkley, University of California Press.
14. Nozick, R., *Anarchy, State and Utopia* (New York, Basic Books, 1974), 7.
15. O ovome više: Dolgova, A. (1997).: *Organized crime in Russia, Organized crime in the Baltic Sea Area - Pre Congress organized by the Swedish national section of AIDP, Saltsjbaden-Sweden: (1998), Nouvelles Etudes Penales, 175-193.*
16. Robert A Dahl, „A Prelude to Corporate Reform"; in *Corporate Social Policy*, ed. Rober L Heilbroner i Paul London (Reading, Mass.: Addison-Weasley, 1975), 18.
17. Rawls J., *A Theor)' of Justice* (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1971) i mnoge diskusije o tom delu, kao i Rolsove kasnije radove_ Diskusija razlii'itih pristupa pravdi moze se naCi u Bowie i Simon, „The Individual and the Political Order"; a analiza razlicitih pristupa pravdi drustvenih i ekonomskih ustanova, ukljui'ujuci i analize Rolsa i libertarijanaca, moze se naCi u Cristopher Heath Wellman, „justice": u *The Blackwell Guide to Social and Political Philosophy*, ed_ Robert L Simon (Malden, Mass: Blackwell Publishers, 2002), 60-84.

18. Stajić, Lj. (2011), *Osnovi sistema bezbednosti*, Novi Sad: Pravni fakultet.
19. Stajić, Lj., Gaćinović R. (2007), *Uvod u studije bezbednosti*, Beograd: Draslar partner, 48.
20. Simma, B. (2003). *Parlamentarni nadzor bezbednosnog sektora - Načela, mehanizmi i praksa*, Charter of the United Nations, Beograd: Interparlamentarna unija i Ženevski Centar za kontrolu oružanih snaga, 17.
21. Zakon o javnom redu i miru, „Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 85/16).

SPORT AND FORMS OF ENDANGERING INTERNAL SECURITY

Abstract: Sport and its commercialization are the process of transforming many professional sports organizations into corporations, some of them with international connections in recruiting players and advertising products. Forms of endangering internal security, in addition to sociopathological, criminality and corruption, are often the threat to public order and peace, that is, the disturbance of public order and peace in sports and other events. The paper defines moral responsibility in sports management, business and social responsibility, that is, the moral responsibility of business towards sports. Particular emphasis is placed on the classification of security, with an emphasis on internal security. In addition, it discusses sport and forms of endangering internal security, analyzing the disturbance of public order and peace, as a form of endangering internal security. We are also considering the most important aspects of corruption and safety of society. Finally, an analysis of the total number of discovered violations of public order and peace, especially at sports events, at the area of the Police Administration in Novi Sad is presented.

Key words: sport, sport management, security, internal security, public order and peace, public order and peace disturbance, corruption, forms of threats to internal security.

Uputstvo za autore

Poštovani saradnici,

Časopis "Argumenti" objavljuje originalne naučne radove, pregledne i stručne članke u kojima se izlažu ideje i stavovi o najznačajnijim problemima prirodnih i društvenih nauka sa težištem na političke, pravne i ekonomske teme. U tematiku časopisa se uklapaju i svi oni radovi u kojima se razmatraju širi teorijski problemi interdisciplinarnog karaktera uključujući i metodološke i didaktičke (metodičke) probleme. U časopisu se, takođe, mogu objavljivati i oni članci iz oblasti koje su neophodne za rad istraživača, te studenata osnovnih i master studija, kao i prikazi i izvodi odabranih diplomskih radova, magistarskih teza, doktorskih disertacija te značajnijih knjiga.

S obzirom na strukturu i potrebe, časopis se može štampati i kao tematski broj. U takvim brojevima se načelno elaboriraju širi teorijski problemi, rezultati nekog značajnijeg istraživanja ili radovi sa naučnih i stručnih skupova i rasprava.

Za objavljene radove se ne isplaćuje honorar, a autor dobija jedan primjerak časopisa.

Primljeni članci podliježu recenziji od strane dva recenzenta, koje određuje uredništvo.

Molimo autore da u svojim radovima zadovolje sljedeće osnovne zahtjeve:

- Naslov rukopisa treba da bude kratak i jasan i da odražava i afirmiše sadržaj;
- Rukopis treba da sadrži rezime (100 do 250 reči) u kome autor kratko ističe suštinu osnovnih ideja i stavova o pitanjima koja se razmatraju u članku, ključne riječi na srpskom – do 10 riječi, Abstract (Sumary) na engleskom jeziku, Key Words, kratak uvod u postavljeni problem, razradu (glavni dio), zaključak i spisak korišćene literature;
- Članak treba da bude jezički i stilski korektan, logički sistematizovan sa jasnim iskazima i argumentima, uz korektnu upotrebu naučne i stručne terminologije i bez podataka usmjerenih na kompromitaciju (rušenje digniteta) ličnosti i službenog (povjerljivog) karaktera;
- U dužem tekstu, treba stavljati odgovarajuće među-naslove, a pojedine riječi ili rečenice se mogu istaći kurzivom, „masnim“ slovima ili podvući.
- Obim članka, u principu, treba da bude oko jednog autorskog tabaka (30.000 karaktera – slovnihih oznaka, uključujući i bjeline između riječi i fusnote). Zavisno od problema, članak može biti i većeg obima, ali ne preko dva autorska tabaka.
- Rukopis se dostavlja redakciji časopisa u dva primjerka na formatu A-4 ili u elektronskoj formi, rađen u Wordu (Book Antiqua), latiničnim fontom, sa povećanim proredom (exactly 16 pt odnosno 1,15) i razmakom između paragrafa 2 pt after. Prvi red paragrafa da bude uvučen 1 cm. Margine sljedeće lijevo (unutrašnja) 1,8 cm, desno (vanjska) 4,2 cm, gore 1,5 cm i dole 2,1 cm. Veličina slova 11 pt;
- Prilozi rukopisu (šeme, skice, grafikoni) treba da budu urađeni na računaru. Sve podatke koji nisu neophodni u crtežu (ili ga opterećuju) treba staviti u legendu. Slovne i brojčane oznake na jednom crtežu treba da budu iste veličine, a fizičke veličine treba izražavati u mjernim jedinicama međunarodnog sistema označavanja (SI);

Tabela 1. Naziv tabele

Zaglavlje	Zaglavlje	Zaglavlje	Zaglavlje

Grafikon 1. Naziv grafikona

Grafikon



- Inostrana imena fonetski transkribovati u skladu s pravilima pravopisa, a prilikom prvog javljanja u zagradi potrebno je navesti njihov izvorni oblik.
- Dokumentaciona podloga (citati, napomene, biblio-grafija) treba da sadrže osnovne podatke dovoljne za upućivanje čitalaca na korišćene izvore. Autorima preporučujemo **Apa format** uređenja teksta (www.dksg.rs/biblioteka/vodicZaCitiranje/apa_format.html). Bibliografska jedinica (bez obzira na korišćeni referativni sistem) treba da sadrži: prezime i ime (ili prvo slovo imena) autora, naziv djela, naziv izdavača, mjesto, godinu publikovanja i, po potrebi, stranicu; npr.
Lukić, L. (2000). *Naziv knjige* (1. izd.). Banja Luka: Centar za izdavačku djelatnost fakulteta u Banjoj Luci.
- Uz rukopis autor treba da dostavi sljedeće podatke: ime i prezime, zvanje, tačnu adresu, e-mail, kontakt telefon, instituciju u kojoj se nalazi i funkciju koju obavlja;
- Rukopisi se mogu dostavljati lično uredniku, što je obustrano korisno, ili slati na adresu Glavni odbor SNSD za "Argumente", Ul. Petra Kočića broj 5, 78000 Banja Luka, e-mail adrese: argumenti@snsd.org, ljepojevic.milan@gmail.com
- Kontakt telefon: +387 51 318 492
- **Šablon za uređenje radova u Wordu (Word Template) možete naći na www.snsd.org**

Svi tekstovi dostavljeni za štampanje u časopisu „Argumenti“ podliježu recenziji. Recenzija je zatvorena i vrše je dva kompetentna recenzenta za određenu naučnu oblast.

Časopis „Argumenti“ je registrovan na preliminarnoj rang-listi nacionalnih časopisa Ministarstva za nauku i tehnologiju Republike Srpske.

